

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLÎ
SALDIRI SUÇU**

Ebuzer ZENGİN

2501160487

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Adem SÖZÜER

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : EBUZER ZENGİN

Numarası : 2501160487

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : KAMU HUKUKU

Danışmanı : PROF. DR. ADEM SÖZÜER

Tez Savunma Tarihi : 30.07.2019

Saati : 16.00

Tez Başlığı : CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇU

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. ADEM SÖZÜER		Kabul
2-PROF. DR. HAKAN HAKERİ		Kabul
3-DOÇ. DR. MEHMET EMİN ALŞAHİN		Kabul
4-DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET MADEN		Kabul
5-DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED DEMİREL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DR. ÖĞR. ÜYESİ SERDAR TARLAS		
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ ZAFER İÇER		

ÖZ

CUMHURBAŞKANINA SUİKAST ve FİİLÎ SALDIRI SUÇU Ebuzer ZENGİN

Devletin taşıyıcısı olduğu birtakım değerler ve menfaatler, Devlete karşı suçlar ile korunmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun dördüncü kısım beşinci bölümünde ise Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar düzenlenerek bu husustaki değer ve menfaatler korunmaktadır. İnceleme konumuz Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu da bu bölümde düzenlenmiştir. Bu suç ile, Devletin ve Millet'in bütünlüğünün temsilcisi olan Cumhurbaşkanının hayatı, vücut bütünlüğü, şahsına ait hukuksal değerleri ve Cumhurbaşkanının temsil ettiği topluma ait hukuksal değerler korunmaktadır.

Suçun koruduğu hukuksal değer'in önemi nedeniyle, suçun kanuni tanımında bir kısım özellikli durumlar bulunmaktadır. Öncelikle Cumhurbaşkanına suikastın teşebbüs aşamasında kalmış olması hususunda genel hükümlere göre cezanın azaltılması benimsenmemiş, bunun yerine suçun teşebbüs aşamasında kalmasında dahi suç tamamlanmış gibi ceza verileceği öngörülmüştür. Ayrıca Cumhurbaşkanına fiilî saldırıda bulunulması durumunda da kanundaki ilgili suça atıfta bulunularak suçun cezasının artırılmasına gidilmiştir.

Üç bölümden oluşan çalışmamızda, ilk bölümde suç ile ilgili kavramlara, suçun tarihsel gelişimine, suçun ceza kanununun sistematüğinde bulunduğu yere ve düzenlemesine, suçun düzenlendiği diğer ülkelerdeki düzenlemelere, suç tipinin varlığının yerindeliğine ve siyasal suçlar ile suçun siyasal suç bakımından gösterdiği özelliğe değinilmiştir. İkinci bölümde ise suç inceleme sistematüğü çerçevesinde suç incelenmiş, suç açısından özellik gösteren hususlara daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Son bölümde ise suçun özel görünüş biçimleri, yaptırım ve muhakeme usulü değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanı, Suikast, Fiilî Saldırı, Devlet Başkanına Karşı Suç, Devlet Başkanına Suikast

ABSTRACT

ASSASSINATION of and PHYSICAL ATTACK towards the PRESIDENT of the REPUBLIC Ebuzer ZENGİN

The crimes against the state maintain some values and interests of the state. According to Turkish Penal Code Chapter Four, Part 5, these values and interests are protected with the regulation of punishments against the “Constitutional Order and its Functioning” crimes. Our topic, which is the crime of the assassination of the president and any kind of assault against him/her, is explained in this part. The crime maintains values of the society presented by President and the life of the President and other kinds of legal values, which represent the unity of the country and the nation.

Because of the importance of the legal value, which is maintained by the crime, there are some special situations in the legal definition of the crime. Firstly, according to the general provisions, even if the assassination of the president remains as an attempt, the punishment is not mitigated, instead of this, this crime is considered as a completed one and the punishment is given under this condition. Moreover, the punishment of any kind of assault against the president is aggravated by referring the crime in the code.

In the first of the three sections constituting this work, the terms relating to this crime, historical developments regarding the crime, the systematic placement of the crime, the name used for the crime, the corresponding provisions under comparative law, the necessity of the existence of this crime and concept of political crimes are discussed. In the second section, the crime has been studied in detail under the criminal review methodology. Finally, the special appearances of the crime and the stipulated sanction are discussed.

Keywords: President of the Republic, Assassination, Assault, Crime Against President, Presidential Assassination

ÖNSÖZ

Tez konumuz olan Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, Devlet Başkanına suikast bağlamında, ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce ve sonra, siyasi ve hukuki olarak önem arz eden bir suç tipidir. Anayasal Düzene yönelik suç teşkil eden hareketler ile birlikte veya müstakil olarak Cumhurbaşkanına yönelik suçların işlenmesi söz konusu olduğu gibi 15 Temmuz 2016 tarihindeki kalkışma hareketinde Cumhurbaşkanına suikaste teşebbüs edilmesi suretiyle bu suçun işlenmesi, konumuzun hem tarihsel olarak önemini hem de güncelliğini ortaya koymaktadır.

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu'nu incelediğimiz tezimizde, öncelikle suçun Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmesi açısından etkili olduğunu düşündüğümüz tarihsel gelişime yer verdik. Tezimizin ana bölümünü ise suçun, suç inceleme sistematığına uygun olarak incelediğimiz bölüm oluşturdu. Tezimizin konusunun Türk Ceza Hukuku öğretilerinde tartışıldığı eserlerin az olması ve bilhassa 5237 s. TCK döneminde suçu inceleyen bir monografinin bulunmayışı yaşadığımız zorlukların ilkidir. Ayrıca konumuz suç ile ilgili yalnızca bir Yargıtay kararına ulaşabilmemiz, suçun uygulama açısından incelenmesi konusunda bizi kısıtlamıştır.

Öncelikle tez konusunun belirlenmesi ve bu çalışmanın hazırlanmasında katkısı büyük olan ve tez danışmanım olmayı kabul eden sayın hocam Prof. Dr. Adem Sözüer'e teşekkür ederim.

Tezimin yazım sürecinde sorduğum sorulara sabırla cevap veren sayın hocam Prof. Dr. Hakan Hakeri'ye tezimdaki katkısı ve üzerimdeki emeği için teşekkür ederim.

Tez jürimde bulunan ve değerli görüş ve eleştiriyiyle tezime katkı sunan Doç. Dr. Mehmet Emin Alşahin, Dr. Mehmet Maden ve Dr. Muhammed Demirel'e, tezin hazırlanması sürecinde görüş, öneri ve teşvikiyle beni destekleyen Dr. Melik Kartal'a, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku

kürsüsündeki büyüklerim ve çalışma arkadaşlarım Dr. Derya Tekin, Kübra Tunç Kartal, Veysel Topuz ve Şölen Çakıroğlu'na da teşekkür ederim.

Beni yetiştiren ve bugünlere getiren babam Beytullah Zengin'e, annem Reyhan Zengin'e ve abim Selman Zengin'e minnet borcum vardır ve ne kadar teşekkür etsem azdır.

Son olarak tez yazım sürecinde desteğini esirgemeyen ve bana katlanan eşim Fatma Betül Zengin'e ve oğlum Hamza Yusuf Zengin'e en içten sevgilerimi sunuyorum.

Ebuzer ZENGİN

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNDA TEMEL KAVRAMLAR VE MESELELER

I. KAVRAMLAR	3
A. Cumhurbaşkanı	3
B. Suikast.....	5
C. Fiilî Saldırı	7
II. SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ	7
A. Devlete Karşı ve Devlet Başkanına Karşı Suçlarda Genel Olarak Tarihsel Gelişim	8
B. Türk ve İslam Hukuku Bağlamında Tarihsel Gelişim	13
1. İslam Hukuku	13
2. Osmanlı Devleti	16
3. Cumhuriyet Dönemi.....	17
III. CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN DÜZENLENME YERİ VE ADLANDIRILMASI	18
A. Genel Olarak	18

B. Devlete Karşı Suçların Ceza Kanunundaki Yeri.....	18
C. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçların Düzenlenmesi ..	21
D. Cumhurbaşkanına Karşı Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun Düzenlenme Yeri	23
IV. 6771 SAYILI KANUN İLE YAPILAN ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNİN SUÇ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	24
V. CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN VARLIĞININ YERİNDELİĞİ	26
VI. BAZI ÜLKELERDE DEVLET BAŞKANININ HAYATINA ve VÜCUT BÜTÜNLÜĞÜNE YÖNELİK SUÇLAR	33
VII. SİYASÎ SUÇLAR VE CUMHURBAŞKANINA SUİKAST SUÇU	42
A. Siyasî Suç.....	42
B. Devlet Başkanına Karşı Suçun Siyasî Suç Sayılmaması (Belçika Şartı).....	46

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA KANUNU'NDA CUMHURBAŞKANINA SUİKAST ve FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN UNSURLARI VE KUSURLULUK

I. SUÇUN KANUNİ TANIMI ve SUÇLA KORUNAN HUKUKSAL DEĞER. 50	50
A. Suçun Kanuni Tanımı ve Gerekçesi.....	50
B. Suç ile Korunan Hukuksal Değer.....	54
II. SUÇUN MADDİ UNSURLARI.....	60
A. Suçun Faili	60
B. Suçun Konusu	62
1. Zarar Suçu – Tehlike Suçu Ayrımı	64
C. Suçun Mağduru	65
1. Devletin Suç Mağduru Olabileceğini Savunan Görüş	67

2. Suçun Mağdurunun Yalnızca Gerçek Kişiler Olabileceğini Savunan Görüş.....	69
3. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun Mağduru	72
D. Suçun Hareket Unsuru	78
1. Hareket Tasnifleri Bakımından Suçun Değerlendirilmesi	78
a. Tek Hareketli-Çok Hareketli Suçlar.....	78
b. Serbest Hareketli – Bağlı Hareketli – Seçimlik Hareketli Suç	80
c. Ani Suç – Kesintisiz (Mütemadi) Suç.....	81
2. Suçun İhmalî Hareketle İşlenmesinin Mümkün Olup Olmadığı Meselesi	81
3. Genel Olarak Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun Hareket Unsuru	83
a. Suikast.....	85
b. Fiilî Saldırı	88
c. Kanunilik İlkesi Bağlamında Suçun Hareket Unsurunun Değerlendirilmesi	94
(1). Kanunilik İlkesi ve Bir Sonucu Olarak Belirlilik İlkesi	94
(2). Suikast ve Fiilî Saldırı Hareketlerinin Belirlilik İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi.....	97
4. TCK m. 310'un, TCK m. 81'in Nitelikli Hali Olup Olmadığı Meselesi ...	99
E. Suçun Neticesi.....	100
F. Nedensellik Bağı	101
III. SUÇUN MANEVİ UNSURU	103
IV. SUÇUN HUKUKA AYKIRILIK UNSURU.....	110
A. Görevin İfası.....	110
B. Meşru Savunma.....	112
C. Hakkın Kullanılması	113

D. İlgilinin Rızası.....	115
V. KUSURLULUK.....	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURBAŞKANINA KARŞI SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ, YAPTIRIMI VE MUHAKEME USULÜ

I. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ.....	120
A. Suça Teşebbüs.....	120
1. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçuna Teşebbüsün Şartları ..	121
a. Kasten İşlenebilen Bir Suçun Varlığı.....	121
b. Hazırlık ve İcra Hareketleri.....	123
c. Elverişli Hareketlerin Gerçekleştirilmiş Olması	130
d. Failin Elinde Olmayan Nedenlerle Suçu Tamamlayamaması	132
2. TCK m.310/1’de Belirtilen Teşebbüsün Maddi Unsur Olup Olmadığı Meselesi.....	133
3. Teşebbüs Suçları Bakımından Cumhurbaşkanına Suikast Suçu.....	135
4. Cumhurbaşkanına Suikast Suçuna Teşebbüsün Mümkün Olup Olmadığı Meselesi.....	139
5. Cumhurbaşkanına Suikast Suçu Bakımından Gönüllü Vazgeçme	140
B. İştirak.....	143
C. İçtima.....	149
1. Genel Olarak	149
2. Görünüşte İçtima.....	150
a. Genel Norm – Özel Norm İlişkisi Yönünden Görünüşte Birleşme	151
b. Tüketen – Tüketilen Norm İlişkisi Yönünden Görünüşte Birleşme	152

c. Geçitli (Müterakki) Suç.....	152
d. Asli Norm – Yardımcı Norm İlişkisi Yönünde Görünüşte Birleşme...	153
3. TCK m. 309 ile İçtima İlişkisi.....	154
4. TCK m. 314, 315 ve 316 ile İçtima İlişkisi.....	157
5. TCK m. 312 ile İçtima İlişkisi.....	160
6. TCK'daki Diğer Suçlarla İçtima İlişkisi	163
II. SUÇA İLİŞKİN YAPTIRIM	164
III. SUÇUN MUHAKEME USULÜ VE İNFAZ KURALLARI	165

KISALTMALAR LİSTESİ

AIHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AICK:	Alman Ceza Kanunu
Ask C.K.:	Askeri Ceza Kanunu
Bkz. / bkz.:	Bakınız
C.:	Cilt
CD.:	Ceza Dairesi
CK.:	Ceza Kanunu
CMK:	Ceza Muhakemesi Kanunu
dn.:	Dipnot
E.:	Esas Numarası
İCK:	İtalyan Ceza Kanunu
K.:	Karar Numarası
Koll.:	Kollektif
MÜHF:	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
S.:	Sayı
s.:	Sayfa
ss.:	Sayfa Aralığı

Œti.: Œirket

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TMK: Terörle Mücadele Kanunu

v.d.: Ve Diğerleri

GİRİŞ

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Özel Hükümler başlıklı İkinci Kitabının Millete ve Devlete Karşı Suçların yer aldığı Dördüncü Kısım altında Anayasal Düzen ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar başlıklı Beşinci Bölümünün 310. maddesinde düzenlenmektedir.

İnsanların birlikte yaşama gayelerine uygun olarak tarihi süreçte çeşitli topluluklar ve bu toplulukların en organize hali olarak da Devlet kurumu ortaya çıkmıştır. Devletler ise 20. Yüzyıla gelene dek çoğunlukla monarşiler tarafından yönetilmiş ve monarşilerde hükümdarlar devleti temsil ettikleri ve tek başlarına iktidar odağını teşkil ettikleri için kendilerine yönelik hareketler Devletin kendisine karşı gerçekleştirilmiş sayılmış ve toplumdaki en yüce pozisyonda olan kişiye karşı yapılan bu hareketler en ağır cezalar ile cezalandırılmıştır. Anayasal Düzene geçiş ile birlikte bu husustaki anlayış değişse de bu düzenlemelerin tarihsel bağlamından kopararak incelenmesi mümkün değildir.

Çalışmamızın ilk bölümünde suçun tarihsel gelişimine, suçun ceza kanununun sistematüğinde bulunduğu yere ve düzenlemesine, suçun düzenlendiği diğer ülkelerdeki düzenlemelere, suç tipinin varlığının yerindeliğine ve siyasal suçlar ile suçun siyasal suç bakımından gösterdiği özellik incelenecektir.

Suçun tarihsel gelişimi, incelediğimiz suç açısından önemlidir. Zira Devlet Başkanına Karşı Suçun günümüz ceza kanunlarında ve Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmesi, tarihi olarak Devlete karşı suçlar ve Devlet Başkanına karşı suçlar ile önemli ölçüde bağlantılıdır. Öyle ki öğretilerde kimi yazarlarca bu suçun, tarihsel olarak düzenlenişinin bir devamı olduğu öne sürülmüştür.

Suçun Türk Ceza Kanununun sistematüğinde yer aldığı bölüm de suçun kanuni tanımında yer alan fiillerin yöneldiği kişinin gösterdiği özellik dolayısıyla

kanun koyucu tarafından farklı bir şekilde ele alındığını gösterdiği için ayrıca önem arz etmektedir. Bu sebeple yalnızca suç açısından değil suçun yer aldığı bölüm açısından da ayrıca incelemede bulunulmuştur.

Tarihsel gelişimle de bağlantılı olarak suçun günümüzde düzenlenmesinin gerekliliğine yönelik eleştirilerin mevcudiyetinden dolayı da suçun gerekliliği ayrı bir başlıkta mevzu bahis edilecektir.

Bu eleştirilere rağmen Devlet Başkanının hayatına, vücut bütünlüğüne, hürriyetine karşı suçlar bir çok ülkede düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde TCK m. 310'dan farklı özellikle bulunmaktadır. Türk öğretisi açısından farklı bir bakış açısı sunması gayesiyle de diğer ülkelerdeki ilgili suç düzenlemeleri ayrıca incelenmiştir.

Suçun siyasal suçlar kapsamında değerlendirilebilecek olsa da bu suçun siyasal suç açısından bir istisna teşkil etmesi de suçun siyasal suçlar açısından ayrıca değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu sebeple siyasal suçlar ve bu suçların istisnası olarak Cumhurbaşkanına Suikast Suçu incelenmiştir.

İkinci bölümde ise Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, suç inceleme sistematığı çerçevesinde incelenecektir. Suçun mağduru, suçun düzenlenme yeri ve suçun önemini teşkil ettiği; suçun hareketleri olan suikast ve bilhassa fiilî saldırı, suç açısından tartışmalı olduğu ve kanunilik ilkesi açısından problem oluşturduğu için bu hususlar ayrıntılı olarak incelenecektir. Ayrıca suç inceleme metodu açısından diğer konular da suç açısından gösterdiği öneme göre ele alınacaktır.

Üçüncü ve son bölümde ise suçun özel görünüş biçimleri, yaptırım ve muhakeme usulü incelenecektir.

Bu bölümde teşebbüs, arz ettiği önem gereği kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Zira Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun kanuni tanımında suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması durumunda suçun tamamlanmış hali ile aynı ceza verileceği belirtilmiştir. Teşebbüs dışında bu bölümde iştirak bahsi, suçun yaptırımı ve muhakeme usulü de ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNDA TEMEL KAVRAMLAR VE MESELELER

I. KAVRAMLAR

A. Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçundaki “Cumhurbaşkanı”, Türkiye Cumhuriyeti “Devlet Başkanı”nı ifade etmek üzere kullanılmıştır¹. Bu sebeple bu suçun, gerek tarihsel gelişimi açısından incelenmesinde gerek diğer ülkelerdeki düzenlemelerin aktarılmasında suçun “Devlet Başkanına” karşı işlenmesinden bahsedilecektir².

Belçika, Danimarka, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç, Japonya, Lüksemburg, Norveç gibi parlâmenter monarşilerde “Devlet Başkanı”na, “kral” (king, roi), “kraliçe” (queen, reine), imparator (emperor, empereur), “büyük duk” (grand duke, grand duc), “egemen” (sovereign, souverain) şeklinde isimler verilmektedir³.

Cumhuriyetlerde, Devlet Başkanına farklı isimler verilebilmektedir. Devlet Başkanı, Almanya ve Avusturya’da “Federasyon Başkanı” (Bundespräsident), Yunanistan, Portekiz, Finlandiya, Fransa, İzlanda, İtalya’da “Cumhurbaşkanı” (President of the Republic, President de la République), İrlanda’da yalnızca

¹ Çetin Özek, **Devlet Başkanına Karşı Suçlar (T.C.K. 156-158)**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası Vârisleri Koll. Şti., 1970, s. 4.

² Cumhurbaşkanına Suikast Suçu, TCK açısından incelendiği için çalışmamız boyunca Devlet Başkanını ifade için TCK m. 310’un kanuni tanımında yer verildiği üzere “Cumhurbaşkanı” kavramı kullanılmış, tarihsel gelişim açısından değerlendirmelerde ise “kral, padişah” gibi o tarihsel dönem ve devlet yapısına uygun ifadeler kullanılmıştır.

³ Kemal Gözler, **Devlet Başkanları Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi**, 2. Baskı, Bursa, Ekin Yayınları, 2016, s. 46.

“Başkan” (President, Uachtan na Eireann) olarak isimlendirilmektedir⁴. Ülkemizde de Devlet Başkanı “Cumhurbaşkanı” olarak adlandırılmaktadır.

“Devlet Başkanlığı” bir makam, “Devlet Başkanı” ise bu makama işgal eden gerçek kişidir. Devlet Başkanı kural olarak sorumsuz olduğu⁵ için cumhuriyet ve monarşilerde, Devlet Başkanı ile Devlet Başkanlığı Teşkilatı şeklinde bir ayırım yapılmaktadır⁶.

Devlet Başkanlığı makamını birden fazla kişinin işgal ettiği durumda Devlet Başkanlığının kolejyalliğinden, tek bir kişinin işgal ettiği durumda ise Devlet Başkanlığının tekliliğinden bahsedilir. Her ne kadar tarihsel olarak Roma Cumhuriyetinde ve Fransa’da Devlet Başkanlığının kolejyalliği söz konusu olsa da günümüzde istisnasız tüm ülkelerin Devlet Başkanlığı makamının tekliliği söz konusu olduğu için devlet başkanlığından değil Devlet Başkanından söz edilmektedir⁷.

Hem monarşilerde hem de cumhuriyetlerde Devlet Başkanı cezaî olarak himaye edildiği gibi siyasî ve cezaî sorumsuzluğa da sahiptir⁸.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre, Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilerek göreve gelir⁹ ve Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır¹⁰.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde yeni Cumhurbaşkanı seçilinceye kadar veya Cumhurbaşkanının hastalık ve yurtdışına çıkma gibi nedenlerle geçici olarak görevinden ayrılması durumunda,

⁴ Gözler, **Devlet Başkanları**, s. 55.

⁵ Bülent Tanör, Necmi Yüzbaşıoğlu, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 17. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2018, s. 343.

⁶ Gözler, **Devlet Başkanları**, s. 2.

⁷ Gözler, **Devlet Başkanları**, s. 1.

⁸ Tanör, Yüzbaşıoğlu, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 343, 352.

⁹ Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, 3. Baskı, Bursa, Ekin Yayıncılık, 2019, s. 787; Tanör, Yüzbaşı, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 348.

¹⁰ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 798.

Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekalet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır¹¹.

Anayasanın 101'inci maddesine göre, "Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır." Yine Anayasanın 116. maddesine göre TBMM, kural olan beş yıllık süre dolmadan önce, üye tamsayının beşte üç çoğunluğu ile seçimlerin yenilenmesine karar verebileceği gibi yine aynı maddeye göre Cumhurbaşkanı da Cumhurbaşkanlığı seçimlerini ve TBMM genel seçimlerini şart olarak birlikte yenilenmesine karar verebilir. Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir sebeple boşalması halinde de Cumhurbaşkanı seçimi yapılır¹².

Cumhurbaşkanı seçilebilmek için, Türk vatandaşı olmak, kırk yaşını doldurmak, yükseköğrenim yapmış olmak, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak, daha önce birden fazla defa cumhurbaşkanlığı yapmamış olmak şartlarının sağlanması gerekir¹³. Bu şartlar Cumhurbaşkanı seçilmeyle ilgilidir. Bu şartları haiz olmamakla birlikte Cumhurbaşkanı seçilen kişi görevinden alınmadıkça Cumhurbaşkanıdır.

B. Suikast

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğe göre, suikastın ilk anlamı, "gizlice cana kıyma ve kötülük etmeye kalkışma", ikinci anlamı ise "bir devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi plan kurarak öldürme"dir¹⁴.

Suikast (sû'i kasd)'ın, "kötü niyet; gizli olarak, habersizce ve bilerek öldürmeye kalkışma- birine, bir devlet büyüğüne, önemli bir kişiye plânlı bir şekilde

¹¹ Tanör, Yüzbaşıoğlu, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 357.

¹² Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 790.

¹³ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 788-793.

¹⁴ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, Çevrimiçi, <http://sozluk.gov.tr>, 18.03.2019.

saldırma; devlet güvenliğine saldırı; cana kasd; tasaddî; tecavüz; komplo” olarak tanımlandığı da görülmektedir¹⁵.

Yine suikast, “gizlice cana kıyım; devlet büyüklerine ve önemli kişilere öldürme amacıyla gizlice saldırı; devletin güvenliğine saldırı” olarak da tanımlanmıştır. Yelbaşı tarafından suikastın bir anlamı olan kötü niyet ise **Yılmaz** tarafından suikast’ın karşılığı olarak verilmiştir¹⁶.

Sûi kasd olarak da ifade edilen suikast ise başka bir tanımda, “kasdın bozukluğu, kötü niyet; birine pusu kurup öldürmek veya zarar vermek, devlet ve toplumun güvenliğini sarsmak” olarak tanımlanmıştır¹⁷.

Başka bir sözlükte ise suikast, “özellikle tanınmış kişilere olmak üzere, siyasal nedenlerle ve gizlice düzenlenen öldürme girişi” olarak tanımlanmıştır¹⁸

Suikastın Fransızca karşılığı, “complot, attentat, cabale, machination” olarak verilirken, İngilizce karşılığı, “assassination, attack, attempt (to commit a crime), conspiracy”, Almanca karşılığı ise, “Anschlang, attentat mordanschlang” olarak verilmiştir¹⁹.

Suikastın Türk Ceza Hukuku öğretisindeki terminolojik anlamı ve bu husustaki tartışmalı meseleler ileride “Suçun Hareket Unsuru” başlığı altında tartışılacaktır.

¹⁵ Cengiz Yelbaşı, **Fransızca-İngilizce-Almanca Karşılıklarıyla Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, Ankara, Sim Matbaacılık, 2014, s. 575.

¹⁶ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Yenilenmiş 10. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 1265.

¹⁷ Ali Şafak, **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, Güncelleştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, Selim Kitabevi, 2002, s. 528.

¹⁸ Selahattin Bağdatlı, **Hukuk Sözlüğü**, 3. Baskı, İstanbul, Derin Yayınları, 2015, s.513.

¹⁹ Yelbaşı, **Hukuk Sözlüğü**, s. 575.

C. Fiilî Saldırı

Hukuk sözlüklerinde fiilî saldırının tanımı bulunmasa da “fiilî” kavramının karşılığı olarak “fiilî olarak, eylemli olarak” manası verilmiş²⁰, “saldırı”nın karşılığı olarak ise “taarruz; birine zarar vermek amacıyla silahlı veya silahsız hücum etmek²¹”, “hücum, taarruz; saldırma, ilişme, takılma, tecâvüz; kötülük yapma, yıpratma amacıyla doğrudan silâhlı veya silâhsız eylemde bulunma; bir ülkenin başka ülkeye karşı giriştiği yasal olmayan eylem²²” manaları verilmiştir.

Fiilî saldırının da Türk Ceza Hukuku öğretisindeki terminolojik anlamı ve bu husustaki tartışmalı meseleler ileride “Suçun Hareket Unsuru” başlığı altında tartışılacaktır.

II. SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ

“Parlâmento” tarihin belirli bir döneminde ortaya çıkmasına ve birçok devlette anayasalar parlâmentoyu kurdukları halde “Devlet Başkanı”, anayasaların icat ettiği bir kişi olmadığı gibi anayasalar devlet başkanlarını ve devlet başkanlığı makamını kendilerinden önce var olmaları sebebiyle tarihsel olarak bulmuşlardır. Devlet Başkanlığı kurumu yine devlet kadar eski bir kurumdur²³.

Devlet başkanlarına karşı işlenen fiillerin, Devlet Başkanının şahsı dışında Devlete karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmesinin, siyasî iktidarın belirli kişi veya grupların elinde toplanmasıyla başladığı söylenmektedir²⁴. Bu kabul, içtimai-siyasî yapı değişimleriyle de aynı doğrultuda değişiklikler göstermiştir. Dolayısıyla,

²⁰ Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, s. 431.

²¹ Yelbaşı, **Hukuk Sözlüğü**, s. 530.

²² Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, s. 1187.

²³ Gözler, **Devlet Başkanları**, s. 1.

²⁴ Özek, **Devlet Başkanına Karşı**, s.6.

Devlet Başkanına karşı işlenen suçların tarihsel gelişimi, devlet siyasî yapısının ve devlet aleyhine işlenen suçların tarihsel gelişimi ile ilintilidir²⁵.

Toplumların ve toplumların kurduğu kurumların değişimi anlık değil, bir sürece yayılarak olmaktadır. Eskisinin yerini alan kurum da öncesine bazı yönleriyle benzemektedir. Zaman içerisinde devletin değişimine paralel olarak Devlete karşı suçlar da ortaya çıkan yeni kurumlar ile değişim geçirmekle beraber önceki suçlardan da etkilenmiştir. Bu nedenle Cumhurbaşkanına Karşı Suçları değerlendirirken, tarih boyunca Devlete ve Devlet Başkanına yönelik suçları ele almamız gerekmektedir.

A. Devlete Karşı ve Devlet Başkanına Karşı Suçlarda Genel Olarak Tarihsel Gelişim

Devlet kavramına verilen anlam, dönemin, devleti koruyucu ceza hukuku hükümlerini de etkilemektedir. Anlayışın ve devlet kavramının içeriğinin değişikliği ile devleti himaye eden ceza normlarının içeriği ve niteliği de korunmayı daha uygun biçimde sağlayacak şekilde değişim geçirmektedir²⁶.

Fransız ihtilaline kadar olan dönemde devletin korunması ile siyasî iktidarı elinde bulunduran “Monark” ın korunması aynı anlama gelmektedir. Meşruiyetini dine dayandıran devletlerde ise dinin korunması da devletin korunması ile eşdeğer olduğu için dine karşı hareketler de Devlete karşı suç olarak sayılabilmektedir²⁷.

Roma hukuku öncesi eski hukuklarda, din-devlet birliğini ifade eden sistemlerde dinin ve din işlerini yürüten kişilerin korunması, devletin korunması; devletin korunması da dinin korunması olarak ortaya çıktığı için, bu devletlerde taç ile mabedin korunması aynı anlama gelmiş ve kralın şahsına karşı işlenen fiiller gibi

²⁵ Özek, **Devlet Başkanına Karşı**, s.7.

²⁶ Çetin Özek, **Türk Ceza Kanununun Elli Yılında Devlete Karşı Suçlar**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., 1976, s. 6-7.

²⁷ Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 7.

emirlerine aykırı hareket de suç sayılmıştır²⁸. Yine devletin korunması ile monarkın korunması eş değer görülmüştür²⁹. Eski Hint, Yunan, Mısır ve İbrani hukuklarında bu durum böyledir³⁰. Eski Çin’de de hükümdara karşı işlenen suç Devlete karşı işlenmiş sayılmakla birlikte Devlete karşı suçlar ülkenin güvenliğine, geleneklerine karşı suçları da kapsamak üzere geniş bir mahiyet arz etmekteydi³¹. Ancak Yunan şehir devletlerinden biri olan Atina’nın bu hususta farklılık arz ettiğini belirtmek gerekir. Atina’da egemenliğin halka ait olduğunun kabulünün yöneticilere karşı işlenen suçların, Devlete karşı değil halka karşı işlenmiş sayılmasını gerektirdiği ifade edilmiştir³².

Roma hukukunun krallık döneminde “perdueillio” olarak isimlendirilen daha sonra “Crimen Majestatis” ismi verilen³³, Cumhuriyet dönemi sonunda ise “perduellio”, “proditio” ve diğer suçlar olarak ayrılan Devlete karşı suçlar, Devlete, dine ve siyasî iktidarı elinde bulunduran kişilere karşı işlenen suçları kapsamaktadır. Daha sonra halka karşı işlenen suçlar da Devlete karşı işlenen suçların bir bölümü olarak kabul edilmiş ve Devlete karşı işlenen suçlar içinde en geniş kısmı ise “prese karşı suçlar”ın kapladığı belirtilmiştir. Prese karşı işlenen suçlar, onun şahsına karşı olsa dahi Devlete karşı düşmanca amaçla işlenen suçlar olarak görülmüş,

²⁸ Ezgi Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 31; Hasan Sınar, “Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 58, S. 1-2, 2000, s. 54; Özek, **Devlet Başkanına**, s. 12.

²⁹ Nevzat Kaan Karlıcioğlu, **Anayasayı İhlal Suçu (TCK m. 309)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2016, s. 69; Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 7.

³⁰ Köksal Bayraktar, **Siyasal Suç**, İstanbul, İ.Ü. Fakülteler Matbaası, 1982, s. 2-3; Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 7-8. Bu dönemde Devlete karşı suçlara verilen cezalar ağırdır. Hint ve Mısır’da Devlete karşı suçlara verilen cezalar için bkz. Okandan, **Umumi Hukuk Tarihi Dersleri**, s. 70, 96.

³¹ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 3.

³² Özek, **Devlet Başkanına Karşı Suçlar**, s.13.; Bayraktar, **Siyasal Suç**, s.4.; Sınar, **Siyasal Suç**, s. 54-55.; Karlıcioğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 68-69. Buna karşılık Selçuk, Atina’da da suçların Devlete karşı suçlar ve kişilere karşı suçlar olarak ayrıldığını ifade etmektedir. Sami Selçuk, “Eski Çağlarda Suç Hukuku”, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan**, C. 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, s. 1044.

³³ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 31; Recai Galip Okandan, **Umumi Hukuk Tarihi Dersleri**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1951, s.468.

Cumhuriyet dönemi dışında, krala tanınan özel himaye, kralın ailesi için de söz konusu olmuştur. Devlete karşı suçlarda bazı hazırlık hareketlerinin cezalandırılması, Devlete karşı kötü ve düşmanca kastın düşünce aşamasında bulunması durumunda dahi cezalandırılması, siyasî iktidarı elinde bulunduranların ve siyasî iktidar düzeninin değişmesiyle birlikte Roma Hukukuna girmiştir³⁴. Diğer Devlete karşı suçlar gibi Devlet Başkanı aleyhine suçlarda da hazırlık hareketleri cezalandırılmıştır³⁵.

Roma Hukuku ile aynı dönemde yaşanan **Germen Hukukunda** ise önemli bir farklılık bulunmaktadır. Bu toplumlarda Devlet, hukukî kişiliği olan bir yapı olarak görülmediği ve siyasî iktidar geniş ailelere yaygın olduğu için siyasî iktidar kişiselleşmemiştir. “Gens” sistemini uzun süre devam ettiren Germenlerin, gensin tüm üyelerinin özgür ve kendi arasında eşit olarak kabul etmeleri, siyasî iktidarın bir elde toplanmasını engellemiştir³⁶. Buna bağlı olarak prens Devlete karşı suçların objesi olmamış; topluma bağlılık borcunun, düzene sadakatin ihlali olarak “ihamet” suçları siyasî iktidar sahiplerine değil topluma karşı işlenmiş kabul edilmiştir³⁷. Kralın, egemenliğin sahibi değil egemenliği kullanan kişi olarak kabulü de siyasî iktidar sahiplerinin özel korumaya tabi olmaları zorunluluğunu doğurmamış, devletin kendi çıkarlarının korunması, fonksiyonlarının korunması manasına gelmiştir³⁸. Devlet Başkanına karşı suçlar, kralın kutsal özelliğini, toplum ve kişiler üzerindeki otorite ve değerini zedelemiş olarak kabul edilmemiş ve bu suçlar Devlete karşı sadakat borcunun ihlali niteliğinde olduğunda Devlete karşı işlenmiş suç olarak

³⁴ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 31; Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 7; Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 8; Ümit Hassan, “Siyasî Suç Kavramı”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.26, S. 1, 1971, s. 199. Bu dönemde de Devlete karşı suçlara verilen cezalar ağırdır. Devlete karşı suçlara verilen cezalar hakkında bkz. Okandan, **Umumi Hukuk Tarihi Dersleri**, s. 468-469.

³⁵ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 17; Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 8.

³⁶ Özek Germen Hukukunun Roma Hukukundan bu yöndeki farklılığına bunlarla birlikte üretim türünün de yol açmış olabileceğini ifade etmektedir. “Gentilice” üretim biçiminin değişmesi ve “feodal” yapıya geçişle, Roma Hukukunun “Cirmen Majestis” anlayışı Germen Hukuku bakımından da benimsenmiştir. Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 9.

³⁷ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 31; Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 9.

³⁸ Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 8-9.

kabul edilmiştir³⁹. Ancak Germen toplumunun toplumsal, sosyal ve iktisadi yapısındaki değişimler ile birlikte, Devlete karşı işlenen suçların, topluma karşı sadakatsizlik olarak değerlendirilmesi anlayışı terkedilip bunun yerine hükümdarın mutlak otoritesine sadakatsizlik olduğu kabul edilmiş ve “Crimen Majestatis” Germen hukukuna girmiştir⁴⁰.

Avrupa'nın **Orta Çağ döneminde** ise “Kanonik Hukuk”ta kralın yanında din, kilise ve din adamlarını Devlete karşı suçlar bağlamında korunması önemsenmiş ve Devlete karşı suçların cezaları ağırlaştırılmıştır⁴¹. Almanya’da IV. Karl tarafından çıkarılan kanun ile “mukaddes imparatorun” şahsına, kutsallığına, görevlerine karşı her türlü fiilde, yalnızca fail değil onun çocukları, şerikleri ve şeriklerinin çocukları da en ağır cezalar ile cezalandırılmıştır. Benzer cezalar Fransa, İspanya gibi diğer Avrupalı devletler için de geçerlidir⁴².

Aynı dönem **İngiliz hukukunda** ise tacın korunmasının devletin korunması anlamına gelmediği, Devlete karşı suçların vatana ihanet kavramıyla özdeşleştiği ifade edilmiştir. “Treason Act” ile vatana ihanete sayılan Krala karşı işlenen suçlar kanunla sınırlı sayıda düzenlenmiş ve kralın keyfi otoritesine bırakılmamıştır⁴³. 1351 tarihli Treason Act gereğince; Kralı, Kraliçeyi veya Kral’ın varisi olan en büyük oğlunu öldürmek için komplo kurmak ya da öldürmeyi tasarlamak; Kraliçeye, Kral’ın en büyük evlenmemiş kızına, Kral’ın varisi olan en büyük oğlunun eşine tecavüz etmek, Kral’a karşı savaş açmak, Kral’ın düşmanlarına katılmak veya onlara yardım etmek, Şansölye, Hazinekar ve Yargıçlara karşı bu sayılan fiilleri görevleri

³⁹ Özek, **Devlet Başkanma**, s. 18. Eski Germen Hukukunda da toplum güvenliği ve esenliğini ilgilendiren suçlara verilen cezalar ölümdü. Örneğin yurda ihanet suçunun cezası asma, diri diri gömme veya boğma şeklinde yerine getirilen ölüm cezası idi. Selçuk, **Eski Çağlarda Suç Hukuku**, s. 1053.

⁴⁰ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 9-10; Hassan, **Siyasî Suç Kavramı**, s. 200; Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 10.

⁴¹ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 31; Sınar, **Siyasal Suç**, s. 55.

⁴² Özek, **Devlet Başkanma**, s. 23.

⁴³ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 12; Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 12;

nedeniyle işlemek, vatana ihanet kabul edilmiştir⁴⁴. Treason Act, özel olarak hükümdarın öldürülmesini düzenlememiş, bunun yerine hükümdarı öldürmeye yönelik komplo hareketlerini düzenlemiştir⁴⁵. Bu düzenlemeye göre bir kişinin hükümdarı öldürmeyi tasarlaması (intended to kill) yeterlidir. 1397 ve 1488'de düzenlenmiş özel düzenlemelerde suçun cezalandırılabilmesi için hükümdarı öldürmeye teşebbüs gerekli değildir, komplo kurulması yeterlidir. Çeşitli tarihlerde görülen davalarda* da içtihat edildiği üzere, Hükümdarı öldürmeye yönelik komplonun, ifadelerin yanında bir takım zahiri eylemlerle ortaya konulması gerekir. Yine bu komploya yönelik ifadeler daha sıkı bir şekilde değerlendirilmeli, basit ifadeler ve eylemsiz düşünce yeterli görülmemelidir. Deliller, tasarım veya planı ortaya çıkarmalıdır⁴⁶.

Fransız Devrimi ile başlayan dönemde iktidarın millete ait olduğundan hareketle ve **liberal devlet anlayışın** getirdiği “birey” in en önemli değer olduğu kabulü ile⁴⁷ iktidarda görev alan kadroların kişisel himaye sistemi terkedilerek Devlet, siyasal bir organizasyondan ibaret görülmüştür. Buna bağlı olarak da devleti koruyucu ceza normları “*salt bir siyasal yapının ve sınırlı fonksiyonlarının organik ve biçimsel himayesi*” olarak kabul edilmiştir⁴⁸.

Liberal devlet anlayışına bir tepki olarak, **faşist devlet anlayışında** ise devlet ve milletin, kişilerin dışında bir yapı, korunması gereken en yüksek kişilik olarak görüldüğü ve buna bağlı olarak Devlete karşı eylemlere hoşgörünün kabul edilmemesi, Devlete karşı suçlarda cezaların ağırlaştırılması, tek partinin ve devlet

⁴⁴ 1351 tarihli Treason Act'in ilk hali için bkz. (Çevrimiçi)

<http://www.legislation.gov.uk/aep/Edw3Stat5/25/2/section/II>, 02.03.2017. Belirtilmelidir ki “Treason Act”de yer alan vatana ihanet suçları bu suçtan ibaret değildir.

⁴⁵ Graham S. McBain, “High Treason: Killing the Sovereign or Her Judges”, **Kings Law Journal**, V: 20, 2009, s. 463.

* 1634 Crohagan, 1663 Twyn, 1683 Sidney, 1691 Preston, 1696 Charnock, 1708 Greeg, 1722 Layer ve 1758 Hensey davaları.

⁴⁶ McBain, **High Treason**, s. 465.

⁴⁷ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 32.

⁴⁸ Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 14; Özek, **Devlet Başkanına**, s. 30-32.

kadrolarındaki kişilerin devlet adına korunması, parlamento yerine yürütme organının önem kazanıp bu organın kişi olarak özel korumanın konusu olması gibi ceza hukuku yönünden sonuçların ortaya çıktığı ifade edilmiştir⁴⁹.

Yine liberal Devlete tepkinin demokratik türü olduğu ifade edilen **sosyal devlet anlayışında** ise Devlete toplumsal yapıda daha geniş görevlerin yüklendiği ve yetkilerinin genişletildiği; liberal Devlete oranla daha otoriter nitelik kazandığı; yürütme organının da liberal Devlete göre daha geniş bir görev ve yetki alanı içinde düzenlendiği belirtilmiştir. Bu çizgide devlet, siyasal bir organizasyondan ziyade kendine özgü hak ve görevleri bulunan, belirli anayasal düzeni ve ideolojik temeli bulunan bir varlık olarak belirmiştir⁵⁰. Hürriyetin de siyasî iktidar kişi ilişkilerindeki önemine binaen hürriyete karşı suçlar da devletin siyasî yapısına karşı suçlar olarak görülmekte ve devlet fonksiyon ve siyasî yapı olarak korunmakta, devletin fonksiyonlarının kurala uygun işleyişinin sağlanması ceza normunun amacını teşkil etmektedir⁵¹.

B. Türk ve İslam Hukuku Bağlamında Tarihsel Gelişim

1. İslam Hukuku

Devlete karşı suçların cezalandırılması hususunda İslam Hukuku'nun siyasî suçlar meselesine nasıl baktığının açıklanması gerekmektedir.

İslam hukukunda siyasî suç olarak da ifade edilen “Devlete isyan suçu”, “el-Bağy” (bağî); siyasî suçlular ise “el-Buğat” (buğât) veya “el-fietü'l Bâğiye” olarak adlandırılmıştır⁵². Bir tanıma göre siyasî suçlu, “*uygun bir te'vil*⁵³ ile Devlet

⁴⁹ Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 16; Özek, **Devlet Başkanına**, s. 40-46.

⁵⁰ Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 17.

⁵¹ Özek, **Devlete Karşı Suçlar**, s. 17.

⁵² Halil Cin, Ahmed Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, 5. Baskı, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2011, s. 308; Abdulkadir Udeh, **Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku 2. Cilt**, 2. Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2012, s. 102.

⁵³ Fıkıh usulünde te'vil, bir sözün bir delilden yola çıkarak belirgin/açık anlamının bırakılarak taşıdığı diğer bir anlama göre anlaşılması anlamında kullanılmıştır. Te'vil ile sözün belirgin veya diğer

Başkanına karşı ayaklanan, güç ve kuvveti olan topluluk” olarak tanımlanmıştır⁵⁴. Bağy suçu ise, “*Müslümanlardan bir veya birkaç kişinin, mevcut devlet düzenine haksız olarak başkaldırmaları ve devletin emirlerine itaat etmemeleri*”⁵⁵, “*Müslüman bir topluluğunun kuvvet kullanarak Devlet Başkanına karşı onu devirmek amacıyla başkaldırması*”⁵⁶, “*Devlet Başkanına karşı üstünlük kurmak maksadıyla ayaklanmak ve başkaldırmak*” olarak tanımlanmıştır⁵⁷.

Bir suçun siyasî suç sayılabilmesi için, suçun amacının meşru Devlet Başkanı veya hükûmetin görevden alınması veya Devlet Başkanına itaatten kaçınmak olması, suçluların bu suçu işlerken iddialarına karşılık zayıf da olsa bir sebeplerinin olması (te’vil), suçluların bir topluluk halinde güçlü bulunması⁵⁸ şartlarının bulunması gerekmektedir⁵⁹. Bu şartlar aynı yönde olmak üzere, Devlete (imama, padişaha) karşı ayaklanmak, kuvvet kullanarak iktidarı ele geçirmeyi amaçlamak (muğalabe) ve açık bir isyan kastı içinde bulunmak olarak da sayılmıştır⁶⁰.

anlamlarına baskın bir anlamı bulunmakla birlikte bir delil sebebiyle bu anlam bırakılarak sözün muhtemel olmakla birlikte açık/belirgin veya baskın olmayan diğer anlamı temel alınmaktadır. TDV İslam Ansiklopedisi, Te’vil Maddesi, 2/2, <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/tevil#2-fikih>

⁵⁴ Udeh İslâm Ceza Hukuku, s.102.

⁵⁵ Cin, Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 308.

⁵⁶ Mehmet Akman, “Önceki Hukukumuzda İsyân Suçu”, **MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 9, S. 1-3, 1995, s. 205.

⁵⁷ Naci Çevik, **Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Devlete İsyân Suçu**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2015, s. 28. İslam hukukunda mezheplerin bağy suçunu tanımlarken farklı ifadeler kullandıkları ve bu tanımların suçun şartlarında da farklılık arz ettikleri belirtilmiştir. Konumuz açısından mezheplerin tanımlarına ayrı ayrı vermeyeceğiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Adnan Akalın, **İslam Hukukunda Devlete İsyân Suçu**, İstanbul, Fecr Yayınları, 2016, s. 72-74; Çevik, **Devlete İsyân Suçu**, s. 26-28.

⁵⁸ İkinci, faillerin bir topluluk halinde güçlü bir şekilde bulunması şartını silahlı bir güce sahip olunması olarak ifade etmektedir. Ekrem Buğra İkinci, **Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk**, 4. Baskı, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 2016, s. 352.

⁵⁹ Çevik, **Devlete İsyân Suçu**, s. 35-56; İkinci, **Osmanlı Hukuku**, s. 352; M. Akif Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, 15. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2018, s. 189-190; Udeh, **İslâm Ceza Hukuku**, s. 103-104.

⁶⁰ Cin, Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 308.

Ancak amaç veya sâik ne olursa olsun, âdî hal ve şartlarda işlenen suçlar âdî suç olarak sayılmıştır. Siyasî amaç veya saiklerle dahi işlense, Devlet Başkanının öldürülmesi siyasî suç değil, âdî suç olarak kabul edilmiştir⁶¹.

Siyasî suç sırasında işlenen âdî suçlar o suçların cezaları ile cezalandırılır. Ancak siyasî suçluların bir iç savaş halinde öldürülmeleri uygun görülüşken⁶² sindirilip, yakalanmaları halinde ölüm cezasıyla cezalandırılmaları uygun görülmemiş, can ve mallarının dokunulmazlık kazanacağı belirtilmiştir⁶³. Ancak devletin bu siyasî suçlulara uygun bir ceza (ta'zir cezası) verebileceği söylenmiştir⁶⁴. İslam Hukukunda siyasî suçun mümkün olduğu kadar ağır bir ceza ile cezalandırılmak istenmediği ifade edilmiştir⁶⁵.

Tüm bu açıklamalardan sonra, İslam Hukuku ile günümüz hukukunun siyasî suç hususunda paralellik arz ettiği ifade edilmiştir⁶⁶.

⁶¹ Udeh, **İslâm Ceza Hukuku**, s. 101.

⁶² Akman ve Aydın isyan sırasında ölüm cezasının uygulanmasının isyanın bastırılmasına uygun bir tedbir olduğunu, bir had cezası olmadığını belirtmektedir. Akman, **İsyan Suçu**, s. 218; Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 190.

⁶³ Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 190; Udeh, **İslâm Ceza Hukuku**, s. 104.

⁶⁴ Akman, **İsyan Suçu**, s. 208; Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 190; Udeh, **İslâm Ceza Hukuku**, s. 104; İslam fihhında cezalar kısas, had ve ta'zir cezaları olarak üçe ayrılmaktadır. Bağy suçunun cezasının ta'zir cezası olduğunu belirten Aydın ve Udeh'e karşılık Üçok, Mumcu ve Bozkurt, bağy suçunun had cezasıyla cezalandırıldığını ifade etmektedir. Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu, Gülnihal Bozkurt, **Türk Hukuk Tarihi**, 18. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2016, s. 34. Aynı yönde Hanefi mezhebi dışında diğer mezheplerin bu suçu had suçları arasında saydığı belirtilmektedir. Çevik, **Devlete İsyan Suçu**, s. 28.

⁶⁵ Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 190.

⁶⁶ Udeh, **İslâm Ceza Hukuku**, s.107-108.

2. Osmanlı Devleti

Osmanlı Devleti'nde de Devlete İsyân Suçu, siyasî suçları ifade etmekte ve bağıy suçu olarak adlandırılmaktadır⁶⁷. Bağıy suçunun unsurlarına ilişkin olarak İslam Hukuku başlığında yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir.

Osmanlı Devleti'nde, padişahın meşru' emirlerine karşı her türlü itaatsizliğin, genel rahatı ve nizam-ı alemi ihlal edecek her türlü başkaldırmanın ve idarî kargaşa çıkarma hareketlerinin bağıy suçu kabul edilerek idam cezası ile cezalandırılmalarına yönelik hukukçuların fetvası bulunduğu ifade edilmiştir⁶⁸. Ancak uygulamada bağıy suçunun unsurları oluşmaksızın idam cezasının verildiği de belirtilmiştir⁶⁹.

Kazasker, kadı ve memurlarla ilgili 1254 (1838) Ceza Kanunu ile askerî kişilerin siyaseten katli yasaklanmış, tüm Osmanlı halkı ile ilgili 1256 (1840) Ceza Kanunname-i Hümayun'u ile de siyaseten katli gerektiren fiiller isyan fiilleri ile sınırlandırılmak suretiyle düzenlenerek cezaları tayin edilmiştir. Padişaha ihanet ve "Devlet-i Aliyye Aleyhine İkâz-ı Fitne" suçları ölüm cezası ile cezalandırılmıştır⁷⁰.

1810 tarihli Fransız Ceza Kanununu örnek alan 1274 (1858) Ceza Kanunname-i Hümayun'u ise 1926 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu kanun ile devletin kişiliğine ve padişaha karşı işlenecek suçlar sınırlı ve belirli tarifler ile düzenlenerek, cezaları açık şekilde belirtilmiştir. Bu kanunun 55. Maddesinde yer alan "Padişaha Suikast" suçu , "Zatı Hazret-i Padişahinin hayatına suikast eden veyahut işbu suikastın icrasına teşebbüs eyleyen kimse idam olunur." şeklinde

⁶⁷ Ahmed Akgündüz, **İslâm ve Osmanlı Hukûku Külliyyâtı, Kamu Hukuku Birinci Cild**, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2011, s.528; Cin, Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 308.

⁶⁸ Akgündüz, **Kamu Hukuku**, s. 308; Cin, Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 308.

⁶⁹ Cin, Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, s. 308.

⁷⁰ Özek, **Devlet Başkanma**, s. 97.

düzenlenmiştir⁷¹. Böylece padişaha suikast teşebbüs aşamasında kalsa dahi idam cezası ile cezalandırılmıştır⁷².

3. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanında kısa bir süre sonra 1274 (1858) tarihli kanunun 55. maddesi 1925 tarihinde 635 sayılı kanun ile değiştirilmiş ve padişaha karşı fiiller suç olmaktan çıkarak saltanata karşı fiiller suç olarak kabul edilmiştir. Yine bu kanun ile saltanatın yanında Cumhuriyet sisteminin korunmasına ilişkin hükümler de getirilmiştir⁷³. Saltanatın kaldırılmasından sonra 29.04.1336 tarihli Hiyaneti Vataniye Kanununda padişaha veya saltanata karşı fiiller doğal olarak suç olmaktan çıkarılıp Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin şahsiyeti ve meşruiyetine karşı fiiller suç olarak düzenlenmiştir. Bu kanunun çıktığı dönemde henüz cumhuriyet ilan edilmediği için yasama ve yürütme TBMM'de mündemiç bulunmakta ve Cumhurbaşkanlığı makamı mevcut olmadığı için ona yönelen bir fiilî ve bu fiilî suç olmasından bahsedilememektedir.

Daha sonra 1926 tarihli 765 sayılı TCK'nın 156, 157 ve 158. Maddeleri Devlet Başkanına karşı suçları düzenlemiş ve 168, 171 ve 172. maddeleri ise bu suçlara ve diğer birtakım suçlara yönelik müşterek hükümler olarak yer bulmuştur. Bu hükümlerin her birine konu ile ilgili yeri geldiğinde açıklama yapılacağından burada bir açıklamaya yer verilmemiştir.

⁷¹ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 98.

⁷² Mustafa Avcı, **Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler**, İlave ve Tashihli 3. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 502.

⁷³ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 101.

III. CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN DÜZENLENME YERİ VE ADLANDIRILMASI

A. Genel Olarak

Suçların tasnifi hususunda birçok kıstas öne sürülmektedir. Ancak her suçun bir hukuksal değeri korumakta olduğu ve buna bağlı olarak da suçların tasnifinin hukuksal değer esas alınarak yapılması gerektiği görüşü baskın niteliktedir⁷⁴. Ceza hukuku vasıtasıyla korunan bu hukuksal değerlerin arasında bir derecelendirme⁷⁵ veya bir hiyerarşi⁷⁶ olduğu kabul edilmektedir. Suçların tasnifinde ise bu derecelendirme veya hiyerarşiden yararlanılır⁷⁷.

Kanunun sistematığının, suçların başlıklarının ve isimlerinin, suçların tasnifinin ve sıralamasının, kanun koyucunun kanunu hazırlarken bulunduğu düşünce yapısının anlaşılması bakımından bize ipuçları vermekle önemli bir yere sahip olduğu açıktır⁷⁸.

Burada, Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı suçunun Türk Ceza Kanunundaki yeri koruduğu hukuksal değer ile bağlantılı diğer suçlarla birlikte değerlendirilmek suretiyle ortaya konulacaktır.

B. Devlete Karşı Suçların Ceza Kanunundaki Yeri

Devletin ceza hukukunun bir öznesi olabileceğini savunan görüşe göre, Devlete ait olan ve cezai korumanın konusunu oluşturan varlık veya menfaatlere

⁷⁴ Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçların Hukuki Konusu**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970, s.85; Ünver, **Hukuksal Değer**, s. 803; Zeki Hafızoğulları, Devrim Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, **TBB Dergisi**, S. 69, Y. 2007, s. 28.

⁷⁵ İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku **Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.172.

⁷⁶ Yener Ünver, **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 503-509.

⁷⁷ Ünver, **Hukuksal Değer**, s. 803.

⁷⁸ Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi**, s.215.

yönelik suçlar, Devlete karşı suçlar olarak isimlendirilir. Bu suçlar devletin yönetim biçiminin otoriter ya da özgürlükçü olmasına göre farklılık arz eder⁷⁹.

Kanunların çoğunda, devlet aleyhine işlenen suçlar sistematüğın başında yer almakta ve sıra ile topluma karşı işlenen suçlar ve sonunda kişilere karşı işlenen suçlara varılmaktadır. Bu şekilde bir sistematüğın sebebi politik değildir. Ancak kişilere karşı işlenen suçları sistematüğın ilk sırasına koyan kanunların düşünce sistemi itibariyle kişisel durumlara daha temel ve önemli bir yer tanıdığı söylenebilir. Nitekim, 765 s. TCK açısından devletin kişiliğine karşı işlenen suçların ceza kanununun başında yer almasının, özel suç türlerinin ayrımının korunan hukukî varlıklarının sahip olduğu sosyal önemin büyüklüğü kriterine göre yapılmasından dolayı olduğu ifade edilmiştir⁸⁰. Yine o dönem yapılan ceza kanunu reformu çalışmalarında bireyin ön plana çıkarılarak çağımızın insan hak ve özgürlüklerine saygıyı esas aldığı görüşünden bahisle Devlete karşı suçların ceza kanununun son bölümünde yer alma eğilimi gösterdiği de belirtilmiştir⁸¹.

765 sayılı TCK'nın kaynak kanunu olan 1889 İtalyan Ceza Kanunu, bilhassa Devlete karşı suçlar bakımından TCK'yı büyük ölçüde etkileyen 1930 İtalyan Ceza Kanunu ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu suçların tasnifinde suç ile korunan hukuksal değer kıstasını esas almıştır⁸². Her ne kadar bu hususta eleştirilse de⁸³ 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun da suçların tasnifinde aynı ölçütü temel aldığı belirtilmek gerekir⁸⁴. Devlete karşı suçlar açısından, 5237 sayılı TCK ile 765 sayılı TCK

⁷⁹ Katoğlu, **Suçun Mağduru**, s. 676.

⁸⁰ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, İzmir, Barış Yayınları, 2000, s. 1.

⁸¹ Tezcan, Erdem, **Ceza Özel Hukuku**, s.1.

⁸² Hafizoğulları, Güngör, **Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi**, s.23-24,28-29; Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi**, s. 204, 211-212; Ünver, **Hukuksal Değer**, s.823.

⁸³ Hafizoğulları, Güngör, **Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi**, s.29, 50.

⁸⁴ Türk Ceza Kanunu'na ilişkin tasarının genel gerekçesinde, suçların ihlal ettikleri hukuksal yararın niteliğine göre tasnif edildiği belirtilmektedir. TBMM, **Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)**, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 23.08.2019.

karşılaştırıldığında 5237 s. TCK'nın, dilinin daha anlaşılır ve sade olduğu ve suçların hareketlerinin farklı ifade edildiği belirtilmiş ve "Millete ve Devlete Karşı Suçların" 5237 s. TCK kabul edilirken TBMM'de diğer hükümlere nazaran daha az tartışıldığı ve hükümet tasarısının bu sebeple daha az değişikliğe uğradığı, bundan dolayı da TCK'nın diğer bölümlerinden terminoloji ve sistematik olarak farklılaştığı dile getirilmiştir⁸⁵.

1889 İtalyan Ceza Kanunu, suçların sıralanmasında en ağır ve önemli suçları başa almış ve özel menfaatlere varan bir sıra takip etmiştir. Bu sistematikte Devlet'in çeşitli menfaatleri ile ilgili suçlar en ağır ve önemli suçlar olarak görülmüş ve ilk sırada yer almıştır. Yine faşizm ideolojisinin etkisiyle hazırlanan 1930 İtalyan Ceza Kanununun politik görüşüne de böyle bir sıralamanın uygun geldiği belirtilmiştir⁸⁶. Aynı şekilde Alman Ceza Kanunu da 1871 tarihli ilk halinin hazırlandığı dönemin sistematiğine uygun olarak Devlete karşı suçlar özel hükümlerin en başında düzenlenmiştir⁸⁷.

Özek, 765 s. TCK döneminde, kişisel menfaatleri ihlal eden suçların başa alınması hakkında öğretilerdeki teklif ve fikirlerin gerçeklik payı taşımadığını, böyle bir görüşün özellikle asrın düşünce tarzına uygun düşmediğini, ceza kanununun ana gayesinin kişisel olmadığını ve devleti korumak olduğunu belirtmiştir⁸⁸. Ancak yazar aynı zamanda, devleti kişilerin önüne koyan bu anlayışın faşist devlet düşüncesinin temelini teşkil ettiğini de ifade etmektedir⁸⁹.

Ancak 5237 s. TCK, Devlete karşı suçları kanunun başında düzenlemeyerek 765 s. TCK'dan farklı bir uygulamada bulunmuştur. Önceden kanunların Devlete

⁸⁵ Fatih Selami Mahmutoglu, "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki Devlete Karşı Suçların Genel Olarak Değerlendirilmesi", (Çevrimiçi)
<http://fsmahmutoglu.av.tr/pdf/c90a0b5a7027579daafed4461076c744faac864b7818090242.pdf>,
05.05.2019.

⁸⁶ Özek, **Devlet Başkanına**, s.8.

⁸⁷ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 81.

⁸⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s.8.

⁸⁹ Özek, **Devlet Başkanına**, s.8.

karşı suçları başa alarak düzenleme yaptığı ve günümüzde bazı ceza kanunlarının hala bu sistematigi devam etmekle birlikte bazı ceza kanunlarının ise bu sistematigi terk ederek kanunun sistematiginde kişilere karşı suçları başa aldıkları görülmektedir. Kişilere karşı suçların başa alınması ile bu suçların en önemli hukuksal değeri ihlal ettikleri düşüncesinin ve bireye verilen önemin vurgulandığı belirtilmiştir⁹⁰. 5237 s. TCK tasarısının genel gerekçesinde de bu husus vurgulanmıştır⁹¹.

Yapısal olarak birbirinden farklı olan kamu idaresine karşı işlenen suçlar ile kamu tüzel kişisi olduğu ifade edilen Devlete karşı işlenen suçların “Millete ve Devlete Karşı Suçlar” başlığı ile aynı çatı altında toplanması Türk Ceza Kanununun sistematigi açısından eleştirilmiştir⁹².

765 s. TCK döneminde kullanılan “Devletin şahsiyetine karşı suçlar” ibaresine 5237 s. TCK’da yer verilmeyerek Devletin bir hak öznesi olarak ele alınmaması ise olumlu değerlendirilmiştir⁹³. Bu husus, Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunda korunan hukuksal değer belirlenirken önem arz etmektedir.

C. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçların Düzenlenmesi

“Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlığı altında m. 309’da “Anayasayı İhlal Suçu”, m. 310’da “Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu”, m. 311’de “Yasama Organına Karşı Suç”, m.312’de “Hükûmete Karşı Suç”, m. 313’de “Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine Karşı Silahlı İsyân Suçu” ile bu suçların hazırlık hareketlerini teşkil eden ve bu suçlar için ortak olarak düzenlenmiş

⁹⁰ Ünver, **Hukuksal Değer**, s. 824.

⁹¹ “Tasarı, kişilere karşı suçlara özel hükümlerin başında yer vermiş bulunmakta ve böylece, insanı ve insan haklarını koruma ilkesine verdiği üstün değeri ifade etmek ve esasını oluşturan suç ve ceza politikasının temel hedefini bir kere daha vurgulamak istemektedir.” TBMM, **Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)**, s. 23.

⁹² Hafizoğulları, Güngör, **Suçların Tasnifi**, s. 32.

⁹³ Çetin Özek, “1997 Türk Ceza Yasa Tasarısı’na İlişkin Düşünceler”, **Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan**, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999, s.664-665; Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s.82, dn.259.

m. 314'de "Silahlı Örgüt Suçu", m. 315'de "Silah Sağlama Suçu", m. 316'da "Suç İçin Anlaşma Suçu" düzenlenmiştir. TCK m. 313 de m. 312 için hazırlık hareketi teşkil etmektedir ve bu hazırlık hareketleri bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır⁹⁴.

T.C Anayasasına göre, devletin egemenliği kuvvetler ayrılığı prensibine göre yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında paylaştırılmıştır. Bu husus Anayasa m.6/2'de "Türk milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlarıyla kullanır." düzenlemesinden sonra devam eden üç maddede yasama, yürütme ve yargının kim tarafından kullanılacağına belirtilmesiyle ortaya konulmuştur.

Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçların düzenlemesine bakıldığında egemenliği paylaşan erkler arasında bir ayırım yapıldığı görülmektedir. TCK m. 311 yasama organına karşı suçu düzenlerken, m.310, 312 ve 313 yürütme organına yönelik suçları düzenlemektedir⁹⁵. Bu bölümde yargı organına karşı suçları açıkça düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır⁹⁶. Ancak "Adliyeye Karşı Suçlar" bölümünde m. 277 ile m. 288 hükmü ile adli sürecin işleyişinin korunması hedeflenmiştir.

765 s. TCK'da ise bu suçların yer aldığı faslın ismi ise "Devlet Kuvvetleri Aleyhine Cürümler" idi. Buradaki devlet kuvvetleri ifadesinin devletin elinde bulunan cebri kuvvetler olarak anlaşılması ve devletin yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerini ifade ettiği belirtilmekte idi⁹⁷.

765 s. TCK'nın kaynak kanunu olan 1889 tarihli İCK'da da her ne kadar 1883 tarihli Zanardelli projesinde "Devletin Kuruluşu Aleyhine Cürümler" ifadesi yer alsa da kanunun kabul edilen metninde aynı şekilde "Devlet Kuvvetleri Aleyhine

⁹⁴ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s.84.

⁹⁵ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 87.

⁹⁶ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 87.

⁹⁷ Faruk Erem, Nevzat Toroslu, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1973, s. 74; Faruk Erem, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara, Savaş Yayınları, 2000, s. 17.

Cürümler” ismi tercih edilmiştir. Tercih edilmeyen ifadenin daha doğru olduğu, bu bölümdeki suçları daha iyi ifade ettiği, kabul edilen ifadenin amacını aştığı ifade edilerek bu bölümde yalnızca yasama ve yürütme kuvveti ile ilgili suçların yer aldığı yargılama ile ilgili bir suçun yer almadığı belirtilmiştir. Ancak dönemin İtalyan kamu hukukundaki devletin yasama ve yürütmeden ibaret iki kuvvetinin olduğu yargılamanın ise ayrı bir düzen olduğu görüşünün tercih edilmesi ile bu şekilde bir düzenleme yapıldığı ifade edilmiştir⁹⁸.

Dolayısıyla bugün kuvvetler ayrılığı prensibine göre bu suçların düzenlenmesi tarihsel açıdan da uygun gözükmemektedir. 765 s. TCK’dan dolayısıyla da bu kanunun kaynak kanunu olan 1889 İCK’dan gelen bu anlayışın dönemin kamu hukuku anlayışına uygun olduğu ve 765 s. TCK’nın bu başlıklandırmasının da bu anlayışa uyumlu olduğu söylenebilir.

D. Cumhurbaşkanına Karşı Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun Düzenlenme Yeri

765 s. TCK’da iki madde ile düzenlenen “Cumhurreise Suikast Cürmü” ile “Cumhurreise Fiilî Tecavüz Cürmü”, ikinci kitabın “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler” başlıklı babının “Devlet Kuvvetleri Aleyhine Cürümler” başlıklı ikinci fasılının altında düzenlenmiştir. Devlet Kuvvetleri Aleyhine Cürümler bugün 5237 s. TCK’da “Anayasal Düzen ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlığının karşılığıdır.

Ancak 5237 s. TCK’da, Silahlı Örgüt, Silah Sağlama ve Suç İçin Anlaşma Suçları “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenirken, 765 s. TCK’da aynı babın dördüncü faslında “Geçen Fasıllar Arasında Müşterek Hükümler” başlığı altında düzenlenmişti. 5237 s. TCK’da beşinci bölümde düzenlenen bu suçların beşinci bölümün yanında dördüncü bölümdeki

⁹⁸ Erem, Toroslu, **Özel Hükümler**, s. 74-75; Erem, **Özel Hükümler**, s. 18.

suçların işlenmesi amacıyla da gerçekleştirilmesinin düzenlenmesi karşısında 765 s. TCK'nın sistematığının bu açıdan daha uygun olduğu ifade edilmiştir⁹⁹.

765 sayılı TCK'nın ana sistematığı 1889 İtalyan Ceza Kanununun örneği olsa da özellikle 765 sayılı TCK'da 1936 yılında yapılan 3038 sayılı kanun ile yapılan değişiklik ile hemen hemen devletin şahsiyeti aleyhine hükümlerin tümü değiştirilmiş ve 1930 İtalyan Ceza Kanunu bu suçlar bakımından esas alınmıştır. Bu itibarla, devletin şahsiyeti aleyhine suçların konusundaki hükümlerin kaynağının 1930 İtalyan Ceza Kanunu olduğu söylenmiştir¹⁰⁰.

5237 s. TCK'da Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, “Özel Hükümler” başlıklı ikinci kitabın, “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısmının “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümünün altında düzenlenmiştir. Böylece 5237 s. TCK ile, 765 s. TCK'nın sistematığından vazgeçilmiştir.

IV. 6771 SAYILI KANUN İLE YAPILAN ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNİN SUÇ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2017 yılında 6771 s. Kanun ile gerçekleşen anayasa değişikliğinden önce yürütme yetkisi ve görevinin kim tarafından kullanılacağını düzenleyen m. 8 hükmü “*Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir*” şeklindeyken, bu değişiklik ile maddeden “*ve Bakanlar Kurulu*” ibaresi çıkarılarak yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanına özgülenmiştir.

Bu değişiklikten önce TCK. m.310 ile Cumhurbaşkanına, m. 312 ile hükûmete yönelik suçların düzenlenme sebebinin yürütme organının iki kanadının ayrı olarak düzenlenmesi tercihi olduğu ifade edilmekteydi¹⁰¹. Gerçekten de 2017 değişikliğinden önce Anayasa'nın “Cumhuriyetin Temel Organları” başlıklı üçüncü

⁹⁹ Karlıcıoğlu, *Anayasayı İhlal Suçu*, s. 83.

¹⁰⁰ Özek, *Devlet Başkanına Karşı Suçlar*, s. 8.

¹⁰¹ Karlıcıoğlu, *Anayasayı İhlal Suçu*, s. 87-88.

kısımının “Yürütme” başlıklı ikinci kısmında I. Numaralı başlıkta Cumhurbaşkanını, II. Numaralı başlıkta ise Bakanlar Kurulunu ayrı ayrı düzenlemekteydi. Bu sebeple TCK’nın da TCK m. 310 ve 312 ayırımının yürütmenin bu iki kanadını ayrı hükümler ile koruma gayesi olduğu öne sürülmüştür¹⁰².

Özek de 765 s. Kanun döneminde benzer olarak, Hükûmete Karşı Suçun Cumhurbaşkanının fonksiyonunu koruyup korumadığı meselesinde, Cumhurbaşkanının yürütme fonksiyonu içerisinde olmakla birlikte Hükûmetin içerisinde yer almadığını; Hükûmetin, Başbakan ve Bakanlardan oluşan ayrı bir organ olduğunu belirtmektedir. Cumhurbaşkanı ise hükümetin başı değil tek kişiden oluşan bir organdır ve fonksiyonları korunmamaktadır.¹⁰³

Yazar, Hükûmetin fonksiyonlarının ceza normu ile korunduğu gibi Cumhurbaşkanının da fonksiyonlarının korunmamasını 1924 Anayasasının yapıldığı dönemde Cumhurbaşkanına duyulan tepki nedeniyle Cumhurbaşkanının yetkilerinin kısıtlanması konusunda titizlik gösterilmesi ile açıklamaktadır. Yazara göre bu sebeple Cumhurbaşkanı sadece devleti temsil eden bir organ olarak düşünülmüş ve kişiliğinin korunması ile yetinilmiştir¹⁰⁴.

Aygün Eşitli ise Cumhurbaşkanının fonksiyonlarının Anayasayı İhlal Suçu ile korunduğunu belirterek TCK m. 310 veya TCK m.312 ile fonksiyonlarının korunup korunmadığından bahsetmemektedir.

Bu konuda görüş bildiren yazarlarca 6771 sayılı kanun ile yapılan anayasa değişikliğinden önce öğretilerdeki baskın görüş, Cumhurbaşkanının fonksiyonlarının korunmadığı yönündedir.

Anayasa’nın değişiklikten önceki halinde yürütmeye ilişkin siyasî iktidar fonksiyonu Bakanlar Kurulu tarafından icra edilmekteydi. 6771 sayılı Kanun ile

¹⁰² Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 88.

¹⁰³ Özek, **Devlet Başkanına**, s.103-106.

¹⁰⁴ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 107.

gerçekleşen Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesiyle artık yürütmeye ilişkin siyasî iktidar fonksiyonu Cumhurbaşkanı tarafından icra edilecektir. Anayasa değişikliği birlikte Bakanlar Kurulu artık kaldırılmıştır.

Anayasa değişikliğinden sonra Bakanlar Kurulunun kaldırılması ile hükûmetin siyasî fonksiyonu Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilecektir. Dolayısıyla hükûmete karşı suçta da suç teşkil eden fiil artık Cumhurbaşkanı yönelmektedir. Zira TCK m. 312’de düzenlenen Hükûmete Karşı Suç ile hangi hükûmet sisteminin uygulandığından bağımsız olarak yürütmeye ilişkin siyasî iktidar fonksiyonunu korumaktadır.

2017 Anayasa Değişikliğinden önce TCK m. 309 ile yasama organının fonksiyonlarının, TCK m. 312 ile yürütme organının fonksiyonlarının cezai olarak korunması karşısında, TCK. m. 310’da Cumhurbaşkanı fonksiyonlarının değil şahsının korunmuş olması ve fonksiyonlarının cezai korumadan yoksun bırakılması ayrı ayrı eleştirilmiştir¹⁰⁵.

Türk Ceza Kanunu’nda değil Anayasada yapılan bir değişikliğin sonucunda artık bu eleştirileri kısmen giderecek bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Artık Cumhurbaşkanı, TCK m. 310 ile şahsen korunurken, TCK m. 312 ile de fonksiyonları itibariyle korunmuş olacaktır.

Bu husus ayrıca içtima bahsinde ele alınacaktır.

V. CUMHURBAŞKANINA SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN VARLIĞININ YERİNDELİĞİ

Özellikle Cumhurbaşkanı Suikast Suçunun, tarihsel süreçte var olma biçimi ve nedeni ile bağlantılı olarak günümüzde bu suç tipine yönelik ciddi eleştiriler getirilmiştir.

¹⁰⁵ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 103-106.

Koca/Üzülmez, TCK'nın 82. Maddesinin 1. Fıkrasının “g” bendinde kasten öldürme suçunun “kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle” işlenmiş olmasının ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması karşısında Cumhurbaşkanının hayatının bir insan olarak değil de devletin bir organı olarak kabul edilmesi ve Cumhurbaşkanına yönelik suikastın Devlete karşı suç sayılmasının gereksiz olduğunu ifade etmektedir¹⁰⁶.

TCK'nın 82. Maddesinin 1. Fıkrasının “g” bendinde kasten öldürme suçunun “kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle” işlenmiş olmasının, TCK 310/1'de olduğu gibi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması ve Cumhurbaşkanının haddi zatında bir kamu görevlisi olması karşısında gereksiz bir düzenleme olduğu düşünülebilecek olsa da TCK. 310/1'deki düzenlemenin “görevi nedeniyle” gibi bir ibare bulundurmadığı yani Cumhurbaşkanın görevi nedeniyle yahut kişisel husumet sebebiyle olsa dahi suikast fiilinin mağduru olması TCK. m. 82/1/g'den farklı bir düzenleme olduğunu göstermektedir. Zira TCK m. 82/1/g'deki nitelikli halin varlığını kabul için fiilın kamu görevi nedeniyle işlenmiş olması gereklidir¹⁰⁷. Bunun yanında bu nitelikli halin uygulanması için fiilın kamu görevinin yerine getirildiği sırada işlenmiş olmasına gerek yoktur. Ayrıca mağdurun, fiilın işlendiği sırada kamu görevlisi olması da gerekli değildir, mağdurun kamu görevi istifa, emeklilik gibi nedenlerle sona ermiş de olabilir¹⁰⁸. Oysa TCK m. 310'daki suçun işlenebilmesi için Cumhurbaşkanının görevinin devam etmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanının herhangi bir suretle görevinin sona ermesi halinde TCK m. 310 hükmü uygulanmayacaktır.

İkinci olarak her iki suçun cezası aynı değildir. TCK m. 82/1-g'de düzenlenen suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması halinde cezada indirim yapılacak olmasına karşın TCK m. 310 düzenlemesinde suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması suçun

¹⁰⁶ Mahmut Koca, İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.69.

¹⁰⁷ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 131.

¹⁰⁸ Özbek, “v.d.” **Özel Hükümler**, s.131.

tamamlanmışçasına cezalandırılması öngörülmektedir. Dolayısıyla TCK m. 310 hükmü olmasaydı dahi Cumhurbaşkanına yönelik suikast hareketleri aynı ceza ile cezalandırılırdı sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Ayrıca bu suça ilişkin muhakemeye ilişkin esaslar da TCK m. 82/1-g'den farklılık arz etmektedir¹⁰⁹.

Üçüncü olarak, Cumhurbaşkanının hayatına yönelen haksız hareketlerin kişiye karşı suç olarak değil de Devlete karşı suç olarak kabul edilmesi haklı bir eleştiri olarak görülebilir. Ancak bu durum, kuvvetler ayrılığında Cumhurbaşkanlığı makamının diğer kuvvetlere nazaran egemenliğin kullanımının bir kuruma değil de bir kişiye verilmesi sebebiyle olsa gerektir. Yasama organına karşı suç veya 2017 Anayasa Değişikliğinden önce hükûmete karşı suçta, suç teşkil edecek hareketlerin yöneldiği organlar “kurum” olarak değerlendirildiği için bu suçlarda “tek bir şahsın” ağır bir ceza ile korunması söz konusu olmamıştır. Diğer anayasal düzene karşı suçlarda öğretideki görüşlere göre mağdur ya devlettir ya kamu kuruluşudur ya da ilgili kurumdur. Hükûmeti oluşturan üyeler ile Yasama organını oluşturan üyeler bu suçun mağduru değildirler. Dolayısıyla kanunun tek bir kişiyi bağımsız bir suç ile koruması eleştirilse de bu korumanın sebebinin Cumhurbaşkanın şahsı değil Cumhurbaşkanlığı makamı olması dolayısıyladır. Bu makam açısından Devlet Başkanlığı makamının kolejyallığı değil, tekliği söz konusu olduğu için Cumhurbaşkanı bir kişi-organ konumundadır.

Ancak suç ile kişinin değil makamın bir başka deyişle organın korunuyor olması ile Cumhurbaşkanlığı makamının bir sebeple boşalması durumunda Cumhurbaşkanlığı yetkilerini kullanan Cumhurbaşkanı vekilinin TCK m. 310 ile korunmuyor olması bir çelişki olarak düşünülebilir.

Karlıoğlu da TCK m. 310'da düzenlenen Cumhurbaşkanına karşı yönelen hareketlerin bu madde ile ayrıca düzenlenmemiş olsaydı dahi kamu görevlilerine yönelik hareketlerin kanunda nitelikli hal olarak düzenlenmesi karşısında cezalandırılacağını ifade ederek, TCK m. 310'un bağımsız bir suç olarak düzenlenmesinin, anayasacılık hareketinden önce monarka yönelik hareketlerin en

¹⁰⁹ Bkz. Suçun Muhakeme Usulü ve İnfaz Kuralları Başlığı

ağır ceza ile cezalandırılmasının günümüzdeki kalıntılarından olduğunu ifade etmektedir. Devletin hükümdarın şahsında somutlaştığı ve devlet düzeninin egemeninin hükümdar olduğu sistemlerde, devleti korumak hükümdarı korumak ile özdeşleşmektedir¹¹⁰. Karlıcıoğlu bu sebeplerle Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı suçunun Devlete karşı suçlar arasında düzenlenmesinin gerekçesinin artık mevcut olmadığını ifade etmektedir¹¹¹.

Yazar, Cumhurbaşkanının doğrudan şahsını koruyan ve kişisel sebeplerden dolayı da Cumhurbaşkanına yönelen haksız hareketleri cezalandıran hükmün diğer vatandaşlara kıyasla Cumhurbaşkanını öncelikli olarak korumasının en azından kısmen anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu da söylemekte; suçun kamu görevlisine karşı işlenmesini nitelikli hal olarak kabul eden suçlarda bu nitelikli halin uygulanması için suçun kamu görevinden ötürü işlenmiş olmasının aranması sebebiyle bu hususun aynı değerlendirilemeyeceğini düşünmektedir¹¹². TCK m. 82/1-g bir nitelikli halin varlığını kabul ile bireylere kamu görevlisi olmalarından dolayı ayrıcalıklı bir durum tanımak yerine, kamu görevlisinin görevini güvenlik içerisinde yerine getirmesi sağlanmak istenmiştir¹¹³.

Aynı yönde Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu ile ilgili olmak üzere, Cumhurbaşkanın halk tarafından seçilmesi sebebiyle tarafsız olamayacağı ve bu durumun Cumhurbaşkanının devleti temsil yetkisini ortadan kaldırdığı bu sebeple TCK m. 299’da düzenlenen Cumhurbaşkanına Hakaret Suçunun Anayasa’ya aykırı olduğu ve diğer kamu görevlilerine göre özel bir kişiyi ve kurumu üstelik daha ağır ceza ile korumanın da eşitlik ilkesine aykırı olduğu da ifade edilmiştir¹¹⁴. Bu görüşe göre ayrıca 6771 sayılı kanun ile yapılan Anayasa Değişikliği ile artık Cumhurbaşkanı, suç işleyebileceği ve yargılanabileceği kabul edilen, siyasî parti

¹¹⁰ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 387, 390-391.

¹¹¹ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 388.

¹¹² Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s.389.

¹¹³ Özbek, “v.d.” **Özel Hükümler**, s. 131.

¹¹⁴ Özge Demir, “Yeni Rejimde Cumhurbaşkanına Hakaret Suçuna Yönelik Eleştirel Bir İnceleme”, **Suç ve Ceza Dergisi**, S: 3, 2018, ss. 43-80, s. 68.

üyeyi olabilen ve belli bir siyasî görüşü temsil eden dolayısıyla devletin simgesi olarak kabul edilemeyecek bir siyasî bir varlıktır ve kendisine karşı gerçekleştirilen fiile karşı kişiliğinin korunması, devletin kişiliğinin korunması anlamına gelmeyecektir ¹¹⁵.

Anayasa Mahkemesi'ne Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu hakkında eşitlik ilkesi ile ilgili yapılan eleştiriler ile aynı yönde yapılan bir başvuruda, tüm kamu görevlilerine yönelik tek bir hakaret suçu düzenlenmişken, Cumhurbaşkanına hakaret suçunun özel olarak düzenlenmesinin eşitlik ilkesine aykırı olduğu belirtilmiş, Anayasa Mahkemesi tüm bu hususları incelemiş ve kararında farklı statüde olanların farklı kurallara tabi olmasının eşitliğe aykırılık oluşturmayacağını, Cumhurbaşkanının devletin başı olduğunu, ona karşı gerçekleştirilen hakaretin devletin kişiliğine yöneltildiğini ve söz konusu düzenleme ile devletin saygınlığının korunduğunu bu haliyle söz konusu düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığına oy birliği ile karar vermiştir ¹¹⁶.

TCK. m. 82/1-g'de düzenlenen kasten öldürme suçunun, TCK. m. 86/3-c'de düzenlenen kasten yaralama suçunun "kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle", TCK m. 125/3-a'da ise hakaret suçunun "kamu görevlisine karşı görevinden dolayı" işlenmesi halinde bu suçların nitelikli halinin oluşacağı; TCK m. 265'de görevi yaptırmamak için direnme suçunun da "görevini yapmasını engellemek amacıyla" işlenmesinin suçun unsuru kabul edileceği düzenlenmiştir.

5237 s. TCK 82/1-g hükmü gibi 765 s. TCK 449/2 hükmüyle de "vazifesini yaptığı sırada veya vazifesini yapmasından dolayı devlet memurlarından biri aleyhine icra olunursa" adam öldürmek cürmünün cezası artırılmakta idi. Ancak 5237 s. TCK'da yer verilmeyen bir hükümlerle de ayrıca TBMM üyelerine yönelen öldürme hareketini nitelikli hal olarak düzenlemiştir. Maddenin ilk hali "Büyük Millet Meclisi azasından biri aleyhine ika edilmesi", 1981 yılındaki değişiklik ile de

¹¹⁵ Demir, **Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu**, s. 72.

¹¹⁶ **Anayasa Mahkemesi**, E. 2016/25, K. 2016/186, T. 14.12.2016, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170103-11.pdf>, 15.05.2019.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden biri aleyhine veya üyelik sıfatı sona ermiş olsa bile bu görevinden dolayı işlenmiş olması” şeklinde nitelikli hal olarak düzenlemiştir. Bu nitelikli hali suçun devlet memuruna karşı işlenmesi nitelikli halinden ayıran en önemli fark, TBMM üyelerine yönelik bu nitelikli halin kabulü için işlenen suçun milletvekilliğinden dolayı olmasına lüzum olmaması, milletvekiline yönelik tamamen kişisel sebeplerden ötürü de bu suç işlenebilmesidir. 1981’deki değişiklik ile ise TBMM üyeliği sona eren milletvekilinin görevinin sona erse dahi nitelikli hal ile korunmasında ancak suçun görevinden dolayı işlenmesi şartı aranmıştır. Öğretide bu husus 765 s. TCK döneminde de 1981 değişikliğinden önce dahi eleştirilmiş ancak kanun koyucu TBMM üyelerinin şahsi sebeplerden dahi öldürülmesini en ağır ceza ile cezalandırma hususundaki tavrını değiştirmemiştir. Erem, milletvekiline karşı görevinden dolayı işlenen bu hareketlerin cezalandırılmasının makul olduğunu ancak milletvekiline karşı şahsi sebeplerle işlenen bu fiillerin en ağır ceza ile korunmasının anlamsız olduğunu belirtmiştir¹¹⁷. Nitekim 5237 s. TCK’da TBMM üyelerinin TCK m.82/1-g kapsamında kamu görevlisi sayılarak korunması dışında özel bir koruma öngören nitelikli hal ile korunması hususunda bir düzenleme yapılmamıştır. Bu sebeple hali hazırda şahsi sebeplerden dolayı dahi olsa öldürülmesi en ağır ceza ile cezalandırılan tek kamu görevlisi Cumhurbaşkanı olmaktadır.

Özek’e göre ise Cumhurbaşkanını koruyan hükümler “kişisel” değildir ve devlet başkanlığının devletin temel bir kurumu olması dolayısıyla bu koruma eşitlik ve özgürlük kurallarını ihlal etmediği gibi bunları güçlendirir¹¹⁸. Yazara göre ayrıca Devlet Başkanının şahsına ve fonksiyonlarına karşı suçlar arasında temelde bir fark bulunmamaktadır zira her ikisinde de ulusal birlik ve düzeni bozan fiiller mevcuttur ve bu suçlar ile devletin var olan toplumsal düzeni korunmaktadır¹¹⁹.

¹¹⁷ Faruk Erem, “Adam Öldürme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 10, S. 1, 1953, ss. 33-91, s. 47.

¹¹⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 112.

¹¹⁹ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 112.

Yine bu hususta Cumhurbaşkanının özel bir düzenleme ile kamu görevlilerine ve diğer vatandaşlara göre daha çok korunmasının Anayasa'nın 101, 102, 103, 104, 105 ve 106. maddelerinde belirtilen Cumhurbaşkanının tarafsız kişiliğinden ve Devlet Başkanı olarak devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını sağlama görevinden kaynaklandığı da belirtilmiştir¹²⁰.

Ancak **Özek** bunlarla birlikte siyasî iktidar içindeki kişilere karşı işlenen fiillerin özel olarak düzenlenmesinin, siyasî iktidarın demokratik kurullarla, kişilerin dışında soyut bir şekilde oluştuğu görüşü ile çağdaş anlayış ve gelişime ters olduğunu ve bu düzenlemelerin gittikçe azaldığını; yeni ceza kanunu anlayışının Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını korumak yönünde olduğunu da ifade etmektedir¹²¹.

Özek, Devlet Başkanı, yalnızca bulunduğu siyasal yer, temsil ettiği sınıfsal yapı sebebiyle kişisel ve özel olarak korunmasının ve şahsına karşı gerçekleştirilen fiillerin devlet kuvvetlerine karşı işlenmiş sayılmasının "Crimen Majestatis" kavramının yani kralın hayatına ve saygınlığına karşı işlenen fiillerin cezalandırılmasının bir kalıntısı olduğunu ifade etmiştir¹²².

Erem, suikast fiilinin haricinde Cumhurbaşkanına yönelik diğer fiillerin de Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlardan sayılmasında bir abartı olmadığını düşünmektedir. Yazara göre, Devlet Başkanının saygınlığının kırılmasına sebep olacak hareketlerde siyasî mahzur küçümsenemez. Yazar aynı zamanda, siyasî ihtirasın tahriki ile işlenen suçların genel cezalarla önlenemediğinin gözlemlendiğini belirtmektedir¹²³.

¹²⁰ Demir, **Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu**, s. 43.

¹²¹ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 113.

¹²² Özek, **Devlet Başkanına**, s. 113. Bayraktar da Devlet Başkanına karşı işlenen suçun iade dışı bırakılmasının (siyasî suç kabul edilmemesi) "Crimen Majestatis" kavramının günümüzdeki yansımaları olduğunu belirtmektedir. Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 6.

¹²³ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097.

VI. BAZI ÜLKELERDE DEVLET BAŞKANININ HAYATINA ve VÜCUT BÜTÜNLÜĞÜNE YÖNELİK SUÇLAR

Yapılan eleştirilerle birlikte günümüzde, Cumhurbaşkanına Suikast suçunu bağımsız bir suç tipi olarak düzenleyen tek ceza kanunu Türk Ceza Kanunu değildir. Birçok ülke kanunlarında Devlet Başkanının hayatı, vücut bütünlüğü ve şerefine yönelen haksız hareketleri ayrı bir ceza hükmü ile cezalandırma yoluna gitmektedir¹²⁴. Konumuzu ilgilendiren suçlar ise Devlet Başkanını öldürme ve Devlet Başkanına yönelik diğer fiilî saldırılardır. İtalyan Ceza Kanunu, m. 276; Slovenya CK m. 352; Estonya CK m. 244; Arnavutluk CK m. 219; Bosna Hersek Federasyonu CK m. 161, Kanada CK m. 46; Gürcistan CK. m. 325; Polonya CK. m. 134; Sırbistan CK. m 310; Ukrayna CK. m. 112; Slovenya CK. m. 352; İspanya CK. m. 485; Norveç Ceza Kanunu m. 100; ABD' nin 18 U.S.C § 1751 hükümleri bu düzenlemelere örnek gösterilebilir¹²⁵. Bu düzenlemelerin birçoğunda yalnızca Devlet Başkanları değil aynı zamanda bir takım yüksek kamu görevlileri de korunmuştur. Yine bu düzenlemelerde yalnızca suikast, öldürme veya hayata karşı tecavüz değil bunların yanında diğer saldırı şekilleri de suç olarak düzenlenmiştir.

Bunun yanında Devlet Başkanı ve birtakım yüksek kamu görevlilerine veya ailelerine yönelik olarak, Bosna Hersek Federasyonu CK m. 162'de hareket özgürlüğüne yönelik suç (fonksiyona yönelik suç); Polonya CK m. 135'de fiilî saldırı suçu; Slovenya CK m. 353'de fiilî saldırı suçu; İspanya CK m. 486'da yaralama suçu, son olarak da Norveç CK m. 101'de fiilî saldırı ve yaralama suçu düzenlenmiştir.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun karşılığı **1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nda** Devlet Kuvvetleri Aleyhine Cürümler Başlıklı ikinci fasılda, 117 maddede kraliyete yönelik olarak, *'Her kim kralın hayatının tamamıyeti ve şahsının hürriyeti aleyhine bir fiil işlerse müebbet ağır hapse konulur. Eğer fiil kraliçe,*

¹²⁴ Karlıcioğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 387.

¹²⁵ Kayıhan İçel, Yener Ünver, Hakan Hakeri, **Karşılaştırmalı Türk Ceza Kanunu**, s. 255.

veliaht veya niyabet zamanında kral naibinin hayat veya şahsi hürriyetleri aleyhine işlenirse aynı ceza tatbik edilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Her ne kadar 1889 tarihli İCK’nın fihristinde bu suçun ismi “Kral, Kraliçe, Veliaht veya Kral Naibi Aleyhine Tecavüz” olsa da madde metninde tecavüz kavramının kullanılmasından çekinildiği ifade edilmiştir¹²⁶. Suçun kanuni tanımında kralın hayatının tamamıyeti ve şahsının hürriyeti korunduğu için şeref ve haysiyetine yönelik tecavüzlerin bu madde gereği cezalandırılmayacağı da ifade edilmiştir¹²⁷. Yine bu suçun siyasî bir amaçla işlenmesinin elzem olmadığı, bu suçun yalnızca kralı değil, kraliçe, veliaht ve kral naibini (vekilini) de koruduğu ancak kral yaverinin bu suç ile korunmadığı belirtilmiştir¹²⁸.

Türk Ceza Kanunu’nda Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan, Hükûmete Karşı Suç’un (TCK m. 312) karşılığı ise İCK m. 118’dir: “*Kralı veya naibini muvakkaten olsa bile kısmen veya tamamen hakimiyetlerini ifadan veya Âyan ve Meb’usan Meclislerini vazifelerini icradan mene veya devletin teşkilâtı esasîyesine veyahut hükûmet veya saltanatın intikali ve usulünü zorla değiştirmeye müteadîr bir fiil işleyen kimse on iki seneden aşağı olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır.*”

Kanuni tanımda yer alan fiilî, kralın veya naibinin hayat ve vücut bütünlüğüne veya şahsi hürriyetiyle ilintili fiiller değil yalnız görevleriyle ilintili fiiller olduğu ifade edilmiştir¹²⁹.

Yürürlükteki 1930 İtalyan Ceza Kanunu’nun 276. Maddesine göre ise Cumhurbaşkanının hayatına, güvenliğine, şahsi özgürlüğüne saldırıda bulunanlar ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılır¹³⁰.

¹²⁶ Majno, **Ceza Kanunu Şerhi**, s. 41.

¹²⁷ Majno, **Ceza Kanunu Şerhi**, s. 43.

¹²⁸ Majno, **Ceza Kanunu Şerhi**, s. 43.

¹²⁹ Majno, **Ceza Kanunu Şerhi**, s. 45.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise Cumhurbaşkanına Suikast suçu ile ilgili çok ayrıntılı bir düzenleme yapılmıştır. ABD Birleşik Devletler Kanunu'nun 18. Başlığının 84. Bölümünün 1751. Paragrafında “Başkanlık ve Başkanlık Personeline Karşı Suikast, Kaçırma ve Saldırı” Suçu düzenlenmiştir. Maddenin tarafımızca çevirisi aşağıdaki gibidir:

- (a) ABD Başkanı'nı, Seçilmiş Başkanı, Başkan Vekilini veya Başkan Vekilinin olmadığı durumlarda Başkanın halefi düzeyindeki ilk memuru, Seçilmiş Başkan Vekilini veya Anayasa ve Kanunlar gereği Başkan sayılan kimseyi, 105(a)(2)(A) maddesinin 3.bendi gereği Başkanın Yönetim Ofisine atanan kimseyi veya 106(a)(1)(A) maddesinin 3. bendi gereği Başkan Vekili'nin ofisine atanan kimseyi öldüren kişi, bu başlığın 1111. ve 1112. paragrafı gereği cezalandırılır.
- (b) (a) fıkrasında belirtilenleri kaçıran kişiye müebbet hapis cezası veya suç mağdurun ölümü ile sonuçlanırsa ölüm veya müebbet hapis cezası verilir.
- (c) (a) fıkrasında belirtilen kişileri öldüren yahut kaçıran kişiye müebbet hapis cezası verilir.
- (d) 2 veya daha fazla kişinin, (a) fıkrasında belirtilen kişileri öldürmek veya kaçırmak için anlaşmaları durumunda bu kişilerden bir ya da daha fazlasının bu anlaşmanın konusunu gerçekleştirmek için hareket etmesi durumunda bu kişilerden her biri müebbet hapis ile, suç mağdurun ölümü ile sonuçlanırsa ölüm cezası veya müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.
- (e) Kim (a)(1) fıkrasında belirlenen kişilere fiilî saldırıda bulunanlar bu başlık gereği para cezası veya 10 yıla kadar hapis cezası ile veya her ikisi ile cezalandırılır. Kim (a)(2) fıkrasında belirlenen kişilere fiilî saldırıda bulunursa bu başlık gereği para cezası veya 1 yıla kadar hapis cezası ile veya her ikisi ile cezalandırılır; bu fiilî saldırı tehlikeli silahlar kullanılarak gerçekleştirilir veya yaralama ile sonuçlanırsa bu başlık gereği para cezası veya 10 yıla kadar hapis cezası ile veya her ikisi ile cezalandırılır.

¹³⁰ (Çevrimiçi), <https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato>, 15.05.2019.

(f) Bu bölümde kullanılan “Seçilmiş Başkan” ve “Seçilmiş Başkan Yardımcısı” terimleri, Başkanlık ve Başkanlık Yardımcılığı makamları için, Birleşik Devletler Kanunu 1. ve 2. Bölümün 3. Başlığına göre genel seçimlerde seçmenlerin oyları ile belirlenerek ve onaylanarak başarılı olmuş kişileri belirtmektedir.

(g) ABD Başsavcılığının takdiri ile (a) (1) fıkrasındaki suçun işlenmesiyle ilişkili olarak bilgi ve hizmetler için 100,000 \$’ı geçmemek üzere bir tutar ödenebilir. Birleşik Devletlerin, eyaletlerin veya yerel yönetimlerin herhangi bir memur veya işçisi resmi göreviyle ilgili verdiği bilgi veya ifa ettiği hizmetle alakalı olarak bu fıkra gereği herhangi bir ödemeye hak kazanmaz.

Bunun yanında, (h), (i), (j) ve (k) fıkralarında ise yapılan soruşturma veya kovuşturma ile ilgili birtakım hükümlere yer verilmiştir¹³¹.

ABD’de düzenlenen bu suç ile yalnızca Başkan değil birtakım diğer kamu görevlileri de korunmuştur. Yalnızca öldürme değil ‘kaçırma (hürriyetten yoksun kılma) fiilî de suç olarak düzenlenmiştir. (d) fıkrasında suç için anlaşma, (e) fıkrasında ise fiilî saldırı suçu düzenlenmiştir. (f) fıkrasında ilgili kişiler tanımlanmış, (g) fıkrasında ise suç ile mücadele bağlamında ödül mekanizması düzenlenmiştir.

Slovenya Ceza Kanunu’nun “Slovenya Cumhuriyetinin Güvenliğine ve Anayasal Düzenine Yönelik Suçlar” başlıklı otuzüçüncü bölümünde düzenlenen “Devletin Yüksek Temsilcilerine Yönelik Suikast” isimli 352. maddesine göre “(1) Anayasal düzene veya Slovenya Cumhuriyeti’nin güvenliğine zarar verme kastıyla Slovenya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi Başkanı , Milli Konsey Başkanı, Başbakanı, Anayasa Mahkemesi veya Yüksek Mahkeme Başkanı öldüren kişiye on yıldan otuz yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Anayasal düzene veya Slovenya Cumhuriyeti’nin güvenliğine zarar verme kastıyla Millet Meclisi üyelerini, Danıştay üyelerini, Hükûmet üyelerini, Anayasa Mahkemesi veya Yüksek

¹³¹ Public Law 89-141, 89 Congress, Session 1, An Act: To amend title 18, United States Code, 79 Stat. 580, 1965, s. 580-581.

Mahkeme üyelerini öldüren kişiye on yıla kadar ceza verilir. (3) Anayasal düzene veya Slovenya Cumhuriyeti'nin güvenliğine zarar verme kastıyla tetkik veya duruşma hakimini, devlet savcısı veya davaya katılan temsilcisini öldüren kişiye yedi yıldan onbeş yıla kadar ceza verilir.”

Devletin Yüksek Temsilcilerine Yönelik Şiddet isimli 353. Maddesine göre ise “Anayasal düzene veya Slovenya Cumhuriyeti'nin güvenliğine zarar verme kastıyla 352. maddede belirtilen Devletin yüksek temsilcilerini kaçıran veya bu kişilere veya aile üyelerine ve maiyetine diğer şiddet eylemlerini gerçekleştiren veya resmî veya meskûn mülkünü ve ulaşım araçlarını ihlal eden kişiye üç yıldan az olmamak üzere hapis cezası verilir¹³².”

Estonya Ceza Kanunu'nun “Devlete Karşı Suçlar” başlıklı onbeşinci kısmının “Devlet Kuvvetlerine Karşı Suç” başlıklı üçüncü bölümün de düzenlenen “Devlet Erkanının Hayatına veya Sağlığına Yönelik Suç” isimli 244. maddenin ilk fıkrasına göre Estonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Estonya Parlamentosu Başkanına, Başbakana ve diğer birtakım üst düzey kamu görevlilerine ve bunların ailelerine yönelik şiddet eylemi gerçekleştiren kişiye beş yıla kadar hapis cezası; ikinci fıkrasına göre ise bu kişileri öldüren, rehin alan veya sağlıklarını ciddi tehlikeye sokan kişiye altı yıldan yirmi yıla kadar veya müebbet hapis cezası verilir. Bu suçları tüzel kişinin işlemesi halinde ise tüzel kişiler para cezası ile cezalandırılır¹³³.

Arnavutluk Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun “Bağımsızlığa ve Anayasal Düzene Karşı Suçlar” başlıklı beşinci kısmının “Anayasal Düzene Karşı Suçlar” başlıklı ikinci bölümünde 219. maddede “Suikast” ismiyle düzenlenen suça göre “Devletin yüksek temsilcilerine karşı suikast, kaçırma, işkence ve diğer şiddet

¹³² **Ministry of Justice of Slovenia Legislation Series, No. 1, 2005, (Çevrimiçi),**
http://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal_code_of_slovenia_html/Slovenia_Criminal_Code.doc, 12.05.2019.

¹³³ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi),
<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/33/Estonia/show;>
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>, 12.05.2019.

eylemlerini Anayasal düzeni devirme kastıyla gerçekleştiren kişiye on beş yıla kadar veya müebbet hapis cezası verilir.” 220. maddede ise bu suçu işlemek için belirli hareketler ile anlaşmak ise beş yıldan onbeş yıla kadar cezalandırılmıştır¹³⁴.

Bosna Hersek Federasyonu Ceza Kanunu’nun “Bosna Hersek Federasyonu Anayasal Düzenine Yönelik Suçlar” başlıklı bölümün “Bosna Hersek Federasyonunun Yüksek Kamu Görevlilerine Suikast” başlıklı 161. maddesinde, Anayasal düzen veya güvenliğini tehlikeye düşürme kastıyla kamu görevlerine görevleri nedeniyle; Bosna Hersek Federasyonu Başkanı, Başkan vekilini Başbakanı ve diğer birtakım yüksek kamu görevlilerine ise görevi nedeniyle olsun veya olmasın hayatlarını ortadan kaldırmaya yönelik fiilleri işlemek cezalandırılmıştır.

“Bosna Hersek Federasyonunun Yüksek Kamu Görevlilerini Kaçırma” başlıklı 162. maddede ise yine Anayasal Düzen veya güvenliğini tehlikeye düşürme kastıyla bir şeyi yapmaları veya yapmamaları hususunda kamu görevlilerinin hareket özgürlüğünü görevleri nedeniyle sınırlamak veya başka bir yolla bu kişileri sınırlandırmak cezalandırılırken Federasyon Başkanı, Başkan vekili, Başbakan ve diğer birtakım yüksek kamu görevlilerine yönelik aynı kast ile gerçekleştirilen fiil ise görevlerinden bağımsız bir şekilde cezalandırılmıştır¹³⁵.

Kanada Ceza Kanunu’nun “Kamu Düzenine Yönelik Suçlar” başlıklı bölümünün “Kraliçe’nin Otoritesine ve Kişiliğine Yönelik İhanet ve Diğer Suçlar” başlıklı kısmında düzenlenen 46. Maddesine göre, Majestelerini öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden veya majestelerine öldürmeye ya da tahribata, sakatlamaya, yaralamaya yönelik fiziksel zarar veren veya majestelerini hapseden veya alıkoyan kişi ağır ihanet suçunu ((high treason) işlemiş olur. 46. maddenin diğer iki fıkrası ise ağır ihanetin diğer fiillerini düzenlemiştir.

¹³⁴ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>; <http://rai-see.org/wp-content/uploads/2015/08/Criminal-Code-11-06-2015-EN.pdf>, 12.05.2019.

¹³⁵ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/40/Belgium/show>, 12.05.2019.

Ağır ihanet suçunu işlemek veya a fıkrasında belirli şeyleri yapmak için başkasıyla anlaşan kişi de 2. fıkraya gereği ihanet suçunu (treason) işlemiş olur. İhanet suçları arasında Hükümeti devirmek için güç ve cebir kullanmak, askeri bilgileri sızdırmak da sayılmıştır.

Bununla birlikte ağır ihanet ve ihanet suçlarını Majestelerine sadakat borcu olan Kanada vatandaşları, Kanada'nın içinde veya dışında işleyebilirler¹³⁶.

Gürcistan Ceza Kanununun ‘‘Terörizm’’ başlıklı otuz sekizinci bölümünün ‘‘Gürcistan'ın Siyasî Kamu Görevlilerine Fiilî Saldırı’’ başlıklı 325. Maddesi uyarınca Gürcistan Başkanı, diğer siyasî kamu görevlileri veya onların aile üyelerinin görevleriyle bağlantılı olarak hayatına, sağlığına veya mülkiyetine tecavüzde bulunmak yedi yıldan yirmi yıla kadar veya ömür boyu hapis cezası cezalandırılmıştır. Birinci fıkrada belirtilen fiilleri işlemek ile tehdit etmek ise altı yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmıřtır¹³⁷.

Polonya Ceza Kanununun, ‘‘Polonya Cumhuriyetine Yönelik Suçlar’’ başlıklı onyedinci bölümünün 134. maddesine göre Polonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının hayatına yönelik teşebbüste bulunan kişiye oniki yıldan yirmibeş yıla kadar veya müebbet hapis cezası verilir.

135. maddesine göre ise Polonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına fiilî saldırıda bulunan kişiye üç aydan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Yine bu fıkrada Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu da düzenlenmiřtir¹³⁸.

Sırbistan Ceza Kanunu'nun ‘‘Sırbistan Cumhuriyeti Anayasal Düzenine ve

¹³⁶ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-8.html#h-115892>; <https://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-46.pdf> , 12.05.2019.

¹³⁷ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/29/georgia/show>, 12.05.2019.

¹³⁸ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10/poland/show>, 12.05.2019.

Güvenliğine Yönelik Suçlar” başlıklı yirmisekizinci bölümünün “En yüksek Devlet Görevlilerine Suikast” ismili 310. maddesine göre Sırbistan’ın Anayasal Düzenini veya güvenliğini tehlikeye düşürmek kastıyla Sırbistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi üyelerinin, Başbakanın, Hükûmet Başkanının, Anayasa Mahkemesi Başkanının, Yüksek Mahkeme Başkanının veya Cumhuriyet Savcısının ölümüne neden olan kişiye on yıldan az olmamak üzere ceza veya otuz yıldan kırk yıla kadar ceza verilir¹³⁹.

Ukrayna Ceza Kanunu’nun “Ukrayna’nın Ulusal Güvenliğine Yönelik Suçlar” başlıklı birinci bölümünün “Devlet Büyükleri ve Kamuya Mal Olmuş Kişilerin Hayatına Tecavüz” isimli 112. maddesine göre Ukrayna Başkanının, Ukrayna Parlamento Başkanının, Ukrayna Parlamentosu üyelerinin, Ukrayna Başbakanının, Ukrayna Bakanlarının, Anayasa Mahkemesi Başkanı veya hâkimlerinin, siyasî parti liderlerinin, Ukrayna Merkez Bankası Başkanının ve birtakım yüksek kamu görevlilerinin hayatlarına, görevleri nedeniyle tecavüzde bulunan kişiye on yıldan onbeş yıla kadar veya müebbet hapis cezası verilir¹⁴⁰.

İspanya Ceza Kanunu’nun “Anayasaya Yönelik Suçlar” başlıklı yirbirinci başlığın “Taça Yönelik Suçlar” isimli ikinci bölümünde düzenlenen 486. maddeye göre Kral’ı, Kral’ın usûlünü ve fûrû’unu, Kralın eşi olan Kraliçe’yi veya Kraliçenin eşini, saltanat naiplerini veya taçın varislerini öldüren kişiye yirmi yıldan yirmi beş yıla kadar ceza verilir.

Suçun teşebbüs aşamasında kalması durumunda bir derece aşağı ceza verilir. İki ya da daha fazla ağırlaştırıcı nedenin birlikte bulunması durumunda yirmi beş yıldan otuz yıla kadar ceza verilir.

486. maddeye göre ise kim 485. Maddede belirtilen kişilerin 149. Maddede

¹³⁹ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/5/Serbia/show>, 12.05.2019.

¹⁴⁰ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/52/ukraine/show>, 12.05.2019.

öngörülen şekilde yaralanmasına sebebiyet verirse on beş yıldan yirmi yıla kadar cezalandırılır. 149. madde ise neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama hallerini düzenlemektedir. 150. Maddede belirtilen şekilde yaralama durumunda ise sekiz yıldan onbeş yıla kadar cezalandırılır. Bu maddede ise daha hafif neticeler düzenlenmiştir. Bunlar haricinde başka bir şekilde yaralama ise dört yıldan sekiz yıla kadar cezalandırılır¹⁴¹.

Norveç Ceza Kanunu'nun “Norveç Anayasasına ve Devlet Başkanına Yönelik Suçlar” başlıklı 100. maddeye göre Kral'ın veya naibinin ölümünü meydana getiren kişi yirmibir yıl hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suça teşebbüs etmek de aynı ceza ile cezalandırılır. Aynı maddede suça iştirak ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir.

101. maddeye göre ise Kral'a veya naibine yönelik maddi cebir veya diğer fiilî saldırılarda bulunan kişi iki yıldan az olmamak üzere cezalandırılır. Kral'ın veya naibinin vücut bütünlüğüne ve sağlığına ciddi bir şekilde zarar veren veya bunlara teşebbüs eden kişiye de yirmibir yılı aşmayan bir ceza verilir. Bu maddede Kral'a veya naibine hakaret suçu da düzenlenmiştir.

102. maddede Kraliyet ailesine yönelik suç teşkil eden fiiller düzenlenmiştir¹⁴².

Tüm bu ülkelerinin düzenlemelerine rağmen **Alman Ceza Kanunu** ise Cumhurbaşkanına suikast suçunu bağımsız bir suç olarak düzenlememiştir. Ancak AICK, 105. Madde olan “Anayasal Organların Zorlanması” ile hükûmeti fonksiyonları itibariyle korumakla yetinmemiş ayrıca 106. madde ile “Federal Cumhurbaşkanının ve Anayasal Bir Organın Üyelerinin Zorlanması” da ayrıca

¹⁴¹ Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/2/Spain/show>, 12.05.2019.

¹⁴² Kanunun İngilizce çeviri metni için bkz. (Çevrimiçi), <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/11/Norway/show>, 12.05.2019.

cezalandırarak, Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere anayasal organları oluşturan kişileri ayrıca cezaî olarak himaye etmiştir¹⁴³.

VII. SİYASÎ SUÇLAR VE CUMHURBAŞKANINA SUİKAST SUÇU

A. Siyasî Suç

Bir fiilî devletin varlık ve güvenliğine, Devlet Başkanına, devlet organlarının karşılıklı görev ve yetkilerine, Anayasanın öngördüğü siyasî ve ekonomik düzene karşı işlenmesi halinde bu fiil siyasî kabul edilir. Bu suçlar ilke olarak kasten işlendiklerinden siyasî gayelerle işlendikleri ifade edilmiştir. Nesnel

¹⁴³ Feridun Yenisey, Gottfried Plagemann, **Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB) – Açıklamalar, Almanca Metin, Türkçe Çeviri ve Sözlük**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015, s. 171-172.

Alman Ceza Kanunu m. 105 – Anayasal Organların Zorlanması

“(1) Her kim, 1. Federal Devletin veya bir eyaletin bir yasama organını veya onun komisyonlarından birini,

2. Federal Kurultay veya onun komisyonlarından birini veya

3. Federal Devletin veya bir eyaletin hükümetini ve bunların Anayasa Mahkemesini,

hukuka aykırı bir şekilde cebren veya cebir tehdidi ile yetkilerini kullanmamaya veya belirli bir yönde kullanmaya zorlarsa, bir yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hafif hallerde hapis cezası altı aydan beş yıla kadardır.”

Alman Ceza Kanunu m. 106 – Federal Cumhurbaşkanı ve Anayasal Bir Organın Üyelerinin Zorlanması

“(1) Her kim,

Federal Devletin başkanını veya

Bir

Federal Devletin veya bir eyaletin yasama organı,

Eyaletlerin Federal Meclisinin veya

Federal Devletin veya bir eyaletin hükümeti veya bunların Anayasa Mahkemesi üyesi olan bir kişiyi,

Hukuka aykırı bir şekilde cebir ile veya ağır bir kötülük tehdidi yoluyla, yetkilerini kullanmamaya veya belirli bir yönde kullanmaya zorlarsa, üç aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suça teşebbüs cezalandırılır.

(3) Çok ağır hallerde, ceza bir yıldan on yıla kadar hapis cezasıdır” Yenisey, Plagemann, **Alman Ceza Kanunu**, s. 171-172.

olarak gerçekleştirilen olay veya suçun konusu dikkate alınması sebebiyle bu suçlara mutlak siyasî suçlar denir¹⁴⁴.

Suçun konusundan bağımsız olarak hareketin siyasî saik ve amaçla işlenmiş olması ihtimali de vardır. Hem hareketin siyasî saik ve amaçla işlenmesi hem de suçun konusunun siyasî olması durumunda zaten mutlak siyasî suç vardır. Ancak suçun konusu adi özellikte ise hareketin siyasî saik ve amaçla ile işlenmiş olması durumunda nisbi siyasî suç söz konusudur¹⁴⁵.

Yargıtay da aynı ayrımı yaparak devletin kuruluş ve faaliyetlerine karşı işlenen suçun mutlak, siyasî gaye ve saik ile işlenen suçun nisbi siyasî suç olduğu görüşündedir¹⁴⁶.

Bir hareketle hem siyasî suç tipinin hem de adi suç tipinin ihlal edilmesi halinde ise karma siyasî suç olduğu, karma suçların da nispi siyasî suç oldukları belirtilmiş ve karma suça örnek olarak Devlet Başkanına Suikast Suçu verilmiştir. Bu suç ile tek bir fiil ile hem siyasî düzen hem de kişisel menfaatler aynı anda ihlal edilmekte ancak Devlete ait haklar üstün tutulduğu için genellikle bu suç siyasî suç olarak kabul edilmektedir. Ancak aşağıda değineceğimiz Belçika Şartı nedeniyle bu suçun da nispi siyasî suç kabul edilemeyeceği belirtilmektedir¹⁴⁷.

Adi suç, siyasî suça araç teşkil edebileceği gibi, siyasî suça zorunlu olarak bağlı bir suç da olabilir. Örneğin, Anayasayı İhlal Suçunu veya Hükümete Karşı Suçu işleyen fail veya failerin, insanların toplu olarak bulunduğu yerlere bomba koyması veya silahla ateş açması, siyasî suçun aracı haline gelmiş ve siyasî saiklerle işlenmiş adi suçlardır. Ancak bu suçların, araç niteliği gereği artık siyasî suç sayılacağı söylenmektedir¹⁴⁸. Bu durumda cezalandırılabilir iki fiil vardır ve

¹⁴⁴ Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2014, s.177; Hamide Zafer, **Ceza Hukukunda Terörizm**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 1999, s. 108-109.

¹⁴⁵ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 177.

¹⁴⁶ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 178.

¹⁴⁷ Zafer, **Ceza Hukukunda Terörizm**, s. 110.

¹⁴⁸ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 178.

bunlardan biri mutlak veya karma siyasî suç, diğeri ise adi suçtur¹⁴⁹. Aralarındaki bağlantı adi suçun, siyasî suçu hazırlamak veya engellemek için ondan önce gelmesiyle; siyasî suçun icrasını veya korunmasını mümkün kılmak yahut kolaylaştırmak için siyasî suç ile aynı zamanda işlenmesiyle; siyasî suçu gizlemek, koruma altına almak veya cezaî kovuşturmanın engellenmesi için sonra gelmesiyle mevcut olabilir.¹⁵⁰

Cumhurbaşkanının korumalarını öldürmek adi bir suç olsa da Cumhurbaşkanına Suikast Suçuna zorunlu olarak bağlı bir suç olduğu için siyasî suç kabul edileceği söylenmiştir¹⁵¹. Ancak bu kabul her olay için uygun olmayabilir. Somut olayın değerlendirilmesine göre Cumhurbaşkanının korumalarını öldürmeksizin de Cumhurbaşkanına suikaste bulunulması mümkün ancak zor ise bu hareketin siyasî suça araç teşkil ettiği de söylenebilir. Ancak her iki durumda da bu hareketin siyasî suç olma özelliği değişmeyeceğinden tartışmanın pratik açıdan bir önemi kalmayacaktır.

Siyasî suç esnasında gerçekleştirilen her türlü suçun siyasî sayılması da mümkün değildir. Örneğin, Anayasayı İhlal Suçu esnasında işlenen, insanların sokaklara çıkmasını engellemek suretiyle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma siyasî suç kabul edilecekken, cinsel saldırıda bulunmak için kişinin hürriyetinden yoksun bırakılması siyasî suç kabul edilmeyecektir¹⁵².

Özek'e göre, Devlete karşı suçlar iki ayrı görüş açısından siyasî suç olarak nitelenmiştir¹⁵³:

Birinci görüşe göre, Devlete karşı suçları hukuki kriterler ile açıklamak mümkün değildir ve Devlete karşı suçlar çoğu zaman bir kuvvetin aracı haline

¹⁴⁹ Zafer, **Ceza Hukukunda Terörizm**, s. 111.

¹⁵⁰ Zafer, **Ceza Hukukunda Terörizm**, s. 111-112.

¹⁵¹ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 178.

¹⁵² Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 178.

¹⁵³ Çetin Özek, “Devletin Şahsiyeti Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri”, **İÜHFİM**, C. 32, S.2-4, s.621-622.

gelmiştir. Devlete karşı suçların belirli hukuki niteliğe sahip olmayışı ve siyasî değişimlere göre değişik özellikler kazanması, bunların siyasî özelliğinin bir sonucudur¹⁵⁴.

İkinci görüşe göre ise, Devlete karşı suçların siyasî suç olarak kabul edilmesinin sebebi, bu suçların devletin ve vatandaşların politik çıkarları ile ilgili oluşudur. Bu nedenle, objektif olarak devletin varlığı ile ilgili suçlar siyasî vasıfta görülmüştür. Liberal hukukçular, bu suçların diğer kâim hislerle işlenmesi sebebiyle bu suçların faillerine hoşgörülü davranılması ve siyasî suçlara hafif cezalar öngörülmesini savunmuşlardır. Devletin hakimiyetine önem atfedenler ise, siyasî suçlara karşı daha sert hareket edilmesi gerektiğini savunmuşlardır¹⁵⁵.

Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe'ye göre de siyasî suç işleyenlerin iade edilmemesi kuralının çeşitli sebepleri mevcuttur. Siyasî suçların çoklukla sadece devletin kurumlarını ihlal etmesi, aslında bu kişilerde suç işleme kastının mevcut olmaması, iade durumunda ülkenin iç işlerine karışılmış olunması veya siyasî suçluların diğer suçlulara kıyasla daha ağır cezalandırılması bu sebeplerden sayılmıştır¹⁵⁶.

Günümüzde ise, Devlete karşı suçların siyasî özelliğini olduğu kabul edilmekle birlikte artık bu iki kavram aynı manaya gelmemektedir. Siyasî suç kavramı, Devlete karşı suçlara göre çok daha geniş bir anlam taşımaktadır¹⁵⁷.

Son olarak bir suçun siyasî suç sayılıp sayılmadığı hususundaki tereddütü giderecek makam geri verme talebini değerlendiren geri verilmesi istenen kişinin bulunduğu yer Ağır Ceza Mahkemesidir¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Özek, **Devletin Şahsiyeti**, s.621-622.

¹⁵⁵ Özek, **Devletin Şahsiyeti**, s.621-622.

¹⁵⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016, s.172.

¹⁵⁷ Özek, **Devletin Şahsiyeti**, s.621-622.

¹⁵⁸ Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.172.

B. Devlet Başkanına Karşı Suçun Siyasî Suç Sayılmaması (Belçika Şartı)

Devlet Başkanına suikast suçunun siyasal suç olup olmadığı öğretide tartışılmıştır. Bu tartışmaların odak noktasında ise Belçika Şartı bulunmaktadır.

1854 yılında Fransa Kralı Napolyon III'e Lille-Dunkerque Demiryolu gezisinde suikast düzenleyen faillerden olan Celestin Jacquin Belçika'ya kaçmış ve burada tutuklanmıştır. Fransız Hükümeti suçlunun iadesini talep etmiş ancak iade talebi, Belçika kamuoyunda iadeye karşı oluşan güçlü tepkiler nedeniyle geri çevrilmiştir¹⁵⁹. Tutukluğuna itiraz üzerine başvuru yapılan Bruxelles Mahkemesi ise kararında Devlet Başkanlığının siyasî bir kurum olduğu ve bu sebeple failin siyasal olduğunu belirterek faili serbest bırakmış ancak buna rağmen sanığın cezalandırılması için açılan davada Liege Mahkemesi, 1833 Kanununu geniş yorumlayarak iadeye karar vermiştir. Belçika Temyiz Mahkemesi 12 Mart 1855 tarihli nihai kararında ise *“Belçikada yürürlükteki 01.11.1833 tarihli Kanununun 6. Maddesi ile siyasal suçun, belli bir ulusun siyasal düzenine ve biçimine bağlı oluşu ortaya konulmuştur; bu kural hiçbir zaman ahlakın cezalandırmak istediği bir fiil için uygulanmaz.”* denmiş ve bunun üzerine Fransa, failin iadesini talep etmiş ancak çelişkili kararlar ve Belçika kamuoyundaki tepkiler nedeniyle talebini geri almıştır¹⁶⁰. Konu ile ilgili mecliste yapılan tartışmalar, Dışişleri Bakanlığı teklifinin 22 Mart 1956 tarihinde kanunlaşması ile son bulmuştur: *“Yabancı bir Devlet Başkanının şahsına ya da aile bireylerinden birine karşı kasten öldürme ya da zehirleme suretiyle öldürme, siyasal suç sayılmayacaktır.”* Yine Belçika-Fransa arasındaki 1834 İade Sözleşmesinin değişikliğine ilişkin anlaşma içerisinde de ilke tekrarlanmıştır¹⁶¹. Böylece Devlet Başkanına ve Devlet Başkanının aile üyelerine

¹⁵⁹ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s.1061

¹⁶⁰ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s.145-146.

¹⁶¹ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s.146.

karşı yapılan suikastlerin siyasî suç veya siyasî suça bağlı bir suç sayılmayacağını kabul edilmiştir¹⁶².

Bu gelişmeler neticesinde 1856 yılında ortaya çıkan bu ilke, 1860 Fransa-Hollanda; 1867 Rusya-Hollanda; 1862 Belçika-Hollanda; 1869 İsveç-Norveç; 1869 Fransa-Norveç; 1874 Fransa-Belçika; 1875 Fransa-Lüksemburg; 1876 Fransa-Monaco; 1877 Fransa-Danimarka Anlaşmalarının Devlet Başkanına yahut Devlet Başkanına ve ailesine karşı işlenen suçları siyasî suç kapsamına almayı üzerine pekiştirilerek kuvvetlendirilmiştir¹⁶³. Bu kabule uluslararası öğretide Belçika Suikast Şartı¹⁶⁴, Belçika Şartı veya suikast hükmü (Clause d'attentat)¹⁶⁵ de denilmektedir¹⁶⁶.

Devlet başkanları ve ailelerine karşı işlenen her suçun değil, öldürme ve yaralama hareketlerinin siyasî suç sayılmaması ve failinin iadesinin kabul edildiği ve buna Belçika Şartı denildiği de söylenmektedir¹⁶⁷. Bu yorum SİDAS m.3/3'den kaynaklanmaktadır. Avrupa Sözleşmesi'ne göre, Devlet Başkanının veya aile bireylerinden birinin yaşamına kast etme siyasal suç sayılamaz. Yaşama kast etme kavramı, Devlet Başkanının görevde olduğu sırada kendisi ile yakınlarına yönelik öldürme ve yaralama suçlarını kapsamaktadır¹⁶⁸.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin taraf olduğu suçluların iadesi ve adli işbirliği sözleşmelerinin genelinde devlet başkanlarına suikast suçunun bir siyasî suç olmadığı ve siyasî suçluların iade edilmeyebileceği kuralının istisnasını oluşturduğu¹⁶⁹; bazı sözleşmelerde de sadece Devlet Başkanının değil ailesinin de

¹⁶² Soyaslan, **Genel Hükümler**, s.178.

¹⁶³ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s.146.

¹⁶⁴ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s.178.,

¹⁶⁵ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.1060.

¹⁶⁶ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s.178.,

¹⁶⁷ Berrin Akbulut, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s.180.

¹⁶⁸ Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Yenerer Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, İstanbul, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, 2014, s. 183.

¹⁶⁹ Bazı anlaşmalarda yalnızca Devlet Başkanı bu korumadan faydalanmaktadır. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki anlaşma, m. 2/b/8. par. /2.

aynı şartlara tabi tutulduğu görülmektedir¹⁷⁰. Bazı antlaşmalarda ise Devlet Başkanı ve Hükûmet Başkanı bu korumadan faydalanırken¹⁷¹, bazılarında Devlet Başkanı ve ailesi ile Hükûmet Başkanı¹⁷², diğer bazılarında ise Devlet Başkanı ve ailesi ile Hükûmet Başkanı ve ailesi bu korumadan faydalanmaktadır¹⁷³.

İade sözleşmelerinde, bazı sözleşmeler belirlenen kişilere yönelik her suç, bazı sözleşmeler de hayata karşı suçları siyasî suç kabul etmeyerek iadeye konu etmektedir¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Türkiye Cumhuriyeti ile Avustralya Arasında Suçluların Geri Verilmesi Andlaşması “Reddetme Koşulları” başlıklı 3. Maddesi,

“1. Geri verme istemi aşağıdaki hallerde kabul edilmeyecektir:

a) Geri verme istemine konu olan suç politik suç ise. Bununla birlikte, aşağıdaki suçlar politik suç olarak görülmeyecektir:

1) Devlet Başkanının veya ailesinin üyelerinin hayatına karşı yapılan saldırı...^{170c}

Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Sözleşmesi’nin Red Sebepleri başlıklı 3. maddesi ise,

“Aşağıdaki hallerde suçluların iadesi talebi kabul olunmaz.

a) İade talebine konu olan fiil siyasî veya askeri suç veya bunlara mürtabit suç niteliğini taşıyorsa, Ancak Devlet Başkanlarına ve bunların aile efradına karşı işlenen suçlar siyasî suç sayılmaz.”

Ayrıca bkz. Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika arasındaki anlaşma, m. 5/4; Türkiye ile Yugoslavya arasındaki anlaşma, m. 3/b/2.

¹⁷¹ Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya arasındaki anlaşma, m.4/b. 2.; Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya arasındaki anlaşma, m. 4/b/1.

¹⁷² Türkiye Cumhuriyeti ile İran Devleti Şehinşahi arasında imzalanan İadei Mücrimin ve Cezai Mevadda Adli Müzaheret Muahedenamesi, m. 3/a/1 (14.03.1937 tarihli sözleşme; R.G yayım tarihi: 21.06.1937); Türkiye Cumhuriyeti ile Irak arasında anlaşma, m. 4/a/1,2; Türkiye Cumhuriyeti ile İtalya arasındaki anlaşma, m.4/b/3; Türkiye ile Macaristan arasındaki anlaşma, m. 4/b/1.

¹⁷³ Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Antlaşması’nın “Reddetme Koşulları” başlıklı 3. Maddesi,

“1. Geri verme aşağıdaki hallerde kabul edilmeyecektir.

a) Geri verme istemine konu olan suç, İstenilen Taraf’ça siyasî nitelikte veya böyle bir suçla mürtabit bir suç sayılır ise; veya geri verme isteminin, gerçekte istenen kişiyi siyasî görüşleri nedeniyle kovuşturmak veya cezalandırmak için yapılmış olduğuna İstenilen Taraf’ça kanaat getirilir ise.

Bununla birlikte, bir Devlet Başkanına veya Hükümet Başkanına veya aileleri üyelerinden birine karşı işlenmiş veya işlenmeye teşebbüs edilmiş bir suç, siyasî nitelikte bir suç sayılmayacaktır.”

¹⁷⁴ Bayraktar, **Siyasal Suç**, s. 41.

Belçika Kuralı sadece Devlet Başkanı ve ailesinin değil, milletvekilleri, bakanlar gibi diğer siyasî şahsiyetlerin de ilke kapsamına alınması gerektiği belirtilerek eleştirilmiştir¹⁷⁵. Yine temel sorunun adi ve menfur bir hareketin korunmaması olduğunda herhangi bir vatandaşın yaşam hakkının Devlet Başkanı ya da onun yakın akrabalarına göre daha az korunmaya layık olduğuna ilişkin iddianın savunulmasının mümkün olmadığı söylenmekte ve yaşam hakkının kutsal bir hak olduğunun kabulünün herhangi bir vatandaşın yaşam hakkının en az Devlet Başkanının hayatı kadar kutsal olduğunun kabulünü gerektirdiği vurgulanmaktadır¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 1062.

¹⁷⁶ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 1062.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA KANUNU'NDA CUMHURBAŞKANINA SUİKAST ve FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN UNSURLARI VE KUSURLULUK

I. SUÇUN KANUNİ TANIMI ve SUÇLA KORUNAN HUKUKSAL DEĞER

A. Suçun Kanuni Tanımı ve Gerekçesi

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, mülga 765 sayılı TCK'nın 156. ve 157. maddelerinde düzenlenmiş iken yürürlükteki 5237 sayılı TCK'nın 310. maddesinde düzenlenmiştir.

765 sayılı TCK'nın 156. maddesinin ilga edilmeden önceki son hali¹⁷⁷ aşağıdaki gibidir¹⁷⁸:

“Reisicumhur hakkında suikastta bulunanlarla buna teşebbüs edenler fiilleri teşebbüsü tam derecesinde ise ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasıyla, nakıs ise müebbet ağır hapis ile, cezalandırılır.”

765 sayılı TCK'nın 157. Maddesi ise aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir¹⁷⁹:

“Bir kimse yukarıki maddede yazılı halden başka suretle reisicumhura karşı fiilî tecavüzde bulunacak olursa işbu tecavüzün kanunen muayyen olan cezası daha şedit olmadığı takdirde beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse konulur.”

¹⁷⁷ Maddenin ilk halinde “ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası” yerine “idam” cezası öngörülmüş idi. Daha sonra 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 14.07.2004 tarihinde kabul edilmesi ve 21.07.2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla birlikte idam cezası kaldırılmıştır. Bu kanunun 1. Maddesinin A fıkrasının 35. bendi, “156 ncı maddesinde yer alan “idam” ibaresi, “ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis” olarak değiştirilmiştir.” hükmüyle bu hususu düzenlemiştir. Bkz. (Çevrimiçi), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc088/kanuntbmmc088/kanuntbmmc08805218.pdf, 25.03.2019.

¹⁷⁸ (Çevrimiçi), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm>, 25.03.2019.

¹⁷⁹ (Çevrimiçi), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm>, 25.03.2019.

Ülkemizde yeni bir ceza kanunu yapılması konusundaki fikir 1980’li yıllardan 2000’li yıllara kadar devam eden süreçte Ceza Kanunu Öntasarıları oluşturmuştur. 1984 yılında başlayan bu çalışmalar neticesinde ilk olarak 1987 Öntasarısı oluşturulmuş, yapılan eleştiriler üzerine bu öntasarı değiştirilerek 1989 Öntasarısı meydana getirilmiştir. Bu öntasarı da kanunlaşmasa da Bakanlık tarafından yeni Türk Ceza Kanunu yapımı için çalışmalara devam edilmiştir¹⁸⁰.

1997 tarihli Türk Ceza Kanunu Ön Tasarısı, 1998 yılında Hükümet tasarısı olarak meclise sunulsa da kanunlaşmamıştır. Daha sonra bu ön tasarı, 14.04.2003 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü tarafından 12.05.2003 tarihinde yine Hükümet Tasarısı olarak TBMM’ye sunulmuştur¹⁸¹.

TBMM Adalet Komisyonu tarafından yürütülen çalışmalar sırasında bu tasarı büyük ölçüde değiştirilmiş ve hazırlanan tasarı TBMM Adalet Komisyonu Başkanlığınca 03.08.2004 tarih ve Esas: 1/593, Karar: 60 sayılı raporu ile TBMM Başkanlığı’na sunulmuştur. TBMM Başkanlığınca 26.09.2004 tarihinde kabul edilen metin, onay için 28.09.2004 tarihinde Cumhurbaşkanının onayına sunulmuş, 11.10.2004 tarihinde onaylanarak 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazetede 5237 sayılı kanun olarak yayımlanmıştır¹⁸².

Hükümetin teklif ettiği metinde Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu şu şekilde tanımlanmıştır¹⁸³:

“Cumhurbaşkanına suikast teşebbüsünde bulunan kimse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

Fiil, eksik teşebbüs derecesinde kalmış ise müebbet hapis cezası verilir.

¹⁸⁰ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 69-70.

¹⁸¹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 70-71.

¹⁸² Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 70-71.

¹⁸³ **Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)**, s. 342-343, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf>, 25.03.2019.

Cumhurbaşkanına karşı diğer fiilî saldırılarda bulunan kimseye, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.”

Hükümetin teklif ettiği metinde Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun gerekçesine şu şekilde yer verilmiştir:

“Madde, Cumhurbaşkanına karşı insan öldürme cürmüne teşebbüs edilmiş olmasını, tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Bizim mevzuat geleneğimizde Cumhurbaşkanlığı veya Devlet Başkanlığı gibi, Devletin en yüksek makamını işgal eden zatin “öldürülmesi” gibi bir sözcüğe kanunda da yer vermemek için bu hususta öteden beri kullanılmasına alışılmış “suikast” sözcüğü tercih edilmiştir. Bilindiği gibi suikast Devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi planlı tarzda öldürmeyi ifade ederse de burada insan öldürmeyi belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, Cumhurbaşkanına karşı başka bütün fiilî saldırılar yani hakaret dışında kalan, tüm hareketler cezalandırılmaktadır. “Fiilî saldırılar” terimine bütün kanunsuz saldırılar girmektedir. Bu fıkranın uygulanabilmesi için işlenen fiillerin kanunların diğer maddelerine göre daha ağır bir cezayı gerektirmemiş olması gereklidir; daha ağır bir cezayı gerektiren fiil hakkında maddesinde yazılı ceza uygulanacaktır. Söz gelimi nitelikli yağma suçunun işlenmiş bulunması halinde 207’nci madde de yazılı cezanın uygulanması gerekecektir¹⁸⁴.”

Hükümet tasarısında yalnızca Cumhurbaşkanına suikasta teşebbüste bulunması ve bunun eksik teşebbüs derecesinde kalmış olması cezalandırılırken, Adalet Komisyonu’nda eksik teşebbüs-tam teşebbüs ayrımı kaldırılmış ve Cumhurbaşkanına suikastte bulunması cezalandırılmış ve suikaste teşebbüs edilmesi halinde de suçun tamamlanmış gibi cezalandırılacağına yer verilmiştir.

¹⁸⁴ **Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)**, s. 180, (Çevrimiçi), <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf>, 25.03.2019.

Adalet Komisyonunun kabul ettiği madde (madde 311) ise şu şekildedir¹⁸⁵:

“(1) Cumhurbaşkanına suikastte bulunan kişi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiile teşebbüs edilmesi hâlinde de, suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.

(2) Cumhurbaşkanına karşı diğer fiilî saldırılarda bulunan kimse hakkında, ilgili suça ilişkin ceza yarı oranında artırılarak hükmolunur. Ancak, bu suretle verilecek ceza beş yıldan az olamaz.”

Adalet Komisyonunun kabul ettiği bu maddenin gerekçesi ise şu şekildedir¹⁸⁶:

“Madde metninde, Cumhurbaşkanına karşı suikastte bulunulması, kasten öldürme suçuna nazaran özel bir suç olarak tanımlanmıştır. Hatta, bu suça teşebbüs, tamamlanmış suç gibi cezalandırılmaktadır. Bizim mevzuat geleneğimizde Cumhurbaşkanlığı veya Devlet Başkanlığı gibi, Devletin en yüksek makamını işgal eden zatın "öldürülmesi" gibi bir sözcüğe kanunda da yer vermemek için bu hususta öteden beri kullanılmasına alışılmış "suikast" sözcüğü tercih edilmiştir. Bilindiği gibi suikast Devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi planlı tarzda öldürmeyi ifade ederse de burada kasten öldürmeyi belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, Cumhurbaşkanının sahsına karşı başka bütün fiilî saldırılar, yani hakaret dışında kalan tüm hareketler, cezalandırılmaktadır. Fiilî saldırılar" terimine bütün saldırılar girmektedir.

Cumhurbaşkanının sahsına karşı işlenen suçlar dolayısıyla ilgili suç tanımına göre verilecek ceza yarı oranında arttırılarak hükmolunacaktır. Ancak, bu durumda belirlenecek cezaya alt sınır getirilmiştir.”

¹⁸⁵ **Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)**, s. 701, (Çevrimiçi), <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf>, 25.03.2019.

¹⁸⁶ **Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)**, s. 700, (Çevrimiçi), <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf>, 25.03.2019.

B. Suç ile Korunan Hukuksal Değer

Hukuksal değerler veya başka bir deyişle hukukî konular, maddi konular gibi somut, duyu organlarıyla algılanabilir varlıklar değil toplum düzeninin devamı için korunması elzem olan soyut, manevî değerlerdir¹⁸⁷. Ceza hukuku, korunması gereken hukuksal değerleri cezayı araç olarak kullanmak suretiyle himaye eder. Dolayısıyla hukuksal değer, suçla ile ihlal edilen, ceza ile korunan beşerî değer veya menfaattir¹⁸⁸. Başka bir deyişle de sosyal düzenin devamı için elzem olan ve suç ile ihlal edilip suç tipini meşru kılan değerlere suç ile korunan hukuksal değer adı verilir¹⁸⁹.

Hangi hukukî değer hayati olduğu yani korunmayı gerektirecek biçimde üstün nitelikte olduğu Anayasanın değerler düzenine bakılarak belirlenir¹⁹⁰. Anayasada yer almayan değer veya menfaat ceza hukuku korumasının kapsamına dahil edilemez¹⁹¹. Bu kapsamda, pek tabii insan onuru için vazgeçilmez değerlerin korunması gerekir. Bu hukuksal değerler örneğin, insan hayatı, vücut dokunulmazlığı, malvarlığı, kişinin hareket özgürlüğünün yanında devlet idaresinin güvenilirliği, anayasal düzen, devlet güvenliği gibi değerlerdir¹⁹².

Hukuksal değer, bir suça ait kanuni tanımın yorumu için başvuru en önemli vasıta ve suç oluşturan her fiil aynı zamanda bir hukukî değer ihlali özelliği göstermektedir¹⁹³. Yani, bir hukukî değer ile bağlantı kurulamayan bir suçtan

¹⁸⁷ Mahmut Koca, İlhan Üzülmez, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.32.

¹⁸⁸ Hafizoğulları, Güngör, **Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi**, s. 23.

¹⁸⁹ Kayıhan İçel, Füsun Sokullu-Akıncı, İzzet Özgenç, Adem Sözüer, Fatih Selami Mahmutoglu, Yener Ünver, **İçel Suç Teorisi**, 3. Bası, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2004, s.87.

¹⁹⁰ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.32.

¹⁹¹ Hafizoğulları, Güngör, **Suçların Tasnifi**, s. 25,27.

¹⁹² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.32.

¹⁹³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.171.

bahsedilemez¹⁹⁴. Suçla ihlâl edilen hukukî değer bir tane olabileceği gibi birden fazla da olabilir.

5237 sayılı TCK'nın gerekçesinde Anayasayı İhlal Suçunda ve Hükûmete Karşı Suç'ta korunan hukuksal değere yer verilmesine rağmen aynı başlık altında düzenlenen Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunda bu hususa yer verilmemiştir. Bu sebeple yukarıda yaptığımız açıklamalar neticesinde konunun önemi bakımından öncelikle bu suç ile korunan hukuksal değer ne olduğu belirlenmelidir.

Cumhurbaşkanına karşı suçlar, kendisine karşı suikast ve diğer fiilî saldırılardan ibaret olmak üzere maddi konuları açısından Cumhurbaşkanı olan kişinin fiziki varlığına karşı işlenmektedir. Ancak bu suçlar gerçekte “kişilere karşı suçlar” bölümünde yer almış suçların belirli bir anayasal niteliği olan kişiye karşı işlenmesi ile kişilere karşı suçlardan farklılaşmaktadır¹⁹⁵. Kanun koyucu, Cumhurbaşkanlığı makamının, siyasal iktidarı, devlet egemenliğini ve anayasal düzeni temsil eden hukukî ve politik nitelikleri itibariyle bu suçu “Mille ve Devlete Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlemeyi uygun bulmuştur¹⁹⁶.

Özek'e göre Devlet Başkanına karşı suçların cezalandırılması yoluyla müesses nizamın korunduğu görüşünün sonucu olarak, bu suçların cezalandırılmasının nedeni devletin toplumsal düzeninin savunulması ve bu toplumsal düzene karşı fiillerle mücadele etmektir¹⁹⁷. Devlet Başkanı, tüm devlet kuvvetlerinin başı ve en üstü olarak korunması gereken düzeni temsil etmektedir¹⁹⁸. Gerçekten de Anayasanın 104. Maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kendisini ve Türk milletinin birliğini temsil ettiği

¹⁹⁴ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.32.

¹⁹⁵ Özek, **Devlet Başkanına**, s.109.

¹⁹⁶ Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan, Mustafa Artuç, **Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s. 8492.

¹⁹⁷ Özek, **Devlet Başkanına**, s.112.

¹⁹⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s.112.

belirtilmiştir. Ayrıca anayasanın uygulanması ve devletin organlarının düzenli ve uyumlu bir şekilde çalışmasını temin ettiği söylenmiştir. Yine yazar tarafından, Devlet Başkanına karşı her suçun mutlaka ulusal birlik ve düzeni bozacağı; bu açıdan da Devlet Başkanına karşı suçların, “devletin politik anayasal organizasyonuna” karşı görülmesi gerektiği de ifade edilmiştir¹⁹⁹.

Yazara göre, “Cumhurbaşkanına Suikast” suçu ihlâl ettiği hukuki değer açısından çift nitelik taşımaktadır²⁰⁰. Bu suçun ihlâl ettiği ilk değer, bir anayasal organ olan cumhurbaşkanlığına karşı bir fiil işlenmesi sebebiyle devlet düzenidir. Bu sebeple bu suç “Devletin Şahsiyetine Karşı” işlenmiş kabul edilir. Ancak maddi açıdan ise suç, gerçekte cumhurbaşkanlığı makamını işgal eden kişiye karşı işlenmiş olmakla bu kişinin hayatına son vermeye yönelmektedir. Bu açıdan 310/1. madde, diğer Cumhurbaşkanı aleyhine işlenen fiilleri düzenleyen maddeler gibi, Cumhurbaşkanının şahsına karşı işlenen bir fiille ilgili durumu ilgilendirmektedir. Başka bir deyişle, 310/1. maddede düzenlenen suikast fiilinin ihlal ettiği hukukî konunun “devlet düzeni” olduğu kabul edilse dahi, özel hukukî konu “Cumhurbaşkanının öz benliği” olmaktadır²⁰¹.

Yargıtay da aynı doğrultuda ancak farklı olarak Cumhurbaşkanına Suikast suçunun iki ayrı değeri birlikte koruduğunu, bu değerlerden ilkinin “Cumhurbaşkanının hayatı, yaşam hakkı” olduğu ikincisinin ise “Devlet Başkanının temsil ettiği siyasal değerler ve nitelikler” olduğunu kabul etmektedir²⁰².

¹⁹⁹ Özek, **Devlet Başkanma**, s.112. Cumhurbaşkanına hakaret suçuna ilişkin Yargıtay kararında da bu suç ile devletin kişiliğinin korunduğu hususuna vurgu yapılmıştır. Söz konusu kararda şu ifadeler geçmektedir. “T.C. Anayasasının 104/1 maddesine göre, Cumhurbaşkanı devletin başıdır ve bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder. Bu nedendir ki Cumhurbaşkanına hakaret suçu, kişilere ve şerefe karşı suçlar içerisinde değil Devlete karşı işlenmiş suçlar bölümünde düzenlenerek Devleti temsil eden Cumhurbaşkanlığı makamının saygınlığının korunması amaçlanmıştır. Devlete karşı işlenen suçlardan bir kısmı mağdurunun makamını temsil eden gerçek kişi olmakla birlikte, Devlete ilişkin hukuki yararın korunması, kişiye nazaran daha üstün tutulmuştur.” **Yargıtay** 16. C.D., E. 2016/1480, K. 2016/4444, T. 22.06.2016.

²⁰⁰ Özek, **Devlet Başkanma**, s.128

²⁰¹ Özek, **Devlet Başkanma**, s.129.

²⁰² **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

Yaşar/Gökcan/Artuç'a göre ise Cumhurbaşkanı, bir insan veya kamu görevlisi olmasından ziyade ve bunlardan bağımsız olarak devletin varlığını ve birliğini temsil etmektedir. Bundan dolayı Cumhurbaşkanının fiziki varlığına, yaşam hakkına yönelik fiiller, doğrudan devletin varlığına ve birlik ve bütünlüğüne karşı işlenmiş olarak değerlendirilir²⁰³. Yazarlar, kanun koyucunun, TCK m. 310'u Anayasal Düzene Karşı Suç olarak değerlendirmesi karşısında, bu suç tipi ile Anayasa ile belirlenmiş olan Cumhurbaşkanlığının hukuksal varlığının ve dolayısıyla Anayasal düzenin korunması amacını güttüğünü ifade etmiştir²⁰⁴.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçu ile korunan hukuksal değer *“devlet kuvvetleri”* olduğu da zikredilmiştir²⁰⁵.

Erem'e göre, Anayasa hukukunun Devlet Başkanına tanıdığı ayrıcalıklar, Devlet Başkanının özel bir korumadan yararlandırılmasını da zorunlu kılar²⁰⁶. Yine Devlet Başkanına karşı işlenen bir fiilin daima onun şahsına mahsus kalacağını iddia etmek mümkün değildir²⁰⁷. Bir başka deyişle fail, Cumhurbaşkanına karşı bu suçları işlerken çoğu zaman onun kişiliğe yönelmez. Bu sebeple m.310/1'de de Cumhurbaşkanın bir kişi olarak hayatı değil Anayasal bir organ olması sebebiyle hayatının korunduğu sonucuna ulaşılabilir.

Soyaslan'a göre, Cumhurbaşkanının hayatını korumak adına m. 310/1 ile özel ceza koyulmasının nedeni, Cumhurbaşkanının ölmesi halinde sosyal ve siyasi krizin doğması ve kamu düzeninin ağır şekilde bozulması sonucudur ve bu suç ile korunan özel menfaat, “Cumhurbaşkanının fiziki şahsına bağlı olarak devletin ulusal

²⁰³ Yaşar, Gökcan, Artuç, **Türk Ceza Kanunu**, s. 8492.

²⁰⁴ Yaşar, Gökcan, Artuç, **Türk Ceza Kanunu**, s. 8492-8493.

²⁰⁵ Nevzat Öztürk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbiki Birinci Cild**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, s. 507.

²⁰⁶ Faruk Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler Cilt II.**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1993, s. 1096.

²⁰⁷ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1096.

varlığıdır²⁰⁸.” Yazar, Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçu ile de Cumhurbaşkanının vücut tamlığı ve manevi özgürlüğünün yanında “Cumhurbaşkanı şahsında devlet kuvvetleri veya devletin iç şahsiyeti” nin korunduğunu da belirtmiştir²⁰⁹. Yine bu suça teşebbüs halinin dahi en ağır ceza ile cezalandırılmasının sebebinin, Cumhurbaşkanının ölümü halinde çıkabilecek siyasî ve sosyal buhran neticesinde Anayasal düzenin ve kamu düzeninin bozulması ve zararın büyük olacağı kaygısı olduğu da belirtmiştir²¹⁰.

Hafizoğulları, Özen ve Küçüktaşdemir'e göre suç ile korunan hukuksal yarar, Anayasa'nın 104. Maddesine referans ile “Devletin başının hayatının olası saldırılara karşı güvence altına alınmasına ilişkin ferdi-kamusal yarar”dır²¹¹. Yine Cumhurbaşkanının özel olarak cezai korunmanın konusu olmasının sebebi, kendisinin en yüksek kamu görevlisi olması ile de açıklanmıştır. Zira, en yüksek düzeyde kamu görevlisi olmak, en yüksek düzeyde korunmaya uygun olmayı gerektirir²¹².

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 104. Maddesine göre, Cumhurbaşkanı, Devlet Başkanı sıfatıyla, Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Cumhurbaşkanlığı makamına yüklediği bu anlam ile bu makamın yüksek bir hukuksal değeri ihtiva ettiğini ifade etmektedir. Bu temsiliyet gereği kanun koyucu Anayasanın 104. maddesinden

²⁰⁸ Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s.791.

²⁰⁹ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s.793.

²¹⁰ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 336.

²¹¹ Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s.377; Hafizoğulları, Küçüktaşdemir, **Cumhurbaşkanına Suikast**, s. 570.

²¹² Zeki Hafizoğulları, Özgür Küçüktaşdemir, “Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu”, Prof. **Dr. Nevzat Torosluya Armağan**, C. 1., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, ss. 569-574, s. 569. Hafizoğulları ve Güngör, Anayasanın 1, 2, 3, 4, 14, 24/3 maddeleri ile en başta devletin kendisinin değil, Devlete ait değer yahut menfaatlerin hukuk aracılığıyla korunmasının emredildiğini söylemektedir. Hafizoğulları, Güngör, **Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi**, s. 26. Hafizoğulları bu görüşüne paralel olarak bu suç ile de devletin korunduğunu belirtmemiştir.

hareketle Cumhurbaşkanına Karşı Suçları, kişilere karşı işlenen suçlardan farklı görmüş olsa gerektir.

Anayasanın 104. maddesindeki temsiliyet, Cumhurbaşkanın şahsına değil, Cumhurbaşkanlığı makamına yüklenmektedir. Cumhurbaşkanlığı makamını tek bir kişinin işgal etmesinden dolayı da makamdan değil kişiden bahsedilmektedir. Yine Cumhurbaşkanı bu temsil yetkisinin dışında yürütme yetkisini haiz Anayasal bir organdır. Cumhurbaşkanı hakkında yapılan tüm özel düzenlemeler Cumhurbaşkanının şahsından değil bulunduğu makamdan kaynaklanmaktadır. TCK m. 310'da düzenlenen suç da Cumhurbaşkanlığı makamını esas almış ve bu makamda bulunan kişiye yönelik suikast ve fiilî saldırıyı onun şahsından bağımsız olarak, failin saikini göz önünde bulundurmaksızın bağımsız suç olarak düzenlemiştir.

Cumhurbaşkanı, bulunduğu Cumhurbaşkanlığı makamı dolayısıyla yukarıda belirttiğimiz üzere birtakım değerleri temsil etmektedir. Kendisine yönelen saldırılar da bu değerleri ihlal etmektedir. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırının koruduğu hukuksal değer bu bakımdan Cumhurbaşkanının temsil ettiği değerlerdir. Cumhurbaşkanı, toplumda yaşayan tüm kişiler ait bu değerleri temsil etmekte, bu değerleri taşımaktadır.

Suç, Cumhurbaşkanın temsil ettiği soyut değerlerin yanında Cumhurbaşkanının fiziki varlığına karşı da işlenmektedir ve Cumhurbaşkanı bulunduğu makamdan bağımsız bir insan olarak bireysel birtakım haklara da sahiptir. Bu hakların başında yaşam hakkı bulunmaktadır. Cumhurbaşkanına Suikast Suçu da Cumhurbaşkanının yaşam hakkını ihlal etmektedir. Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunda ise fiilî saldırının hangi suçu oluşturduğuna bağlı olarak Cumhurbaşkanın vücut bütünlüğü, hürriyeti gibi diğer hakları ihlal edilmektedir. Bu açıdan Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun koruduğu hukuksal değer Cumhurbaşkanı'nın yaşam hakkı; Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun koruduğu hukuksal değer de fiilî saldırının hangi suçu oluşturduğuna bağlı olarak Cumhurbaşkanının vücut bütünlüğü, hürriyet gibi hukuksal değerlerdir.

Sonuç olarak, Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun koruduğu hukuksal değerlerin iki tane olduğunu, ilkinin Cumhurbaşkanı'nın temsil ettiği değerler, ikincisinin ise Cumhurbaşkanının yaşam hakkı olduğunu; Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun da koruduğu hukuksal değerlerden ilkinin yine Cumhurbaşkanı'nın temsil ettiği değerler, diğerlerinin ise fiilî saldırının niteliğine bağlı olarak vücut bütünlüğü, hürriyet gibi diğer değerler olduğunu söyleyebiliriz.

II. SUÇUN MADDİ UNSURLARI

A. Suçun Faili

Fail, TCK'nın 37. maddesinde, suçun kanuni tanımındaki fiilî gerçekleştiren kişi olarak tanımlanmıştır. Her suçu oluşturan fiilî gerçekleştiren yani o suçu işleyen bir kişi vardır²¹³. TCK m.310'da düzenlenen Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun faili de Cumhurbaşkanına suikastte veya fiilî saldırıda bulunan kişi veya kişilerdir.

Öğretideki genel görüşe göre ise bu kişi, belirli bir maksada yönelik hareket edebilme kabiliyetine sahip olduğu için yaşayan bir insan; başka bir deyişle de gerçek kişi olabilir²¹⁴. Hareket yeteneğine de dolayısıyla da kusur yeteneğine sahip olmayan tüzel kişilerin suçun faili olması ceza hukuku açısından kabul edilmemiştir²¹⁵.

Kanuni tanımda belirtilen failin niteliğine göre suçlar ikiye ayrılabilir. Bunlardan ilki genel suçlar iken ikincisi özgü suçlardır. Özgü suçlar, özel bir yükümlülük altında bulunan ve belirli faillik özelliği taşıyan kişiler tarafından işlenebilen suçlara denir. Genel suçlar ise hareket yeteneğine sahip tüm gerçek

²¹³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.114.

²¹⁴ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 290; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.114; Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.488.

²¹⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.108; Zeynel T. Kangal, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 177. Tüzel kişilerin ceza sorumluluğu hakkında tartışma için bkz. Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.217-222; Kangal, **Tüzel Kişiler**, s. 146-148. Karşı görüş için bkz. Soyaslan, **Genel Hükümler**, s.223.

kişilerce işlenebilen suçlara ise genel suçlar denir. TCK'daki suçların çoğunluğu genel suçlardan oluşmaktadır ve bu suçlarda fail, “kişi”, “kimse” veya “her kim” gibi ifadelerle tanımlanır²¹⁶. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun faili Türk ya da yabancı, herkes olabilir²¹⁷. Zira 310/1. Maddede “kişi”, 310/2. Maddede ise “kimse” ifadeleri kullanılmıştır²¹⁸. Yine Devlete karşı suçlardan TCK m. 302’de düzenlenen Düşmanla İşbirliği Yapmak suçunda olduğu gibi madde metninde “vatandaş” kavramı da kullanılmamıştır. Bu bakımdan ayrıca Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, özgü suç da değildir²¹⁹.

Kanundaki suçların neredeyse tamamı tek failin işleyebilmesinin mümkün olduğu suçlardır. Buna rağmen kanuni tanımda belirlenmiş suçun ancak birden fazla fail ile işlenebileceğinin öngörülmesi de mümkündür. Bu halde suç, çok faille işlenebilen bir suç haline gelir²²⁰. Bir suçu ancak birden fazla failin birlikte işlemesinin zorunlu olması, istisnai bir durumdur. TCK m. 310’da düzenlenen Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, maddi unsurunda suçun ancak birden fazla faille işlenebileceğinin belirtilmemesi sebebiyle tek faille işlenebilen bir suçtur. Cumhurbaşkanına suikast suçu tek faille işlenebilen bir suç olsa da bugüne kadar çoğunlukla bu suçun, sağladığı kolaylıktan ötürü örgütlü olarak işlendiği görülmektedir²²¹.

²¹⁶ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.108.

²¹⁷ Hafizoğulları, Küçüktaşdemir, **Cumhurbaşkanına Suikast**, s.570.

²¹⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s.128; Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler-Millî ve Devlete Karşı Suçlar**, 1. Baskı, Ankara, US-A Yayıncılık, 2016, s. 377.

²¹⁹ Hükûmete Karşı Suç ve Yasama Organına Karşı Suçta, hareketin bilhassa Silahlı Kuvvetlerin tamamının veya bir kısmının desteğini almaksızın “elverişli bir hareket” sayılmayacağından bahisle özgü suç olup olmadığı tartışılmışsa da Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu açısından bu tartışmanın yersiz olacağından bahisle ele almadık. Zira Cumhurbaşkanının bir kişi-organ olması dolayısıyla kendisine karşı gerçekleştirilecek hareketler, Yasama Organına veya Hükûmete karşı gerçekleştirilecek hareketlere kıyasla daha kolaydır. Bu husustaki tartışmalar için bkz. Yetkin, **Hükûmete Karşı Suç**, s.109-110.

²²⁰ Mustafa Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.355.

²²¹ Bkz. Tarihi Gelişim Bölümü; Yasama Organına Karşı Suç ve Hükûmete Karşı Suç açısından bu husus tartışılmıştır. Bu suçların hayatın olağan akışında tek bir faille gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığından bahisle çok faille hatta örgüt ile işlenmesinin zorunluluğundan bahsedilmiştir. Ancak

Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki örneklerinde bu suçun anayasayı ihlal suçu ile birlikte işlendiği görülmektedir. Böyle bir durumda failler de devlet gücüne ve devletin zor kullanma yetkisini haiz kimseler olabilmektedir. Bu durumda suikast suçunu bizzat gerçekleştiren kişi veya kişiler suçun doğrudan faili olmakta iken bu suçun işlenmesi emrini veren idareciler suçun azmettirenleri olurlar.

Cumhurbaşkanına karşı yabancı bir ülkede Türk vatandaşı veya yabancı tarafından suikastta bulunulması durumunda, TCK'nın 13/1/b hükmü gereği Türk kanunları uygulanır. Fakat 13/2. maddesi gereği Türkiye'de yargılama yapılması Adalet Bakanının talebine bağlıdır.

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunda, İnsan Öldürme ve Yaralama suçlarından farklı olarak, failin, mağdurun yakını olması durumu cezayı ağırlaştıran bir neden olarak sayılmamıştır²²².

B. Suçun Konusu

Suçun konusunu, “nesne veya kişinin fizikî, maddî yapısı”²²³ bir başka deyişle “insan veya şey²²⁴ yahut obje”²²⁵ oluşturmaktadır. Tanımda da belirtildiği üzere, suçun konusu bir şahıs olmakla birlikte bir obje de olabilmektedir. Suçun konusunun nesne değil de bilhassa kişi olduğu durumlarda, suçun mağduru ile suçun konusu iç içe geçebilmektedir. Ancak böyle bir durumda suçun konusu ve mağdurunun aynı olduğu söylenemez. Örneğin, hakaret suçunda mağdur hakaret

Cumhurbaşkanına Karşı Suikast ve Fiilî Saldırının tek bir kişi tarafından yapılmasının mevcut örnekleriyle birlikte hayatın olağan akışına aykırılığı mevzu bahis edilemeyeceği için bu tartışmalara incelediğimiz suç açısından yer vermedik. Bu husustaki tartışmalar için bkz. Erdi Yetkin, **Türk Ceza Kanunu'nda Hükûmete Karşı Suç**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2018, s.108-109.

²²² Hafızoğulları, Küçüktaşdemir, **Cumhurbaşkanına Suikast**, s. 570.

²²³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.213.

²²⁴ Faruk Erem, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 25, S. 1, 1968, ss. 11-33, s. 14

²²⁵ Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 218.

edilen kişi iken, suçun konusu hakaret edilen kişinin şerefidir. Kasten yaralama suçunda mağdur, yaralanan kişi iken suçun konusu yaralanan kişinin vücududur²²⁶.

Yine suçun konusu ile suç ile korunan hukukî değer de birbirine karıştırılmamalıdır. Hukuksal değer, toplumun manevi değerlerinden oluşurken, hukukî konu maddi varlığı ifade eder²²⁷. Örneğin, kasten öldürme suçunda ihlâl edilen hukukî değer genel olarak kişinin yaşama hakkı iken suçun konusu özellikle bu kişinin yaşamıdır²²⁸.

Özek'e göre, kasten öldürme fiilinin, Cumhurbaşkanın fonksiyonunu engellemesi veya fiil bu koşulun gerçekleşmesi şartıyla suç teşkil etmesi gibi bir durum söz konusu değildir²²⁹. Başka bir deyişle, hukukî koruma tamamıyla “kişisel niteliğe” ve bu kişisel nitelikten ötürü fizikî varlığa dayanmaktadır. Bu bakımdan da fonksiyonel bir koruma bulunmamaktadır. Fiil maddi unsurunda herhangi bir özel kast, saik, motif veya yönelişin düzenlenmeksizin varlık kazanması da hukukî korumanın konusunun, kamusal fayda tanınmış Cumhurbaşkanının fizikî varlığı olduğunu göstermektedir²³⁰.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda suçun konusu Cumhurbaşkanının fizikî varlığına bağlı olarak Cumhurbaşkanının yaşamıdır. Zira bu suç ile Cumhurbaşkanının fonksiyonu değil Cumhurbaşkanlığı makamında bulunan kişi olması sebebiyle şahsı korunmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki devlet bu suçun konusu değildir²³¹.

²²⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.213-214.

²²⁷ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.112.

²²⁸ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.214.

²²⁹ Özek, **Devlet Başkanma**, s.129.

²³⁰ Özek, **Devlet Başkanma**, s.129.

²³¹ Zikretmek gerekir ki Erem'e göre Devlete karşı işlenen suçlarda devletin suçun hem konusu hem de edilgen öznesi (yani mağduru) olduğu düşüncesi yanlıştır, devlet bu suçlarda suçun konusu olmayacaktır. Erem, **Suçun Konusu**, s. 23.

Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçunun konusu ise ihlal edilen suç tipinin niteliğine göre değişecektir. Örneğin, Cumhurbaşkanının hürriyetinin ihlal edilmesi halinde suçun konusu Cumhurbaşkanının hürriyeti olacak; Cumhurbaşkanının yaralanması halinde ise suçun konusu Cumhurbaşkanının vücut bütünlüğü olacaktır.

1. Zarar Suçu – Tehlike Suçu Ayrımı

Haksızlık oluşturan fiilî işlenmesiyle kendiliğinden suçun konusu üzerinde zarar meydana gelen suçlara zarar suçu adı verilir²³². Söz konusu zarar ekonomik bir zarar olmak zorunda değildir. Zarar, gerçekleştirilen fiilî sebep olduğu çıkar kaybı, menfi, kötü sonuçtur²³³.

Buna karşılık gerçekleştirilen fiilî suçun konusu üzerinde zarar oluşturma tehlikesi barındıran suçlara ise tehlike suçu denir²³⁴. Bu suçlarda kanun koyucu, suçun konusu üzerinde bir tehlike meydana gelmesini dahi gerekli görmemekte, bu suçların koruduğu hukuksal değerleri daha etkin bir şekilde korumayı hedeflemektedir²³⁵.

Tehlike suçları da somut tehlike suçu ve soyut tehlike suçu olarak ayrılmaktadır. Soyut tehlike suçlarında, suçun kanuni tanımında yer alan fiilî gerçekleştirilmesi yeterli olup, suçun konusu üzerinde bir tehlikenin oluşup oluşmadığının saptanmasına ihtiyaç yoktur. Kanun koyucu bu suçlarda, kanuni tanımdaki fiilî gerçekleştirilmesiyle suçun konusu üzerinde bir tehlikenin gerçekleştiğini varsaymaktadır²³⁶. Somut tehlike suçlarında ise kanuni tanımda yer alan fiilî gerçekleştirilmesiyle suçun konusu üzerinde somut bir tehlikenin

²³² Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 214.

²³³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 120.

²³⁴ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 215.

²³⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 120.

²³⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 121; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 215.

gerçekleştiğinin saptanması ve fiil ile somut tehlike arasında nedensellik bağının varlığı gerekmektedir²³⁷.

Yaşar/Gökcan/Artuç'a göre Cumhurbaşkanına Suikast suçu, zarar suçu niteliği taşımakta iken²³⁸, **Soyaslan'a** göre ise tehlike suçu niteliği taşımakla birlikte muhtemelen zarar suçudur. Ancak yazarlar neden bu şekilde nitelendirme yaptıklarına dair bir açıklamaya yer vermemişlerdir.

Kanaatimizce Cumhurbaşkanına Suikast Suçu, ilk cümlesi açısından bir zarar suçudur. Suikastte bulunmak fiilinin gerçekleşmesi ile kasten öldürme suçunda olduğu gibi ortaya bir zarar çıkmalıdır. Buna karşılık suçun ikinci cümlesinde suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması tamamlanmış gibi cezalandırılmaktadır. Suikastte bulunmaya teşebbüs edilmekle suç oluşmaktadır. Dolayısıyla ortaya bir zarar çıkması gerekmemekte yalnızca elverişli hareketlerle suçun icrasına başlanması yeterli olmaktadır. Gerçekleştirilen hareketin teşebbüs olarak nitelendirilmesine dair yapılacak değerlendirme ile somut olarak bir tehlike ortaya çıktığının saptanması da aranmış olduğundan suçun ikinci cümlesi bir somut tehlike suçu teşkil etmektedir. TCK m. 310'un kanuni tanımında yer alan fiilleri suikastte bulunmak ve suikastte bulunmaya teşebbüs etmek olarak değerlendiren görüşe göre de Cumhurbaşkanına suikastte bulunmak suçu zarar suçu, Cumhurbaşkanına suikastte bulunmaya teşebbüs etmek suçu somut tehlike suçu olarak belirlenecektir.

C. Suçun Mağduru

Mağdur, TDK 'ya göre, "haksızlığa uğramış kimse" anlamına gelmektedir²³⁹. Ceza hukuku anlamında mağdur ise suçun konusuna sahip olan²⁴⁰; suç ile zarara

²³⁷ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 215. Soyut-Somut Tehlike Suçları hakkında ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Ömer Metehan Aynural, **Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)**, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık, 2018, s. 23-36.

²³⁸ Yaşar, Gökcan, Artuç, **Türk Ceza Kanunu**, s. 8493.

²³⁹ Türk Dil Kurumu, <http://tdk.gov.tr> (Çevrimiçi: 15.03.2019)

²⁴⁰ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.217; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.110.

uğratılan, hak ve menfaatin sahibi²⁴¹ kişidir²⁴². Yani suçun konusu ile suçun mağduru farklı kavramlardır. Örneğin, hırsızlık suçunda, suçun konusu çalınan eşya iken, suçun mağduru bu eşyanın ait olduğu kişidir. Ancak suçun konusu ile suçun mağduru arasındaki belirgin ayırım, hayat hakkına ve vücut bütünlüğünün dokunulmazlığa yönelen suçlarda net değildir. Öldürme ve yaralama suçlarında, suçun mağduru bu saldırıya maruz kalan kişi iken suçun konusu öldürme suçunda kişinin yaşamı; yaralama suçunda ise kişinin vücududur²⁴³. Yalnızca, kişinin vücudu ile kişinin kendisi arasında ayırım yapmanın zorluğu mağdur ile konunun aynı olduğu zannına sebep olmaktadır.

Suçun konusuna zarar verilerek yahut suçun konusu tehlikeye maruz bırakılarak, korunan hukukî değer ihlal edilmiş olur²⁴⁴.

Mağdur ile suçtan zarar gören kavramları da farklı manalara ve ceza hukuku açısından farklı sonuçlara sahip kavramlardır. Suçun mağduru, suçtan zarar gören herkes değil, yalnızca suç teşkil eden fiil ile ihlal olunan ve cezai korumanın konusunu oluşturan hak ve menfaatlerin sahibidir²⁴⁵. Kural olarak, suçun mağduru aynı zamanda suçtan zarar gören kişi olsa da; suçtan zarar gören kişi her zaman suçun mağduru değildir²⁴⁶. Mağdur, suçu oluşturan fiilî işlendiği esnada, bu fiil ile haksızlığa uğratılan hayatta olan kişidir²⁴⁷.

Suç tanımında, mağdur olan kişinin insan olmasının yanında bir takım başka vasıfların da olması aranabilir. Örneğin, mağdurun kamu görevlisi olması (m. 86, f.3, bent g; m. 125, f.3, bent a) veya yargı görevini yapan kimse olması (m. 265, f.2) gibi.

²⁴¹ Timur Demirbaş, **Genel Hükümler**, s.556.

²⁴² Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 61, S: 2, 2012, s. 661.

²⁴³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.217.

²⁴⁴ İçel, “v.d.”, **Teorisi**, s.87 vd.

²⁴⁵ Katoğlu, **Suçun Mağduru**, s. 662.

²⁴⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.217; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.111.

²⁴⁷ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.110.

“Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı” suçunda da mağdurun insan olmasının yanında “Cumhurbaşkanı” sıfatını da haiz olması aranmıştır.

1. Devletin Suç Mağduru Olabileceğini Savunan Görüş

Bu görüş temelini tüzel kişilerin de suçun mağduru olabileceği görüşünden almaktadır. Bu görüşe göre suçun mağduru gerçek kişiler olabileceği gibi tüzel kişiler de suçun mağduru olabilir²⁴⁸. Bu görüş sahiplerinden bazıları ise sadece gerçek ve tüzel kişilerin değil, tüzel kişiliği bulunmayan toplulukların da kanunen belirli hak ve menfaatlerin sahibi olabildikleri ölçüde suçun mağduru olabileceklerini savunmaktadır²⁴⁹.

Tüzel kişilerin mağdur olabileceğini savunan görüş uyarınca konumuzu özellikle ilgilendirmesi açısından bazı suçlar bakımından, mağdurun devletin bizzat kendisi olduğu öğretide savunulmaktadır²⁵⁰. Bu görüşü savunan yazarların bir kısmına göre ise devlet, tüm suçların en üst ve ilk derecedeki edilgen öznesidir (pasif süjesidir)²⁵¹. Başka bir deyişle her suçun asli ve zorunlu mağduru devlettir²⁵².

²⁴⁸ Demirbaş, **Genel Hükümler**, s.557; Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt II**, 11. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 1997, s. 728; Erem, Suçun Konusu, s. 20; Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s.66; Katoğlu, **Ceza Hukukunda Mağdur**, s. 672; Nurullah Kunter, **Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1949, s. 188

²⁴⁹ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s.66; Katoğlu, **Suçun Mağduru**, s. 678. Bu görüşü gerçek kişi dışında tüzel kişilerin de suçun mağduru olabileceğini savunan Dönmezer ve Erman da eleştirmiş ancak yazarlar kanunun istisnaen tüzel kişiliği olmayan topluluklara mağdur sıfatı tanıdığı da mülga 765 s. TCK'nın 483. Maddesi örnek göstererek belirtmiştir. Dönmezer, Erman, **Ceza Hukuku Cilt II**, s. 728-729.

²⁵⁰ Demirbaş, **Genel Hükümler**, s.459-461; Dönmezer, Erman, **Ceza Hukuku Cilt II**, s. 726; Erem, **Suçun Konusu**, s. 21; Katoğlu, **Ceza Hukukunda Mağdur**, s. 676; Muharrem Özen, “Düşmanla İşbirliği Yapmak Suçu (TCK m. 303)”, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan**, C. 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, s. 907; Vesile Sonay Evik, “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 4, ss. 1725-1747, s. 1731.

²⁵¹ Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi**, s. 175-176. Katoğlu, devletin suçun mağduru olabileceğini ancak devletin tüm suçların mağduru olmadığını savunmaktadır. Katoğlu, **Ceza Hukukunda Mağdur**, s. 676.

²⁵² Dönmezer, Erman, **Ceza Hukuku Cilt II**, s. 726; Demirbaş, **Genel Hükümler**, s.556.

Bu görüşe mensup yazarlarca, 765 s. TCK'nın İkinci Kitabının “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler” başlığını taşıyan Birinci Babındaki, “Devlet İdaresi Aleyhinde İşlenen Cürümler” başlıklı Üçüncü Babındaki ve “Adliye Aleyhinde Cürümler” başlıklı Dördüncü Babındaki suçların mağduru “devlet” olarak kabul edilmektedir²⁵³. Böylece Devlete karşı suçlarda devlet iki sıfatlı özne (süje) olmaktadır²⁵⁴.

Anayasa Mahkemesi de bir kararında, “Kamu tüzel kişilerinin bir suçun faili olup olamayacakları konusunda öğretide tartışmalar olsa da başta devlet olmak üzere diğer kamu tüzel kişilerinin bir suçun mağduru olma konumları tartışmasıdır. Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören konumda olabilecekleri Türk ceza hukukunda da kabul edildiği için hem ceza kanunlarında hem de suç ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda bunlarla ilgili suç kategorileri hep var olmuştur. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olan devletin şahsiyetine karşı cürümler ve devlet idaresi aleyhinde işlenen cürümler bu kapsamda sayılabilir. Aynı şekilde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda millete ve Devlete karşı suçların, devletin egemenlik alametlerine ve organların saygınlığına karşı suçların, devletin güvenliğine karşı suçların, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçların ve milli savunmaya karşı suçların düzenlenmesi, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören konumunda olduklarına, ayrıca gerçek kişilerden ve özel hukuk tüzel kişilerinden farklı şekilde korunduklarına ilişkin düzenlemelere örnek gösterilebilir.²⁵⁵” Görülmektedir ki Anayasa Mahkemesi de Devletin suçun mağduru olabileceği görüşüyle aynı doğrultuda Devletin hem suçun mağduru hem de suçtan zarar göreni olabileceğini kabul etmektedir. Buna karşılık Özgenç, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararda, suçtan zarar gören ve mağdur kavramları arasındaki ayrımı dikkate almadığını ve bu sebeple devletin suçun mağduru olabileceği açıklamasında bulunduğunu ifade etmektedir²⁵⁶.

²⁵³ Soyaslan, **Genel Hükümler**,

²⁵⁴ Erem, “Suçun Konusu”, s. 21.

²⁵⁵ **Anayasa Mahkemesi**, E. 2006/77, K. 2009/39, T. 5.3.2009, RG: 27 Mart 2010/27534.

²⁵⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.218, dipnot 212.

Devletin suçun mağduru olabileceğini savunan görüşe göre, faşist veya nasyonal sosyalist ideolojinin kabul edildiği yönetim biçimlerinde Devlete ait hak ve menfaatlara yönelik suçların düzenleniyor oluşu, devletin ceza hukuku açısından özne olmasını yönetim biçimlerinin ideolojisi ile açıklanmasını gerektirmediği gibi bu düşünce devletin dönüşümünü göz ardı etmektedir. Devletin yönetim biçiminin gösterdiği özellik gereği Devlete karşı suçların düzenlenmesinin değişerek farklı tercihler yapılması, faşist veya nasyonal sosyalist devlet anlayışı dışında devletin hak öznesi olmamasını gerektirmez. Devletin kendine ait taşınmaz ve taşınır mallarının bulunması mülkiyet hakkına sahip olduğunu ve özel hukuk açısından da kendine isnat edilen fiillerle borç altına girmesi ve hak sahibi olabilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir²⁵⁷.

Buna göre suçun mağduru olmak, hak öznesi (süjesi) olmak ile sınırlandırılacak bir durum değildir ve hak öznesi olmayan kimi varlık veya menfaatlerin taşıyıcısı olmak da suçun mağduru olmak için yeterlidir²⁵⁸. Devletin suçun mağduru olarak kabul edilmediği durumda herkesin suçun mağduru olarak kabul edilmesi mağdur kavramını aşırı şekilde genişletecektir²⁵⁹.

2. Suçun Mağdurunun Yalnızca Gerçek Kişiler Olabileceğini Savunan Görüş

Öğretideki diğer görüş ise mağdurun yalnızca gerçek kişiler olabileceğini savunmakta ve tüzel kişilerin suçun mağduru olabileceğini kabul etmemektedir²⁶⁰. Tüzel kişiler, bir suçun işlenmesi sebebiyle mağdur değil suçtan zarar gören olabilirler²⁶¹.

²⁵⁷ Katoğlu, **Suçun Mağduru**, s. 677.

²⁵⁸ Katoğlu, **Suçun Mağduru**, s. 677; Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi**, s. 184.

²⁵⁹ Katoğlu, **Suçun Mağduru**, s. 677.

²⁶⁰ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 303-304; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 218.

²⁶¹ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 304; Özgenç, **Genel Hükümler**, s.218; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.110-111.

Tüzel kişi olarak kabul edilen devletin ise suçun mağduru sayılıp sayılmaması incelediğimiz suç tipi açısından önem taşımaktadır.

Özgenç'e göre, devleti suçun mağduru olarak kabul eden bu görüş, devleti bir hak öznesi olarak ele alan eski anlayışın bir ürünüdür²⁶². Ona göre, hak öznesi ancak bireyler olabilir ve Devlete, hak ve faydalar yükleyen anlayış, Batı'daki faşizm ve nazizm ideolojilerinin hukuktaki görünümüdür²⁶³.

Koca/Üzülmez'e göre de suçun mağduru yalnızca gerçek kişiler olabilir. İnsan dışında, aile, devlet, tüzel kişi, kişi toplulukları, devletler topluluğu gibi kurum ve organlar suçun mağduru olamazlar. Bu kurum ve organlar olsa olsa suçtan zarar gören olabilirler²⁶⁴. Yazarlara göre, bütün suçların koruduğu hukuksal değerler bireye aittir. Devlet, toplum ve kamu organlarının bazı hukuksal değerlerin taşıyıcısı olarak kabulü, onları bu hukuksal değerlerin sahibi yapmaz. Tüm suçlar bireye karşı işlenir ve bu sebeple bütün suçların mağduru bireylerdir²⁶⁵.

Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır da devletin tüm suçların genel süjesi olduğunu ifade eden yukarıda yer verdiğimiz görüşlerin eski anlayışın ürünü olduğunu, günümüz çağdaş hukuk sistemlerinde hak süjesinin ancak bireyler olabileceğini belirterek bütün suçlarda toplumu oluşturan ve yaşama hakkına sahip olan herkesin mağdur olduğunu savunmaktadır²⁶⁶.

²⁶² Özgenç, **Genel Hükümler**, s.219.

²⁶³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.219.

²⁶⁴ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.110. Yargıtay da bir kararında Hazine'nin katılan sıfatını haiz olacak biçimde suçtan zarar gördüğüne karar vermiştir. Yargıtay'ın bu kararında tüzel kişiliği haiz olmayan kurumları suçtan zarar gören olarak kabul ettiği görülmektedir. "CMK'nın 260/1. maddesine göre irtikap suçundan katılan sıfatını alabilecek surette zarar görmüş olan Hazinesinin kanun yoluna başvurma hakkının bulunması ve hükmün vekili tarafından temyiz edilmesi karşısında 3628 sayılı Yasanın 18. Maddesinin verdiği yetkiye dayanarak bu suç yönünden katılma talebinin CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca kabulüne, ..." **Yargıtay 5. CD.**, E. 2014/10116, K. 2018/211, T. 18.01.2018.

²⁶⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.113.

²⁶⁶ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 305.

Ünver de devletin, topluma ve topluluklara hizmet etmek ve hakların birey lehine kullanılmasında görev almak üzere birey adına hukuksal değerlere taşıyıcılık ve temsilcilik yaptığını ve hukuksal değerlerin sahibinin yalnızca bireyler olabileceğini vurgulayarak, devletin tüm suçların mağduru olduğu düşüncesine karşı çıkmaktadır²⁶⁷. Ayrıca birey dışında, tüzel kişilerin ve tüzel kişiliği olmayan aile, toplum, devletler topluluğu gibi özne niteliği göstermeyen kurumların suçun mağduru olamayacağını da vurgulamaktadır²⁶⁸. Birey dışındaki kişi, devlet veya devletin organı hukuksal değer sahibi değil ancak hukuksal değer taşıyıcısı olabilir²⁶⁹.

Devlete karşı işlenen suçlarda Devletin suçun mağduru olamayacağı için suçtan zarar göreni olarak kabul edileceği²⁷⁰ ve aynı yönde Devletin güvenliğine karşı suçlarda mağdurun toplumu oluşturan bireyler olduğu, devletin mağdur değil suçtan zarar gören olabileceği zira hukuksal değerlerinin sahibinin toplumu oluşturan bireyler olduğu ifade edilmiştir²⁷¹.

Her suçta mağdurun öncelikli olarak devlet olduğunu savunan görüşe paralel olarak devleti mağdur kabul etmeyen görüş uyarınca da her suçta mağdurun toplumu oluşturan herkes olduğu ifade edilmiştir²⁷².

Tüm bunlarla birlikte bazı suçlarda toplumu oluşturan herkes mağdur olduğu gibi muayyen olarak kişi ve kişiler de mağdur olabilir. Örneğin, TCK m. 267’de düzenlenen iftira suçu ve TCK m. 272’de düzenlenen yalan tanıklık suçlarında

²⁶⁷ Ünver, **Hukuksal Değer**, s. 141-142.

²⁶⁸ Ünver, **Hukuksal Değer**, s. 142.

²⁶⁹ Yener Ünver, **Adliye Karşı Suçlar**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s.32.

²⁷⁰ Handan Yokuş Sevik, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.477.

²⁷¹ Namık Kemal Topçu, **Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 37.

²⁷² Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 305; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 219.

kendisine iftira edilen kişi ve kendisi aleyhine yalan şahitlikte bulunulan kişi mağdur olduğu gibi toplumu oluşturan herkes mađdurdur²⁷³.

3. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun Mağduru

Suçun mağdurunun tüzel kişiler ve devlet olabileceğini savunan görüşe ve suçun mağdurunun yalnızca gerçek kişiler olabileceğini, devletin ise mağdur olamayacağını savunan görüşe yer verdikten sonra Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun mağduru belirlenebilir.

Özek'e göre suçtan zarar gören devlettir, suçun mağduru ise Cumhurbaşkanın kendisidir²⁷⁴. Cumhurbaşkanına Suikast suçunda, suikast filinin "objektif hukukî konusunun" öncelenerek suçun "Devletin Şahsiyeti Aleyhine" olduğu kabulü, suçtan zarar gören süjenin Cumhurbaşkanı olduğu gerçeğini deđiřtirmez²⁷⁵. Objektif olarak suçun mağduru durumundaki Cumhurbaşkanının hayatı kişisel bir değer olarak ele alınmamakta, Cumhurbaşkanın yaşamı devletin doğrudan doğruya ve olağanüstü bir konusu, Devlete ait bir değer sayılmaktadır²⁷⁶. Cumhurbaşkanı, fiziki bir şahıs olarak ele alınmamakta, cumhurbaşkanlığı makamı göz önünde bulundurularak somut bir kişiye ait yaşam hakkı, Cumhurbaşkanının şahsı dışında soyut ve gerçekleşmesi gerekli bir şart olarak kabul edilmektedir²⁷⁷.

Hafizoğulları/Özen/Küçüktaşdemir'e göre ise, Cumhurbaşkanı hem suçun mağduru hem de suçtan zarar görenidir²⁷⁸. Cumhurbaşkanı **Hafizoğulları/Özen**'e göre, Anayasasının 100 ile 109. Maddeleri arasındaki maddelere referans ile hem bir anayasal organ olarak mağdurdur, hem de şahsen mađdurdur²⁷⁹.

²⁷³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 220.

²⁷⁴ Özek, **Devlet Başkanına**, s.129.

²⁷⁵ Özek, **Devlet Başkanına**, s.129.

²⁷⁶ Özek, **Devlet Başkanına**, s.129.

²⁷⁷ Özek, **Devlet Başkanına**, s.129.

²⁷⁸ Hafizoğulları, Küçüktaşdemir, **Cumhurbaşkanına Suikast**, s.571.

²⁷⁹ Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s. 377.

Koca/Üzülmez'e göre, TCK'nın ikinci kitabının üçüncü kısmı olan "Topluma Karşı Suçlar" ile dördüncü kısmı olan "Millete ve Devlete Karşı Suçlar"da mağdur, kural olarak, toplumu oluşturan herkeştir²⁸⁰. Bunun yanında yazarlar, bu suçun mağdurunun Cumhurbaşkanı olduğunu da belirtmişlerdir²⁸¹. Ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere yazarlar, devleti mağdur olarak kabul etmemekte, suçun mağdurunun ancak birey veya bireyler olabileceğini söylemektedirler²⁸².

Anayasal Düzene Karşı suçlar bağlamında mağduru incelersek, **Aygün Eşitli**, Yasama Organına Karşı Suç'ta mağdurun yasama organı yani TBMM, Hükûmete Karşı Suçta ise Hükûmet, Anayasayı İhlal Suçunda ise yine TBMM olmasını bu kurumların Anayasanın tanıdığı hak ve yetkileri kullanan organlar olmalarına bağlamaktadır. Bu bakımdan bu organları temsil eden gerçek kişileri mağdur olarak kabul etmemektedir²⁸³.

Donay da TCK m. 310/1'in, Kasten Öldürme Suçunun mağdurun sıfatı dikkate alınarak düzenlenmiş özel bir şekli olduğunu ifade etmekle bu suçta mağdurun Cumhurbaşkanı olduğunu dolaylı olarak ifade etmektedir. Bunun yanında bu suç tipinin Anayasal Düzene Karşı Suçlar arasında yer almasının ise Cumhurbaşkanının devleti temsil eden en büyük anayasal organ olması açısından doğal olduğunu da dile getirmektedir. Bu bakımdan Donay'ın, bir organ-kışi olarak Cumhurbaşkanını mağdur olarak kabul ettiği çıkarabilir²⁸⁴.

Erem de Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun mağdurunun Cumhurbaşkanı olduğunu belirtmektedir²⁸⁵. Yazar bu suç ile Cumhurbaşkanının

²⁸⁰ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.110.

²⁸¹ Koca, Üzülmez, **Özel Hükümler**, s.69.

²⁸² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.110.

²⁸³ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 72.

²⁸⁴ Süheyl Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2007, s.441.

²⁸⁵ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s.1908.

korunmasına karşılık Cumhurbaşkanının aile fertlerinin korunmamasının yeterli koruma sağlamadığını düşünmektedir²⁸⁶.

Yargıtay da Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda devletin mağdur değil, suçtan zarar gören olduğunu belirtmiştir. Yargıtay'a göre de bu suçun mağduru Cumhurbaşkanı'dır²⁸⁷.

“Suç ile Korunan Hukuksal Değer” başlığında değerlendirdiğimiz üzere, TCK m. 310'da düzenlenen suç ile korunan hukuksal değer Cumhurbaşkanının temsil ettiği değerler ile Cumhurbaşkanının yaşam hakkı ve fiilî saldırının niteliğine bağlı olarak Cumhurbaşkanının bireysel olarak sahip olduğu diğer hukuksal değerlerdir. Cumhurbaşkanı bu değerlerin taşıyıcısıdır. Bu değerlerin sahibi ise toplumu oluşturan kişilerdir. Cumhurbaşkanlığı makamı, bu değerleri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları adına ve onlar için temsil etmektedir. Bu değerlere yönelik saldırı yalnızca bu değerleri temsil eden kişiye yönelik değil bu değerlerin ait olduğu kişilere yönelik de gerçekleştirilmiş sayılmalıdır. Bu açıdan suçun mağduru, hem Cumhurbaşkanının şahsı hem de toplumu oluşturan herkestir.

Suçun mağdurunun devlet ve gerçek kişiler dışında kimseler olabileceğini savunan görüşe katılmadığımız için suçun mağdurunun Devlet veya Anayasal organ olarak Cumhurbaşkanı (Cumhurbaşkanı makamı) olduğunu da kabul edemeyiz.

Tüzel kişiler suçun mağduru olamazlar ancak suçtan zarar gören olabilirler. Bu bakımdan TCK m. 310 bakımından Türkiye Cumhuriyeti Devleti suçtan zarar görendir.

²⁸⁶ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s.1908.

²⁸⁷ Yargıtay bu suçta devletin suçtan zarar gören olarak kabulü neticesinde Bakanlar Kurulunu temsilen “T.C. Başbakanlık” makamının “doğrudan doğruya” suçtan zarar gören sıfatıyla CMK 237/1 maddesi uyarınca kamu davasına katılma hakkı bulunduğu karar vermiş ancak Milli Savunma Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün davaya katılmalarına ilişkin verilen kararın, suçtan “doğrudan doğruya” zarar görmedikleri için hukukî değerden yoksun olduğuna karar vermiştir. **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

Tüm bu hususları belirttikten sonra, suçun mağduru olarak “Türkiye Cumhuriyeti Devleti Cumhurbaşkanı”nı çeşitli yönlerden incelememiz gerekmektedir²⁸⁸. Dolayısıyla Cumhurbaşkanının anayasa hukuku açısından durumunun incelenmesi gerekmektedir.

Türk Ceza Kanunu, Cumhurbaşkanlığına seçilen şahsı, 310. Madde ile Cumhurbaşkanlığı görevinde bulunduğu müddetçe korumaktadır²⁸⁹. Bu hüküm ile Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı süresi içinde ve Cumhurbaşkanlığı fonksiyonları ile yükümlü bulunduğu süre içinde korunmaktadır²⁹⁰. Dolayısıyla Cumhurbaşkanının ne zaman göreve geldiği yani görevinin ne zaman başladığı ve görevinin ne zaman sona erdiğinin belirlenmesi gerekmektedir.

Cumhurbaşkanının görev süresi, kesin seçim sonuçlarının YSK tarafından ilan edilmesi neticesinde başlamaz. Cumhurbaşkanı göreve başlarken, TBMM önünde Anayasa m. 103 gereği ve bu maddede belirtilen şekilde yemin eder²⁹¹. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 103’üncü maddesinden andiçmenin göreve başlama şartı olduğu çıkarılmaktadır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanının göreve başlama anı da TBMM Genel Kurulunda andiçmenin bittiği an yani “andiçerim” kelimelerinin söylendiği an olarak kabul edilmektedir²⁹². Eski Cumhurbaşkanının da görevi yeni Cumhurbaşkanı göreve başlayana dek devam eder. (Anayasa m.102/4) Yani eski Cumhurbaşkanının da cumhurbaşkanlığı sıfatı, yeni Cumhurbaşkanı başlayınca kadar devam eder. Yani cumhurbaşkanlığı sıfatı yeni Cumhurbaşkanının

²⁸⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s.129.

²⁸⁹ Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler.**, s. 377.

²⁹⁰ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 114.

²⁹¹ Tanör, Yüzbaşıoğlu, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 343.

²⁹² Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 802; Yavuz Atar, **Türk Anayasa Hukuku**, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.290. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da Cumhurbaşkanı sıfatının andiçme ile kazanıldığı kararını vermiştir. “Cumhurbaşkanının 156. maddedeki hükümlerin konusu olabilmesi için, salt seçim yeterli değildir. Zira, Anayasamızın 96. maddesine göre (1982 Anayasasının 103. maddesi) Cumhurbaşkanının görevine başlayabilmesinin için ön şartı, yemin etmiş bulunmasıdır.” YCGK, E. 1990/9, K. 1990/106, T. 02.04.1990

andiçmesinin bittiği an sona erer²⁹³. Anayasanın 101'inci maddesine göre “seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayınca kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.” Bu durumda da görev süresi dolmuş olan Cumhurbaşkanı yeni Cumhurbaşkanının görev süresi başlayıncaya kadar görevde kalmaya devam eder ve Cumhurbaşkanına vekalet edilmez²⁹⁴.

Özek'e göre, Cumhurbaşkanına vekalet eden kimse vekâlet süresince kendisine karşı işlenecek fiiller nedeniyle TCK'nın 310. maddesinin sağladığı koruma kapsamında değildir²⁹⁵. Bir başka deyişle, TCK m.310'da düzenlenen suçun mağduru seçilmiş Cumhurbaşkanıdır ve Cumhurbaşkanına herhangi bir sebeple vekâlet eden kimse kanun metninde belirtilen “Cumhurbaşkanı” değildir yani Cumhurbaşkanına vekalet eden kişi Cumhurbaşkanı sıfatını kazanmamıştır²⁹⁶. Bu düşünceye göre, Cumhurbaşkanının cumhurbaşkanlığı vasfı devam ederken anayasal olarak kendisine vekâlet edilmesi gereken durumlarda Cumhurbaşkanı vekili değil yalnızca Cumhurbaşkanın kendisi TCK m.310'da düzenlenen korumaya sahip olacaktır. Yine Cumhurbaşkanın istifası veya ölümü durumunda da cumhurbaşkanlığı makamı vasıf olarak boşalacaktır²⁹⁷. Böyle bir durumda ise TCK m.310'un korumasından faydalanacak bir kişi kalmayacaktır. Zira TCK m. 310 ile Cumhurbaşkanının kişisel olarak korunduğu kabul edilmektedir²⁹⁸. Yazar, madde metninde yalnızca “Cumhurbaşkanı” ifadesinin kullanılmasının da Cumhurbaşkanı vekilinin bu korumadan faydalanamayacağı yönünde olduğunu ifade etmiştir²⁹⁹.

Yazar, 1930 İtalyan Ceza Kanununa sonradan eklenen bir madde ile Devlet Başkanına vekalet eden kişinin de Devlet Başkanı durumunda olduğu ve İtalyan

²⁹³ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 803.

²⁹⁴ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 803.

²⁹⁵ Özek, **Devlet Başkanına**, s.130.

²⁹⁶ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 115.

²⁹⁷ Özek, **Devlet Başkanına**, s.130.

²⁹⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 115.

²⁹⁹ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 115.

Anayasası 86. madde gereği de vekalet ettiği sürece kendisine karşı işlenen suçların Devlet Başkanına karşı işlenmiş sayılacağını da aktarmaktadır³⁰⁰.

Görevi biten Cumhurbaşkanının TCK. 310. maddede düzenlenen cezai korumadan yararlanamaması eleştirilmiştir³⁰¹. **Hafizoğulları/Özen**, kamu görevlilerinin görevi sona erdikten sonra dahi cezai korunmalarının devam etmesine karşın en yüksek kamu görevlisi olan Cumhurbaşkanının görevinin sona erdikten sonra korunmamasını bir eksiklik olarak belirtildiğini söylemişlerdir.³⁰²

Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde vekâleti Anayasa 106/2, “Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, kırkbeş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.” şeklinde düzenlerken, Cumhurbaşkanının geçici olarak görevden ayrılması halinde vekâleti ise, Anayasa 106/3, “Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.” şeklinde düzenlemiştir. Anayasa m. 106/2’de belirtilen “yenisi seçilene kadar” ifadesinin “yenisi görevine başlayıncaya kadar” şeklinde anlaşılması gerektiği zira Cumhurbaşkanının seçim anında değil, TBMM önünde and içmek ile göreve başladığı ifade edilmiştir³⁰³. Her iki durumda da Cumhurbaşkanı vekili olan Cumhurbaşkanı yardımcısı “Cumhurbaşkanına ait tüm yetkileri” kullanmaktadır. Bu haliyle Cumhurbaşkanının bütün yetkilerini kullanmak ile fonksiyonunu yerine getirmektedir³⁰⁴. Bu sebeple Cumhurbaşkanı vekili TCK m.310’un sağladığı korumadan faydalanamadığı kabul edilse dahi “Hükümete karşı suçu düzenleyen” TCK m. 312’nin sağladığı korumadan faydalanır. Zira Cumhurbaşkanı vekili, cumhurbaşkanlığı sıfatına sahip olmasa dahi işgal ettiği makam gereği gördüğü

³⁰⁰ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 114.

³⁰¹ Hafizoğulları, Küçüktaşdemir, **Cumhurbaşkanına Suikast**, s.571.

³⁰² Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s.377.

³⁰³ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 810.

³⁰⁴ Gözler, **Türk Anayasa Hukuku**, s. 810, 811.

fonksiyon itibariyle temsil sıfatına, emir ve idare yetkisine sahiptir ve bu bakımdan kendisine karşı fiiller hakkında “Hükümete Karşı Suç”u düzenleyen TCK m. 312 uygulanabilecektir³⁰⁵.

Suç ile Cumhurbaşkanın, Cumhurbaşkanlığı makamını işgal etmesinden dolayı korunması karşısında Cumhurbaşkanlığı makamının geçici olarak boşalması ile bu makamın yetkilerini geçici olarak kullanan Cumhurbaşkanı vekilinin de korunması gerektiği ifade edilebilir.

D. Suçun Hareket Unsuru

Tipe uygun haksızlığın gerçekleşebilmesi için suçun kanuni tanımında belirtilen biçimde hareket veya hareketlerin yapılması gerekmektedir. Dış dünyada gerçekleştirilen davranışın suçun kanuni tanımına uygun bir hareket olmadığı durumlarda, ceza hukuku açısından önemli bir hareketten bahsedemeyiz³⁰⁶.

1. Hareket Tasnifleri Bakımından Suçun Değerlendirilmesi

a. Tek Hareketli-Çok Hareketli Suçlar

Kanunda yer alan suç tanımlarında tek bir harekete yer verildiyse suç tek hareketli suç, birden fazla harekete yer verildiyse suç çok hareketli suç olacaktır³⁰⁷.

TCK m. 310/1’de düzenlenen suçun hareketleri bir görüşe göre, suikaste bulunmak ve suikaste teşebbüs etmektir. Bu açıdan TCK m. 310/1, çok hareketli bir suç olarak kabul edilecektir³⁰⁸. Ancak öğretilerdeki diğer görüşe bu suçun hareketi, suikaste bulunmaktır³⁰⁹. Bu açıdan ise suç tek hareketli suç olarak kabul edilecektir.

³⁰⁵ Özek de her ne kadar o dönem için Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan bir hüküm olmasa da bu fonksiyonları koruyan bir hüküm olsaydı Cumhurbaşkanı vekilinin (o dönem için Senato Başkanı) bu korumadan faydalanacağını ifade etmiştir. Özek, **Devlet Başkanına**, s.115.

³⁰⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.115.

³⁰⁷ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 177; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.122-123.

³⁰⁸ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1096; Abdullah Pulat Gözübüyük, **Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması Cilt 1**, Genişletilmiş 3.

Kanaatimizce, suçun hareketi yalnızca suikaste bulunmaktır. Zira kanun koyucu TCK m. 310/1'in ikinci cümlesinde "Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur." demekle TCK m. 35'de düzenlenen teşebbüs kurumunun verilecek ceza yönünden farklılık arz ettiğini diğer hususlar bakımından ise teşebbüsün genel hükümlerde belirtilen esaslarının uygulanacağını ifade etmiş olmaktadır. Ayrıca öğretilerde suikaste teşebbüs etmenin de suçun bir hareketi olduğu yönündeki görüş çoğunlukla 765 s. TCK açısından zikredilmiştir. Gerçekten de mülga TCK'da bu suç düzenlenirken "Reisicumhur hakkında suikasitte bulunanlarla buna teşebbüs edenler..." ifadesine yer verilmekle suikaste teşebbüs etmeye suçun hareketi olarak yer verilmiştir. Ancak 5237 s. TCK'da bu suçun kanuni tanımının ilk cümlesinde suçun hareketine "Cumhurbaşkanına suikaste bulunan kişi..." denilerek yer verilerek ikinci cümlede teşebbüs ile ilgili hususun yukarıda bahsettiğimiz şekilde düzenlenmesi suçun hareketinin yalnızca "suikaste bulunmak" olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan da TCK m. 310/1'de düzenlenen suç tek hareketli bir suçtur.

TCK m. 310/2'de düzenlenen Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunda ise hareket ilk bakışta fiilî saldırı olarak düzenlenmiştir. Ancak daha sonra fiilî saldırıda bulunan kişinin "ilgili suça" göre cezalandırılacağı belirtilerek aslında fiilî saldırının tek bir hareket olmadığı, bu ifade ile kanunda düzenlenen diğer suçlara atıfta bulunulduğu ortaya koyulmuştur. Nitekim araştırmamızda da öğretinin tümünün fiilî saldırının birçok hareketi kapsadığı görüşünde olduğunu görmekteyiz³¹⁰. Ancak öğretinin ayrıştığı husus fiilî saldırının hangi suçları dolayısıyla da hangi hareketleri kapsadığı meselesindedir³¹¹. Dolayısıyla TCK m. 310/2'de düzenlenen suç çok hareketli bir suçtur.

Bası, Ankara, Kazancı Yayınevi, 1982, s. 613; Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s. 376; Özütürk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 506.

³⁰⁹ Donay, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s. 3095.

³¹⁰ Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 442; Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097; Özen, Hafizoğulları, **Özel Hükümler**, s.379; Soyaslan, **Özel Hükümler**, s.793.

³¹¹ "Suçun Hareketi" başlığına bakınız.

b. Serbest Hareketli – Bağlı Hareketli – Seçimlik Hareketli Suç

Suçun kanuni tanımında suçun hangi biçim ve yolla işleneceğine veya icra biçimine dair özelleştirme yapılmayan suçlara serbest hareketli suçlar denilmektedir³¹². Buna karşın suçun hangi tür hareketler ile icra edilebileceğinin belirlenmesi halinde ise bu suçlara bağlı hareketli suçlar denilmektedir³¹³. Bunlarla birlikte suçun kanuni tanımında suçun hareketleri konusunda birden fazla seçeneğe yer verildiyse bu suçlara da seçimlik hareketli suçlar denilmektedir³¹⁴.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda suikast kelimesine verilecek anlama göre suçun bu ayrımlar bakımından niteliği değişecektir. Suikast kelimesinin anlamının hükmün gerekçesinde belirtildiği ve öğretide kabul edildiği üzere kasten öldürme olduğunun kabulü halinde suç serbest hareketli bir suç olup³¹⁵, bağlı hareketli ve seçimlik hareketli olmayan bir suç olacaktır. Ancak suikast kelimesinin anlamının TDK’da ve diğer sözlüklerde belirtildiği üzere “devlet büyüklerine yönelik planlı saldırı” olarak kabul edilmesi halinde ise suç bağlı hareketli bir suç olarak kabul edilecektir. Zira bu halde kanun suçun hareket biçimine yönelik bir sınırlama getirmiş olmaktadır³¹⁶. Cumhurbaşkanına Fiiî Saldırı Suçunda da yine fiilî saldırının hangi suçu oluşturduğu belirlenerek hareketin niteliği hakkında belirleme yapılabilecektir.

³¹² Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 178; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.123.

³¹³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 179; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.123-124.

³¹⁴ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 179; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.124.

³¹⁵ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 91.

³¹⁶ Bu tartışma için “Suçun Hareketi” başlığına bakınız.

c. Ani Suç – Kesintisiz (Mütemadi) Suç

Kesintisiz suçlar, suçun kanuni tanımında belirtilen fiilin veya öğretideki diğer görüşe göre neticenin süreklilik arz ettiği suçlardır³¹⁷. Kesintisiz olmayan suçlar ise ani suçlardır.

Kesintisiz suçun fiile göre mi neticeye göre mi belirleneceği tartışmasına girmeksizin hangi görüş kabul edilirse edilsin, Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun ani suç olduğu söylenebilir. Zira bu suçta fiil de netice de süreklilik arz etmemektedir. Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçu açısından ise fiilî saldırının hangi suçu oluşturduğunun saptanması sonrasında suçun ani suç mu mütemadi suç mu olduğu tespit edilecektir. Örneğin, fiilî saldırı, Cumhurbaşkanını Hürriyetinden Yoksun Bırakma Suçunu oluşturuyorsa o halde bu suç kesintisiz bir suç olacaktır.

2. Suçun İhmali Hareketle İşlenmesinin Mümkün Olup Olmadığı Meselesi

Failin dış dünyada etkide bulunması biçiminde beliren icrai harekete karşılık ihmali hareket, failin elinde olmasına rağmen mevcut bir olayın gelişme biçimine karışmamasıdır³¹⁸.

Hukuk normları, yasaklayıcı norm veya emredici norm biçiminde ortaya çıkar. Yasaklayıcı normlar, belirli bir davranışın icrasını yasaklarken, emredici norm ise belirli koşullar altında belirli şekilde hareket edilmesini emreder. Yasaklayıcı norm yalnızca icrai hareketle ihlal edilebilirken, emredici norm da ihmali hareketle ihlal edilebilir³¹⁹.

İcrai hareketle işlenen suçlarda, hukuksal değere yönelik saldırı oluşturan bir hareketin yapılmasıyla, ihmali hareketle işlenen suçlarda ise hukuksal değeri

³¹⁷ Kesintisiz suçlarda fiilin süreklilik arz ettiği yönünde bkz. Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 183; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 125. Kesintisiz suçlarda neticenin süreklilik arz ettiği yönündeki görüş için bkz. Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 21. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, Eylül 2017, s. 186.

³¹⁸ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 390.

³¹⁹ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 390.

koruyacak hareketin yapılmamasıyla suç ile korunan hukuksal değer ihlal edilmektedir³²⁰.

İhmali suçlar, öğretilerde, gerçek ihmali suçlar ve gerçek olmayan ihmali suçlar olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir. İhmali suçlar, suçun kanuni tanımında ihmali hareketin bizzat gösterildiği suçlara denir³²¹. Kanunda gösterilen belirli bir emredici normun kasten yerine getirilmemesi, kanun tarafından yapılması istenen hareketi yapmamasıyla ihmali suç meydana gelir³²². Gerçek olmayan ihmali suçlar ise ceza kanununda düzenlenmiş bulunan ve bu hali icrai hareketle işlenebilen suç tipinin ihmali hareketle işlenmesidir³²³. Başka bir tanımla, tipe uygun neticenin gerçekleşmesinin önlenmemesi ile meydana gelen suçlardır³²⁴. Ancak bunun için failin garantör olması gerekmektedir³²⁵.

Erem'e göre ihmali hareket ile Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun işlenmesi mümkün değildir. İhmali hareketle bu suçun işlenmesi durumunda fail TCK m. 83 hükmü gereğince cezalandırılır³²⁶.

Soyaslan'a göre ise bu suç icrai hareketle işlenebileceği gibi ihmali hareketle de işlenebilir³²⁷.

Bir görüşe göre Türk Ceza Kanunu'ndaki tüm suçlar kural olarak hem icrai hem de ihmali hareketle işlenebilir. Başka bir deyişle icrai hareketle işlenen her suç aslında bir gerçek olmayan ihmali suçtur³²⁸. Diğer görüşe göre ise gerçek olmayan

³²⁰ Hakan Hakeri, "İhmali Suçlar", **Ceza Hukuku Dergisi**, Y: 2, 2007/4, s. 138.

³²¹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 393.

³²² Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 174.

³²³ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 176.

³²⁴ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 176; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 396.

³²⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 396.

³²⁶ Erem, **Özel Hükümler**, s. 136. Erem bu değerlendirmeyi 765 s. TCK döneminde yaptığı için TCK m.83 yerine TCK m. 172 ve diğer hükümlere göre cezalandırılacağını belirtmiştir.

³²⁷ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 792.

³²⁸ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 396.

ihmali suç ancak kanunda açıkça düzenlendiği müddetçe var olabilir. Türk Ceza Kanunu gerçek olmayan ihmali suçlar açısından genel bir hüküm vaz etmediği gibi 23.01.2008 tarihinde 6831 tarihli Orman Kanunu'nda yaptığı değişik ile 105/2. Maddesinde açıkça garantör yükümlülüğünü ve bu yükümlülüğün ihlalinden doğan sorumluluğu düzenlemiş ve ihmali suçların ancak kanunda açıkça düzenlenmesi durumunda mevcut olabileceği hususunda iradesini göstermiştir³²⁹.

İlk görüş kabul edildiğinde Cumhurbaşkanı'na ihmali hareket ile suikaste bulunan kişi TCK m. 310/1 gereği cezalandırılmalıdır. Örneğin, Cumhurbaşkanı'na ameliyat etmesi gereken hekimin, Cumhurbaşkanı'na öldürme kastıyla onu ameliyat etmeyerek ölümüne engel olmaması durumunda fail TCK m. 310/1'den cezalandırılacaktır. İkinci görüş kabul edildiğinde ise TCK m. 310/1'in ihmali hareket ile işlenmesi TCK'da düzenlenmediği için failin sorumluluğu TCK m. 83'e göre belirlenecektir. Zira kasten öldürme suçu icrai hareketle işlenebilen fiildir. Suçun ihmali davranışla işlenmesi hali TCK. m. 83'te düzenlenmiştir³³⁰.

Cumhurbaşkanı'na Suikast suçunun ihmali hareket ile işlenmesi mümkün görünmemektedir. Zira suikastın ihmali hareket ile işlenebileceğine ve bu hareketin cezalandırılacağına dair bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Kanunilik ilkesi gereğince suçun hareketi de kanun ile düzenlenmelidir. Kanunun cezalandırmadığı bir hareketten dolayı kişiye ceza vermek bu ilkeye uygun gözükmemektedir.

3. Genel Olarak Cumhurbaşkanı'na Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun Hareket Unsuru

Cumhurbaşkanı'na suikast ve fiilî saldırı suçu açısından tartışılacak en önemli meselelerden birini de "suikast" ve "fiilî saldırı" kavramlarının ne anlama geldiği ve neyi ifade ettiği bağlamında suçun hareket unsurunun belirlenmesi oluşturmaktadır.

³²⁹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 177.

³³⁰ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 91.

765 sayılı mülga TCK'nın 156. maddesinde suçun hareketi "suikasitte bulunmak ve buna teşebbüs etmek" olarak tanımlanmışken, 157. maddesindeki suçun hareketi ise "fiilî tecavüzde bulunmak" olarak belirtilmiştir. Mülga TCK döneminde, Cumhurbaşkanına suikastı düzenleyen 156. maddede, seçimlik iki hareketin var olduğu kabul edilmiştir. Bunlardan ilki "Reisicumhuru öldürmek", ikincisi ise "Reisicumhuru öldürmek fiilinin tam veya nakıs teşebbüs derecesinde bulunması"dır³³¹.

1889 İtalya Ceza Kanunu'nun 117. Maddesi, Devlet Başkanının hayatına karşı fiilleri cezalandırmakla kalmayıp ayrıca vücut bütünlüğüne ve hürriyetine karşı fiilleri de cezalandırmaktadır. 765 sayılı TCK'nın 156. maddesinde ise suikastta bulunanlar terimi kullanılmakla yalnızca Devlet Başkanının hayatına karşı ve onu öldürmek amacıyla işlenen fiillere mahsus olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan 765 sayılı TCK'nın 156. maddesinin kaynak kanun 1889 İtalya Ceza Kanun'unun 117. maddesinin yalnızca belli bir bölümünü kapsadığı belirtilmektedir³³². 765 sayılı TCK'nın 157. maddesinde ise kaynak kanundaki diğer hususların düzenlendiği düşünülmektedir³³³.

5237 sayılı TCK'da ise 310. Maddede iki fıkra halinde düzenlenen suçun ilk fıkradaki hareketi "suikastta bulunmak" olarak tanımlanmış ve burada "teşebbüs etmek" şeklinde ayrıca bir harekete yer verilmemiş, bu fiile teşebbüste bulunanlara da suç tamamlanmışçasına ceza verileceği hükme bağlanmış; ikinci fıkradaki hareketi ise "fiilî saldırıda bulunmak" olarak belirtmiştir.

Hafizoğulları/Özen, TCK m.310'daki hareketleri "suikastta bulunmak", "bu fiile teşebbüs etmek" ve "fiilî saldırıda bulunmak" olarak ifade etmektedir.

³³¹ Özütlürk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 506.

³³² Özek, **Devlet Başkanına**, s.126.

³³³ Özek, **Devlet Başkanına**, s.126.

Yargıtay da TCK m. 310/1 bakımından fiilî, Cumhurbaşkanına suikaste bulunmak veya bu fiile teşebbüs etmek olduğunu kabul etmektedir³³⁴.

Özek ise kanuni tanımda suikaste bulunmanın yanı sıra suikaste teşebbüste bulunmanın da hareket olarak belirtildiği ancak teşebbüste bulunmak ifadesinin suçun tamamlanmış hali ile teşebbüste kalması halinin aynı cezalandırılacağını belirtmek için kullanıldığını ifade etmiştir³³⁵

Suçun hareket unsurunun değerlendirilmesinden önce hüküm ile cezalandırılan hareketler bakımından bir eleştiriye yer verilmelidir. **Erem**, 765 s. TCK açısından Bakanlar Kurulunun cebren ıskatının mülga TCK m. 147 ile cezalandırılması karşısında Cumhurbaşkanının ıskatının açık bir hükümle bağımsız bir suç ile cezalandırılmamasını eleştirmiştir³³⁶.

Suikast ve fiilî saldırı kavramlarına verilecek anlamlar, bu suçun gerek maddi unsuru gerek manevi unsuru açısından farklılıklar oluşturacaktır. Aşağıda, önce “suikast” fiilî sonra da “fiilî saldırı” fiilî hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

a. Suikast

5237 sayılı TCK'nın gerekçesinde de birinci bölümde “Kavramlar” başlığı altında belirttiğimiz sözlüklerin vermiş olduğu “Devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi planlı tarzda öldürme” anlamı suikast fiilînin ne olduğu açıklanırken belirtilmiş ancak kanunun bu maddesinde suikast kelimesinin bu anlama gelmeyecek şekilde yazıldığı söylenmiştir. Madde gerekçesi aynen şu şekildedir:

“Madde metninde, Cumhurbaşkanına karşı suikaste bulunulması, kasten öldürme suçuna nazaran özel bir suç olarak tanımlanmıştır. Hatta, bu suça teşebbüs, tamamlanmış suç gibi cezalandırılmaktadır. Bizim mevzuat geleneğimizde Cumhurbaşkanlığı veya Devlet Başkanlığı gibi, Devletin en yüksek makamını işgal

³³⁴ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

³³⁵ **Özek**, **Devlet Başkanına**, s.132.

³³⁶ **Erem**, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s.1098.

eden zatin "öldürülmesi" gibi bir sözcüğe kanunda da yer vermemek için bu hususta öteden beri kullanılmasına alışılmış "suikast" sözcüğü tercih edilmiştir. Bilindiği gibi suikast Devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi planlı tarzda öldürmeyi ifade ederse de burada kasten öldürmeyi belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

Kanunun gerekçesinde, suikast kavramının “kasten öldürme” manasına gelecek biçimde kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, suikast kavramının öldürme kavramı yerine kullanılmasının kanun geleneğinden kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Yargıtay da suikastın neyi ifade ettiği tartışmasına girmemiş, madde gerekçesinde suikastın açık biçimde kasten öldürmeyi belirtmek amacıyla kullanıldığını belirtmiştir³³⁷.

Sözlüklerin suikastın karşılığı olarak verdiği anlamları Ceza Hukuku terminolojisine uyarladığımızda karşımıza farklı sonuçlar çıkaracaktır. Zira bu anlamlar içerisindeki “gizlice” ve “plan kurma” kavramları TCK m. 82’de kasten öldürme suçunun nitelikli halleri arasındaki “tasarlayarak insan öldürme”yi; “kalkışma” kavramı ise TCK m.35’de düzenlenen teşebbüs kurumunu, suçun hareketi bağlamında tartışmayı gerektirmektedir.

Bununla birlikte suikastın tasarlama koşulları içerisinde kasten öldürme biçiminde anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir³³⁸. **Erem** de suikast kavramının kanuni tanımda tarifinin bulunmadığını ancak suikast kavramından anlaşılması gerekenin “adam öldürme” (kasten öldürme) olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan suikast kavramının “taammüdü” (tasarlamayı) gerektirdiği düşünülse de taammüden adam öldürmenin cezasının da (765 s. TCK açısından) Cumhurreise suikast suçunun cezası ile aynı ve ölüm olması dolayısıyla suikast fiilinin taammüden adam öldürme şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir³³⁹.

³³⁷ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

³³⁸ Ali Parlar, **Ceza Kanunu Şerhi Cilt 2**, Ankara, Bilge Yayınevi, 2015, s.3096.

³³⁹ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1096.

Ancak sadece tasarlayarak öldürme suçu ile Cumhurbaşkanına suikast suçunun cezalarının aynı olmasından bahisle kanun koyucunun abesle iştiğal etmeyeceğinden yola çıkarak suikast fiilinin tasarlayarak insan öldürme fiilî ile aynı olmadığı sonucuna ulaşılmamalıdır.

Hafizoğulları/Özen de aynı yönde, suikastın genelde tasarlamayı çağrıştırdığını ancak Cumhurbaşkanına suikast suçunun mutlak olarak tasarlanarak işlenmesi gerekmediğini söylemektedir³⁴⁰.

Soyaslan ise suçun fiilini, “Cumhurbaşkanının hayatına yönelmiş bir fiil” olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, bu suç TCK m. 81’de düzenlenen kasten öldürme suçunun özel hükmü niteliğindedir³⁴¹.

Özek de suikastı, “Devlet Başkanının hayatına yönelmiş ve ona son vermeyi amaçlamış herhangi bir fiil” başka bir deyişle de “adam öldürme fiilinin Cumhurbaşkanı aleyhine işlenmesi durumunu ifade eden kelime” olarak tanımlamıştır. Suikast kelimesinin gerçekte adam öldürmeyi de kapsayan ve onu aşan her türlü tecavüzü ifade ettiğini ancak bu suç açısından dar anlaşılması gerektiği ve sadece Devlet Başkanının hayatına yönelen fiilleri kapsadığının kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Görülmektedir ki öğretide de Kanunun gerekçesi ile aynı yönde Cumhurbaşkanına Suikast Suçu bakımından suikast fiilini, Cumhurbaşkanının hayatına yönelmiş bir fiil yahut Cumhurbaşkanının hayatına yönelip onu sona erdirmeyi hedeflemiş bir fiil veya adam öldürme olarak belirlemek ile suikast fiilinin bir tasarlama içermediğini kabul etmişlerdir.

Kanun koyucu öldürmenin nasıl yapılabileceğine dair bir şekil göstermemiştir. Bu bakımdan fiil, tabanca veya bıçak ile, zehir veya kimyasal madde

³⁴⁰ Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s.377.

³⁴¹ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 792.

ile veya ölüm neticesini meydana getirebilecek herhangi bir araç ile icra edilebilir³⁴². Bu bakımdan kasten öldürme suçu serbest hareketli bir suçtur.

b. Fiilî Saldırı

Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçu açısından kanunun gerekçesi şu şekildedir:

“Maddenin ikinci fıkrasında, Cumhurbaşkanının sahsına karşı başka bütün fiilî saldırılar, yani hakaret dışında kalan tüm hareketler, cezalandırılmaktadır. Fiilî saldırılar” terimine bütün saldırılar girmektedir.

Cumhurbaşkanının sahsına karşı işlenen suçlar dolayısıyla ilgili suç tanımına göre verilecek ceza yarı oranında arttırılarak hükmolunacaktır. Ancak, bu durumda belirlenecek cezaya alt sınır getirilmiştir.”

Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçu, düzenlenişi itibariyle nitelikli hal gibi görünse de korunan hukukî yararın önemi dikkate alınarak TCK m. 310 hükmü içerisinde düzenlenerek özel nitelikli şahsa karşı suç olarak düzenlendiği belirtilmiştir³⁴³. Bununla birlikte fiilî saldırının hangi suçları kapsadığı öğretide tartışılmıştır.

Soyaslan’a göre bu fıkrada belirtilen fiilî saldırı, Cumhurbaşkanı’nın vücut bütünlüğüne yönelik kötülük olup, sağlığını bozabilecek ve irade özgürlüğünü kısıtlayabilecek nitelikte saldırıları ifade eder. Bundan dolayı da bu suçlar, yaralama veya cebir olabilecektir³⁴⁴. Yazar, fiilî saldırının aynı zamanda Cumhurbaşkanının manevi özgürlüğünü sınırlayan bir fiil olduğunu da belirtmekte ancak bu tarz bir fiile örnek göstermemektedir.

³⁴² Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 91.

³⁴³ Yaşar, Gökçen, Artuç, **Türk Ceza Kanunu**, s. 8493.

³⁴⁴ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s.793.

Aynı yazar, TCK m. 310/2 hükmünün, TCK m. 86'ya göre özel hüküm niteliğinde olduğunu belirtmektedir³⁴⁵. Ancak cebir suçuna ilişkin bu hükmün özel hüküm niteliği taşıyıp taşımadığını belirtmemiştir.

Erem'e göre suikast dışında kalan her türlü fiilî saldırı hallerinin başında yaralama fiilleri gelse de fiilî saldırı yaralama suçlarından ibaret değildir. Devlet Başkanının kişisel hürriyetinden haberleşme hürriyetinden konut dokunulmazlığından mahrum edilmesi hatta tehdit fiilî de fiilî saldırının içerisine girer. Fakat fiilî saldırı kanunda sayılmamış bir suç olamaz³⁴⁶.

Fiilî saldırı kavramının içine, Cumhurbaşkanına suikast ve hakaret suçu haricinde tüm saldırıların girdiği, bu saldırının kasten yaralama, tehdit, cebir, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, konut dokunulmazlığının ihlali, haberleşmenin engellenmesi, öze hayatının gizliliğine yönelik herhangi bir saldırı olabileceği ancak malvarlığına yapılan saldırıların olamayacağı da ifade edilmiştir. Bu görüşün sebebi, bu hüküm ile Cumhurbaşkanının fizikî varlığı ve bütünlüğünün korunduğunun düşünülmesidir³⁴⁷. Aynı yönde, fiilî saldırının kapsamına Cumhurbaşkanının vücut bütünlüğüne ve şahsına karşı her türlü haksız fiil ve hareketin girdiği de belirtilmiştir³⁴⁸.

5237 s. TCK da 765 s. TCK'nın "fiilî tecavüz" ifadesi gibi "fiilî saldırı" ifadesini benimsemiştir. Bu bakımdan tecavüz yerine saldırı kelimesi kullanılması bir anlam değişikliğine sebep olmamıştır³⁴⁹. Dolayısıyla kanuni tanımda belirlenen hareket İCK'nın 277. Maddesindeki hürriyetini ihlale kalkışmak" ibaresinden

³⁴⁵ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 794.

³⁴⁶ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097.

³⁴⁷ Hadi Salihoglu, Ali Parlar, Mustafa Öztürk, **Uygulamada Terör Suçları, Devlete ve Anayasal Düzene Karşı Suçlar**, Ankara, Bilge Yayınevi, 2018, s. 159.

³⁴⁸ Gözübüyük, **Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, s. 615.

³⁴⁹ Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s.442.

farklıdır³⁵⁰. Dolayısıyla İCK’da kalkışma suçu yani teşebbüs suçu olarak belirlenen bu suçta Türk kanun koyucusu aynı tercihte bulunmamıştır.

Donay, fiilî saldırı kavramının, suikast dışında kalan her türlü fiilî saldırı haline işaret ettiğini söylemektedir. Erem’in dile getirdiği husus 765 s. TCK’nın Cumhurreise Fiilî Tecavüz Suçunu düzenleyen 157. Maddesinde “Bir kimse yukarıki maddede yazılı halden başka suretle...” denilerek belirtilmişti. Bu durum 5237 s. TCK’nın 310. Maddesinin ikinci fıkrasında ise “Cumhurbaşkanına karşı diğer fiilî saldırılarda bulunan...” olarak belirtilmiştir. Yani 5237 s. TCK bakımından da fiilî saldırı kapsamına suikast hareketi girmemektedir. Bu bakımdan 765 s. TCK’daki 157. maddenin, 156. maddede yer alan hareketler dışındaki fiilî saldırıları kapsadığını belirten ifadesine, 5237 TCK’da m. 310/2 metninde yer verilmediği görüşüne³⁵¹ katılmıyoruz.

Donay, yukarı paragrafta yer verdiğimiz görüşünün devamı olarak, madde gerekçesi esas alındığında TCK m. 310/2 kapsamına öldürmek kastı ile yapılanlar dahil olmak üzere hakaret dışındaki tüm saldırıların girdiğini ifade etmektedir³⁵². Ancak Donay’ın yukarı paragrafta yer alan düşüncesine katılmadığımız için maddenin gerekçesinde belirtilen suikast kavramı ile kasten öldürmenin anlaşılması gerektiği ifadesini gerekçe ile birlikte okuduğumuzda Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçu kapsamına “kastan öldürme” suçu da girmeyecektir. Dolayısıyla madde gerekçesine göre TCK m. 310/2 kapsamına Cumhurbaşkanına hakaret ve kasten öldürme dışında tüm kanunsuz saldırılar girmektedir.

Ancak Donay her ne kadar gerekçeden bu tür bir sonuç çıksa da maddenin yazımındaki “saldırı” kavramı sebebiyle TCK m. 310/2 gereği fiilî saldırı kapsamına Cumhurbaşkanının beden bütünlüğüne yönelik olan tüm saldırıların girdiğini de ifade etmektedir. Bu bağlamda dolandırıcılık, sahtecilik veya güveni

³⁵⁰ Özen, Hafizoğulları, **Özel Hükümler**, s.378-379.

³⁵¹ Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 442.

³⁵² Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 442.

kötüye kullanma gibi hareketler m. 310/2 bakımından fiilî saldırı kapsamında değerlendirilmeyecektir³⁵³.

Hafizoğulları/Özen, m. TCK 310/2 hükmünün gönderme tekniği ile oluşturulmuş bağımsız bir hüküm olduğunu ifade etmektedir³⁵⁴. Yazar, bu görüşünü ifade ederken Erem'in görüşüne de atıfta bulunarak o görüşe eklemeye bulunmaktadır.

TCK m.310/2, "ilgili suç" ifadesiyle belirsiz bir usulle diğer suçlara gönderme yapmaktadır. Bu gönderme, Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu TCK m. 299'da düzenlendiği için bu suçu ve kanun metninde "diğer suçlar" ifadesinden dolayı Cumhurbaşkanına Suikast suçunu kapsamaz. Hafizoğulları/Özen, hakaret ve sövme suçları dışında kalan Cumhurbaşkanının şahsına saldırı oluşturan kişilere karşı diğer kasıtlı suçların bu gönderme kapsamında olduğunu söylemektedir³⁵⁵.

Fiilî saldırı kavramının suçlar dışında kabahatleri de kapsayıp kapsamadığı meselesi 765 sayılı TCK döneminde tartışmalıdır. Zira Cumhurbaşkanına Fiilî Tecavüz Suçunu düzenleyen mülga TCK 157. Maddede "Bir kimse yukarıki maddede yazılı halden başka suretle reisicumhura karşı fiilî tecavüzde bulunacak olursa iş bu tecavüzün kanunen muayyen olan cezası daha şedit olmadığı takdirde beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse konulur." şeklindeydi. Kanun metninde saldırının "kanunda belirlenen cezasından" bahsedilmiş ancak bu cezanın suça karşılık mı kabahate karşılık mı olduğu belirtilmemişti. Bu sebeple Erem de fiilî saldırının kanun metninde kabahatleri kapsamadığının belirtilmediğinden bahisle fiilî saldırının hem suç hem de kabahat olabileceğinin düşünülebileceğini ancak kabahatlerde "devlet kuvvetleri aleyhine suç" özelliği görmenin mümkün olmadığını söylemektedir. Ayrıca maddenin düzenlendiği bölümün isminin "Devlet kuvvetleri aleyhine cürümler (suçlar)" olmasının da kabahatlerin fiilî saldırı kapsamına girmediği hususunu delil olarak sunmakta ve şiddet sebebinin kabahatleri

³⁵³ Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 442.

³⁵⁴ Özen, Hafizoğulları, **Özel Hükümler**, s.379.

³⁵⁵ Özen, Hafizoğulları, **Özel Hükümler**, s.379.

de kapsamına aldığı konusunda yeterli açıklığın maddede olmadığını belirtmektedir³⁵⁶.

Ancak 5237 s. TCK'da Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçu, “Cumhurbaşkanına karşı diğer fiilî saldırılarda bulunan kimse hakkında, ilgili suçla ilişkin ceza yarı oranında artırılarak hükmolunur. Ancak, bu suretle verilecek ceza beş yıldan az olamaz.” şeklinde düzenlenmiştir. Kanuni tanımda “ilgili suçla ilişkin ceza” denilerek fiilî saldırının yalnızca suçları kapsadığı açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla 5237 s. TCK döneminde bu belirsizlik kanuni düzenleme ile açıklığa kavuşturulmuştur.

Hükûmet tasarısında Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun düzenlemesi bu hususta farklılık arz etmekteydi. Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun hükûmet tasarısındaki düzenlemesi şu şekildeydi: “*Cumhurbaşkanına karşı diğer fiilî saldırılarda bulunan kimseye, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.*”

Gerekçesine ise şu şekilde yer verilmişti: “*Maddenin üçüncü fıkrasında, Cumhurbaşkanına karşı başka bütün fiilî saldırılar yani hakaret dışında kalan, tüm hareketler cezalandırılmaktadır. “Fiilî saldırılar” terimine bütün kanunsuz saldırılar girmektedir. Bu fıkranın uygulanabilmesi için işlenen fiillerin kanunların diğer maddelerine göre daha ağır bir cezayı gerektirmemiş olması gereklidir; daha ağır bir cezayı gerektiren fiil hakkında maddesinde yazılı ceza uygulanacaktır. Söz gelimi nitelikli yağma suçunun işlenmiş bulunması halinde 207’nci madde de yazılı cezanın uygulanması gerekecektir.*”

Hükûmet tasarısında, Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunda, ilgili suçun cezasının yarı oranında artırılarak verilmesi benimsenmemiş, fiil kanun gereği daha ağır cezayı gerektirmedikçe beş yıldan on yıla kadar cezalandırılması öngörülmüştür. Ancak kabul edilen ve yürürlükteki TCK m. 310/2 gereği, fiilî saldırı teşkil eden suçun cezası yarı oranında artırılarak belirlenecektir.

³⁵⁶ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1098.

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun hareket unsurunu tartıştıktan sonra belirtmek gerekir ki mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda da Cumhurbaşkanının gördüğü fonksiyonunun özgürce gerçekleştirilmesi açısından açık bir hüküm bulunmaması eleştirilmiştir³⁵⁷. 765 sayılı TCK'da, yasamanın fonksiyonunun ve yürütmenin hükümetçe gerçekleştirilen fonksiyonlarının açık bir şekilde korunmuş olmasına rağmen 765 sayılı TCK yürürlükte iken mevcut anayasaya göre yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanının fonksiyonunu koruyan bir hüküm bulunmamaktaydı³⁵⁸.

Aslında 5237 s. TCK'da Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan bir hükme yer verilmemişti. Ancak 6771 s. Kanun ile 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliğinden sonra Cumhurbaşkanı, hükümet olduğu için hükûmetin fonksiyonlarını koruyan TCK m. 312 artık Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyacaktır.

Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun hareket unsurunu oluşturan “fiilî saldırı” bir fiil olmaktan ziyade ceza kanunlarında düzenlenen saldırılara göndermede bulunmayı amaçlayan bir kavramdır. Bu haliyle suçun fiilî, ceza kanunlarında düzenlenmiş olan tüm fiilî saldırılardır. Kanun koyucunun saldırı yerine fiilî saldırı ifadesini tercih etmiş olması, bu saldırıların içerisinde sözlü saldırıların bulunmasını istememesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu fiilî saldırıların içerisine Cumhurbaşkanı'na karşı işlenmesi özel olarak düzenlendiği için Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu ve TCK m. 310'da düzenlendiği için Cumhurbaşkanına Suikast Suçu girmeyecektir.

³⁵⁷ Özek, **Devlet Başkanına**, s.103-108.

³⁵⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s.104.

c. Kanunilik İlkesi Bağlamında Suçun Hareket Unsurunun Değerlendirilmesi

(1). Kanunilik İlkesi ve Bir Sonucu Olarak Belirlilik İlkesi

Anayasanın 38. Maddesinin ilk fıkrasına göre “*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz...*”

Bu düzenlemeye göre kanunsuz suç olmaz. Bir fiil toplumda açısından ne kadar kötü, adi ve ahlaksız olsa ve cezalandırılması gerektiği düşünülse de fiil kanun ile suç olarak düzenlenmediği müddetçe bu fiil suç olarak kabul edilemez³⁵⁹. Bu ilke ile devletin de cezalandırma yetkisi sınırlandırılmakta, devletin keyfi müdahalesi önlenmekte ve bireyin hak ve özgürlükleri güvence altına alınarak hareket özgürlüğü korunmaktadır.

Anayasanın 38. maddesinin ilk fıkrasına göre, “*...kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.*” ve üçüncü fıkrasına göre “*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*”

Böylece, işlenen suça karşılık yaptırım da kanunla düzenlenecek ve suç teşkil eden fiilî gerçekleştiren kişiye kanunda açıkça belirlenen ceza ve güvenlik tedbirinden başka bir yaptırım uygulanamayacaktır ve böylece devletin hangi suça hangi yaptırım uygulayacağını belirlemesi ile keyfiliğin önüne geçilecektir³⁶⁰.

Türk Ceza Kanunu’nun 2. Maddesinin birinci fıkrasında ise bu husus “*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.*” TCK’nın 2. maddesinin 2. fıkrasında

³⁵⁹ Zeynel T. Kangal, “Anayasal Güvence Olarak Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, C: 6, S: 17, Aralık 2011, ss. 61-106, s. 66.

³⁶⁰ Abdullah Batuhan Baytaç, **Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum**, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2018, s. 53.

ise idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza koyamayacağı, 3. fıkrasında ise suç ve ceza içeren hükümlerin uygulamasında kıyas yapılamayacağı ve bu hükümlerin kıyasa yol açacak şekilde geniş yorumlanamayacağı düzenlenmiştir.”

Öğretide, kanunilik ilkesinin beş ayrı sonucunun olduğu, bunların belirlilik ilkesi, kıyas yasağı, geçmişe yürüme yasağı, örf ve âdet kurallarıyla suç konulma ve ağırlaştırma yasağı, idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulması yasağı olduğu belirtilmektedir³⁶¹. Konumuz suçun hareketlerinin değerlendirilmesi bakımından önem arz ettiği için yalnızca kanunilik ilkesinin sonuçlarından yalnızca belirlilik ilkesine yer verilecektir.

Kanunilik ilkesine uyulması için, kanun koyucunun suç oluşturan hareketleri ve bunların sonuçlarının yeterli belirlilikte tanımlaması gerekir. Suç oluşturan insan davranışları ve bu davranışlara karşılık uygulanacak yaptırımlar açıkça ve herkesin anlayabileceği bir biçimde belirlenmelidir³⁶².

Öncelikle kanun koyucu bu belirlemeyi Anayasa m. 38 uyarınca kanunla yapmak zorundadır. Kanunla yapma zorunluluğu hem suç oluşturan fiil yönünden hem de belirlenecek ceza ve güvenlik tedbirleri yönünden geçerlidir³⁶³. Buradaki kanun ifadesi TBMM tarafından “kanun” ismiyle çıkarılan usulüne uygun bir şekilde yürürlüğe giren şekli anlamda kanundur³⁶⁴.

Suç oluşturan hareketlerin ve bunlara karşılık düzenlenen cezaların kanunda açıkça ve belirgin bir biçimde tanımlanması vatandaş açısından bir güvence fonksiyonu görmektedir. İnsanların hangi davranışların suç olduğunu bilerek bunlar dışında kalan davranışlar hususunda özgür olduklarını bilmeleri, ceza kanunlarını özgürlüğün sınırı ve özgürlüğün güvencesi kılmaktadır³⁶⁵. Belirsizlik, kanunlara

³⁶¹ Baytaz, **Kanunilik İlkesi**, s. 72; Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 15; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 59.

³⁶² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 60; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 127.

³⁶³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 60.

³⁶⁴ Baytaz, **Kanunilik İlkesi**, s. 50; Kangal, **Kanunilik İlkesi**, s. 66.

³⁶⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 61.

saygılı vatandaşların hangi davranışların hukuk düzenince yasaklandığını anlayamamalarına ve kamu otoritelerinin keyfi ve ayrımcı davranışlarına sebebiyet verebilir³⁶⁶.

Belirlilik ilkesi, ceza sorumluluğunu doğuran unsurlar ve suçun nitelikli hale getiren unsurlar bakımından söz konusudur³⁶⁷.

Suçları düzenleyen hükümlerin kanuni tanımları belirli olmalıdır. Başka bir deyişle kanuni tanımlar açık-seçik olmalı³⁶⁸; başka anlamlara gelen, belirsiz, kapsamı geniş terimler kullanılmamalıdır³⁶⁹. Kanun koyucunun kanunları oluştururken, genel ve soyut bir dil kullanması gerekse de³⁷⁰ bu ilke gereği kanun koyucu, genişletilmeye uygun, birden fazla manaya gelebilecek, esnek deyimler kullanmaktan uzak durmalıdır³⁷¹.

Kanun koyucunun, normları düzenlerken kanunda kullandığı tüm terimleri açıklamayı gerektirmediği ve kullanılan kelimelerin açık ve kurallar içerisinde yapılacak yorum ile ne anlama geldiğinin belirlenmesinin, belirlilik ilkesine aykırı olmadığı belirtilmiştir³⁷². Zira kanunda yer alan kelimelerin az veya çok birden fazla anlamı olabilir. Kanun koyucunun, kanunda kullandığı kelimelerin anlamlarıyla sınırlı biçimde oluşturduğu “düzenleme çerçevesi” bu kelimelerin günlük dildeki anlamlarıyla sınırlıdır. Kelimenin ceza hukuku açısından ne anlama geldiği, en yakın anlamı, kanunun yapılışı sırasındaki kanun koyucunun düşüncesi, kanunun sistematik bağlantısı, kanunun amacı göz önünde bulundurulmak suretiyle yapılacak yorum ile belirlenecektir. Yorum ile bu düzenleme çerçevesinin dışına çıkılması,

³⁶⁶ Baytaz, **Kanunilik İlkesi**, s. 73; Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 16.

³⁶⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 61.

³⁶⁸ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 16; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 127.

³⁶⁹ Baytaz, **Kanunilik İlkesi**, s. 74; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 61.

³⁷⁰ Kangal, **Kanunilik İlkesi**, s. 74.

³⁷¹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 16.

³⁷² Baytaz, **Kanunilik İlkesi**, s. 75.

muhtemel lâfzî anlam ile örtüşmeyen biçimde boşluk doldurulması ise kıyas niteliği taşıyacağından ceza hukuku açısından yasaktır³⁷³.

Suç tiplerini düzenleyen maddede, suçun düzenlenmesinin ardından aynı maddede olmak üzere cezalarının da belirlenmesi gerektiği, suçun bir maddede, cezasının başka bir maddede o suça atıf yapılarak düzenlenmesinin de belirlilik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmiştir³⁷⁴.

Belirli bir kanuna atıfta bulunmak ile soyut olarak bu kanuna aykırı davranışların ceza yaptırımlarına bağlanması, kanunilik ilkesine aykırıdır³⁷⁵. Ancak fiilî kanuni tanımına dahil bir teriminin başka bir kanunla veya suç ve ceza oluşturmamak koşuluyla atıf yaptığı başka bir düzenlemeyle açıklığa kavuşturulması halinde kanunilik ilkesine aykırı davranılmadığı da ifade edilmektedir³⁷⁶.

(2). Suikast ve Fiilî Saldırı Hareketlerinin Belirlilik İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi

Hem suikast hem fiilî saldırı kavramları, Türk Ceza Hukuku öğretisinde anlamları belirgin olmadığı için eleştirilmiştir.

İlk bölümde “Kavramlar” başlığı altında da yer verdiğimiz üzere aslında suikast kelimesinin anlamı Kanunun gerekçesinde de yer verdiği üzere kasten öldürme değildir. Bu sebeple bu kavramın kullanılması öğretilerde kavramın açık ve belirli olmadığı ve karışıklığa yol açacak bir ifade olduğu yönünde eleştirilmiştir.

Erem, suikast kavramının genel ve karışıklığa yol açacak bir ifade olduğunu ve 765 sayılı TCK'nın kaynak kanunu olan İCK'nın ilgili maddesinde Devlet

³⁷³ Adem Sözüer, **Ceza Hukuku Uygulama Rehberine Giriş ve Pratik Çalışma Notu**, 2015, s. 7, <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/cezahukuku.hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/01/Uygulama-Rehberi-2015.pdf>, Çevrimiçi, 15.05.2019.

³⁷⁴ Baytaç, **Kanunilik İlkesi**, s. 75-76.

³⁷⁵ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 127.

³⁷⁶ Ezgi Aygün Eşitli, “Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2013 (104), ss. 225-246, s. 236-237.

Başkanının hayatına, vücut bütünlüğüne veya hürriyetine yönelmiş bir fiil işleyenden bahsetmek suretiyle suikast kavramını kullanmaktan kaçındığını belirtmiştir³⁷⁷.

Özek de suikast kavramının müphem olduğunu yani açık ve belirli olmayıp belirsiz olduğunu ifade etmektedir³⁷⁸. Bu sebeple İCK’da suikast kavramını karşılayan “attentato” kelimesinin değil, “hayatına karşı fiil” ifadesinin kullanıldığını aktarmaktadır³⁷⁹.

Gerçekten de suikast kelimesinin anlamının farklı olduğu kabul edilmesine rağmen Türk Ceza Kanunu’nda bu kavramın başka bir anlamda kullanıldığının belirtilmesi kanunilik ilkesinin sonuçlarından olan belirlilik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Zira Kanunun gerekçesi, kanunu yorumlamada yardımcı olsa da kanunda yazmayan bir ifade suçun kanuni tanımında belirtilen fiil yerine geçemez.

Yine fiilî saldırının da kanunda tanımının yapılmayıp TCK m. 310/2’de Türk Ceza Kanunundaki ilgili suçlara atıfta bulunulması öğretide belirlilik ilkesi kapsamında tartışılmıştır.

Erem’e göre TCK m. 310/2 bir tamamlayıcı hüküm değil, kanuni bir şiddet sebebidir. Erem, Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçunun bağımsız bir suç olup ilgili hükmü tamamlayıcı hüküm olarak kabul etmenin “kanunsuz suç olmaz” ilkesine aykırı olacağını söylemektedir. Ancak Erem, kanuni tanımda “fiilî saldırı” denilerek suçun hareketinin tanımlanmasının gerekli açıklığı sağlamadığını da belirtmektedir³⁸⁰.

³⁷⁷ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1096.

³⁷⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 131.

³⁷⁹ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 131.

³⁸⁰ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097.

Aynı yönde **Soyaslan** da TCK m. 310/2'ün kanuni tanımında yer alan “ilgili suç” ifadesinin belirsiz olması dolayısıyla, kanunilik ilkesi bakımından tereddüt doğuracağını ifade etmektedir³⁸¹.

Fiilî saldırı kavramının, Ceza Hukuku öğretisi açısından açık ve net olarak tanımlandığını söylemek güçtür. Böyle bir durumda fiilî saldırı kavramının belirlilik ilkesine aykırı bir düzenleme olduğu söylenmelidir. Fiilî saldırının yalnızca ne anlama geldiği hususunda öğretilerde görüş birliği olmadığı gibi bu suçun bağımsız bir suç tipi mi olduğu yoksa tamamlayıcı bir hüküm mü olduğu konusunda da görüş birliği bulunmamaktadır.

Erem'in de belirttiği üzere, özellikle siyasî saiklerin çatışabildiği durumlarda kanunsuz suç olmaz ilkesine uymakta sayısız yarar vardır³⁸².

4. TCK m. 310'un, TCK m. 81'in Nitelikli Hali Olup Olmadığı Meselesi

5237 sayılı TCK'nın 310/1. maddesinde düzenlenen Cumhurbaşkanına suikast suçu TCK 81'deki insan öldürme suçunun mağdur göz önünde bulundurularak düzenlenen nitelikli hali midir yoksa bağımsız bir suç mudur³⁸³?

Kanunun sistematığı açısından değerlendirme yapılırsa, Cumhurbaşkanına suikast suçu bağımsız bir şekilde ve “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” kısmının “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” bölümünde düzenlenmiştir. Eğer Cumhurbaşkanına suikast suçu, insan öldürme suçunun bir ağırlaştırıcı unsuru olsaydı TCK'nın 82. maddesinde düzenlenmesi gerekirdi. Nitekim, fiilî, kamu görevlisine karşı işlenmesi durumu, TCK'nın 82. maddesinde ağırlaştırıcı unsur olarak yer almıştır³⁸⁴.

³⁸¹ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 794.

³⁸² Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097.

³⁸³ Aynı yönde bir tartışma 765 sayılı TCK'nın Cumhurbaşkanına suikast suçunu düzenleyen 156. maddesi açısından Özek tarafından da yapılmıştır. Özek, **Devlet Başkanına**, s. 127-128.

³⁸⁴ Özek, **Devlet Başkanına**, s.127.

TCK 310/1. maddede cezalandırılan fiil ile kasten öldürme suçunun koruduğu hukuksal değerler de aynı değildir. Daha doğru bir ifadeyle TCK m. 310'da düzenlenen suçun koruduğu hukuksal değerler, TCK m. 81'de düzenlenen suçun koruduğu hukuksal değeri kapsamaktadır. Kastan öldürme suçunun koruduğu hukuksal değer mağdurun yaşam hakkı iken, TCK m. 310'da düzenlenen suçun koruduğu hukuksal değerler, Cumhurbaşkanının yaşam hakkı ile makamından dolayı temsil ettiği ve taşıyıcısı olduğu hukuksal değerlerdir. Kanun koyucu da Cumhurbaşkanına Suikast Suçunu Devlete karşı suçlar arasında düzenlemiş bulunmakla, yaşam hakkından ziyade diğer hukuksal değerlere öncelik tanımıştır. Bu açıdan, Cumhurbaşkanına suikast suçu, ihlal edilen hukuksal değeri itibariyle kişilere karşı işlenmiş bir suç olmamaktadır³⁸⁵.

Yargıtay da TCK m. 310/1'in öldürme suçlarının nitelikli hali olmadığını, ayrı bir hukuksal değeri ihlal eden bağımsız bir suç olduğunu kabul etmektedir³⁸⁶.

E. Suçun Neticesi

Netice, hareketin dış dünyada oluşturduğu değişikliktir³⁸⁷. Öğretideki bir görüş, neticeyi fiil'in bir alt unsuru olarak savunmakta iken diğer görüş neticenin suçun kanuni tanımında yer alan bağımsız bir unsur olduğunu savunmaktadır. İlk görüş uyarınca her suçun bir neticesi olduğu kabul edilirken, ikinci görüş sahipleri neticesiz suç olmaz görüşünü kabul etmemektedirler³⁸⁸.

Birtakım suçların kanuni tanımında yalnızca hareketin yapılması yeterli görülmemiş ayrıca belirli bir neticenin de gerçekleşmesi aranmıştır. Hareketten ayrı olarak dış dünyada bir neticenin gerçekleşmesinin arandığı bu suçlara neticeli suçlar denir³⁸⁹.

³⁸⁵ Özek, **Devlet Başkanma**, s.127.

³⁸⁶ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

³⁸⁷ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 129.

³⁸⁸ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 128-129.

³⁸⁹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 130.

Cumhurbaşkanına suikast suçu, suikast hareketinin dış dünyada meydana getirmesi gereken değişikliğin ölüm neticesi olması dolayısıyla neticeli bir suçtur³⁹⁰.

İtalyan öğretisinde Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda hareketten bağımsız bir neticenin olmadığı, icra hareketinin netice olarak kabul edileceği, icra hareketine başlanmış olmakla neticenin de meydana geleceği öne sürüldüğü ifade edilmektedir³⁹¹. Ancak belirttiğimiz üzere bu suçun neticesi Cumhurbaşkanının hayatına son verilmesidir. TCK m. 310/1 hükmünün, teşebbüsü tamamlanmış gibi cezalandırıyor olması da bu suçun neticesinin olmadığı sonucuna ulaşmamızı sağlamaz. Zira teşebbüsün neticelenmiş suç gibi cezalandırılması ile teşebbüsün tipe uygun netice olarak kabul edilmesi birbirinden farklı şeylerdir. TCK m. 310/1 hükmü, neticeli suç ile teşebbüs durumunu tipiklik bakımından birbirinden ayırmış, yalnızca her ikisinin cezasını aynı olarak belirlemiştir³⁹².

Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçunda ise, fiilî saldırı hangi suçu oluşturuyorsa o suça göre neticesinin olup olmadığı belirlenecektir.

F. Nedensellik Bağı

Hareket ve neticenin bulunması, bu hareket ve neticeden failin sorumlu tutulması için yeterli değildir, bu hareket ile netice arasında neden-sonuç ilişkisini ifade eden nedensellik bağının da mevcut olması gerekir³⁹³. Hareket ile netice arasında nedensellik bağı yoksa neticenin faile yüklenmesi mümkün olmaz³⁹⁴. Başka bir deyişle, failin hareketinin neticenin ortaya çıkmasında nedensel olması fiilî cezalandırması için zorunlu bir şarttır³⁹⁵.

³⁹⁰ Özek, **Devlet Başkanma**, s. 138.

³⁹¹ Özek, **Devlet Başkanma**, s. 137.

³⁹² Özek, **Devlet Başkanma**, s. 138.

³⁹³ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 231; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 131.

³⁹⁴ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 131.

³⁹⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 132.

Nedensellik bağı hukukî bir konu ve kavram olmaktan ziyade doğa kanunlarına göre belirlenecek bir husus olduğu için genellikle ceza kanunlarında düzenlenme yoluna gidilmez³⁹⁶. TCK'da nedensellik bağı ile ilgili genel bir hüküm düzenlemeyi tercih etmemiştir. Bu sebeple bu husus öğretilerde tartışılmış ve çeşitli teoriler geliştirilmiştir³⁹⁷. Konumuzu doğrudan ilgilendirmediği için bu teorilerden yalnızca şart ve objektif isnadiyet teorilerine yer verilmek ile yetinilecektir.

Nedensellik bağının belirlenmesi için geliştirilen teorilerden şart teorisine göre, neticenin birden fazla şartın bir araya gelmesiyle gerçekleşmesi halinde, bu şartlardan her birinin neticenin oluşması bakımından zorunlu olduğu kabul edilir. Dolayısıyla her şart neticenin bir parçasını teşkil etmektedir. Neticenin gerçekleşmesi için zorunlu olan bu şartlardan birinin bulunmaması durumunda neticenin gerçekleşmesinin mümkün olmayacağı söylenmesi durumunda o şart netice bakımından nedensel değere sahiptir³⁹⁸. Başka bir deyişle neticenin ortaya çıkması için “onsuz olmayan her şart” ceza hukuku bağlamında sebeptir³⁹⁹. Şart teorisi, failin sorumluluk alanını tahammül edilemez bir şekilde genişlettiği ve kümülatif nedenselliğin bulunduğu durumlarda zayıf kaldığı noktalarında eleştirilmiş; atipik nedensel gelişme ve varsayılan nedensellik durumlarında da özel problemlerin ortaya çıktığı belirtilmiştir⁴⁰⁰.

Nedensellik bağının, neticenin faile yüklenmesi açısından zorunlu olsa da yeterli olmadığı, sorumluluk için aynı zamanda neticenin faile objektif olarak isnat edilebilir olmasının gerekli olduğu da ifade edilmektedir⁴⁰¹. Neticenin failin eseri olup olmadığının belirlenmesi, normatif bir değerlendirme faaliyeti çerçevesinde neticenin faile objektif olarak yüklenip yüklenemeyeceğinin ortaya çıkarılması

³⁹⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 131.

³⁹⁷ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 231.

³⁹⁸ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 231; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 134.

³⁹⁹ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 134.

⁴⁰⁰ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 136.

⁴⁰¹ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 132.

suretiyle yapılır⁴⁰². Şart teorisi bağlamında hareketin sebebiyet verdiği netice, hareketin suçun konusu üzerinde hukuken uygun bulunmayan önemli bir tehlike veya risk oluşturması ve tipik olarak neticede gerçekleşmiş olması halinde faille objektif olarak yüklenebilir⁴⁰³. Başka bir deyişle, fail tarafından neticeyi gerçekleştiren hukuken önemli bir tehlike veya risk oluşturulduysa bu netice faille yüklenebilir⁴⁰⁴. Hukuken önemli bir tehlikenin bulunmadığı, neticenin failin hükmedebileceği alanın dışında kalması durumunda önemli bir riziko olmadığı için objektif isnadiyet mümkün olmamaktadır⁴⁰⁵.

Kasten öldürmeye ilişkin öğretilerde nedensellik bağı ile ilgili yapılan tartışmalar, Cumhurbaşkanına Suikast Suçu açısından da geçerli olacaktır.

III. SUÇUN MANEVİ UNSURU

Cumhurbaşkanına karşı suikast ve fiilî saldırı suçu kasten işlenebilen bir suçtur. Kanun, taksirle işlenen suçun cezalandırılacağını belirtmediği için, suç taksirle işlenemez.

Kanun koyucu, suçun taksirli halini düzenleme hususunda mağdurun sıfatını göz önünde bulundurmaya uygun görmemiş ve suçun taksirle işlenmesini cezalandırmamıştır⁴⁰⁶. **Erem** bu hususta Cumhurbaşkanının bir kazaya kurban gitmesi örneğini getirerek bu tercihi makul görmemektedir⁴⁰⁷.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçu ile korunan hukuksal değer, Cumhurbaşkanının yaşam hakkının yanında Cumhurbaşkanının temsil ettiği değerler olduğunu belirtmiştik. Dolayısıyla suç ile korunan hukuksal değer, kasten öldürme suçunu kapsamaktadır. Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun teşebbüs aşamasında

⁴⁰² Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 139; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 241.

⁴⁰³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 139.

⁴⁰⁴ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 241.

⁴⁰⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 140.

⁴⁰⁶ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097.

⁴⁰⁷ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097.

kalmasının suçun tamamlanmış gibi cezalandırılması da suçun önemi dolayısıyla olsa gerektir. Ancak kasten öldürme suçunun taksirle işlenmesi TCK'da düzenlenmiş iken Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun taksirle işlenmesi düzenlenmemiştir. Bu durum suikast fiilinin taksirle işlenmeye müsait olmaması olarak görülebilirdi. Ancak suikast fiilinin kasten öldürme olarak kabulü karşısında bu çıkarım mümkün değildir.

Cumhurbaşkanına hakaret suçunda, suçun mağdurun kişisel sıfatından değil, temsil ettiği makamdan kaynaklanan sıfatından ötürü oluştuğu; bu sebeple Cumhurbaşkanının şahsi sıfatına yönelik hakaretin, TCK m. 299 değil, TCK m. 125 kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir⁴⁰⁸. Ancak Cumhurbaşkanına karşı suikast ve fiilî saldırı suçunun cezalandırılabilmesi açısından, faildeki saikin bir önemi yoktur. Failin, Cumhurbaşkanına karşı siyasal bir saikle ya da kişisel bir husumetle bu suçu işleyebilmesi mümkündür⁴⁰⁹. Suçun niteliğinin siyasî olması ve siyasal suçlardan kabul edilmesi durumunda dahi, kanun failin saiki ile ilgili herhangi bir husus belirtmediği için, failin saikinin politik/siyasî olması yahut olmaması suçun cezalandırılabilmesinde bir etki yapmaz⁴¹⁰. Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı suçunun işlenmesinde genellikle siyasî saik bulunacağı düşünülse de kişisel sebeplerle de bu suç işlenebilir⁴¹¹.

Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı suçu ile ilgili incelenmesi gereken bir başka husus ise failin mağdurun şahsında hataya düşmesi durumudur.

Zihinde canlandırılan, tasarlanan ile gerçekte olan arasındaki farklılığa hata (yanılma) denilmektedir⁴¹².

⁴⁰⁸ Mustafa Özen, **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 542-543.

⁴⁰⁹ Özek, **Devlet Başkanma**, s.117.

⁴¹⁰ Özek, **Devlet Başkanma**, s.117; Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 387-388.

⁴¹¹ Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s. 1097; Özek, **Devlet Başkanma**, s.117.

⁴¹² Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 465; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 253.

TCK m.30'da dört fıkra halinde olmak üzere ilk fıkrada suçun maddi unsurlarında hata, ikinci fıkrada suçun nitelikli unsurlarında hata, üçüncü fıkrada hukuka uygunluk sebeplerinin maddi şartlarında hata ve kusurluluğu kaldıran veya azaltan sebeplerin maddi şartlarında hata, dördüncü fıkrada ise haksızlık hatası düzenlenmiştir⁴¹³.

Suçun maddi unsurlarında hata, somut bir olayda suçun maddi unsurlarına ilişkin hususlardaki bilgisizlik yahut eksik veya yanlış bilgidir. Başka bir deyişle, faildeki somut olaya ilişkin tasarımın gerçeğe uymamasıdır⁴¹⁴.

Suçun maddi unsurlarında yapılan hata, suça ilişkin kastı ortadan kaldırır⁴¹⁵. Bu husus, maddi unsurda hatayı düzenleyen TCK m.30/1'in ilk cümlesinde "Fiil'in icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz." denilerek belirtilmiştir. Failin bilgisi veya tasarımı gerçeğe uygun olsaydı yani iradesi ile gerçek arasında bir ayrılık bulunmasaydı, işlediği fiil'in haksızlık oluşturmayacağı kabul edildiği için suçun maddi unsurunda yapılan hatanın haksızlık teşkil etmeyeceği kabul edilmiştir⁴¹⁶.

Fakat, maddi unsurda yapılan hata sonucu ortaya çıkan neticeye ilişkin olarak gereken dikkat ve özen yükümlülüğü yerine getirilmiş olsaydı bu şekilde bir netice meydana gelmezdi denilebiliyorsa taksirle işlenen bir haksızlık söz konusudur. Bu hususta TCK. m.30/1'in ikinci cümlesinde "Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır." denilerek düzenlenmiştir. Dolayısıyla, söz konusu hukukî değer in taksirle ihlâlinin suç olarak düzenlenmesi durumunda suçun maddi unsurunda yapılan hata failin taksiri nedeniyle oluşmuşsa bu hatası sebebiyle cezalandırılacaktır⁴¹⁷. Cumhurbaşkanı suikast suçunun taksirle işlenebilmesi hali

⁴¹³ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 465.

⁴¹⁴ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.464-465.

⁴¹⁵ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.561; Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 466; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 255-256; Özgenç, **Genel Hükümler**, s.465.

⁴¹⁶ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.561; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 256-257; Özgenç, **Genel Hükümler**, s.465.

⁴¹⁷ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 466-467; Özgenç, **Genel Hükümler**, s.465.

kanunda düzenlenmediği için, maddi unsurlarda hatanın taksirle gerçekleşmesi durumunda gidilecek bir sorumluluk bulunmamaktadır.

Fail yanılmasaydı ve iradesi gerçeğe uygun olsaydı fiil yine de suç teşkil edecek idiyse failin hatası bu halde cezai sorumluluğunu etkilemez, fail cezalandırılır. Yani failin tasarımı gerçeklikle uyduğunda bu sefer ortaya başka bir suç çıkıyorsa failin hatası önemsizdir. Ancak bu durumda da failin hangi suçtan cezalandırılacağı sorusu gündeme gelmektedir. Bu halde, irade veya tasarım ile gerçeklik arasındaki uyumsuzluk irade lehine çözümlenir ve fail ortaya çıkan suçtan değil, işlemeyi kast ettiği suçtan dolayı cezalandırılır⁴¹⁸. Yani failin iradesi Cumhurbaşkanı sıfatını haiz olmayan bir kişiye suikaste bulunmak iken gerçekte Cumhurbaşkanı suikaste bulunursa, fail Cumhurbaşkanı suikast suçunun cezası ile değil kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırılır. Yine, Cumhurbaşkanı suikaste bulunan bir kişi, suikast düzenlediği kişinin Cumhurbaşkanı sıfatını taşıdığını bilmemesi durumunda bu hatasından yararlanacaktır.

Bununla birlikte, failin iradesi gerçekte işlemiş olduğu suçtan daha ağır bir suça yönelik idiyse bu halde failin iradesi değil gerçekte olan ile cezalandırılır⁴¹⁹. Yani fail, Cumhurbaşkanı suikast düzenlemek isterken, bu sıfatı haiz olmayan birine suikast düzenlerse TCK m. 310 gereği değil, ilgili suçun cezası ile cezalandırılır. Örneğin, Cumhurbaşkanı vekilinin de Cumhurbaşkanı olarak kabul edilmesi veya herhangi bir şekilde göreve başlamamış veya görevi sona ermiş Cumhurbaşkanın da Cumhurbaşkanı olarak görülmesi ile bu kişilere suikaste bulunulması durumlarında faile TCK 310. madde hükmü ile ceza verilmeyecektir, fail duruma göre ya TCK m.81'den ya da TCK m. 82/1-a'dan cezalandırılacaktır. Her ne kadar fail veya failer, bu kişilerin Cumhurbaşkanı olduğunu düşünerek ve Cumhurbaşkanı suikast düzenlemek kastıyla hareket etmiş olsa da yalnızca gerçekte işlediği suçtan cezalandırılır.

⁴¹⁸ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.563; Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 469.

⁴¹⁹ Artuk, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.563; Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 471-472.

Cumhurbaşkanı seçilmeye ilişkin “Suçun Mağduru” başlığı altında yer verdiğimiz şartlar Cumhurbaşkanı seçilmeyle ilgilidir. Bu şartları haiz olmamakla birlikte Cumhurbaşkanı seçilen kişi görevinden alınmadıkça Cumhurbaşkanıdır. Bu sebeple Cumhurbaşkanına yönelik gerçekleştirilecek fiillerde Cumhurbaşkanı seçilme şartlarını haiz olmadığı, bu sebeple kendisinin Cumhurbaşkanı olmadığı yönünde bir savunma hukuka uygun olmayacaktır.

Soyaslan’a göre de fail, Cumhurbaşkanına suikast suçu açısından saldırdığı kişinin Cumhurbaşkanı olduğunu bilmelidir. Mağdurun şahsında ve kimliğinde düşülecek hatadan, şahısta hata olması gerekçesiyle fail yararlanacaktır. Fail, herhangi bir kişiye suikast düzenlemek isterken düştüğü hatadan dolayı Cumhurbaşkanına suikast düzenlerse TCK m. 310/1’den değil, kasten öldürme suçundan (TCK m. 81 veya TCK m. 82/1-a) cezalandırılacaktır⁴²⁰.

Suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinde de hataya düşen, bu hatasından faydalanır⁴²¹. TCK m. 30/2’de bu husus “bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.” şeklinde düzenlenmiştir. Fail tarafından bilinmesi ve kastın kapsamına dahil olması gereken suçun cezasını ağırlaştırıcı nitelikli unsurlarda düşülen hata, bahse konu nitelikli halin uygulanmasına engeldir. Yani fail tarafından bilinmesi gereken nitelikli unsur fail tarafından bilinmiyorsa ceza artırılmaz. Kanunda mağdurun sıfatının nitelikli bir unsur olarak kabul edildiği hallerde, mağdurun kimliğinde hataya düşme suçun nitelikli unsurlarında hata kapsamında değerlendirilmelidir⁴²².

Suçun nitelikli unsurlarında düzenlenen şahısta hata ile ilgili üç olasılık gündeme gelebilir⁴²³:

⁴²⁰ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 794.

⁴²¹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 472.

⁴²² Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 571.

⁴²³ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 571-573; Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 472-474; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 262-263.

- 1) Failin işlemeyi kast ettiği suçta mağdurun sıfatı nitelikli unsur olmamasına karşın gerçekleşen suçta mağdurun sıfatına ilişkin cezayı artıran bir nitelikli hal bulunmaktadır.
- 2) Failin işlemeyi kast ettiği suçta mağdurun sıfatı nitelikli unsur olmasına karşın gerçekleşen suçta mağdurun sıfatına ilişkin cezayı artıran bir nitelik bulunmamaktadır.
- 3) Failin hem işlemeyi kast ettiği hem de gerçekleştirdiği farklı suçta mağdurun sıfatı cezayı artıran bir nitelikli haldir.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçu, Kasten Öldürme Suçunun veya başka bir suçun nitelikli hali olmadığı gibi Cumhurbaşkanının suçun mağduru olarak düzenlenmesi de TCK m. 310 açısından bir nitelikli hal değil, suçun maddi unsurudur. Ayrıca TCK m. 310'da hiçbir nitelikli hal düzenlenmemiştir. Bu bakımdan konumuz suç açısından TCK m. 30/2'nin uygulama alanı bulunmamaktadır.

Özek de TCK m. 310/1 hükmünün, suçu ağırlaştırıcı sebep olmadığını aksine bağımsız bir hüküm olduğunu bu sebeple Cumhurbaşkanına Suikast düzenlemek isterken bu sıfatı haiz olmayan birine karşı suç işlenmesinde farklı bir netice ve farklı bir suçun ortaya çıktığını belirtmektedir. Yazara göre bu durumda fail, işlemeyi kastettiği suça teşebbüsten ve ayrıca işlediği suçun taksirle cezalandırılması öngörülüyorsa da bu suçun taksirli halinden sorumlu olacaktır. Yani fail verdiğimiz örnek açısından hem Cumhurbaşkanına Suikaste Teşebbüste bulunmaktan hem de taksirle öldürme suçundan sorumlu kabul edilecektir⁴²⁴.

Şahısta hata, esaslı bir hata olarak kabul edilemez. Şahısta hata edilerek işlenen suçun da tüm unsurları mevcuttur ve mağdurun değişmesi ile fiilî suç teşkil etmeyeceğinden bahsedilemez⁴²⁵. Başka bir deyişle mağdurun kimliğinde yanılmak, kanuni tanıma uygun haksızlığın gerçekleşmesi bakımından önemli değildir⁴²⁶. Ceza

⁴²⁴ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 118-120.

⁴²⁵ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 482.

⁴²⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 466.

hukukunda “mağdurun şahsına göre ceza belirlenmesi usulü bulunmadığından” şahısta hata failin ceza sorumluluğuna etkide bulunmaz⁴²⁷. Hukuk düzeni, belirli, özel bir kimsenin değil, genel olarak bir insanın mağdur olmasını esas almaktadır⁴²⁸.

Hakeri'ye göre şahısta hata durumunda ortada tek bir netice ve tek bir suç bulunmaktadır. Ancak yazarın bu sonuca mağdurun şahsına göre ceza belirlenmesi usulü bulunmayan suçlar açısından ulaşmakta olduğu vurgulanmalıdır.

Koca/Üzülmez ise suçun maddi unsurlarında hata bahsinde, suçun konusu üzerinde hatanın unsur yanlılığı olduğunu belirttikten sonra bu hatanın şahısta hata hakkında olabileceği gibi eşya üzerinde de olabileceğini ifade etmiştir⁴²⁹. Bu halde failin tasavvurunun gerçekleşmiş olması durumunda ceza hukuku açısından yapılacak değerlendirmenin değişiklik gösterip göstermeyeceğine bakılmalıdır. Tasavvur edilen ile gerçekleşen fiillerin konuları aynı değerde ise -örneğin bir insanı öldürmek isterken başka bir insan öldürülürse- mağdurun şahsında hata, failin ceza sorumluluğunu etkilemez. Yalnızca mağdurun sıfatı suçun nitelikli hali bakımından etkili ise düşülen hata sorumluluğu etkileyecektir. Buna karşılık tasavvur edilen ile gerçekleşen fiillerin konuları aynı değerde değil ise hata önemlidir ve ceza sorumluluğunun belirlenmesinde dikkate alınır⁴³⁰.

Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır da bu hususta aynı yönde yaptıkları değerlendirmede, suçun konusunu oluşturan kişinin kimliğinde düşülen hatanın hukuken önem teşkil edip etmediğine göre hata açısından bir sonuca ulaşılması gerektiğini, suçun konusunun şahsı bakımından bir kişiselleştirmeye gidilmemişse şahısta hatanın önemsiz olduğunu ancak kişiselleştirme söz konusu ise bu hatanın kastı kaldıracağını ifade etmişlerdir⁴³¹. Cumhurbaşkanı Suikast Suçu açısından, suçun konusunda bir şahsileştirme yapıldığı için öldürdüğü kişinin Cumhurbaşkanı

⁴²⁷ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 482.

⁴²⁸ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 482.

⁴²⁹ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 257-258.

⁴³⁰ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 257-258.

⁴³¹ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 564-565.

olduğunu bilmeyen failin bilgisizliği suçun maddi unsurlarında hata nedeniyle kastını kaldıracak ve faile genel norm niteliğindeki TCK m. 81'deki kasten öldürme suçunun hükümleri uygulanacaktır⁴³².

Kanaatimizce de Türk Ceza Kanunu, kural olarak mağdurun şahsına göre ceza belirlenmesi usulünü benimsemediğinden dolayı şahısta hatanın ceza sorumluluğuna etkisi bulunmamaktadır. Failin A'yı öldürmek isterken B'yi öldürmesi, B'yi öldürmek isterken A'yı öldürmesi nitelikli haller açısından bir önem arz etmediği müddetçe, ceza sorumluluğu açısından da önemsizdir ve düşülen hatanın da önemi yoktur. Ancak kanun koyucu, TCK m. 310 ile suçun belirli bir niteliğe sahip mağduru, suçun temel şeklinin bir unsuru olarak düzenlemiştir. Mağdurun Cumhurbaşkanı olması daha önce de belirttiğimiz üzere suçun nitelikli halini de oluşturmamaktadır. Dolayısıyla TCK m. 310 açısından failin, mağdur unsurunda düştüğü hata önemlidir. Zira kanun koyucu Cumhurbaşkanının yaşamı ile diğer insanların yaşamını aynı değerde görmemiş ve Cumhurbaşkanının yaşamına, vücut bütünlüğüne, hürriyetine vs. yönelmiş hareketleri bağımsız bir suç ile düzenlemiştir. Sonuç olarak fail, şahısta hata ederek Cumhurbaşkanı olmayan bir kişiyi öldürmeyi tasavvur ederken Cumhurbaşkanını öldürürse bu hatasından faydalanır ve tasavvur ettiği suç bakımından sorumlu olur. Ancak Cumhurbaşkanını öldürmeyi tasavvur ederken, Cumhurbaşkanı olmayan bir kişiyi öldürürse bu durumda irade ile gerçek arasındaki uyumsuzluk failin lehine sonuçlandırılır ve fail yine TCK m. 81 gereği cezalandırılır.

IV. SUÇUN HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

A. Görevin İfası

TCK m. 24/1 hükmü şu şekildedir: “Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.”

⁴³² Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 565.

TCK m. 24/1 ile kanun hükmünü yerine getiren kişiye ceza verilmemesinin nedeni kişinin o davranışta bulunmak hususunda kanun ile yetkilendirilmiş olmasıdır⁴³³. Kanun hükmünün verdiği hak veya yetkiyi hükmün öngördüğü şekilde usulüne uygun olarak belirlenen sınırlar içinde yerine getiren kişinin davranışı suç tipine uygun olmakla birlikte hukuka aykırı olmadığı için fiilinden dolayı kişiye ceza verilmez⁴³⁴.

TCK m. 24/1’de belirtilen kanun kelimesinin pozitif hukuk metinleri⁴³⁵, yazılı hukuk kuralları olarak anlaşılması gerektiği belirtilmiş, bu kapsamda tüzük ve yönetmelik gibi düzenleyici işlemlerin ve ceza kanunu dışındaki diğer kanunların da kanun kelimesi içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴³⁶.

Kanun hükmü belirli kişilere belirli şekilde hareket etme görevi vermiş ise bu hukuka uygunluk nedeninden yalnızca bu kişiler faydalanır⁴³⁷.

Görevin ifası hukuka uygunluk nedeni bakımından, Anayasayı İhlal Suçu ve Hükûmete Karşı Suç açısından, 12 Mart 1971’de TSK tarafından yapılan muhtıradan ve 12 Eylül 1980 darbesinden sonra muhtıra ve bildiri metinlerinde yer verildiği için tartışılan Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu’nun 35. Maddesine değinilmesi gerekmektedir. Bu hüküm 2013 değişikliğinden önce “*Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tâyin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır.*” şeklinde iken değişiklikten sonra “*Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askerî gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla yurt dışında verilen görevleri yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktır*” şeklini almıştır.

⁴³³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 275.

⁴³⁴ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 275, 276; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 322.

⁴³⁵ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 322.

⁴³⁶ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s.118; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 276.

⁴³⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 276.

Bu hükmü, görevin ifası hukuka uygun nedeni bağlamında, Cumhurbaşkanına Suikast Suçu açısından tartışmanın yeri olmadığı gibi TCK m. 309 ve TCK m. 311 ile m. 312’da yer alan suçların işlenmesi sırasında örneğin Cumhurbaşkanının hürriyetten yoksun kılınması ile Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun işlenmesi açısından da bu hükmün bir hukuka uygunluk nedeni sağlamadığı söylenmelidir. Zira bu maddede belirtilen “koruma ve kollama görevi” gerek değişiklikten önce gerek değişiklikten sonra Anayasanın sınırlarında içerisinde anlam taşır ve Anayasanın temel ilkelerine aykırılık teşkil edemez.

B. Meşru Savunma

Meşru savunma, kendisine veya başkasına yönelen bir saldırıyı savunma amacına uygun olarak, saldırıyı savuşturacak ölçüde kuvvet kullanılmasıdır⁴³⁸. Bu husus TCK m. 25/1’de “Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.” şeklinde düzenlenmiştir.

Hukuk, haksızlığı yenmeyi ve adaletsizliği, saldırıları önlemeyi amaçlar. Hukuku korumak, haksızlığı önlemek için hareket eden kişinin davranışı bu sebeple hukuka aykırı sayılamaz⁴³⁹.

Meşru savunma amacı güden fiil her ne kadar tipik olsa da gerçekleştirilen bir saldırıyı defetme ve başka şekilde korunması mümkün olmayan bir hakkı müdafaa ettiği için hukuka uygundur⁴⁴⁰.

Meşru savunmadan bahsedebilmek için ortada insan tarafından mevcut veya gerçekleşmesi ya da tekrarı kesin, haksız bir saldırı olmalı ve bu saldırı kişilere ait

⁴³⁸ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 279; Özgeç, **Genel Hükümler**, s. 358.

⁴³⁹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 278-279.

⁴⁴⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 279.

herhangi bir hakka yönelik olmalıdır⁴⁴¹. Yine savunmanın zorunlu olmalı ve savunma ile saldırı arasında bir ölçülülük/orantı bulunması gerekir⁴⁴².

Cumhurbaşkanına suikast suçu açısından meşru savunmanın değerlendirilmesinde yine suikast hareketine verilen anlama göre farklılık oluşacaktır. Suikast fiilinin öldürme fiilî olduğu kabulünde Cumhurbaşkanı tarafından kendisine haksız bir saldırıda bulunulan kişinin ölçülü olmak kaydıyla Cumhurbaşkanını öldürmesi söz konusu olabilir ve somut olayın koşullarına göre diğer şartların da varlığı halinde bu fiil meşru savunma kapsamında değerlendirilebilir. Ancak suikast kavramının planlı bir öldürme fiilî olarak kabulünde zaten kendisine yönelen haksız bir saldırıyı def etmek için savunma yapan kişinin bir suikast hareketi içerisinde bulunamayacağı bu durumda meşru savunma hukuka uygun nedeni açısından TCK m. 310/1'in değil TCK m. 81'in veya TCK m. 82/1-g'nin değerlendirileceği söylenebilir.

C. Hakkın Kullanılması

Hukuk düzeninin, kişilere belirli konularda bir hak tanıdığı durumlarda bu hakkın sınırları içerisinde gerçekleştirilen fiiller hukuka uygundur. Bu hak, kamu ve özel hukuk normları, idari veya özel hukuka ait işlem hatta örf-adet hukukundan kaynaklanabilir⁴⁴³.

Hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeninden bahsedebilmek için, kişi tarafından doğrudan doğruya kullanılabilen bir sübjektif hak bulunmalı, kişi bu hakkını belirlenen sınırlar içinde kullanmalı, hakkın kullanılması ile tipe uygun fiil arasında nedensellik bağı bulunmalıdır⁴⁴⁴.

⁴⁴¹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 279-280, 282; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 359, 363.

⁴⁴² Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 283, 284. Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 363-364.

⁴⁴³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 287.

⁴⁴⁴ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 287-288.

Hakkın kullanılması bağlamında, Anayasayı İhlal Suçu, Hükûmete Karşı Suç ve Yasama Organına Karşı Suç açısından tartışılan “direnme hakkı”nı Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu bakımından ele alabiliriz.

Devlet organlarının tasarruflarına karşı olağan hukuk yollarınca öngörölmüş davranışların haricinde olmak üzere siyasî iktidara karşı zor kullanma, direnme hakkının kapsamındadır. Cebir içermeyen ve kurulu düzeni meşru gören sivil itaatsizlik eylemleri ise direnme hakkı kapsamında değildir⁴⁴⁵.

İlk bakışta Anayasal düzene karşı cebir ve şiddete dayanan eylemlerin bir hakka dayanmasının mümkün olmayacağı söylenebilir. Buna karşın Anayasal düzene karşı suçlardan özellikle Anayasayı İhlal Suçu, Yasama Organına Karşı Suç ve Hükûmete Karşı Suçun siyasî suç olması karşısında bu suçları gerçekleştirmek amacıyla hareket edenlerin birtakım haklara sahip olduğunu düşünmeleri mümkündür⁴⁴⁶.

Öğretide direnme hakkı konusuna temkinli yaklaşılmış, bu hakkın kullanılmasının ne zaman ve hangi şartlarda oluşacağını belli olmadığı ifade edilmiş, baskının/zulmün objektif bir tanımının yapılmasının güç olduğuna işaret edilmiştir. Direnme hakkına yer veren ülkelerde dahi siyasal iktidara karşı hareketler cezalandırıldığı ve direnme hakkını kullananların başarıya ulaşamaması durumunda cezalandırılmalarının söz konusu olacağı da belirtilmiştir. Direnme hakkının hukuki olarak düzenlenmesinin de gereksiz olduğu zira bu hakkın başarıya ulaşması, hukuken tanınması sebebiyle değil direnenlerin gücü ve kararlılığına bağlı olduğu da dile getirilmiştir. Bu sebeplerle bu direnme hakkının hukukla ilgili olmaktan ziyade siyaset bilimiyle ve sosyolojiyle ilgili olduğu da ifade edilmiştir⁴⁴⁷.

⁴⁴⁵ Yetkin, **Hükûmete Karşı Suç**, s. 67-68.

⁴⁴⁶ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 254-255.

⁴⁴⁷ Ömer Ömeroğlu, “Direnme Hakkı, Meşruluğu ve Pratik Değeri”, **EÜHFD**, C. XIII, S. 1-2, Y. 2009, s. 114; Yetkin, **Hükûmete Karşı Suç**, s. 79-82.

Direnme hakkının, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlardan, Anayasayı İhlal Suçu, Yasama Organına Karşı Suç ve Hükûmete Karşı Suçta gündeme gelebilmesi, tartışılması mümkün olsa da kanaatimizce bilhassa Cumhurbaşkanına Suikast Suçu bakımından bu hakkın bu suçu işlemeye imkân tanımayacağını söyleyebiliriz. Cumhurbaşkanının öldürülmesi gibi bir hareket bir hakkın kullanılması bağlamında değerlendirilemez. Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçu açısından ise hükûmete karşı suçun işlenmesi esnasında Cumhurbaşkanının hürriyetten yoksun kılınması direnme hakkı bağlamında gündeme gelebilir. Ancak bu durumda da direnme hakkına ilişkin yukarıda yer verdiğimiz eleştiriler göz önünde bulundurulmalıdır.

D. İlgilinin Rızası

Hukuk düzeninin, kişiyi kendisiyle ilgili belirli konular üzerinde başkalarının gerçekleştireceği tasarruflar ile ilgili rıza gösterip göstermemeye yetkili kıldığı durumlarda kişinin açıkladığı rıza doğrultusunda başkalarının gerçekleştirdiği fiiller hukuka uygundur⁴⁴⁸. Bu husus TCK m. 26/2’de, “Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.” şeklinde düzenlenmiştir.

Rızada bulunan kişinin buna ehil olması ve hukuk düzenince kabul edilen şekilde rıza açıklamasında bulunması rıza hukuka uygunluk nedeninin varlığı için gerekli şartlardandır⁴⁴⁹. Yine rıza hukuka uygunluk nedeninden bahsedebilmek için, kişinin üzerinde tasarruf edebileceği bir hakkının bulunması gerekir⁴⁵⁰. Öğretideki baskın görüşe göre, kişinin yaşamı üzerinde mutlak tasarruf yetkisi bulunmamaktadır⁴⁵¹. Dolayısıyla kişinin hayatının aktif bir hareketle sonlandırılmasına ilişkin verdiği rıza geçerli bir rıza değildir, failin fiilini hukuka uygun hale getirmez.

⁴⁴⁸ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 293; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 367.

⁴⁴⁹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 295, 296-297.

⁴⁵⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 293; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 367.

⁴⁵¹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 367-368.

Buna göre, Cumhurbaşkanının aktif ötanaziye ilişkin verdiği rıza hukuken geçerli bir rıza olmadığı için bu rızaya binaen Cumhurbaşkanını öldüren hekim ceza hukuku bakımından sorumlu olacaktır. Ancak bu sorumluluğun TCK m. 81 dolayısıyla mı yoksa TCK m. 310/1 dolayısıyla mı olacağı tartışmalıdır.

Kanaatimizce buradaki problemlili husus yine “suikast” fiilîne verilecek anlamla ilişkilidir. Öğretideki baskın görüş ve kanunun gerekçesine göre suikast kasten öldürme anlamında kabul edilirse, hekim Cumhurbaşkanına suikastte bulunmak suretiyle TCK m. 310/1’e göre cezalandırılacaktır. Ancak suikastın planlı bir öldürme eylemi olarak tanımlanması durumunda ötanazinin planlı bir tıbbi girişim olması dolayısıyla yine tartışma son bulmayacaktır. Aktif ötanazideki planlama tıbbi girişim ile ilgili, her ne kadar hukuken uygun görülme de kişinin isteği ile yapılan bir planlamadır. Suikasttaki planlama ise mağdur Cumhurbaşkanının rızası doğrultusunda gerçekleştirilen bir planlama değildir.

Cumhurbaşkanının yaralamaya örneğin tıbbi müdahaleye gösterdiği rıza da bu şartları taşıyorsa Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı açısından bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilecektir. Yine fiilî saldırı niteliği taşıyan diğer suçlar açısından da suç ile korunan hak konusunda Cumhurbaşkanının mutlak tasarrufta bulunma yetkisinin olup olmadığına göre değerlendirme yapılacaktır.

Koca/Üzülmez, kişinin yalnızca üzerinde mutlak tasarruf yetkisi bulunduğu hakları hususunda rıza gösterebilmesinin, sadece kişiye ait hukuksal değerleri koruyan suç tipleri bakımından rızanın bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi sonucunu doğurduğunu ve bu sebeple Uluslararası Suçlar, Toplumla, Millete, Devlete Karşı Suçlar bakımından rızanın bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir⁴⁵². Her ne kadar Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu Millete ve Devlete Karşı Suçlardan da olsa burada mağdur aynı zamanda şahsen Cumhurbaşkanı’dır. Dolayısıyla “Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu” her ne kadar belirtilen suçlar arasında bulunuyor olsa da mağdur bakımından diğer suçlardan farklılık arz ettiği ve aynı zaman “kişi”yi koruduğu için

⁴⁵² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 294.

bu suç açısından Cumhurbaşkanının gösterdiği rıza şartlarını taşıyorsa bir hukuka uygun nedenidir.

V. KUSURLULUK

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun işlenmesi genellikle Anayasayı İhlal Suçu veya Hükûmete yahut Yasama Organına Karşı Suç ile birlikte işlenmesi ve bu suçların da çoğunlukla devletin silahlı kuvvetlerinde görev yapan asker kişilerin yönetimi veya yardımıyla gerçekleşmiş olması bu kusuru etkileyen nedeni tartışmayı gerektirmektedir.

Devletin yerine getirdiği kamusal hizmetlerin yürütülmesi için kurulan hiyerarşik yapılanma gereği, ast, üstün emirlerine tabidir ve bu emirleri değiştirmeden en kısa süre içerisinde yerine getirmek ile mükelleftir⁴⁵³. Hukuka aykırı bağlayıcı emir veren kişi bundan sorumlu olduğu için hem üst hem de ast açısından burada bir hukuka uygunluk nedeninden bahsedilmese de astın, hiyerarşik düzen nedeniyle kusurunun etkilenmesi söz konusudur⁴⁵⁴.

Anayasa 137/1'e göre kamu görevlisi üstünden gelen emri hukuka aykırı görürse bu emri yerine getirmemekle birlikte görmüş olduğu aykırılığı emri verene bildirir, emri veren emrinde ısrar ederse bu emri yazılı olarak iletirse bu halde emri yerine getirir ve bu fiilinden dolayı sorumlu olmaz. Ancak bu halde de emri yerine getirenin öncelikle emrin hukuka uygunluğunu denetlemesi gerekir. Bu denetleme görevini yerine getirmez ve emir hukuka aykırı ise sorumluluğu devam eder⁴⁵⁵. Bir fiilî hukuka uygun olup olmadığına yönelik değerlendirme yalnızca ceza normları açısından değil tüm hukuk düzenini kapsayacak şekilde yapılır⁴⁵⁶.

⁴⁵³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 341-342.

⁴⁵⁴ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 342.

⁴⁵⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 343.

⁴⁵⁶ Muhammed Demirel, **Amirin Emrini Yerine Getirmenin Ceza Sorumluluğuna Etkisi**, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 43-44.

Ancak amir tarafından verilen emrin denetlenmesi hukuk düzenince engellenmiş ise bu durumda yalnızca emri veren sorumlu olacaktır⁴⁵⁷. Bu durum Anayasa m. 137/3 ve TCK m. 24/4'te belirtilmiştir.

Amirin emrinin hukuka aykırı olmasının yanında suç teşkil etmesi halinde ise hukuk düzeni böyle bir emrin yerine getirilmesine hiçbir şartta izin vermemektedir⁴⁵⁸. Bu halde Anayasa 137/2 ve TCK 24/3 gereği emri veren azmettiren emri yerine getiren ise fail olarak sorumlu olacaktır⁴⁵⁹.

Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu m.14/1'e göre ast, amirinden aldığı emirlerin askeri hizmete ilişkin olup olmamasını araştırmaksızın bu emirlere mutlak surette itaat etmesi gerekmektedir. Ast, üstünden aldığı emirlere ise üstün bu emri vermeye kanun ve nizama göre yetkili olup olmadığının araştırılması sonucunda üst yetkili ise itaate zorunludur⁴⁶⁰. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu m. 14/2 gereği, hukuka aykırı emrin yerine getirilmesinden yalnızca emri veren sorumludur ve m 14/3 gereği, itaat hissini tehdit eden her türlü söz, yazı, fiil ve hareketler cezai yaptırımlar ile engellenir. Bu durumda bu emri yerine getiren kişiye kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir⁴⁶¹.

Askeri Ceza Kanunu m. 41/2 gereği ise, amir veya üstün, hizmete ilişkin konularda verdiği emrin suç oluşturması halinde emri veren sorumlu olmakla birlikte ast kendisine verilen emrin sınırlarını aşar veya bu emrin adli veya idari suç amacını içeren bir fiile ilişkin olduğunu biliyorsa ast da bu emrin yerine getirilmesinden sorumludur⁴⁶². Ancak 5329 sayılı Askerî Ceza Kanunu ile Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç, ve Cezaları Hakkındaki Kanunda

⁴⁵⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 343.

⁴⁵⁸ Demirel, **Amirin Emri**, s. 51.

⁴⁵⁹ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 344.

⁴⁶⁰ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 344-345.

⁴⁶¹ Demirel, **Amirin Emri**, s. 79.

⁴⁶² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 345.

Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un birinci maddesiyle getirilen ek sekizinci madde ve TCK'nın beşinci maddesi uyarınca 5237 s. TCK'nın genel hükümleri Askeri Ceza Kanunu'nda yer alan suçlar hakkında da uygulanır. Bu sebeple Ask. Ceza K. M. 41/2 hükmünün, Anayasa m. 137/2 aykırı olduğu görüşünün⁴⁶³ yanında bu hükmün AsCK ek 8. ve 10. madde ile ilga edildiği görüşü⁴⁶⁴ de öne sürülmüştür.

Konusu suç teşkil eden emir bağlamında bilhassa asker kişiler açısından Anayasayı İhlal Suçu ve Hükûmete Karşı Suç tartışma konusu olmuş olsa da Cumhurbaşkanına Suikast Suçu açısından bu tartışmaların yerinde olmadığını düşünüyoruz. Zira Cumhurbaşkanı olduğu bilinen bir kişinin öldürülmesi emrinin yerine getirilmesi hiçbir surette kusurluluğu etkileyen bir neden olarak kabul edilemez. Öldürülmesi emredilen kişinin Cumhurbaşkanı olup olmadığı konusunda hata ise bu konunun değil, hata konusunun bir bahsidir.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir başka mesele ise haksızlık yanılığsıdır. TCK m. 30/4'te ise haksızlık yanılığsı düzenlenmektedir. Buna göre "işlediği suçun haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz."

Haksızlık yanılığsının, bir insanı öldürmenin hukuken tasvip edilmediğinin herkes tarafından bilinen yahut bilinmesi gereken bir husus olması gerekçesiyle öldürme suçları bakımından mümkün olmadığı görüşü⁴⁶⁵ konumuz suç bakımından da evleviyetle uygulanabilir. Zira gerek bir insanın kasten öldürülmesi gerekse de Cumhurbaşkanına suikaste bulunulması kaçınılmaz bir yanılığ oluşturmaz.

⁴⁶³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 345.

⁴⁶⁴ Demirel, **Amirin Emri**, s. 80-81; Zeynel T. Kangal, **Askerî Ceza Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 116, 117.

⁴⁶⁵ Koca, Üzülmöz, **Özel Hükümler**, s. 126.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURBAŞKANINA KARŞI SUİKAST VE FİİLİ SALDIRI SUÇUNUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ, YAPTIRIMI VE MUHAKEME USULÜ

I. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

A. Suça Teşebbüs

Suç ile korunan hukuksal değer bahsinde belirttiğimiz üzere bu suç ile yalnızca Cumhurbaşkanının yaşamı ve diğer şahsi değerleri değil aynı zamanda kendisinin temsil ettiği topluma ait hukuksal değerler de korunmaktadır. Bu değerlerin ihlali, toplumsal yaşamın devamlılığı hususundaki iradeyi tehlikeye sokabilecektir. Kanun koyucu tarafından vahim görülen bu tehlikelilik sebebiyle bu değerlere yönelen suçlarda olduğu gibi TCK m. 310/1 bakımından da sorumluluk alanı suç yolunda bir adım önde oluşmakta ve suçun cezalandırılabilmesi için neticenin gerçekleşmesi şartı aranmamaktadır⁴⁶⁶.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun cezalandırılabilmesi için suçun azından teşebbüs aşamasında kalmış olması gerekmektedir. Suçun teşebbüs aşamasında kalması durumunda ise suçun tamamlanmış hali ile aynı ceza tatbik edilecektir. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanına Karşı Suikast Suçunun cezalandırılabilmesi için suça teşebbüsün tüm şartları gerçekleşmelidir.

İcra hareketlerine başlanmış olmakla birlikte failin elinde olmayan sebeplerle tamamlanamayan suçlara teşebbüs halinde kalmış suçlar denir⁴⁶⁷. Dolayısıyla teşebbüs, icra hareketi ile suçun tamamlanması arasında söz konusu olmaktadır⁴⁶⁸.

⁴⁶⁶ Kenan Evren Yaşar, “Karşılaştırmalı Olarak Anayasayı İhlal Suçu”, **CHKD**, C. 2, S. 1-2, 2004, s. 191; İzzet Özgenç, **Suç Örgütleri**, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2013, s. 211.

⁴⁶⁷ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.448.

⁴⁶⁸ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 488.

Ceza kanununda suçların kanuni tanımı tamamlanmış suç olarak düzenlenmektedir. Teşebbüsü düzenleyen hükümler olmasaydı hareket ancak tamamlanması durumunda cezalandırılabilirdi⁴⁶⁹. Bu sebeple, teşebbüs, genişletici bir niteliğe sahiptir⁴⁷⁰.

Teşebbüs tüm suçlar için geçerli olmak üzere TCK'nın genel hükümler kısmında düzenlenen bir kurum olmakla birlikte, özel hükümler kısmında da bir takım suçlarla alakalı olarak teşebbüs düzenlemeleri yapılmaktadır⁴⁷¹. TCK m. 310/2'de düzenlenen Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda da bu suçla ilgili özel hükümde teşebbüs kurumu düzenlenmiştir.

1. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçuna Teşebbüsün Şartları

a. Kasten İşlenebilen Bir Suçun Varlığı

Teşebbüsten bahsedebilmek için kişinin belirli bir suçu işlemeye yönelik kasten hareket etmesi elzemdir⁴⁷². Bu husus, TCK m.35'de "işlemeyi kastettiği bir suçu" denilerek düzenlenmiştir⁴⁷³. Dolayısıyla, teşebbüse ilişkin hükümler ancak kasten işlenen suçlar bakımından söz konusu olabilir ve bu suçlara uygulanabilir⁴⁷⁴. Başka söyleyişle, taksirle işlenen suçlara teşebbüsten söz edilemez⁴⁷⁵. Konumuz açısından da Cumhurbaşkanına suikast suçu yalnızca kasten işlenebilen bir suçtur, zira bir suçun taksirle işlenebilmesi için onun kanunda düzenlenmiş olması gerekmektedir.

⁴⁶⁹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 488.

⁴⁷⁰ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 488; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.448.

⁴⁷¹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 489.

⁴⁷² Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.419; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.451; Özgenç, **Genel Hükümler**, s.486.

⁴⁷³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, kast kavramı yerine karar kelimesinin kullanılmasını ve suç kararının, kastı da içine alan daha geniş bir ifade olduğunu savunmaktadır. Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.451. Buna karşılık Sözüer, teşebbüsteki subjektif unsurun kast değil karar olduğu yönündeki düşünceye karşı çıkmaktadır. Adem Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1994, s. 287. Aynı yönde bkz Demirbaş, **Genel Hükümler**, s. 463.

⁴⁷⁴ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.419; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.451.

⁴⁷⁵ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.494; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.419; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s.450; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 487.

Teşebbüs açısından aranan kast, suçu teşebbüs aşamasında bırakmak kastı değil, söz konusu suçun tamamlanmasına yönelik kasttır⁴⁷⁶. Kast, suçun tüm objektif unsurlarını, ağırlaştırıcı nedenleri ve neticeyi de kapsamalıdır⁴⁷⁷. Bu bakımdan, belirli bir suçun işlenmesine teşebbüs edilmesi halinde, failin kastının kapsam ve muhtevası, tamamlanmış suça yönelik kastından bir farklılık göstermez⁴⁷⁸. Yani teşebbüs kastı veya başka bir kavramla suça teşebbüs edilmesine yönelik bir kasttan söz edilemez⁴⁷⁹. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanına suikast düzenlenmek suretiyle onu öldürmeye teşebbüs etmenin istenmesi mümkün değildir. Bu suç açısından failerin kastı Cumhurbaşkanına suikast düzenlemektir ve suikast failin elinde olmayan sebeplerle gerçekleşmezse, bu suça teşebbüs edilmiş olacaktır. Ancak bu suç açısından faile, her iki durumda da (yani hem Cumhurbaşkanına suikast fiilinin neticesi ortaya çıksa da netice failin elinde olmayan nedenlerle ortaya çıkmamış olsa da) aynı ceza verileceğinden suçun teşebbüs aşamasında kalmış olmasının fail açısından cezaî müeyyide bakımından bir farkı kalmayacaktır. Bu nedenle Soyaslan bu tip suçlara “tamamlanması öne alınmış” suç demektedir⁴⁸⁰.

Fail, suç kastına hareket anında, suçu sonuna getirmek üzere sahip olmalıdır. Ancak bu kast, mutlak ve geri alınamaz bir özellikte olmak zorunda değildir. Bu sebeple failin suçu işleme kastını başka koşullara bağlı kılması veya suçu gerçekleştirme hususunda bazı olaylardan şüphe duymakla birlikte suçun icrasına başlaması veya suçun icrasına suçtan vazgeçme çekincesi ile başlaması suç kastını

⁴⁷⁶ Demirbaş, **Genel Hükümler**, s. 463; Dönmezer, Erman, **Ceza Hukuku Cilt II**, s. 113; Hakeri, **Genel Hükümler**, s.494; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.419; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.451; Özgenç, **Genel Hükümler**, s.487.

⁴⁷⁷ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.419-420; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.451; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 288.

⁴⁷⁸ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 287. Nitekim Yargıtay da aynı görüştedir: “Teşebbüste aranan kast, icrasına başlamış cürmü teşebbüs derecesinde bırakma kastı olmayıp söz konusu suçu tamamlamaya yönelmiş kasttır. Bu itibarla teşebbüs kastından söz edilemez. Tamamlanmış suç için ayrı, teşebbüs derecesinde kalmış suç için ayrı kast düşünülemez.” **Yargıtay CGK**, E. 2012/1-1558, K. 2013/72, T. 26.02.2013.

⁴⁷⁹ Demirbaş, **Genel Hükümler**, s. 463; Dönmezer, Erman, **Ceza Hukuku Cilt II**, s. 113; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.419.

⁴⁸⁰ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 335.

bozmaz⁴⁸¹. Örneğin, Cumhurbaşkanına suikast suçunu işlemek üzere Cumhurbaşkanının bulunduğu mekâna girerken oradan uzaklaşmış olma ihtimalinde suçtan vazgeçebileceğini düşünen failin suç kastı yerindedir. Ya da Cumhurbaşkanına suikastte bulunmak isteyen failin korumalarının karşılık vermesi durumunda suçtan vazgeçecek olması durumunda da kastı bozulmaz.⁴⁸²

Kanuni tanımda, kastın yanında failin ilgili suçu işlerken belirli bir saik veya amaca sahip olması aranmışsa bu suçun teşebbüs aşamasında kalması için bu saik veya amacın da gerçekleşmesi gerekir⁴⁸³. Daha önce de belirtildiği üzere Cumhurbaşkanına Suikast suçu her ne kadar siyasi saikle işlenebilen bir suç gibi gözükse ve suç tarihsel olarak genelde bu saikle işlenmiş olsa da bu suçta failin özel bir saik veya amaca sahip olması aranmamaktadır.

Bu suçta, elverişli hareketlerle fiilin yapılması halinde suç tamamlanır⁴⁸⁴. Yani suçun tamamlanması için Cumhurbaşkanının ölmesine gerek yoktur. Ölmesi halinde de suç zaten öncelikle tamamlanmıştır⁴⁸⁵. Bu suçta teşebbüs suçu karakterini veren, bu suç ile hareketin neticeye ulaşmayışının başlı başına cezalandırılıyor olmasıdır. Yani daha önce de belirttiğimiz üzere, ölme neticesinin gerçekleşmemesi halinde de fail, netice gerçekleşmişçesine aynı ceza ile cezalandırılacaktır.

b. Hazırlık ve İcra Hareketleri

Bir suça teşebbüsten bahsedebilmek için aranan ikinci koşul, gerçekleştirilen fiilin icra hareketi vasfını taşıması gerekir⁴⁸⁶. İcrasına başlanmamış sadece suç işleme kararından ibaret olan düşünce cezalandırılmaz⁴⁸⁷. Düşünme, plânlama ve

⁴⁸¹ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 288-289.

⁴⁸² Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 288-289.

⁴⁸³ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.494; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.420.

⁴⁸⁴ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s.792.

⁴⁸⁵ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 335.

⁴⁸⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 488.

⁴⁸⁷ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.491; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 421.

karar alma ne kadar kötü olursa olsun kişinin iç dünyasında kaldığı müddetçe ve hareket vasıtasıyla dış dünyada ortaya çıkarılmadığı müddetçe ceza hukukunun konusu değildir⁴⁸⁸. Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun teşebbüs aşamasında kalmış olmasının dahi TCK'daki en ağır ceza ile cezalandırılmış olması bu hususa ayrıca eğilmeyi önemli kılmaktadır. Ayrıca Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçları işlemek amacıyla bir takım hazırlık hareketlerinin bağımsız suç tipi olarak düzenlenmesi ve bu durumun istisna teşkil etmesi⁴⁸⁹ de bu hususta ayrıntılı bir değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Zira hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması kuralı ceza hukukunun bireysel hak ve özgürlüklerle bağlantılı önemli bir kuralıdır⁴⁹⁰.

Kanun koyucu, dış dünyada meydana gelen bir davranışı ancak belirli bir nesnel özellik ve içerik kazanmasıyla birlikte cezalandırma yoluna gitmektedir⁴⁹¹. Bu gayelerle suça teşebbüs ancak suçun kanuni tanımındaki icra hareketlerine başlanması ile mümkün hale gelir⁴⁹². Bunun bir sonucu olarak da henüz ceza hukuku bakımından bir haksızlık özelliği kazanmamış hazırlık hareketleri kural olarak cezalandırılmaz⁴⁹³. Totaliter rejimlerde, devlet ideolojisinden sapan vatandaşları ceza hukuku ile sıkı bir denetimde tutmak amacıyla hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı dile getirilmektedir⁴⁹⁴. Sonuç olarak anlaşılmaktadır ki hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması hususu devletin ceza hukuku anlayışını da ortaya koymaktadır. Devlet, hazırlık hareketlerini cezalandırmamak ile kişi hak ve özgürlüklerine ceza hukuku aracılığıyla haksız bir müdahalede bulunmaktan kaçınmaktadır⁴⁹⁵. Suça uzaklığı ve suç ile bağlantısı ne olursa olsun her hazırlık hareketini cezalandırma

⁴⁸⁸ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.491.

⁴⁸⁹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.492.

⁴⁹⁰ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.491,500; Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 93.

⁴⁹¹ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 328.

⁴⁹² Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 421.

⁴⁹³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.421; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 488.

⁴⁹⁴ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 329.

⁴⁹⁵ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 609-610; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 328-329.

yoluna gitmek ceza adaletiyle uyuşmayacağı gibi bu durum kanunilik ilkesi ile de çatışır⁴⁹⁶. Bilhassa siyasî suçlarda bu konunun önemi daha da artmaktadır.

Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması kuralının istisnası ise, hazırlık hareketi niteliği taşıyan birtakım fiillerin kanunda suç olarak tanımlanmasıdır⁴⁹⁷. Ancak bu durumda da bir suça teşebbüsün hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının mevzu bahis olmadığı, bu hareketlerin tüm unsurlarıyla bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmesi sayesinde bu kurala bir istisna getirilmediği söylenmektedir⁴⁹⁸. Kanun koyucu himaye edilmek istenen hukukî yararın ehemmiyetini nazara alarak hazırlık hareketlerinin de cezalandırılmasına imkan tanımıştır⁴⁹⁹. TCK m. 220’de düzenlenen suç işlemek için örgüt kurulması suçunun diğer suçlara yönelik bir hazırlık hareketi özelliği taşımasına karşın cezalandırılması, buna örnek teşkil etmektedir⁵⁰⁰. Devletin güvenliğine karşı veya Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlardan herhangi birini elverişli araçlarla işlemek üzere iki veya daha fazla kişinin maddi vakıalarla anlaşmaya varması da esasen bu suçlar açısından bir hazırlık hareketi mahiyeti taşısa da TCK m. 316’da düzenlenerek bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Artık, Cumhurbaşkanına suikast suçunu işlemek için iki veya daha fazla kişinin TCK m. 316’da belirtilen şekilde anlaşmasının, hazırlık hareketi sayılarak cezalandırılmaması yoluna gidilmeyecek, bu anlaşma bağımsız bir suç olarak tanımlandığı için cezalandırılacaktır.

TCK m. 314 düzenlemesi ile Devlete karşı suçlara yönelik hazırlık hareketi sayılacak hareketlerin cezalandırılmasının, Devlete karşı suçların meydana getirdiği

⁴⁹⁶ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.497.

⁴⁹⁷ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 609; Hakeri, **Genel Hükümler**, s.499-500

⁴⁹⁸ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 330.

⁴⁹⁹ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.241.

⁵⁰⁰ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 488-489.

zarar tehlikesi ve devletin varlığının korunmasının taşıdığı önem sebebi ile olduğu söylenmiştir⁵⁰¹.

Özek, Devlete karşı suçlara hazırlık hareketi teşkil eden bu suçların cezalandırılması yoluyla Devlete karşı suçların hazırlık hareketlerini sınırlı olarak belirlenmesi ve bu hazırlık hareketleri dışında başka hazırlık hareketleri olmadığına saptanmasının amaçlanmadığını ifade etmektedir⁵⁰². Dolayısıyla TCK m.314'ün varlığı, Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçuna hazırlık hareketinin m. 314 hükmüyle sınırlı olduğu anlamına gelmemektedir.

Silahlı örgüt suçunda faillerin silahı 4. ve 5. bölümdeki suçları işleme amacına ulaşmak için araç olarak kullanması ile organizasyon ve disiplinlilik, devletin himaye edilen hukukî değerlerinin zarara uğraması açısından yakın ve ciddi bir tehlike olarak görülmüştür⁵⁰³. Hatta 765 s. TCK'da bu hazırlık hareketi Devlete karşı suçlarda cezalandırılan en ağır sonuca en yakın hareket olarak kabul edilmişti. 5237 s. TCK'nın 135. maddesi ile bu örgütlere silah sağlama hareketi de bu suç ile aynı cezaya sahiptir.

Yine cezalandırılan bu hazırlık hareketlerini, suça teşebbüse teşebbüs olarak değerlendirmemek gerekir⁵⁰⁴.

Kanuni tanımda yer alan “doğrudan doğruya icraya başlama” teşebbüsün doğduğu anı ifade etmektedir. Dolayısıyla bu anın belirlenmesi suretiyle yapılacak değerlendirme hazırlık hareketleri ile icra hareketleri arasındaki ayrımı ortaya koymak suretiyle yapılacaktır. Bu ayrımın ince bir çizgiden oluşması nedeniyle

⁵⁰¹ Çetin Özek, “Anayasayı İhlal Suçunda ‘Hazırlık Hareketleri-İcra Hareketi’”, **Yargıtay Dergisi**, C. 16, S. 1-2, Ocak-Nisan 1990, ss. 98-120, s. 98.

⁵⁰² Özek, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 101.

⁵⁰³ Özek, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 102.

⁵⁰⁴ Yaşar, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 223.

hazırlık-icra hareketi arasındaki belirlemeyi yapmak için çeşitli teoriler öne geliştirilmiştir⁵⁰⁵:

Şekli objektif teori, tipik hareketi icra hareketine başlangıç saydığı için bu hareket suçun kanuni tanımdan unsur yahut nitelikli unsur olarak bulunmalıdır⁵⁰⁶. Dolayısıyla kanuni tanımda yer almayan hareketler, hazırlık hareketleri olarak tanımlanacaktır⁵⁰⁷. Bu teori gereği, Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda da faydalanılabilecek biçimde örneğin, kasten öldürme suçu bakımından failin silahla ateş etmesi yani kurşunun namludan çıkması ölüm neticesinin kapsamına girdiğinden hazırlık değil icra hareketidir⁵⁰⁸. Ancak ateş etme fiilinden önce gelen, silah çekme, şarjörü doldurma, nişan alma gibi hareketler hazırlık hareketleridir⁵⁰⁹. Bu teorinin, suçta ve cezada kanunilik ilkesine uygun olduğu ancak icra hareketi niteliğindeki birtakım hareketlerin bu teori esas alındığında hazırlık hareketi sayılması gerektiği ve bu bakımdan hazırlık ve icra hareketlerini ayırmakta yetersiz olduğu yönünden eleştirilmiştir⁵¹⁰. Yine teorinin, kanuni tanımda belirtilen unsurları göz önünde bulundurması karşısından bilhassa serbest hareketli suçlarda tüm hareketlerin kanuni tanımda belirtilmemesi teorinin bir zaafı olarak belirtilmiştir⁵¹¹.

Frank teorisi olarak da adlandırılan **maddi objektif teoriye** göre ise kanuni tanımda düzenlenen harekete zorunlu bağlılığı sebebiyle doğal anlayışa göre tipik hareket ile ayrılmaz bütün teşkil eden hareketler icra hareketi, bu özellikte olmayan hareketler ise hazırlık hareketidir⁵¹². Böylece tipik sayılmayacak bir hareketin

⁵⁰⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.421; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 346.

⁵⁰⁶ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.453; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 346-347.

⁵⁰⁷ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 347.

⁵⁰⁸ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.422; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.453; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 347.

⁵⁰⁹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.422; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 347.

⁵¹⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s.422; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.453; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 348.

⁵¹¹ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 348.

⁵¹² Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.453; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 351.

yapılan değerlendirme sonucunda kanuni tanımdaki harekete zorunlu bağlılığı öngörülebiliyorsa bu hareket icra hareketi sayılacaktır. Dolayısıyla maddi objektif teoriye göre hazırlık hareketi sayılabilecek tüfeği omza almak, silahın tetiğini indirmek, silahla nişan almak hareketleri doğal olarak öldürme hareketi ile bir bütünlük arz ettiği için icra hareketi sayılacaktır⁵¹³.

Bu teori, “zorunlu bağlılık” ölçütünün soyut olması ve zorunlu bağlılığın tespitinde kullanılan “doğal anlayış” kriterinin nasıl somutlaştırılacağı ve nasıl anlaşılacağı gerekçeleriyle eleştirilmiştir⁵¹⁴ ve zorunlu bağlılık ölçütü “doğrudan doğruya bağlılık” şeklinde anlaşılmalıdır⁵¹⁵. Yine, suç tipinde yer almayan hareketlerin icra hareketi sayılmasının hazırlık ve icra hareketi ayrımını yapmayı zorlaştırması bakımından da teori eleştiriye uğramıştır⁵¹⁶.

Sübjektif teoriye göre ise teşebbüsün cezalandırılabilmesi failin suç işleme iradesini veya tehlikeliliğini ortaya koymasıyla mümkündür. Bu sebeple failin bu suç İşleme kararını gerçekleştirmek üzere ortaya koyduğu hareketler icra hareketi, böyle olmayan hareketler ise hazırlık hareketi olacaktır. Soyut suç işleme kararı yeterli değildir, suç işleme iradesi etkin bir şekilde ortaya çıkmalıdır. Bu görüş sahiplerinden bazıları suç kastını ortaya koyan “herhangi” bir hareketi icra hareketi kabul ederken bazıları ise suç kastını “kesin biçimde” ortaya koyan hareketi, diğer bazıları ise “suç kastını “şüpheye yer vermeyecek biçimde” ortaya koyan hareketi icra hareketi kabul etmektedir⁵¹⁷. Bu görüş sahiplerinden diğer bir kısmı failin “belirleyici ve kesin kararı verdikten sonra” gerçekleştirdiği hareketleri, diğer bir kısmı ise failin “geri dönülmez şekilde suç işleme kararını verdikten sonra” gerçekleştirdiği hareketleri icra hareketi saymaktadır⁵¹⁸. Bu teori, failin iradesinin

⁵¹³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.422-423; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 351-352.

⁵¹⁴ Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 352-353.

⁵¹⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.423; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 353.

⁵¹⁶ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.453.

⁵¹⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 423; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.452.

⁵¹⁸ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 423-424.

belirlenmesinin gerekli kılınması karşısında iradenin nasıl tespit edileceği sorunu üzerinden eleştirilmiştir⁵¹⁹

Maddi objektif ve sübjektif teorileri birlikte yorumlayarak uygulayan **karma teori** de suçu doğrudan doğruya gerçekleştirmek üzere girişilen hareketleri veya başka bir ifadeyle suç ile korunan hukuksal değeri doğrudan doğruya tehlikeye düşüren hareketleri icra hareketi olarak kabul etmektedir. Karma teori hazırlık-icra hareketi ayrımında üç kriteri esas almaktadır⁵²⁰.

İlk kriter failin, harekete ilişkin tasavvuru, failin suçun icrasını tatbiki ne şekilde öngördüğü ve bu öngörünün objektif olarak doğrudan doğruya icra edilebilir olup olmadığı araştırılarak ortaya konulmasıdır. İkinci kriter ise failin tasarımını hayata geçirmek üzere bir hareketin yapılıp yapılmadığının tespitidir. Üçüncü ve son kriter ise suçun doğrudan doğruya icrasını oluşturan bir hareketin bulunup bulunmadığının tespitidir⁵²¹. Bu teoriye göre suç tipinin kısmen gerçekleştirildiği hallerde ve suç tipindeki maddi unsurlar ile doğrudan doğruya irtibatlı bulunan hareketlerin gerçekleştirildiği hallerde suça teşebbüs söz konusudur.

Türk Ceza Kanunu'nun, öğretide “doğrudan doğruya icraya başlama”nın maddi objektif teorinin benimsediği bir ölçüt olmasından bahisle maddi objektif teoriyi benimsediği belirtilmektedir⁵²². Nitekim madde gerekçesinde de sübjektif ölçütün kabul edilemeyeceği bu sebeple “doğrudan doğruya icraya başlama” ifadesine yer verildiği belirtilmiş ve “işlenmek istenen suç tipiyle belirli yakınlık ve bağlantı içindeki hareketlerin” icra hareketi sayılacağı vurgulanmıştır⁵²³. Dolayısıyla kanuni tanımdaki unsurları veya nitelikli hallerin yerine getirilmesi icra hareketi teşkil edecek ve bu husus tespit edilirken hareketin suçun konusu ile yakın bağlantısı

⁵¹⁹ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.452.

⁵²⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 424.

⁵²¹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 424-425.

⁵²² Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 425; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.453-454; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 494.

⁵²³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 494.

olup olmadığı, hukuksal değeri tehlikeye düşürüp düşürmediği araştırılacaktır. Kanuni tanımda neticeye yer verilip bu neticeyi gerçekleştirecek hareketlere unsur olarak yer verilmediği durumda bu neticeye sebebiyet verecek hareketler ve bu hareketlere zorunlu olarak bağlı hareketler de icra hareketi sayılacaktır. Serbest hareketli suçlar olan bu suçlarda genel yaşam deneyimleri ve hayatın olağan akışına göre hareketin neticeyi gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceği belirlenmelidir⁵²⁴. Dolayısıyla Cumhurbaşkanına Suikast Suçunda da faydalanılacak yukarıda yer verdiğimiz örnekte olduğu gibi silahla Cumhurbaşkanına nişan almak icra hareketi olarak kabul edilecekken bu silahın temin edilmesi hazırlık hareketi sayılacaktır.

Suikast planı yapmak, suçun işleneceği yerde keşifte, tatbikatta bulunmak gibi hareketler hazırlık hareketleridir⁵²⁵. Bu suçu işlemek için failerin bir araya gelmesi TCK. 220, 314 veya 316 maddelerinde düzenlenmiş suçları oluşturabilir. Ancak bu tip hazırlık hareketleri ne Cumhurbaşkanına Suikast Suçunu ne de Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı suçunu oluşturur.

c. Elverişli Hareketlerin Gerçekleştirilmiş Olması

Suçta teşebbüsten bahsedilmek için aranılan üçüncü koşul ise elverişli hareketlerle doğrudan doğruya suça başlanmasıdır⁵²⁶. Suçun kanuni tanımındaki unsurları gerçekleştirmek için uygun olan hareketlere elverişli hareket denilmektedir⁵²⁷. Bir başka deyişle, elverişli hareket, suçun kanuni tanımındaki unsurları yerine getirebilme kudretine sahip hareketlerdir⁵²⁸.

Elverişlilik, yalnızca suç işlenirken kullanılan araç açısından değil, suçun konusu dahil tüm hareket açısından bulunmalıdır⁵²⁹. Suçta kullanılan aracın yanında,

⁵²⁴ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 426.

⁵²⁵ Hafızoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s. 378.

⁵²⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 498.

⁵²⁷ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 428.

⁵²⁸ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.495; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 428.

⁵²⁹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 498; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.452.

hareket ve mevcut diğ er şartların bütünlüğü elverişlilik bakımından değerlendirmeye tabi tutulmalıdır⁵³⁰. Aynı hareketin her olayda elverişli olup olmaması hususu farklılık arz edeceğ inden olay anındaki şartlar göz önünde bulundurulmalıdır. Yine bu değerlendirme, normal hayat tecrübesi çerçevesinde tarafsız bir gözlemcinin bilgi ve öngörüsü ile yapılmalıdır⁵³¹.

Hareketin elverişliliği suçun işlendiği andaki şartlar ve suçun maddi unsuru göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Bunun dışında bazı somut olaylarda failin sahip olduğu özel bilgi de elverişliliğin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁵³². Cumhurbaşkanına suikast suçunda Cumhurbaşkanının hemofili olduğu bilgisine sahip failin Cumhurbaşkanını hafif bir şekilde yaralaması neticenin gerçekleşmesi açısından elverişlidir. Ya da şeker hastası olduğu bilinen Cumhurbaşkanının yemeğine aşırı şekilde şeker konulması da elverişli sayılacaktır. Silah ile yapılan öldürme hareketinde Cumhurbaşkanının silahın etki alanı içerisinde olması durumunda hareket ölüm neticesinin gerçekleşmesi açısından elverişlidir⁵³³.

Ancak hareketin elverişsizliği ile failin elinde olmayan nedenlerle tamamlanamaması da karıştırılmamalıdır⁵³⁴. Örneğin Cumhurbaşkanının zırhlı olduğu bilinen aracına ateş etmek neticenin gerçekleşmesi açısından elverişli bir hareket değildir. Fakat kurşun geçirmez bir camın ardında olduğu bilinmeyen Cumhurbaşkanına silah ile ateş edilmesi failin hesaba katmadığı bir durumun gerçekleştirmek istediği neticeye engel olması sebebiyle neticenin gerçekleştirilememesi teşkil eder.

Suçun konusu da hareketin elverişliliğ inin belirlenmesi bakımından önemlidir. Ancak suçun konusunun yokluğu ile hareketin elverişsizliği de

⁵³⁰ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.494; Koca, Üzülm ez, **Genel Hükümler**, s. 428.

⁵³¹ Koca, Üzülm ez, **Genel Hükümler**, s. 428-429.

⁵³² Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 499.

⁵³³ Koca, Üzülm ez, **Genel Hükümler**, s. 429; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 499.

⁵³⁴ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.496.

karıştırılmamalıdır⁵³⁵. Suçun konusunun yokluğu hareketin elverişsizliğine değil işlenemez suça sebebiyet verir⁵³⁶.

d. Failin Elinde Olmayan Nedenlerle Suçu Tamamlayamaması

Suçun teşebbüse elverişli olduğu zaman aralığı icra hareketlerinin başladığı andan itibaren suçun tamamlandığı ana kadar olan vakittir. Suç tipinde belirtilen objektif unsurlardan herhangi birisinin gerçekleşmemesi durumunda suçun tamamlanmadığı kabul edilmektedir⁵³⁷. Kural olarak neticenin gerçekleşmesi ile suç tamamlansa da neticenin gerçekleşip suçun tamamlandığı durumlar da mevcuttur. Bu sonuca TCK m.36/1’de düzenlenen Gönüllü Vazgeçme kurumunun düzenlenme biçiminden de ulaşılmaktadır. Zira madde metninde “*Fail, ... suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse ...*” denilerek bu husus vurgulanmıştır. Nitekim TCK m. 109’da düzenlenen Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma Suçunda, mağdurun bir yere kilitlemesi suretiyle netice gerçekleşse de devam etmektedir. Suç, mağdurun tekrar özgürlüğüne kavuşması ile tamamlanır⁵³⁸. Ancak neticenin gerçekleştiği an ile suçun tamamlandığı anın farklılığı teşebbüs kurumu açısından önemsizdir. Teşebbüs açısından neticenin gerçekleştiği an suçun tamamlandığı andır. Bu ayrım iştirak bahsi açısından önem kazanır⁵³⁹.

Bu bakımdan teşebbüsün tamamlanmış suç gibi cezalandırıldığı suçlarda failin neticeyi gerçekleştirmesinin önünde hiçbir engel kalmaması eleştirilmiştir. İtalyan öğretisinde, neticenin gerçekleşmediği, suçun teşebbüs aşamasında kaldığı durumlarda, failin teşebbüs aşamasında kalan bu fiil karşısında kanundaki en ağır

⁵³⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 430; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 500.

⁵³⁶ Hakeri, **Genel Hükümler**, s.497; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 430; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 500.

⁵³⁷ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.457.

⁵³⁸ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.458.

⁵³⁹ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.458.

ceza ile cezalandırılmasının, faili fiilini tamamlamaya teşvik ettiğini ve suçtan vazgeçmeye, geri dönmeye isteklendirmediğini ifade edildiği belirtilmiştir⁵⁴⁰.

2. TCK m.310/1’de Belirtilen Teşebbüsün Maddi Unsur Olup Olmadığı Meselesi

Anayasayı İhlal Suçunun ilk fıkrası TCK m.309/1’de şu şekilde düzenlenmiştir: *“Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar.”*

Yasama Organına Karşı Suç’un ise ilk fıkrası 311/1’de, *“Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerini kısmen veya tamamen yapmasını engellemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılırlar.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Hükümete Karşı Suç’un ilk fıkrası ise 312/1’de, *“Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.”* biçimindedir.

Bu üç suç da Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu gibi, “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” dandır. Üç suçun hareketinde de teşebbüs edenler veya teşebbüs eden kimse ibaresi geçmektedir. Bu suçların maddi unsurunun bu şekilde tanımlanmış olması öğretide bu suçlar açısından teşebbüsün hukukî niteliğini tartışmalı kılmıştır⁵⁴¹. Bir görüş, teşebbüsün, suçun maddi unsuru

⁵⁴⁰ Soyaslan, **Özel Hükümler** s.792.

⁵⁴¹ Bu tartışmalar için bkz. Erdi Yetkin, **Hükümete Karşı Suç**, s. 144-152.

olduğunu kabul etmektedir⁵⁴². Diğer görüş ise bu suçlarda da teşebbüsün genel hükümlerde düzenlenen teşebbüsü belirttiğini söylemektedir⁵⁴³.

TCK m. 310/1’de de Ceza Kanunu’nun genelinin aksine teşebbüs ile ilgili durum kanuni tanımda düzenlenmiştir. Ancak bu düzenleme yukarıda belirttiğimiz diğer üç suçtaki düzenleme gibi “teşebbüs edenler” veya “teşebbüs eden kimse” şeklinde hareketi tanımlarken kullanılmamış, ayrı bir cümle ile “Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.” denilerek düzenlenmiştir.

Görülmektedir ki kanun koyucu, TCK m. 310 hükmünü teşebbüs açısından düzenlerken, m. 309, m.311 ve m.312’ye göre farklı bir usul belirlemiştir. Bu farklılaşmanın, 765 s. TCK’da suçun tamamlanmış hali ile teşebbüs aşamasında kalmasının aynı ceza ile cezalandırılmasının 5237 s. TCK’ya da yansıtılmış olmasıyla tarihsel bir sebebe dayandığı iddia edilmiştir⁵⁴⁴.

Her ne sebeple olursa olsun, TCK m. 310/1’in ikinci cümlesi olan “Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.” cümlesi ile bu suç açısından teşebbüsün, genel hükümlerde bulunan m. 35 uyarınca suç uygulanması gereken bir kurum olduğu ortaya koyulmuştur. TCK m. 35’te belirtilen hususların verilecek ceza haricinde geçerli olacağı düzenlenmiş olmaktadır. Yalnızca verilecek cezada teşebbüs gereği indirim yapılmayacak suç tamamlanmış gibi ceza verilecektir.

⁵⁴² Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 180-188; Gözübüyük, **Ceza Kanunu Şerhi Eski Bası**, s. 110; **Yeni Bası**, 614; Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s. 373, 387.

⁵⁴³ Özek, **Siyasî İktidar Düzeni**, s. 121-122; Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal**, s. 198-199;

⁵⁴⁴ Yetkin, **Hükûmete Karşı Suç**, s. 152. Yazar tarafından TCK m. 309, m. 311 ve m. 312 hükümlerine de m. 310’a benzer şekilde “Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.” ibaresi eklenmesi suretiyle bu suçların tamamlanmasının mümkün olup olmaması ve teşebbüsün bu hükümler açısından hukukî niteliği tartışmalarının sona erdirilmesi önerisi getirilmiştir.

3. Teşebbüs Suçları Bakımından Cumhurbaşkanına Suikast Suçu

Belirli neticeye yönelik teşebbüs özelliği taşıyan hareketlerin cezalandırılması durumunda bu tür suçlara teşebbüs suçu adı verilmektedir⁵⁴⁵. Yine bu suçlara teşebbüs suçları yanında tamamlanması öne alınmış suç da denilmiştir⁵⁴⁶. Örneğin, TCK m.309’da düzenlenen Anayasal Düzeni Zorla Değiştirmeye Teşebbüs Suçu bu nitelikte bir suçtur. Zira kanuni tanımında, suçun hareketi tanımlanırken “teşebbüs edenler” ifadesine yer verilmiştir. Dolayısıyla bu suçlara teşebbüs mümkün değildir⁵⁴⁷. Bu husus örneğin TCK m.309’un gerekçesinde de “*teşebbüs hareketlerinin bağımsız suç olarak düzenlendiği suçlara teşebbüs mümkün değildir.*” şeklinde belirtilmiştir⁵⁴⁸.

Teşebbüs suçları failin girişimi ile tamamlanır. Yani başka bir deyişle, failin elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başladığı anda teşebbüs suçları tamamlanmış olur. Bu sebeple teşebbüs suçlarına teşebbüs etmek mümkün değildir. Aksi kabul hem mantıksız hem de anlamsızdır⁵⁴⁹.

TCK. m. 252/3’te “*Rüşvet konusunda anlaşmaya varılması halinde suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.*” denilerek m. 252/1’de düzenlenen Rüşvet suçunda icra hareketinin belirli aşamaya varmasının cezalandırılması söz konusudur⁵⁵⁰. Yine TCK m. 188/3’te uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin “satışa arzı”nın, bu maddelerin satışı ile aynı ceza ile cezalandırılması da aynı hususa örnektir⁵⁵¹.

Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun teşebbüs aşamasında kalması halinde suçun tamamlanmış hali ile aynı ceza ile cezalandırılmasından bahisle bu husus ayrı

⁵⁴⁵ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 507.

⁵⁴⁶ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 333.

⁵⁴⁷ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.449.

⁵⁴⁸ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 507.

⁵⁴⁹ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 333.

⁵⁵⁰ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.507.

⁵⁵¹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.507.

bir suç olarak Cumhurbaşkanına Suikaste Teşebbüs Suçu adı ile tanımlanması söz konusu olsa da bu suç bu haliyle de diğer teşebbüs suçlarından farklılık arz etmektedir. Zira Cumhurbaşkanına Suikaste Teşebbüs Suçunun tamamlanması halinde hala bu suçu cezalandıracak kurulu hukuk düzeni devam etmektedir ve dahi suçun tamamlanması da bu haliyle mümkündür.

Bu açıdan hükûmet tasarısında TCK m. 310'un düzenleniş biçimi tartışılabilir. Tasarıda TCK m. 310 hükmü, kabul edilen ve yürürlükte olan maddeden farklı düzenlenmişti. Bu farklılığı da değerlendirmek gerekirse, Hükûmet tasarısında madde metnine şu şekilde yer verilmişti: *“Cumhurbaşkanına suikast teşebbüsünde bulunan kimse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Fiil, eksik teşebbüs derecesinde kalmış ise müebbet hapis cezası verilir.”* Gereğesi ise şu şekilde idi: *“Madde, Cumhurbaşkanına karşı insan öldürme cürmüne teşebbüs edilmiş olmasını, tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Bizim mevzuat geleneğimizde Cumhurbaşkanlığı veya Devlet Başkanlığı gibi, Devletin en yüksek makamını işgal eden zatın “öldürülmesi” gibi bir sözcüğe kanunda da yer vermemek için bu hususta öteden beri kullanılmasına alışılmış “suikast” sözcüğü tercih edilmiştir. Bilindiği gibi suikast Devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi planlı tarzda öldürmeyi ifade ederse de burada insan öldürmeyi belirtmek amacıyla kullanılmıştır⁵⁵².”*

Hükûmet tasarısındaki metinde, yürürlükteki kanundan farklı olarak Cumhurbaşkanına suikaste bulunmak cezalandırılmamış yalnızca suikaste teşebbüste bulunmak cezalandırılmış ve 5237 s. TCK'da yer verilmeyen eksik-tam teşebbüs ayırımına uygun olarak ceza düzenlemesi yapılmıştır. Hükûmet tasarısındaki metinde sadece teşebbüsün cezalandırılıp suçun tamamlanmış halinin cezalandırılmamasında diğer kalkışma suçlarına benzer bir düzenleme yapılmak istendiği görülmektedir. Ancak kalkışma suçlarında yalnızca teşebbüsün

⁵⁵² **Türk Ceza Kanunu Tasarısı, 12/5/2003**, <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf> ,(E. T. 17.01.2019)

cezalandırılması suçun tamamlanmış halini cezalandıracak bir hukuk sisteminin kalmayacağına yönelik bir sonuçtur. Cumhurbaşkanına Suikast Suçu açısından ise bu düşünce yerinde değildir. Bu suçun tamamlanması örneğin Anayasal Düzenin ortadan kalkması sonucunu doğurmayacaktır. Bu açıdan hükümet tasarısındaki metin yerine kabul edilen ve yürürlükte olan TCK m. 310 hükmünün düzenlemesi yerindedir.

Bu hususu da belirttikten sonra kalkışma suçlarının incelenmesine ve Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun kalkışma suçları bakımından gösterdiği özelliklerin belirtilmesine devam edilebilir. Kalkışma suçlarının neticesiz suçlar olduğu belirtilmektedir⁵⁵³. Ancak Cumhurbaşkanına Suikast Suçu neticeli bir suçtur. Bu yönüyle de diğer teşebbüs suçlarından ayrılmış olmaktadır.

Teşebbüs suçlarda suç tamamlanmamış olsa dahi kanun suç tamamlanmışçasına cezaya hükmedilmesini düzenlenmiştir⁵⁵⁴. Kanun, Cumhurbaşkanına Suikast Suçuna teşebbüs edilmesini de tamamlanmış suçun cezası ile cezalandırmıştır⁵⁵⁵. Bu suça teşebbüs suçu niteliğini veren, hareketin neticeye ulaşmayışının başlı başına cezalandırılmasıdır⁵⁵⁶. Ancak bunu yaparken bu teşebbüs haline yönelik hareketleri bu nitelikteki diğer suçlarda olduğu gibi belirtmemiştir. Dolayısıyla herhangi bir şekilde Cumhurbaşkanına Suikast Suçuna teşebbüs etmek suçun tamamlanmış şekli ile cezalandırılması için yeterlidir. Suçun düzenleniş biçiminin farklılığı burada da ortaya çıkmaktadır.

Kalkışma suçlarının tamamlanması mümkün olmadığı belirtilmektedir. Zira tamamlanmaları halinde bu suçları cezalandırabilecek mer'î hukuk düzeni ortadan kalkmaktadır⁵⁵⁷. Kalkışma suçları açısından İtalyan Ceza öğretisi açısından da

⁵⁵³ Aygün Eşitli, “Anayasayı İhlal Suçu”, s. 1690, 1697.

⁵⁵⁴ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.507; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s.241.

⁵⁵⁵ Özgenç, **Genel Hükümler**, s.507.

⁵⁵⁶ Soyaslan, **Genel Hükümler**, s. 336.

⁵⁵⁷ Ezgi Aygün Eşitli, “Anayasayı İhlal Suçu”, **AÜHFD**, C.65, S.4, Y. 2016, s. 1690, 1694-1695; Sonay Evik, **Devletin Birliğini**, s.1743.

eskiden kabul edildiği bugün azınlıkta kaldığı belirtilen sübjektif görüşe göre kalkışma suçları ile teşebbüs arasında fark vardır. Bu görüşe göre, kalkışma suçlarının kanuni metninde düzenlenen “yönelik fiil” ibaresinin, hareketin yöneldiği iradeye, failin gerçekleştirmek istediği amaca ilişkin olduğu için zararlı neticenin gerçekleşmesine yönelik hazırlık hareketlerinin yapılmasıyla elverişlilik koşulu aranmaksızın suçun tamamlandığı kabul edildiği belirtilmiştir⁵⁵⁸. Ancak bugün İtalyan Ceza öğretisinde de baskın görüş olan objektif görüşe göre kalkışma suçları ile teşebbüs arasında fark kalmadığı ifade edilmektedir⁵⁵⁹.

Hakeri de hem teşebbüs suçu hem de kalkışma suçu olarak isimlendirdiği ve bu hususta bir ayırım yapmadığı bu suçlarda kanun koyucunun korumak istediği hukuksal yararın önemine binaen failin cezalandırılabilmesini daha ön aşamaya çekmeyi amaçladığı ifade etmektedir. Bu nedenle bu suçlarda suç tipinin hazırlık hareketleri veya teşebbüs durumu tamamlanmış suç gibi cezalandırılmaktadır⁵⁶⁰.

Tamamlanması öne alınmış suçlarda da kalkışma suçlarında da suçun icrasına başlanmakla beraber suç tamamlanmış kabul edilir. Başka anlatımla, her ikisinde de belirli neticeye yönelik hareketin varlığıyla birlikte hareketin neticeye ulaşması durumu suç tipinde düzenlenmemiştir. Fakat tamamlanması öne alınmış suçlarda hareketin neticenin gerçekleşmesi, hareketin başarıya ulaşması halinde mer’i hukuk düzeni ortadan kalkmamaktadır. Bu suçlarda neticenin cezalandırılmaması hukukî veya fiilî imkânsızlık halinden dolayı değil kanun koyucunun cezalandırmama takdirinden kaynaklanmaktadır⁵⁶¹. TCK 304 bu suçlara örnek olarak verilebilir. Ancak İtalyan öğretisinde bir görüşün kalkışma suçlarının tamamlanması öne alınmış suçların içerisinde ele alındığı da ifade edilmiştir⁵⁶².

⁵⁵⁸ Sonay Evik, **Devletin Birliğini**, s. 1737.

⁵⁵⁹ Sonay Evik, **Devletin Birliğini**, s. 1737-1738.

⁵⁶⁰ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 184.

⁵⁶¹ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 21.

⁵⁶² Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s.22, dn. 4.

“Teşebbüsü tamamlanmış suç gibi cezalandırılan suçlar”da ise kalkışma suçları ve tamamlanması öne alınmış suçlarda olduğu gibi hareketin kendisi cezalandırılmakla birlikte kanun koyucu neticenin gerçekleşmesini de ayrıca cezalandırılmıştır⁵⁶³. Bu suçlara örnek olarak ise çalışmamıza konu Cumhurbaşkanına Suikast Suçu verilmektedir. Kalkışma suçlarının bu suçlardan farkı ise yine neticenin gerçekleşmesi halinde kurulu hukuk düzeninin ortadan kalkacak olması nedeniyle neticenin gerçekleşmesinin cezalandırılmış olmasıdır. Aygün Eşitli, kalkışma suçlarının, TCK m. 302’de düzenlenen Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçu, TCK m. 309’da düzenlenen Anayasayı İhlal Suçu, TCK m. 311’de düzenlenen Yasama Organına Karşı Suç olduğunu belirtmiştir⁵⁶⁴.

Hakeri’nin de belirttiği üzere önemle vurgulanmalıdır ki bir suçun teşebbüs suçu olması ancak kanuni tanım ile mümkün hale gelebilir. Yargıtay’ın herhangi bir gerekçeyle bir suçun teşebbüs suçu olarak kabul etmesi mümkün değildir⁵⁶⁵.

4. Cumhurbaşkanına Suikast Suçuna Teşebbüsün Mümkün Olup Olmadığı Meselesi

Kanuni tanımda suçun teşebbüs etmenin suç tamamlanmışçasına ayrıca cezalandırıldığı suçlara teşebbüs mümkün değildir⁵⁶⁶. Yani teşebbüs suçu olarak isimlendirilen bu suçlara teşebbüs cezalandırılmaz. Zira yukarıda da belirtildiği üzere teşebbüs ancak suçun tamamlanmasına yöneliktir.

Dönmezer/Erman ise bu suçların nitelik itibariyle teşebbüse elverişli olduklarını ancak kanunun açık istisnaî hükmü nedeniyle bu suçların teşebbüs aşamasında kalsalar dahi tamamlanmış gibi cezalandırılmalarının, teşebbüs hali ile tamamlanmış suçu ayırmada pratik bir fayda bırakmadığını belirtmektedir⁵⁶⁷.

⁵⁶³ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 21-22.

⁵⁶⁴ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 18.

⁵⁶⁵ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 185.

⁵⁶⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s.435; Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler.**, s.636.

⁵⁶⁷ Dönmezer, Erman, **Ceza Hukuku Cilt II**, s. 156-157.

TCK m.310/2’de, Cumhurbaşkanına fiilî saldırıda bulunulmasının cezalandırılması bir teşebbüs suçu değildir. Teşebbüs etmek suçun hareketleri arasında sayılmamış yahut bu suça teşebbüs edilmesi hali tamamlanmış suç gibi cezalandırılmamıştır.

Bu hususta tartışılacak suç TCK m.310/1’de düzenlenen Cumhurbaşkanına Suikast Suçudur. Bu suçta, suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması halinde de suçun tamamlanmış hali ile aynı cezaya mahkûm edilmesi öngörülmüştür. Bu sebeple Cumhurbaşkanına Suikaste Teşebbüs Suçuna teşebbüsün mümkün olmayacağı söylenmiştir⁵⁶⁸.

Hafizoğulları/Özen, ölüm neticesinin meydana gelmesi halinde pek tabii suç yolunun tüketilmesi suretiyle suçun tamamlanmış bir suç olarak cezalandırılacağını ancak failin, işlemeyi kastettiği bir suçu, iltibasa yer vermeyecek şekilde doğrudan doğruya icraya başladığı durumun suçun işlenmesi için yeterli olduğunu söylemektedir⁵⁶⁹.

5. Cumhurbaşkanına Suikast Suçu Bakımından Gönüllü Vazgeçme

TCK’nın gönüllü vazgeçmeyi düzenleyen 36. maddesine göre, *“Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır.”*

Suçun tamamlanması kadar tüm aşamalarda mümkün olan gönüllü vazgeçme⁵⁷⁰, failin kendi isteğiyle icra hareketlerini sonlandırması veya icra hareketlerini tamamladıktan sonra iradi, aktif hareketleriyle tipik neticenin

⁵⁶⁸ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 435; Soyaslan, **Özel Hükümler**, s.792.

⁵⁶⁹ Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s.378.

⁵⁷⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 438; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 511

oluşmasını engellemesi olarak ifade edilebilir⁵⁷¹. Gönüllü vazgeçmenin hukukî niteliği ise cezayı kaldıran şahsi sebeptir⁵⁷².

Gönüllü vazgeçmenin cezalandırılmamasının nedeni konusunda çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Suç siyaseti teorisine göre gönüllü vazgeçmenin cezalandırılmamasının nedeni, suçun icrasına başlayarak failin yıktığı köprüleri altından yapmasına imkân vererek geri dönmesini sağlamak ve bu sayede suç ile mücadele etmektedir. Af-ödül teorisine göre ise gönüllü vazgeçme ile suç teşkil eden fiilî hukuku yıkıcı etkisi kaybolduğu için teşebbüsten vazgeçen faili mükafatlandırmak gerekir. Başka bir teoriye göre ise gönüllü vazgeçme ile ceza ile umulan amaçlar ortadan kalkmaktadır. Hukuk teorileri görüşüne göre ise gönüllü vazgeçme ile teşebbüsün hukukî varlığı ortadan kalkmakla birlikte yasal bir cezalandırma engeli ortaya çıkmaktadır⁵⁷³.

İlk olarak, icra hareketleri aşamasında fail, icra hareketlerini sonuna kadar götürme olanak ve güce sahip olmasına karşın icraya devam etmemesi durumunda gönüllü vazgeçme söz konusudur. Bu durumda gönüllü vazgeçmenin söz konusu olabilmesi için failin nihai olarak kastını kaldırması ve icra hareketlerinden kesin olarak vazgeçmesi gerekmektedir⁵⁷⁴.

İkinci olarak da icra hareketleri aşamasının tamamlanmasından sonra da gönüllü vazgeçme, suçun tamamlanmasının veya neticenin gerçekleşmesinin önlenmesi ile de mümkün olabilir. Neticenin gerçekleşmesini engelleme amacıyla yapılan hareketler ve failin kendi çabaları ile neticenin gerçekleşmesinin engellenmesi durumunda gönüllü vazgeçme söz konusu olur⁵⁷⁵.

⁵⁷¹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 438; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 235.

⁵⁷² Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 438; Özgeç, **Genel Hükümler**, s. 509.

⁵⁷³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 439-440; Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, s. 238-239.

⁵⁷⁴ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 440.

⁵⁷⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 441.

Gönüllü vazgeçmenin neticesinde fail, icra hareketlerine başladığı suçtan dolayı cezalandırılmayacak ancak bu noktaya kadar işlenen fiiller başka bir suça vücut veriyorsa bu suçlardan dolayı failin sorumluluğu devam edecektir⁵⁷⁶. Örneğin, mağduru öldürmek isteyen fail silah ile ateş edip onu yaraladıktan sonra ölüm neticesinin gerçekleşmemesi için iradi bir çaba gösterir ve ölüm neticesi gerçekleşmez ise kasten öldürme suçuna teşebbüsten değil ancak kasten yaralamadan sorumlu olacaktır⁵⁷⁷.

Bir görüşe göre kalkışma suçlarında (teşebbüs suçlarında), suçun kanuni tanımında teşebbüs hali yaptırımı bağlandığı için bu suçlarda gönüllü vazgeçme mümkün değildir⁵⁷⁸.

Faile geri dönme imkânı tanıma ve ödüllendirmeyi, gönüllü vazgeçmeye ceza verilmemesinin nedenleri olarak ifade eden diğer bir görüşe göre ise gönüllü vazgeçme kurumunun suç politikasına dayanan ve suçtan doğan zararın azaltılmasını amaçlayan niteliğinin bu suçlar açısından da geçerli olduğu ifade edilmektedir⁵⁷⁹.

TCK m. 41’de ise iştirak halinde işlenen suçlarda gönüllü vazgeçme düzenlenmiştir. Buna göre “*İştirak halinde işlenen suçlarda, sadece gönüllü vazgeçen suç ortağı, gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanır. Suçun; a) Gönüllü vazgeçenin gösterdiği gayreti dışında başka bir sebeple işlenmemiş olması, b) Gönüllü vazgeçenin bütün gayretine rağmen işlenmiş olması, hallerinde de gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanır.*”

Müşterek faillerden yalnızca gönüllü vazgeçen bundan faydalanacak diğer failler suçun tamamlanması için icra hareketlerine devam etmişler ancak ellerinde olmayan nedenlerle suçu tamamlayamamışlarsa suça teşebbüsten sorumlu olacaklardır. Esas olan yine gönüllü vazgeçenin suçun tamamlanmaması

⁵⁷⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 444; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 510.

⁵⁷⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 444; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 513.

⁵⁷⁸ Artuk, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 272.

⁵⁷⁹ Karlıcioğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 223-224.

hususundaki gayretidir. Gönüllü vazgeçen, elinden gelen tüm gayreti gösterdikten sonra suç bu çabanın dışında bir sebeple gerçekleşmemiş olsa da veya tüm çabasına rağmen suç işlenmiş olsa da gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalanır⁵⁸⁰.

Kalkışma suçları açısından gönüllü vazgeçmenin mümkün olmadığı kabul edilirse iştirak halinde bu suçun işlenmesi durumunda suç ortaklarının da suçu neticesini önlemede gayret göstermesi hususunda hukuk düzeninin teşvik edici bir düzenlemesi bulunmayacaktır.

Kanaatimizce Cumhurbaşkanı Suikast Suçu açısından gönüllü vazgeçme hükümlerini uygulama hususunda bir engel bulunmamaktadır. Zira gönüllü vazgeçme bir genel hüküm olarak TCK m. 36'da düzenlenmiş olmakla tüm suçlar açısından uygulanabilir. Aynı zamanda bu suç açısından gönüllü vazgeçmenin mümkün olmadığını söylemek, gönüllü vazgeçmenin temeli olarak ifade edilen suç politikasına yönelik mülahazalara da ters düşecektir. Örneğin Cumhurbaşkanı öldürmeye teşebbüs eden failin suçu neticeye erdirmesi ile erdirmemesi arasında ceza bakımından bir farklılık bulunmaması, faili her halde suçu neticeye erdirmeye itecektir. Bu bakımdan TCK m. 310 hükmünün uygulanmasında gönüllü vazgeçme hükümleri göz önünde bulundurulmalıdır.

B. İştirak

Suç gösterdiği özelliği gereği ancak birden fazla kişinin fail olarak katılımıyla gerçekleştirilebiliyorsa bu suçlara çok failli suçlar adı verilir⁵⁸¹.

Cumhurbaşkanı Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu tek failli düzenlenmiştir bir suç tipidir. Ancak suçun tek fail tarafından işlenmesinin zorluğu karşısında bu suçun iştirak halinde işlenmesi muhtemeldir. Ancak TCK m. 309, 311, 312'de düzenlenen suçların tek faille işlenmesinin ciddi zorluğu karşısında bu suçların çok failli suçlar olup olmadığına dair tartışmanın TCK m. 310 açısından yapmanın gerekli olmadığını

⁵⁸⁰ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 584-585.

⁵⁸¹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 517.

düşünüyoruz. Zira TCK m. 310'un çok faille işlenmesi suçu kolaylaştırırsa da tek faille işlenmesi de bahse konu suçlar kadar zor değildir.

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, iştirak açısından bir özellik arz etmemektedir. Suça iştirake ilişkin TCK'daki genel hükümler bu suç için uygulanacaktır.

Müşterek fail, TCK m. 37'ye göre "*fiilî birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri*"dir. Müşterek fail olabilmek için suçun işlenişi üzerinde müşterek hakimiyet kurulması ve birlikte suç işleme kararının mevcut olması gerekir⁵⁸². Birlikte suç işleme kararına binaen, suçun icrai hareketlerini birlikte gerçekleştirmek suretiyle suç oluşturan fiilî icrası üzerinde müşterek hakimiyet kuran kişiler müşterek faildir⁵⁸³.

Müşterek faillikte suçun icrasına yönelik iş bölümü vardır ve failler bu iş bölümü esasına dayalı olarak ortak katılım ile suçu işlemektedirler⁵⁸⁴. Her müşterek failin, suçun icrasına ilişkin etkili, fonksiyonel katkısı, suç planının başarıya ulaşması bakımından önem arz etmektedir⁵⁸⁵. Bunun için müşterek failliğin mevcut olup olmadığı değerlendirmesinde, suç ortaklarının suçun icrasındaki rol dağılımına ve suçun işlenişine sağladığı katkının zorunluluğuna bakılacaktır⁵⁸⁶. Suçun icrasına verilen katkı suçun başarıyla işlenmesi bakımından zaruret arz ediyorsa burada fonksiyonel hakimiyet ve dolayısıyla müşterek faillik vardır⁵⁸⁷.

Nitekim Yargıtay da 2019 yılında Cumhurbaşkanına Suikast Suçu ile ilgili vermiş olduğu kararında, sanığın, Cumhurbaşkanının yerini öğrenmesini ve olay

⁵⁸² Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 523, 536.

⁵⁸³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 523.

⁵⁸⁴ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 455; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 522.

⁵⁸⁵ Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 522; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 524.

⁵⁸⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 455.

⁵⁸⁷ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 524.

esnasında ve öncesinde gerçekleştirdiği faaliyetlerin suçun başarıya ulaştırılmasında etkin ve önemli olmasını müşterek faillik olarak değerlendirmiştir⁵⁸⁸.

Müşterek faillik için olay yerinde bulunması da zorunlu değildir⁵⁸⁹. Uzaktan, fiilî işlenişini yönlendirerek müşterek fail olunabilir. Ancak suçun planlamasına iştirak eden kişi daha sonra suçun icrasına iştirak etmemek ile suçun üzerinde fonksiyonel bir hakimiyet kurmadıysa bu kişi müşterek fail değil, şerik olarak sorumlu olacaktır. Dolayısıyla suçun icrasına yönelik, plan hazırlamak kesin olarak müşterek failliği göstermez⁵⁹⁰. Suç planı hazırlamak suretiyle bir başkasını suça azmettirmek de mümkündür.

Nitekim Yargıtay da Cumhurbaşkanına Suikast Suçu ile ilgili verdiği kararda bu değerlendirmeyi yapmıştır: “*Olay mahallinde bulunmasalar da gerek ülke genelindeki darbe kalkışmasının gerekse Cumhurbaşkanına suikast suçunun planlama, hazırlı ve organizasyonu içinde yer alan, fiilî başarı ile tamamlanması açısından yapılan iş bölümü doğrultusunda, icra sırasında olay yerinde olan diğer sanıklarla sürekli iletişim halinde kalarak idare, koordinasyon ve lojistik temini görevlerini yerine getiren sanıklardan O. K., Ü. Ç., Ö. C’nin sorumluluklarının da müşterek faillik kapsamında değerlendirilmesi gerekirken, örgüt hiyerarşisi içinde ve örgütsel faaliyet çerçevesinde işlenen suçlar yönünden uygulanma yeri bulunmayan TCK’nın 38. Maddesi gereğince azmettiren olarak kabul edilmesi sonuca etkili olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır*⁵⁹¹”.

⁵⁸⁸ “Olay mahallinde bulunmasa da ülke genelindeki darbe kalkışması kapsamında Cumhurbaşkanına suikast suçunun planlama, hazırlık ve organizasyonu içinde yer alan, fiilî başarı ile tamamlanması açısından yapılan iş bölümü doğrultusunda Cumhurbaşkanının tam olarak bulunduğu yeri öğrenen, Ankara’dan aracıyla hareket edip Ç. Üssüne gelen, başyaver olan sanığın, konumu ile olay esnasında ve öncesinde gerçekleştirdiği faaliyetlerin, eylemlerin planlanması, yerine getirilmesi ve başarıya ulaşması bakımından etkinliği ve önemi nazara alındığında, TCK’nın 37. maddesi uyarınca asli fail olarak sorumlu tutulması gerekirken, anılan yasanın 39/2. maddesi gereğince suça yardım eden olarak kabul edilmesi suretiyle eksik ceza tayin edilmesi, ...” **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

⁵⁸⁹ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 458.

⁵⁹⁰ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 458; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 524.

⁵⁹¹ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

Yargıtay'ın kararında bahse konu olayın sanıklarının, azmettiren değil de müşterek fail olarak kabul edilmesinde, kişilerin Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun icrası sırasında, olay yerinde bu fiilî gerçekleştiren kişilerle sürekli iletişimde kalmak suretiyle onları idare ettikleri ve koordinasyon ve lojistik temini görevlerini yerine getirmeleri etkili olmuştur. Değindiğimiz üzere yalnızca Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun planlama aşamasına iştirak edilip, suçun icrasına iştirak edilmeseydi, bu kişiler ilk derece mahkemesinin verdiği karar doğrultusunda azmettiren olarak değerlendirilebilirlerdi.

Müşterek failliğin, müşterek hakimiyet kurulması şartından sonra diğer şartı birlikte suç işleme kararıdır. Birlikte suç işleme kararı, bir hareketin icrasına ve neticenin gerçekleştirilmesine ilişkin olmalı⁵⁹² ve failer arasında suç teşkil eden fiilin işlenmesinde müşterek hareket ettiklerine ilişkin bir iradenin hâkim olması gerekmektedir⁵⁹³.

Birlikte suç işleme kararı, suçun icrası sırasında da oluşmuş olabilir⁵⁹⁴. Bu durumda diğer müşterek failerin en azından buna rıza göstermeleri gerekir⁵⁹⁵. Ayrıca müşterek failerin, birlikte suç işleme kararı için birbirlerini tanımalarına da gerek yoktur⁵⁹⁶. TCK m. 310/1'deki suçun işlenmesi için kurulan örgüte üye kimselerin birlikte suç işleme kararını almalarında birbirlerini tanımaları gerekmemektedir.

Dolaylı faillik ise bir kişinin üzerinde müessiriyet kurmak suretiyle o kişiyi suç işleme hususunda araç olarak kullanmaktır⁵⁹⁷. Bu durumda dolaylı fail, fail gibi

⁵⁹² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 454.

⁵⁹³ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 536.

⁵⁹⁴ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 523; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 544.

⁵⁹⁵ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 524; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 544.

⁵⁹⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 454; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 524; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 537.

⁵⁹⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 463; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 525.

sorumlu tutulur⁵⁹⁸. Cumhurbaşkanı üzerinde cebir veya tehdit ile veya başka bir suretle hakimiyet kurulması suretiyle kendisini öldürmesini sağlama durumunda, bu hakimiyeti kuran kişi dolaylı fail olacaktır.

Şeriklik ise, azmettirme veya yardım etme olarak ortaya çıkabilir.

Azmettirme, belirli bir suç işlemeye konusunda hali hazırda bir fikri bulunmayan ve buna bağlı olarak suç işlemeye karar vermemiş olan bir kişinin bir başkası tarafından bu suç işlemeye karar verdirilmesidir⁵⁹⁹. Kişi daha önceden suç işlemeye karar vermişse azmettirme olmaz. Azmettirme ancak kasten gerçekleştirilebilir⁶⁰⁰. TCK m. 38/1'e göre "başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır."

Bir başkasının kasten işlediği bir suçun kasten maddi veya manevi olarak desteklenmesine ise yardım etme denir⁶⁰¹.

Manevi yardım, failin suç işlemeye kararını kuvvetlendirmek, desteklemektir. TCK m. 39/2/a'da belirtildiği üzere "suç işlemeye teşvik etmek", "suç işlemeye kararını kuvvetlendirmek", suç işlenmesinden sonra yardımda bulunmayı vaat etmek", "suçun nasıl işleneceği konusunda yol göstermek" olarak belirtilmiştir.

Maddi yardım ise TCK m. 39/2/b'de "suçun işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak" ve m. 39/2/c'de "suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak" olarak belirtilmiştir.

Maddi yardımın suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yapılması gerekmektedir. Suçun işlenmesinden sonra yapılan yardım maddi yardım sayılmayacaktır.

⁵⁹⁸ Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 525.

⁵⁹⁹ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 485; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 553.

⁶⁰⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 488; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 554.

⁶⁰¹ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 558.

Nitekim Yargıtay da Cumhurbaşkanına Suikast Suçu ile ilgili vermiş olduğu kararında, sanığın suça iştirak iradesi ortaya koymadığına eyleminin suçun işlenmesinden sonra faillerin helikopterine yakıt koymaktan ibaret olduğuna bu sebeple de yardım eden olarak sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir⁶⁰².

Yardımanın, meydana gelen netice ile nedensellik bağı içerisinde bulunması gerekir⁶⁰³. Kendisine ait bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi ile de suçun icrasına yardımda bulunulabilir⁶⁰⁴. Her halükârda kişinin yardım eden olabilmesi için suçun işlenmesine kasten yardım etmesi gerekmektedir⁶⁰⁵. Taksirle yapılan yardım cezalandırılmaz⁶⁰⁶. Yardım etme için müşterek faillikte aranılan birlikte suç işleme kararı aranmaz⁶⁰⁷.

⁶⁰² "... sanık C. A hakkında Cumhurbaşkanına suikast suçuna yardım etme ve anayasayı ihlal suçlarından kurulan hükümler incelendiğinde;

Derece mahkemelerinin, maddi olaya ilişkin kabullerine göre; yakıt almak için sorumluluk bölgesindeki üsse inen helikopterde bulunan sanıkların, Cumhurbaşkanına suikast suçunun failleri olduklarını bildiğine dair delil bulunmayan ve iştirak iradesi ortaya konamayan, bilakis helikopterin ilk gelişinde aldığı tedbirler ve davranışları itibariyle suikast olayına ilişkin iştirak iradesi bulunmadığı anlaşılan sanığın, anılan suçun faillerinin M.'ye gelmeleri (saat 03.03) Cumhurbaşkanının M.'deki otelden (saat 01.15) ve D.'den (saat 01.43) ayrılma saatleri de nazara alındığında bu suç yönünden icra hareketlerinin tamamlanmasından sonra il valisi ve Jandarma komutanı olan tanıkların, helikopterin darbeci askerlerin kullanımında olduğu, yakıt vermesinin sorumluluğunu gerektireceği yönündeki ihtar ve telkinlere itibar etmeyerek amiri olan sanık T. K'nin talimatı doğrultusunda diğer sanıkları taşıyan helikoptere yakıt vermesinden (saat 04.30-04.50) ibaret olayda; maddi ve manevi unsurları itibariyle oluşmayan müstet Cumhurbaşkanına suikast suçundan CMK'nın 223/2-a maddesi gereğince beraatine karar verilmesi gerekirken yetersiz ve çelişkili gerekçe ile yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi hukuka aykırı görülmüştür." **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

⁶⁰³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 497; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 527; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 559.

⁶⁰⁴ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 559.

⁶⁰⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 500; Özbek, "v.d.", **Genel Hükümler**, s. 527.

⁶⁰⁶ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 560.

⁶⁰⁷ Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 537.

Suç ortaklarının azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilmeleri bağıllık kuralı ile mümkündür. Bu husus kapsadığı alan dolayısıyla incelememiz dışında bırakılacaktır⁶⁰⁸.

C. İçtima

1. Genel Olarak

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı suçuna özel olarak TCK'da özel bir iştirak hükmü bulunmamaktadır. Dolayısıyla TCK'da düzenlenen genel iştirak hükümleri bu suç için de uygulanacaktır. Bu sebeple kanundaki içtima ilişkilerine yer verilmesi gerekmektedir. İçtima ile ilgili tartışmalara ise konumuz açısından yer verilmemiştir.

5237 s. TCK, “fiil sayısınca suç, suç sayısınca ceza” ilkesini kabul etmiştir⁶⁰⁹. Buna göre, cezaların içtimaı (gerçek içtima) kural, suçların içtimaı ise istisnadır⁶¹⁰. İstisna olarak suçların içtimaı yok ise her suç bağımsızlığını korur ve işlenen her suçtan dolayı ayrı ayrı ceza verilir⁶¹¹.

TCK'nın birçok maddesinde aslında tek fiille işlendiği için suçların içtimaı olarak değerlendirilecek olan suçlarda bunu engellemek için gerçek içtima hükümlerine yer verilmiştir⁶¹².

Amaç suç-araç suç ilişkisinin olduğu suçlarda fail veya failler amacına ulaşarak amaç suçu işlemişlerse ayrıca bu suçtan dolayı cezalandırılacak yani gerçek içtima kuralı uygulanacak olsa da bazı suçlarda bu durum ayrıca belirtilmiştir⁶¹³.

⁶⁰⁸ Bağıllık kuralı için bkz. Muhammed Demirel, **Suçta İştirakte Bağıllık Kuralı**, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık, 2017, s. 357-374; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 476-485; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 528-537; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 563-583.

⁶⁰⁹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 604; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 506; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 588.

⁶¹⁰ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 604; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 506.

⁶¹¹ Hakeri, **Genel Hükümler**, s. 604; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 506.

⁶¹² Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 507.

Birden fazla suç işlenmesine karşın fail veya faillere tek bir suçtan dolayı ceza verilen durumlarda ise suçların içtimaı söz konusudur⁶¹⁴.

Fikri içtima, failin tek bir fiille farklı suçları işlemesi veya aynı suçu birden fazla işlemesidir⁶¹⁵. İşlenen suçların farklı olması durumunda farklı neviden fikri içtima; suçların aynı olması halinde ise aynı neviden fikri içtima söz konusudur.

Farklı neviden fikri içtimada birden fazla suç olmasına ve kural olarak fail veya faillerin bu suçların hepsinden ayrı ayrı cezalandırılacak olmalarına rağmen bir istisna ile yalnızca en fazla cezayı gerektiren suç uyarınca cezalandırılmaları söz konusudur⁶¹⁶.

2. Görünüşte İçtima

Fikri içtimada fiil ile ilgili birden çok norm bulunmakla birlikte bu normlar çeşitli suçları sonuçlamakta ve kanun koyucu suçların çokluğunu üzerinden cezalandırmayı bırakıp failin sadece en ağır suçtan cezalandırılmasını öngörmektedir. Görünüşte içtima hallerinde ise normlar arasındaki ilişkiden ötürü olaya uygulanabilecek normlardan sadece birinin uygulanması söz konusudur. Böylece bu hallerde fail tarafından gerçekleştirilen fiile uygulanacak tek bir ceza normunun bulunması sebebiyle bu içtima haline “görünüşte” dendiği belirtilmiştir. Aslında ortada gerçek manada birden fazla suç olmayınca suçların birleşmesinden de söz edilemez⁶¹⁷.

Aynı fiil ile ilgili görünen ceza normlarından hangisinin uygulanması gerektiğine normların birbiriyle ilişkisi ve bunların yorumu ile ulaşılmaktadır. Bu

⁶¹³ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 507.

⁶¹⁴ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 507.

⁶¹⁵ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 532.

⁶¹⁶ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 532.

⁶¹⁷ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s.457.

sebeple de kanun koyucunun görünüşte içtima hallerine kanunda yer vermesi gerekmediği belirtilmiştir⁶¹⁸.

a. Genel Norm – Özel Norm İlişkisi Yönünden Görünüşte Birleşme

Birden fazla suç tanımının aynı hukuksal değeri koruması ancak özel olanının genel olanından ilave birtakım unsurlara yer vermesi durumunda özel norm-genel norm ilişkisi bulunmaktadır. Özel norm-genel norm ilişkisine göre aynı hukuksal değerleri koruyan birbirinden bağımsız hükümlerin tek bir fiille ihlal edilmesi durumunda yalnızca özel normdan ceza verilme yoluna gidilir⁶¹⁹. Özel normun önceliği ilkesi özel normdaki suç tanımı uygulama kabiliyeti kazanır yani genel normu geriye iter, bertaraf eder⁶²⁰. Özel norm, genel normun unsurlarını kapsamakla birlikte ayrıca birtakım özel unsurlar da bu normda bulunmaktadır⁶²¹. Özel norm-genel norm ilişkisinde fikri içtimadan farklı olarak ortada tek bir suçun var olduğu ifade edilmektedir⁶²². Özel norm-genel norm ilişkisi hususunda TCK'da bir düzenleme bulunmamaktadır, bu mesele normlar arasındaki çatışmaların giderilmesine dair normların yorumlanması faaliyetine ilişkindir⁶²³.

Yukarıda da belirtildiği üzere bu ilişkinin var olabilmesi için özel normun da genel normun da aynı hukukî değeri koruması gerekir. Fikri içtimada ise farklı hukukî değerleri koruyan normların tek fiil ile ihlali söz konusu olmakla genel norm-özel norm ilişkisinden farklılaşmaktadır. Yine özel normun genel normun özelliklerinin yanında başka özelliklere sahip olması da genel norm-özel norm ilişkisinin varlığında aranan ikinci bir koşuldur⁶²⁴.

⁶¹⁸ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 551.

⁶¹⁹ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 576-577; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 107, 648.

⁶²⁰ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s. 458; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 552; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 577; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 107, 648.

⁶²¹ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s. 458; Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 552.

⁶²² Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 578.

⁶²³ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s. 463.

⁶²⁴ Kayıhan İçel, **Suçların İçtimalı**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1972, s. 186-187.

Genel norm-özel norm ilişkisine, suçun temel şekli ile nitelikli şekli arasındaki ilişki; özgü suç ile genel suç arasındaki ilişki ve genel kanun ile özel kanun arasındaki ilişki verilebilir⁶²⁵

b. Tüketen – Tüketilen Norm İlişkisi Yönünden Görünüşte Birleşme

Suç tanımlarından biri diğerinin haksızlık içeriğini kapsamak suretiyle tüketiyorsa bu durumda bu suç tanımları arasında tüketen-tüketilen norm ilişkisi bulunmaktadır⁶²⁶. Bu durumun varlığını kabul için tüketen normun, tüketilen normun koruduğu hukuksal değerlerin tümünü ortak bir şekilde koruması gerekmektedir⁶²⁷. Genellikle tüketen norm, tüketilen normun içerdiği suçu ya unsur ya da ağırlaştırıcı neden olarak kapsamına alsada bazen de bu ilişki fiilî işlenmesiyle ortaya çıkan hukuka aykırılığın sonraki fiilleri kapsamıyla önceki fiilleri barındıran normun uygulanmasının yeterli olması sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu ikinci halde cezalandırmayan sonraki fiillerden bahsedilir⁶²⁸. Bu ilkenin söz konusu olabilmesi için normların içerdiği suçlar arasında bir zorunluluk ilişkisi bulunması koşulu yoktur⁶²⁹.

Bileşik suç, tüketen-tüketilen norm ilişkisinin türlerinden biridir⁶³⁰.

c. Geçitli (Müterakki) Suç

Birden fazla hukukî yararın bir suç tipinde birleştiği durumlardan bir diğeri de **geçitli suçlardır**. Ağır suçun işlenmesi için hafif suçun da işlenmesinin yani ağır suça giden yolda hafif suçtan da geçilmesinin gerekli olduğu suçlara geçitli suçlar

⁶²⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 552.

⁶²⁶ İçel, **Suçların İçtimai**, s. 173-174; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 552-553; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 578.

⁶²⁷ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s. 458; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 578; Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 552-553.

⁶²⁸ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s. 458.

⁶²⁹ İçel, **Suçların İçtimai**, s. 193.

⁶³⁰ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 553.

denir. Kasten öldürme suçu ile yaralama suçu arasındaki ilişki geçitli suçlar açısından örnek verilerek, kasten öldürme suçunu işlemek üzere harekete geçen failin netice gerçekleşmemesi durumunda yaralama suç tipinden cezalandırılmaması yine kasten öldürme suçundan (teşebbüs) cezalandırılması gerektiği ifade edilmiştir⁶³¹. Tüketen-tüketilen norm ilişkisinden farklı olarak geçitli suçlarda iki suç arasında bir zorunluluk ilişkisi olduğu belirtilmiştir⁶³².

d. Asli Norm – Yardımcı Norm İlişkisi Yönünde Görünüşte Birleşme

Asli norm-tali (yardımcı) norm ilişkisinde ise boşlukları veya eksiklikleri tamamlama fonksiyonu gören bir tali normun varlığından söz edilir. Yardımcı norm olarak da ifade edilen bu normlarda genellikle “fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde” ifadesine yer verildiği görülür⁶³³ ve bu durumda mutlak yardımcı norm olduğu belirtilmektedir. Kanuni tanımda “maddesinde gösterilen haller dışında” vb. ifadelerle yer veriliyorsa da açık nispi yardımcı norm olduğu, bu hallerin dışında da bu ilişkinin bulunabileceği ancak bu hallerde normlar arasındaki ilişkinin ve kanun koyucunun iradesinin araştırılarak bu sonuca varılması gerektiği ifade edilmiştir⁶³⁴. Asli normun varlığı halinde, yardımcı normun sonralığı ilkesi gereği yardımcı norm uygulama alanı bulmaz⁶³⁵.

Yardımcı normun kanunda açıkça görülmediği hallerde normların içerdiği suçlar arasındaki ilişkinin zorunlu olup olmadığına bakılarak, bir suç diğerinin işlenmesinde zorunlu ise ve bu zorunluluk durumu suçlardan birinin diğerinin unsuru olması sebebiyle gerçekleşiyorsa asli norm-yardımcı normun; suç diğerinin unsuru

⁶³¹ Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 274-275.

⁶³² Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 275.

⁶³³ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 556; Özbek, “v.d.”, **Genel Hükümler**, s. 580; Özgenç, **Genel Hükümler**, s. 107, 650. TCK m. 244/4 ve 245/3 bu suçlara örnek olarak verilebilir.

⁶³⁴ İçel, “v.d.”, **Suç Teorisi**, s. 459.

⁶³⁵ Koca, Üzülmöz, **Genel Hükümler**, s. 556.

ise ve aralarında zorunluluk ilişkisi yoksa tüketen-tüketilen normun bulunduğunu sonucuna varılabileceği belirtilmiştir⁶³⁶.

Somut tehlike suçunun soyut tehlike suçuna göre; zarar suçunun somut tehlike suçuna göre; tamamlanmış suçun teşebbüs aşamasında kalmış suça göre; iştirakin ağır şekillerin hafif şekillerine göre asli norm olduğu ve diğerlerinin tali norm olduğu belirtilmiştir⁶³⁷.

3. TCK m. 309 ile İçtima İlişkisi

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu en çok TCK m. 309 ve 312 ile birlikte gerçekleştirilebilir ve tarihsel olarak da öyle olmuştur. Bu sebeple TCK m. 310'un, TCK m. 309 ile içtima ilişkisini incelemek gerekmektedir.

Aygün Eşitli'ye göre, Anayasayı İhlal Suçu ile birlikte işlenen ve ayrıca cezalandırılması gereken başka suçların varlığından bahsedilemez zira bu suçlar Anayasayı İhlal Suçu içerisinde eriyecektir⁶³⁸. Başka bir deyişle diğer suçlar, bu suçun hareket unsurunu oluşturmak ile başka bir suç oluşturmaz, hep birlikte Anayasayı İhlal Suçunun kalkışma fiilini teşkil ederler. Her ne kadar bir fiille birden fazla suç işlenmesinden bahisle fikri içtima hükümleri de uygulanması da TCK m. 309/2 hükmü ile yasaklansa da bu hükme ihtiyaç yoktur⁶³⁹. Kalkışma suçlarında amaç unsuru her biri açısından farklılık arz ettiği için de bu suçlar arasında bir çakışma noktası da bulunmamaktadır, hareketin yönelmiş olduğu suç tipine göre yalnızca o suç işlenmiş olacaktır⁶⁴⁰.

Yazar, Cumhurbaşkanının fonksiyonu itibariyle bağımsız bir suç ile korunmaması karşısında, Cumhurbaşkanlığının Anayasal bir organ olması dolayısıyla anayasal düzene dahil olduğundan bahisle TCK. m. 309'da düzenlenen

⁶³⁶ İçel, "v.d.", **Suç Teorisi**, s. 461-462.

⁶³⁷ Koca, Üzülmez, **Genel Hükümler**, s. 556.

⁶³⁸ Aygün Eşitli, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 1719.

⁶³⁹ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 194.

⁶⁴⁰ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 196.

Anayasal Düzene Karşı Suç bağlamında korunduğunu ifade etmektedir⁶⁴¹. Zira bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin eylem ve işlemlerinin organları vasıtasıyla yürütülmesine kısmen veya tamamen engel olmaya teşebbüs, hukuk devletinin dolayısıyla da Anayasal düzeninin ihlali olacak, bu sebeple de Anayasal Düzene Karşı Suça vücut verecektir⁶⁴². Bu durumda Cumhurbaşkanı Suikast Suçu, Anayasayı İhlal suçu içinde eriyecektir.

Karlıcıoğlu ise Cumhurbaşkanının görevini yapmasını cebren engellemenin, anayasal düzene yönelik bir amaçla yapılması halinde bu hareketin Anayasayı İhlal Suçunu doğuracağını, bu hareketin şahsi bir menfaat elde etmek için yapılması halinde ise Cumhurbaşkanı fiilî saldırı suçunun işlenmiş olacağını ifade etmektedir⁶⁴³. Yine yazara göre anayasal düzeni ortadan kaldırmak için girişilen bir kalkışmada Cumhurbaşkanı suikaste bulunulması veya suikaste teşebbüs edilmesinin anayasal düzeni devirmeye yönelik elverişli icra hareketi olarak kabul edilmesi kuvvetle muhtemeldir⁶⁴⁴.

Yazar aynı zamanda, TCK m. 309 ile TCK m. 311 ve m.312 arasındaki ilişkinin manevi unsur içerisinde değerlendirilen amaç yönünden belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu bakımdan failin amacı Anayasayı İhlal ise m. 309, yasama organını işlevsiz kılmak ise m. 311, hükümeti düşürmek ise m 312 hükmünü ihlal ettiğini ifade etmektedir⁶⁴⁵. Bu bakımdan failin maksadı birden çok neticeyi kapsar ve bu neticelerin her biri ortaya çıkar ise bu durumda fikri içtima hükümleri uygulanacaktır⁶⁴⁶. Ancak yazar TCK m. 309 ile m.311 ve m. 312 arasındaki ilişkinin TCK m. 310 ile kurulamayacağını zira m. 309/2 hükmü karşısında Cumhurbaşkanı Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun farklı bir fiil ve netice oluşturduğunu, bu sebeple tek

⁶⁴¹ Aygün Eşitli, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 1700-1701.

⁶⁴² Aygün Eşitli, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 1701.

⁶⁴³ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 389-390, 391.

⁶⁴⁴ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 391.

⁶⁴⁵ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 298.

⁶⁴⁶ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 299.

bir suçtan ceza verilemeyeceğini ifade etmektedir⁶⁴⁷. Dolayısıyla bu durumda failin amacının ne olduğu tespit edilecek ve buna göre hangi suçtan ceza verileceği belirlenecektir.

Yargıtay, Anayasal Düzene Karşı Suçlar ile Cumhurbaşkanına Suikast Suçu arasında müterakki/geçitli suç ilişkisi bulunmadığını, ilgili hükümlerin farklı hukuki değerleri koruduğunu ve m. 309/2’de açıkça fikri içtimanın uygulanmasının yasaklanmış olduğunu belirtmiş ve bu sebeple bahse konu suçlardan şartları oluşmuşsa ayrı ayrı ceza verilmesi gerektiğine karar vermiştir⁶⁴⁸. Bunun yanında aynı kararında Yargıtay, TCK m. 309 ile TCK m. 311 ve m. 312’nin aynı hukukî değerleri koruduğuna ve aralarındaki müterakki suç ilişkisi sebebiyle de TCK m. 309’un diğer iki suçun haksızlık içeriğini tamamen ortadan kaldırdığına, bu sebeple de yalnızca TCK m. 309’un uygulanması gerektiğine karar vermiştir⁶⁴⁹.

Dolayısıyla Yargıtay, TCK m. 309 ile 311 ve 312’nin aynı hukuksal değerleri koruduğu için aralarında geçitli suç ilişkisi olduğu ve TCK m. 309’un diğer iki suçu kapsadığını ve somut olayda her üç suçun da işlenmesi halinde yalnızca TCK m. 309’dan ceza verileceğini ancak TCK m. 310 ile bu suçların aynı hukuksal değerleri korumadığını bu sebeple aralarında geçitli suç ilişkisi olmadığını ve bu suçlarda fikri içtima uygulamasını yasaklayan hüküm dolayısıyla da her suçtan ayrı ayrı ceza verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Kanaatimizce de TCK m. 310 ile TCK m. 309 farklı hukuksal değerleri koruduğu için aralarında geçitli suç ilişkisi kurulamaz. Bu suçlardan herhangi biri koruduğu hukuksal değer sebebiyle diğer suçları kapsamamakta bu sebeple aralarında tüketen-tüketilen norm ilişkisi de kurulamamaktadır. Bu durumda farklı hukuksal değerleri korudukları için bir hareket ile birden fazla suçun işlenmesinden bahsedilir. Ancak TCK m. 309/2 fikri içtima uygulamasını yasakladığı için gerçek içtima uygulanarak her iki suçtan da ayrı ayrı ceza verilecektir.

⁶⁴⁷ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 391.

⁶⁴⁸ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

⁶⁴⁹ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019.

4. TCK m. 314, 315 ve 316 ile İçtima İlişkisi

TCK m. 314/3, TCK m. 220/4'e atfla, suç örgütünün faaliyeti kapsamında işlenen fiillerin ayrıca cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bunun karşısında örgüt faaliyeti çerçevesinde Cumhurbaşkanına Suikast veya Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı suçlarının işlenmesi durumunda nasıl ceza verileceği tartışılmalıdır.

Bu husus bu maddelerin kanuni tanımlarında da belirtilmektedir. TCK m. 314 ile herhangi bir suçu işlemek amacıyla kurulan örgüt değil, dördüncü kısmın dördüncü ve beşinci bölümündeki suçları işlemek amacıyla kurulan örgüt cezalandırılmıştır. Aynı şekilde TCK m. 315 ve 316 açısından da bu durum geçerlidir. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı suçu da dördüncü kısım beşinci bölümde yer alan suçlardan olmasıyla TCK m. 314, 315 ve 316'da düzenlenen suçlar için amaç suç niteliği taşımaktadır. TCK m. 220'den farklı olarak bu suçlarda belirli bir suçu işlemek amacıyla örgüt kurulması ve bu kapsamdaki birtakım faaliyetler cezalandırılmış bulunmaktadır⁶⁵⁰.

İçel, “bağımsız olarak cezalandırılan hazırlık hareketler”in varlığında, fail veya failler tarafından amaç suçun da işlenmesi halinde, kanunda aksine hüküm yok ise araç suç ile amaç suç arasında cezaların içtimaı kuralları uygulanmaz⁶⁵¹. Yazar, 5237 s. TCK'nın 314 ve 316. maddelerinin 765 s. TCK'daki karşılığı olan 168 ve 171. maddeleri ile ilgili bu hükümlerin kastedilen suçu düzenleyen normlar karşısında yardımcı norm olduğunu kabul etmektedir. Böylece asıl suçlar işlendiğinde 168 ve 171. maddeler “cezalandırılmayan önceki fiiller” durumuna gireceğini ve bu durumda “yardımcı normun sonralı ilkesinin” uygulanacağını ifade etmektedir⁶⁵². Böylece yukarıda ifade ettiğimiz üzere tali normun sonralığı ilkesi

⁶⁵⁰ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 294.

⁶⁵¹ İçel, **Suçların İçtimaı**, s. 224-225.

⁶⁵² İçel, **Suçların İçtimaı**, s. 218, 225-226.

gereği TCK m. 314, 315 ve 316 hükümleri uygulanmayacak, asli norm olan TCK m. 310 hükmü uygulama alanı bulacaktır.⁶⁵³

Karlıcıoğlu da aynı gerekçe ile TCK m. 309 ile bu suçlar arasındaki ilişkinin, asli norm-tali norm ilişkisi olduğunu ifade etmektedir⁶⁵⁴. Yazar, ayrıca yukarı da belirttiğimiz üzere zarar suçu ile tehlike suçu arasında asli norm-tali norm ilişkisi olduğuna dair görüşten yola çıkarak da TCK m. 314,315 ve 316'nın tehlike suçu, TCK m. 309'un ise zarar suçu olduğu ve ilgili normlar arasında korunan hukukî değerlerde paralellik ve öncelik-sonralık ilişkisi olmasından bahisle yine asli norm-tali norm ilişkisinin kurulabileceğini ifade etmektedir⁶⁵⁵.

Özek de ilk görüşüne göre bu suçlar ile amaç suçlar arasında geçitli suç ilişkisi olamayacağından bahisle gerçek içtima uygulanmasını, hem amaç suçlardan ilgili olanından (m. 309, 310, 311, 312 hükümleri) hem de m. 314, 315, 316 hükümlerinin ilgili olanlarından ayrı ayrı ceza verilmesi gerektiğini düşünmekteydi. Bu görüşüne göre her ne kadar bu suçlar amaç suçların hazırlık hareketleri olsa da bu hareketlerin ayrı bir suç olarak düzenlenmesi ile bu suçlar amaç suçtan organik olarak koparılmış ve bağımsız olarak düzenlenmiştir. Faillerin amaç suça ilişkin icra hareketlerine başlamaları ise daha önceden gerçekleşmiş olan durumu suç olmaktan çıkaracak değildir⁶⁵⁶. Son görüşüne göre ise hem TCK. 314'ün hem de TCK m. 310'un birlikte işlenmesi durumunda sadece TCK. m. 310'dan ceza verilmesi gerektiğini söylemektedir⁶⁵⁷.

Aygün Eşitli'ye göre ise kalkışma suçları olarak isimlendirdiği suçları işlemek amacıyla örgüt kurulması durumunda bu örgütün silahlı veya silahsız

⁶⁵³ İçel, **Suçların İçtimalı**, s. 223

⁶⁵⁴ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 296.-297.

⁶⁵⁵ Karlıcıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 297.

⁶⁵⁶ Çetin Özek, "Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Suçlarda Cezalandırılan Hazırlık Hareketleri", **İÜHFİM**, C. XXIX, S.3, s.490, 516; Özek, **Siyasi İktidar**, s. 158, 159.

⁶⁵⁷ Özek, **Hazırlık Hareketleri**, s.107-108.

olmasına göre TCK'nın 220 veya 314. maddeleriyle birlikte ilgili kalkışma suçundan da ayrı ayrı sorumluluk doğacaktır⁶⁵⁸.

Aynı yönde bir değerlendirme **Sonay Evik** tarafından TCK m. 302 ile TCK m. 314'ün içtima ilişkisi bağlamında yapılmıştır. Yazara göre, m. 302/2'de düzenlenmiş gerçek içtima kuralı gereği TCK m. 302'de düzenlenen suçun silahlı örgüt tarafından işlenmesi durumunda fail veya failer hem TCK m. 302 hem de TCK m. 314 gereği cezalandırılacaklardır⁶⁵⁹. Anlaşılmaktadır ki yazar, TCK m. 314'ün araç suç, TCK m. 302'nin amaç suç olmasını TCK m. 302/2'de düzenlenmiş gerçek içtima düzenlemesi karşısında dikkate almamıştır. Ancak Yargıtay, amaç suç olan TCK m. 302'nin silahlı örgüt tarafından işlenmesi durumunda failerin araç suç olan TCK m. 314'ten cezalandırılmayacağına karar vermiştir⁶⁶⁰. Yine başka bir kararında da TCK m. 302/2'de düzenlenen gerçek içtima hükmünün TCK m. 314/1'de düzenlenen terör örgütü yöneticisi olma suçunu kapsamadığına karar vermiştir⁶⁶¹.

M.314, 315 ve 316 ile m. 309, m. 311 ve m.312 arasındaki ilişkinin gerçek içtima hükümlerine tabi olması gerektiğine dair görüşlerde m.309/2, m. 311/2 ve m. 312/2'de yer verilen, “Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.” düzenlemelerinin etkili olduğu görülmektedir⁶⁶². Ancak konumuz suç açısından böyle bir hükme yer verilmemiştir. Bu suçlar ile TCK m. 310 arasındaki ilişki geçitli suç ilişkisi de değildir. Zira 310. maddede düzenlenen suçları işlemek için bu suçların işlenmesinin TCK m. 310'un işlenmesini kolaylaştırdığı kabul edilebilse de

⁶⁵⁸ Aygün Eşitli, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 1719.

⁶⁵⁹ Sonay Evik, **Devletin Birliğini**, s. 1745.

⁶⁶⁰ Bkz. Yaşar, Gökcan, Artuç, s. 8387.

⁶⁶¹ **Yargıtay**. 9. CD. E. 2011/4205, K. 2011/3247, T. 7.6.2011.

⁶⁶² Bu görüşler için bkz. İsmail Yazıcıoğlu, “Hükümete Karşı Suç”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2016/1, ss. 137-158, s. 154. Bu düzenlemelere yönelik eleştiriler için bkz. Hafizoğulları, Özen, **Özel Hükümler**, s. 369.

TCK m. 310'un işlenmesi için bu suçların işlenmesi zorunlu değildir⁶⁶³. Oysa geçitli suçlarda ağır suçun işlenmesi için mutlaka hafif suçtan geçme zorunluluğu bulunmaktadır ve bu suçlar ile TCK m. 310 arasında böyle bir zorunluluk ilişkisi bulunmamaktadır⁶⁶⁴.

Kanaatimizce de TCK m. 310 ile m. 314, m.315 ve m.316 arasındaki ilişki asli norm-tali norm ilişkisidir. Her ne kadar bu hükümlerde “fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde...” şeklinde bir ifadeye yer verilmese de kanun koyucunun amaç suçun gerçekleşmediği durumlar için ilgili araç suçları da cezalandırmak için bu hükümlere yer verdiği ve böylece bu hükümlerin zımni yardımcı norm oldukları çıkarımı yapılabilir. Bu suçlar ile TCK m. 310 arasında bir zorunluluk ilişkisi de bulunmadığı için aralarında geçitli suç ilişkisinin varlığından da bahsedilemez. Bu suçlar ile TCK m. 310 arasındaki suçlar arasında bir görünüşte içtima şekli olan asıl-tali norm ilişkisi bulunmaktadır.

5. TCK m. 312 ile İçtima İlişkisi

Anayasa Değişikliği ile ortaya şöyle bir soru çıkmaktadır. Cumhurbaşkanına yönelen cebir hareketinin varlığında fail veya failer TCK. m.310 hükmü gereği mi TCK. m. 312 hükmü gereği mi cezalandırılacaktır?

Anayasa m. 96 ve 97'ye göre, Cumhurbaşkanının yürütme kuvvetinin başı olması dolayısıyla hükümeti devirme veya görevini yapamaz hale getirme fiillerinin aynı zamanda Cumhurbaşkanına karşı da yapılmış sayılacağından, bu fiillerden ötürü TCK m. 312'ye göre cezalandırma yoluna gidilmesi gerektiği belirtilmiştir⁶⁶⁵.

Özek, Cumhurbaşkanına suikast suçu ile siyasî iktidar düzen ve fonksiyonlarına karşı suçların (TCK m. 309, m. 312 gibi) birlikte bulunması

⁶⁶³ Benzer bir tartışma, TCK m. 309'da düzenlenen Anayasayı İhlal Suçu ile bu suçlar arasındaki ilişkinin geçitli suç olduğuna dair Özek tarafından ortaya atılan görüş sebebiyle de yapılmıştır. Bkz. Karlıcıoğlu, Anayasayı İhlal Suçu, s. 295-296, dn.438.

⁶⁶⁴ İçel, **Suçların İçtiması**, s. 226.

⁶⁶⁵ Gözübüyük, **Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, s. 615.

durumunda, her bir suçun bağımsız olarak varlığını koruyacağını ifade etmiştir. Zira bu durumda, suçları kaynaştıran ve örneğin bunları bileşik suç saydıran bir durum mevcut değildir. Cumhurbaşkanını öldürme fiilî, diğer suçlarda öngörülen cebir hareketini aşan bir nitelik taşımakta ve bu sebeple diğer suçların unsuru konumuna gelmeyecektir. Yazara göre burada müterakki suç da söz konusu olamaz zira müterakki suçtan bahsedebilmek için suç teşkil eden ilk hareketin netice fiile ait bir icra hareketi teşkil etmesi ve ihlal edilen hukuksal değerlerin de aynı olması gerekir. Cumhurbaşkanına suikast fiilî bu suçların bir icra hareketi niteliğini taşımamaktadır ve ihlal edilen hukuksal değerler de aynı değildir⁶⁶⁶.

Yine yapılan Anayasa Değişikliği ile TCK m. 312 ile Cumhurbaşkanının fonksiyonlarının TCK m. 310 ile ise Cumhurbaşkanının şahsının korunduğu, Cumhurbaşkanına suikastte bulunulması durumunda da böylece iki suçun ortaya çıktığı, TCK m. 312/2 hükmü nedeniyle de her iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılmanın yapılacağı ifade edilmiştir⁶⁶⁷.

Özek'e göre fiilî saldırı kavramı Cumhurbaşkanının şahsına karşı ve maddi bir saldırıyı ifade etmektedir⁶⁶⁸. Bu sebeple TCK m. 310/2'de düzenlenen Cumhurbaşkanına fiilî saldırı suçu ile Devlet Başkanının kişisel varlığına karşı fiiller cezalandırılmaktadır. Devlet Başkanının kişiliğine karşı fiilî saldırı ile fonksiyonlarının engellenmesi durumunda ise fail, Cumhurbaşkanının fonksiyon özgürlüğünü engellemekten değil, Cumhurbaşkanına karşı fiilî saldırı suçundan cezalandırılacaktır⁶⁶⁹.

Aksi yönde Cumhurbaşkanını devirme ve Anayasaya dayanan yetkilerini kullanmasını engel olma hareketlerinin kanunda ayrıca suç olarak tanımlanmış

⁶⁶⁶ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 143- 144.

⁶⁶⁷ Yetkin, **Hükûmete Karşı Suç**, s. 232.

⁶⁶⁸ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 105.

⁶⁶⁹ Özek, **Devlet Başkanına**, s. 105.

olduğu gerekçesiyle bu hareketlerin m. 310/2 kapsamında değerlendirilemeyeceği ifade edilmiştir⁶⁷⁰.

Ancak **Özek** yukarıdaki ifadelerinin yanında, 1930 İtalyan Ceza Kanununda devlet başkanlarının fonksiyonun ayrı bir hükümlerle korunmasını örnek göstererek bu durumda Cumhurbaşkanının hürriyetinden yoksun bırakılması suretiyle fonksiyonunun engellenmesi söz konusu olduğunda failin her iki suçtan da cezalandırılacağını ve cezaların içtima ettirileceğini de belirtmektedir⁶⁷¹. Bu minvalde Cumhurbaşkanına Suikast ile fonksiyonlarının engellenmesi suretiyle de ortaya iki suç çıkacaktır⁶⁷².

Yargıtay ise “TCK m. 309 ile İçtima İlişkisi” başlığında ayrıntılı olarak değindiğimiz üzere, Anayasal Düzene Karşı Suçlar ile Cumhurbaşkanına Suikast Suçu arasında müterakki/geçitli suç ilişkisi bulunmadığını, ilgili hükümlerin farklı hukuki değerleri koruduğunu ve m. 312/2’de açıkça fikri içtimanın uygulanmasının yasaklanmış olduğunu belirtmiş ve bu sebeple bahse konu suçlardan şartları oluşmuşsa ayrı ayrı ceza verilmesi gerektiğine karar vermiştir⁶⁷³.

Kanaatimizce Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını engellemeye yönelik bir hareketin öğretide tek bir suç olarak değerlendirilmesi Anayasa Değişikliğinden önce Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan bir hüküm olmaması dolayısıyla olsa gerektir. **Özek**’in de TCK’ya göre fiilî saldırı ile Cumhurbaşkanının fonksiyonlarının engellenmesinin cezalandırılmaması yönündeki görüşünün, 765 s. TCK’da

⁶⁷⁰ Salihoğlu, Parlar, Öztürk, **Uygulamada Terör Suçları**, s. 3096.

⁶⁷¹ **Özek**, **Devlet Başkanına**, s. 105.

⁶⁷² Yazar, 1930 İtalyan Ceza Kanunu açısından ise Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan hükmün, fiilî daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde uygulanacağını belirtmesi karşısında Cumhurbaşkanına suikast ile fonksiyonlarının önlenmesinde de iki ayrı suçun oluştuğunu ancak Cumhurbaşkanına suikastın daha ağır ceza öngörmesi sebebiyle tek ceza verileceğini belirtmiştir. **Özek**, **Devlet Başkanına**, s. 105.

⁶⁷³ **Yargıtay** 16. CD., E. 2018/7103; K. 2019/1953, T. 22.03.2019. Yargıtay’ın bu kararı verdiği tarih her ne kadar 2019 yılı olsa da Yargıtay kararın başka bir bölümünde mevcut yasal mevzuat gereği yürütme fonksiyonunun Bakanlar Kuruluna ait olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla TCK m. 312’nin, hükümet fonksiyonunun Cumhurbaşkanlığı tarafından yerine getirilmesi ile değişimi hususunda Yargıtay’ın bir değerlendirmesi bulunmamaktadır.

Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan bir suçun ihdas edilmemiş olması sebebiyle olduğu, 1930 İtalyan Ceza Kanunundaki durumu değerlendirdiği yukarıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Her ne kadar 5237 s. TCK'da da Cumhurbaşkanının fonksiyonlarını koruyan bir hüküm önceleri olmasa da Anayasa Değişikliği ile bu yönde bir hüküm ortaya çıkmış bulunmaktadır. Böylece Cumhurbaşkanının hürriyetten yoksun bırakılması suretiyle veya başka bir suretle fonksiyonlarını kullanmasının engellenmesi durumunda hem TCK m. 310/2 hem de m. 312'de düzenlenen suçlar oluşacaktır. TCK m. 312/2 hükmü karşısında da fikri içtima hükümlerine gidilmeyecek her iki suçtan da ayrı ayrı ceza verilecektir. Aynı şekilde Cumhurbaşkanına suikast düzenlenmesi veya buna teşebbüs edilmesi halinde de her iki suçtan ayrı ayrı ceza verilecektir.

6. TCK'daki Diğer Suçlarla İçtima İlişkisi

Soyaslan'a göre, Cumhurbaşkanına Suikast Suçu, TCK m. 81'de düzenlenen kasten öldürme suçunun özel hükmü niteliğindedir⁶⁷⁴. Dolayısıyla Cumhurbaşkanına kasten öldürme suçunun işlenmesi durumunda TCK m. 310/1'den ceza verilmesinin sebebi TCK m. 81'in genel hüküm, TCK m. 310/1'in özel hüküm olması sebebiyledir. Yani iki suç arasında özel-genel hüküm içtima ilişkisi bulunmaktadır.

Ancak her iki suç farklı hukuksal değerleri korudukları için aralarında özel-genel hüküm ilişkisi kurmak doğru gözükmemektedir. TCK m. 310/1 hükmü, TCK m. 81 hükmünün hukuksal değeri olan yaşam hakkını da kapsayarak ayrıca başka hukuksal değerleri de korumaktadır. Bu durumda TCK m. 81 ile TCK m. 310/1 arasında tüketen-tüketilen norm ilişkisi kurulabilir.

Cumhurbaşkanına fiilî saldırı açısından ise **Soyaslan'a** göre, yaralama veya nitelikli yaralama suçlarının işlenmesi durumunda m. 310/2'de belirtilen Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçu hükmü uygulanır. Ancak neticesi sebebiyle

⁶⁷⁴ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 792.

ağırlaştırılmış yaralama suçunun işlendiği durumda ise yazar TCK. m. 87/4 hükmünün uygulanacağını belirtmiştir⁶⁷⁵.

Yazar, TCK m. 310/2 hükmünün, TCK m. 86'ya göre özel hüküm niteliğinde olduğunu belirtmektedir⁶⁷⁶. Ancak cebir suçuna ilişkin bu hükmün özel hüküm niteliği taşıyıp taşımadığını belirtmemiştir.

Yine öğretide, Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunda, Cumhurbaşkanının vücut bütünlüğü ve şahsına karşı yapılan haksız fiil ve hareketlerin ayrı ayrı birer suç niteliğinde olduğu ifade edilmiştir⁶⁷⁷.

Ancak TCK m. 310/2 ile bu suçlar arasında genel hüküm-özel hüküm içtima ilişkisi kurulmasından ziyade kanun TCK m. 310/2 ile tüm bu suçlara atıfta bulunmuştur. Bu durumda ilgili suç tipi olaya uygulanacak yalnızca ceza verilmesinde artırım yapılacaktır.

II. SUÇA İLİŞKİN YAPTIRIM

Cumhurbaşkanına Suikast suçunun cezası TCK m. 310/1 gereği ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır. Bu suça teşebbüs edilmesi halinde de suçun tamamlanmış hali ile ceza verileceğinden Cumhurbaşkanına Suikaste teşebbüsün cezası da yine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır.

3713 sayılı TMK'nın 3. maddesine göre TCK'nın 310/1 maddesindeki suç terör suçu sayılmıştır. Aynı kanunun 5. maddesi gereğince de terör suçlarında hükmedilecek cezanın yarı oranında arttırılacağı öngörülmüştür. Ancak TCK m. 310/1, bu suçun yaptırımını olarak ağırlaştırılmış müebbet cezası öngördüğünden dolayı fiilen cezanın arttırılması mümkün değildir.

⁶⁷⁵ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s.793.

⁶⁷⁶ Soyaslan, **Özel Hükümler**, s. 794.

⁶⁷⁷ Gözübüyük, **Türk Ceza Kanunu Açıklaması**, s 615.

Cumhurbaşkanına karşı işlenen ve TCK m.310/2'de belirtilen gönderme kapsamında olan her suç, takip usulü hariç, kendi yapısını korur. Kanunda suç için öngörülen ceza TCK m. 61 hükmü temel alınarak belirlendikten sonra ceza yarı oranında artırılır. Bu hesaplamanın sonunda failin alacağı ceza TCK m. 310/2'nin son cümlesi gereği 5 yıldan az olamaz. Belirlenecek cezaya 5 yıllık bir alt sınırın getirilmesi de hâkimin takdir hakkını sınırlayıcı niteliktedir⁶⁷⁸. Tüm bunların yanında hüküm ile farklı bir gönderme usulü benimsendiği belirtilmektedir⁶⁷⁹.

Fiilî saldırının teşebbüs aşamasında kalması durumunda da cezanın 5 yıldan az olamayacağı ifade edilmiştir⁶⁸⁰.

Hem TCK m. 310/1 hem de m. 310/2 açısından etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmemiştir.

III. SUÇUN MUHAKEME USULÜ VE İNFAZ KURALLARI

A. Yetkili Mahkeme

Hâkimin hangi tür ve ağırlıktaki işlere bakacağını gösterilmesi suretiyle yapılan iş bölümüne madde bakımından yetki denir⁶⁸¹.

Bu suçun yargılanmasında görevli mahkeme, 5235 sayılı Kanunun 12. maddesi gereği genel görevli Ağır Ceza Mahkemelerindedir⁶⁸².

⁶⁷⁸ Donay, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, s.442.

⁶⁷⁹ Özen/Hafizoğulları, **Özel Hükümler**, s.379.

⁶⁸⁰ Parlar, **Ceza Kanunu Şerhi**, s. 3096.

⁶⁸¹ Ahmet Gökcen, Mehmet Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku -1-**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 181; Bahri Öztürk, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 191.

⁶⁸² ADLÎ YARGI İLK DERECE MAHKEMELERİ İLE BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN KURULUŞ, GÖREV VE YETKİLERİ HAKKINDA KANUN m. 12: Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve

5235 s. Kanun'un 12. maddesine göre Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitap dördüncü kısım beşinci bölümündeki suçlar dahil olmak üzere belirli birtakım suçlar, 3713 s. Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve 10 yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarla ilgili görevli mahkeme ağır ceza mahkemesidir. Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu hem TCK'nın ikinci kitap dördüncü kısım beşinci bölümünde yer aldığı hem TMK kapsamına girdiği için bu suçla ilgili görevli mahkeme Ağır Ceza Mahkemesi olacaktır. TCK m. 310/1'in cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası olsa da TCK m. 310/2'nin cezası ilgili suça göre değişecektir. Ancak Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun cezası ne olursa olsun, TMK kapsamına girmediği durumlarda dahi bu suçla ilgili görevli mahkeme ağır ceza mahkemesi olacaktır zira suçun düzenlendiği yer TCK ikinci kitabın dördüncü kısmının beşinci bölümüdür.

5235 s. Kanun m. 9/5'e göre de "Özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak daireler arasındaki iş dağılımı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenebilir." Bu madde uyarınca HSYK, TCK ikinci kitap dördüncü kısım beşinci bölümde düzenlenen suçlar ile ilgili de ihtisas mahkemeleri belirlemektedir.

Bu suç TMK'nın düzenlemesi sebebiyle bir terör suçu olarak kabul edildiği için, TMK m.9'da düzenlenen "Görev ve Yargı Çevresinin Belirlenmesi" ile m. 10'da düzenlenen "Görev ve Yargı Çevresinin Belirlenmesi, Soruşturma ve Kovuşturma Usulü" hükümleri bu suç için özel yargılama usulü belirlemekte idiler. Ancak TMK m.9'un 2012, TMK m. 10'un 2014 yılında ilga edilmesiyle bu suç hakkında özel yargılama usulü düzenleyen bir hüküm artık mevcut değildir.

2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır.

Hâkimin hangi coğrafi yerdeki işe bakacağıının gösterilmesi suretiyle yapılan iş bölümüne yer bakımından yetki kuralları denir⁶⁸³. Başka bir deyişle “*yargılama yetkisinin olay mahkemeleri arasında belirli bir yer ölçüsüne göre bölüşülmesinde her mahkemeye düşen yetki hissesine*” yer bakımından yetki denir⁶⁸⁴. CMK m. 12/1’e göre kural olarak, suçun işlendiği yer mahkemesi, yer bakımından yetkili mahkemedir. Suçun işlendiği yer ise hareketin gerçekleştiği veya neticenin meydana geldiği yerdir⁶⁸⁵. Suçun nerede işlenmiş sayılacağına dair belirleme için ceza hukukundaki teorilere bakılmalıdır.

CMK m. 12/2’ye göre ise teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği yer, zincirleme suçlarda ise son suçun işlendiği yer bakımından yetkili mahkemedir. Teşebbüste son icra hareketinin nerede yapıldığına dair belirleme, teşebbüs bahsinde ele aldığımız hazırlık-icra hareketi ayrımı dikkate alınarak belirlenecektir. Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun teşebbüs açısından gösterdiği özellik bu hususta da önem kazanmaktadır.

CMK m. 13 uyarınca da suçun işlendiği yer belli değilse şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamış ise yerleşim yeri, yerleşim yeri yoksa Türkiye’de en son adresinin bulunduğu yer yetkili; böyle bir belirleme yapma olanağı yoksa da ilk usul işleminin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir.

Hâkimin hangi kişilerin hangi suçlarının yargılmasını yapacağı hususunda iş bölümüne kişi bakımından yetki kuralları denir⁶⁸⁶. Askerlerin askeri mahkemelerde; çocukların çocuk mahkemelerinde yargılanması buna örnektir.

Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı suçu şikâyete bağlı bir suç değildir, res’en takip edilir⁶⁸⁷.

⁶⁸³ Gökçen, Alşahin, Çakır, **Ceza Muhakemesi 1**, s. 200; Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 207.

⁶⁸⁴ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhuğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 249.

⁶⁸⁵ Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 207.

⁶⁸⁶ Gökçen, Alşahin, Çakır, **Ceza Muhakemesi 1**, s. 209; Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.213.

TCK m. 310/1'in dava zamanaşımı süresi TCK m. 66/1-a uyarınca 30 yıldır. TCK m. 310/2'nin dava zamanaşımı süresi ise ilgili suç tipinde öngörülen cezaya ve bu cezanın 5 yıldan az olamayışına göre belirlenir. Buna göre TCK m. 66/1-d uyarınca zamanaşımı süresi en az 15 yıl olacaktır.

TCK'nın 66/7 hükmüne göre suçun yurtdışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı işlemez.

B. Koruma Tedbirleri

Ceza Muhakemesi Hukuku bağlamında tüm koruma tedbirlerinin bu suç açısından geçerli olduğu söylenebilir. Ancak birtakım suçlarla birlikte bu suça ilişkin koruma tedbirleri ile ilgili özel durumlar mevcuttur. Genel olarak koruma tedbirlerinin tamamından bahsetmek yerine bu başlık altında suç hakkında koruma tedbirleri bakımından özellik arz eden hususlara yer verilecektir.

Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen gözaltı koruma tedbiri bakımından birtakım suçlarla birlikte bu suç açısından da özel bir düzenleme bulunmaktadır. CMK m. 91/4/c gereği, Cumhurbaşkanına Suikast Suçu ve Cumhurbaşkanına Suikaste Teşebbüs Suçu ile TMK m.1'de belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti kapsamında işlenmek kaydıyla Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunda gözaltı tedbiri CMK m.91/1 değil, CMK m. 91/4'ün düzenlemesine bağlıdır. Buna bağlı olarak bu suçlarda gözaltı işlemi istisnai hallerle sınırlı olmak üzere mülki amirin takdirine bırakılmaktadır. Bu husus Anayasanın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesine, kuvvetler ayrılığı ilkesine ve AİHS'nin 5. maddesi ile Anayasanın 19. maddesinde teminat altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliğine aykırı görülerek, telafisi zor bireysel ve toplumsal zararlara yol açabileceği endişesiyle eleştirilmiş⁶⁸⁸ ve bu düzenlemenin Ceza Muhakemesi Hukuku açısından açıklanmasının olanaksız olduğu ifade edilmiştir⁶⁸⁹.

⁶⁸⁷ Özen, Hafizoğulları, **Özel Hükümler**, s.379.

⁶⁸⁸ Aygün Eşitli, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 1720.

⁶⁸⁹ Yenisey, Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 324.

Yine şüphelilerin gözaltında tutulma süresi bu madde gereği farklı düzenlemelere tabi olacaktır.

Ayrıca, 28.11.2017 tarihinde 3713 s. TMK'ya geçici 19. madde ile 5237 s. TCK'nın ikinci kitap dördüncü kısım dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci bölümündeki suçlar ve 3713 s. TMK'nın kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar bakımından gözaltı ile ilgili özel bir düzenleme getirilmiştir. Geçici madde yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl geçerli olacaktır. Bu maddeye göre gözaltı süresi, yol süresi hariç, yakalama anından itibaren 48 saati, toplu olarak işlenen suçlarda ise dört günü geçemez. Gözaltı süresi iki defa uzatılabilir ve uzatma kararı Cumhuriyet Savcısının istemiyle yakalanan kişinin dinlenilmesi suretiyle hâkim tarafından verilir. Dolayısıyla toplu olarak işlenmeyen suçlarda gözaltı süresi toplamda altı güne kadar uzatılabilecekken toplu olarak işlenen suçlarda ise on iki günü aşmayacaktır. Bu madde ile getirilen hâkim kararıyla gözaltı uygulaması ise CMK m. 91/4'ün karşısında olumlu bulunmaktadır⁶⁹⁰.

Tutuklama tedbirine karar verilebilmesi için de CMK m. 100/1 gereği kuvvetli suç şüphesinin varlığı ve tutuklama nedeni bulunması gerekmektedir. Tutuklama nedeninin varlığının tespiti tutuklama kararı verecek mercilere bırakılmıştır. Ancak CMK m. 100/2/3'de bir takım katalog suçlar belirtilerek bu suçların işlendiğine dair kuvvetli şüphenin varlığı halinde tutuklama nedeninin var olduğunun kabul edilebileceği belirtilmiştir. Bu suçlar arasında CMK m. 100/2/3/11 gereği Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu da bulunmaktadır⁶⁹¹.

Özel bir el koyma türü olan⁶⁹² taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma koruma tedbiri CMK m. 128/2 gereği ancak katalog suçlar için uygulanabilir⁶⁹³. CMK m. 128/2/a/18'de Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar bu

⁶⁹⁰ Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 327.

⁶⁹¹ Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 351.

⁶⁹² Ahmet Gökçen, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku - 2-**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 143.

⁶⁹³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 13. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 402.

katalog suçlardan sayılmış ancak bu suçların ne olduğu parantez içerisinde belirtilirken yalnızca Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçuna yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu suç bakımından elkoyma tedbirine başvurulamayacaktır. Ancak kanun koyucunun bu koruma tedbiri açısından diğer tüm Anayasal Düzene Karşı Suçları katalog suçlar arasında düzenleyip, TCK m. 310’u hariç tutmasının nedeni anlaşılmamaktadır.

15.08.2016 tarihli, 671 sayılı KHK’nın 31. maddesinde düzenlenen “Zararların Tazmini Amacıyla Tedbir Konulması”, 3713 sayılı TMK’nın 20/A maddesi olarak kanunlaşmıştır. Bu tedbir gereği birtakım katalog suçlar nedeniyle gerçek veya tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarının uğradığı zararların tazmini amacıyla şüpheli veya sanıklara ait taşınmazların veya kara, deniz ya da hava ulaşım araçlarının devir ve temlikini veya bunlarla ilgili hak tesisini önlemek ya da tasarruf yetkisini kısıtlamak için şerh düşülmesine karar verilebilir. Bu katalog suçlar arasında Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlara yer verilmesi dolayısıyla Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu da bulunmaktadır.

CMK m. 248’de düzenlenen ve kaçağın Cumhuriyet Savcısına başvurmasını veya duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye’de bulunan mal, hak ve alacaklarına el koyma ve gerektiğinde bunlara idaresi için kayyum atama tedbirini de bir takım katalog suçlar için başvurulabilir. Bu katalog suçların arasına 24/11/2016 tarihinde 6763 sayılı kanunun 33. maddesi ile CMK. m. 248/2’ye 17. fıkra ile Anayasal Düzene Karşı Suçlar da eklenmiştir. Dolayısıyla Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunda bu koruma tedbirine başvurulması imkânı getirilmiştir. Kaçaklar hakkında uygulanan bu koruma tedbiri, sanığın yokluğu halinde ve gaiplerle ilgili olarak uygulanamaz⁶⁹⁴

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması koruma tedbirine CMK m. 135/8-a-16 gereği ve teknik araçlarla izleme koruma tedbirine CMK m. 140/1-a-13 gereği katalog suçlar arasında Anayasal Düzene yönelik suçlara yer verilmiş ancak Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçuna yer verilmediği için bu suç

⁶⁹⁴ Gökçen, Balcı, Alşahin, Çakır, **Ceza Muhakemesi 2**, s. 153.

hakkında bu koruma tedbirlerine başvurulamayacaktır. Yine bu durumun nedeni de anlaşılmamaktadır.

Yalnızca soruşturma aşamasında başvurulabilecek gizli soruşturmacı görevlendirilmesi koruma tedbirine yalnızca katalog suçlar açısından başvurulabilir⁶⁹⁵ ve CMK m.139/7-a-3 gereği TCK m. 314 de katalog suçlar arasında yer aldığı için Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunu da işlemek amacıyla silahlı örgüt kurulması suçu hakkında bu koruma tedbirine başvurulabilecektir.

Bu suçlarda koruma tedbirleri başta olmak üzere muhakeme usulünde katalog suç uygulamasıyla oluşturulan ve soyut bir varsayıma dayandığı belirtilen farklılıklar AİHS ve Anayasada teminat altına alınan “Adil Yargılanma Hakkı” ile Anayasanın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devletine ilkesine aykırı görülerek eleştirilmiştir⁶⁹⁶.

C. Muhakeme Usulü

Ceza Muhakemesinin usulüne ilişkin hükümler şüphesiz bu suç açısından uygulanacaktır. Ancak suç açısından istisna teşkil eden birtakım hükümler bulunmaktadır. Bu başlık altında yalnızca bunlara yer verilecektir.

İlk olarak müdafinin CMK m. 153/1’de düzenlenen soruşturma evresinde dosyayı inceleme ve belgelerden örnek alma yetkisi, CMK m. 153/2 gereği soruşturmanın amacı tehlikeye düşecek ise Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla bir takım katalog suçlarda kısıtlanabilir. Bu suçların arasında CMK m.153/2/a/7’de belirtilen Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu da bulunmaktadır.

CMK m. 161/8 hükmü ile Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu hariç diğer suçlar hakkında Cumhuriyet savcılarında doğrudan soruşturma yapma yetkisi verilmiştir. Bu yetkinin verildiği suçların ağırlığı ve muhakemenin hızlı bir şekilde yürütülmesindeki kamu menfaati karşısında bu düzenlemenin yerinde olduğu

⁶⁹⁵ Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 451-452.

⁶⁹⁶ Aygün Eşitli, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 1720.

belirtilmiştir⁶⁹⁷. Bu konuda yalnızca TCK m. 310 hükmünün dışarıda bırakılmasının sebebi bilinmemektedir. TCK m. 310’da düzenlenen suçun da Anayasal Organ olan Cumhurbaşkanına karşı suç olması dolayısıyla diğer Anayasal Düzene Karşı Suçlar gibi ağır ve muhakemenin hızlı yürütülmesinde kamu menfaatinin bulunduğu bir suç olduğu belirtilmelidir.

CMK m. 169/7 hükmü de bu suçu da içine alan özel bir muhakeme usulü belirlemektedir. İlgili madde hükmü gereği “...yürütülen soruşturma ve kovuşturmalarda, kolluk tarafından düzenlenen tutanaklara, ilgili görevlilerin açık kimlikleri yerine sadece sicil numaraları yazılır. Kolluk görevlilerinin ifadesine başvurulması gerektiği hâllerde çıkarılan davetiye veya çağrı kâğıdı, kolluk görevlisinin iş yeri adresine tebliğ edilir. Bu kişilere ait ifade ve duruşma tutanaklarında adres olarak iş yeri adresleri gösterilir.”

D. İnfaz Kuralları

İnfaz kuralları bakımından da suç açısından özellik arz eden istisnai durumlara yer verilecektir.

5275 s. Kanun’un 107. Maddesinin 16. fıkrası gereği ikinci kitap dördüncü kısmın, dördüncü, beşinci, altıncı bölümündeki suçlarının örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaşmış müebbet hapis cezası verilmesi halinde koşullu salıverme hükümleri uygulanmayacaktır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi veya bu suçun teşebbüs aşamasında kalması durumunda koşullu salıverme hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun her neticesinde koşullu salıverme hükümlerinin uygulanmayacağı söylenemez.

TMK m. 17 hükmüne göre TMK kapsamında işlenen suçlardan mahkum olanlar hakkında koşullu salıverme ve denetimli serbestlik kurumları bakımından 5275 s. Kanun’un 107/4 ve 108. maddeleri uygulama alanı bulacaktır. TMK m.

⁶⁹⁷ Yetkin, **Hükûmete Karşı Suç**, s. 261.

17/4'e göre ise ağırlaşmış müebbet hapis cezası alan mahkumlar hakkında koşullu salıverme hükümleri uygulanmayacak ve bu ağır hapis cezası mahkumların ölümüne dek sürecektir. Terör suçları da örgüt çerçevesinde işlenen suçlardır. Dolayısıyla TMK gereği de Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi veya bu suçun teşebbüs aşamasında kalması durumunda koşullu salıverme hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırı Suçunun her neticesinde koşullu salıverme hükümlerinin uygulanmayacağı söylenemez.

Mahkumların ölünceye dek serbest bırakılma ümidi olmadan cezasını çekmesi AİHM'nin umut hakkı olarak belirtilen içtihatına aykırı olarak görülmüş ve bu içtihat gereği serbest kalma umudunu ve cezanın gözden geçirilmesine imkân sağlayan bir sistemin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁶⁹⁸.

⁶⁹⁸ Aygün Eşitli, **Kalkışma Suçları**, s. 238; Topçu, **Devletin Güvenliğine**, s. 274; Karlıoğlu, **Anayasayı İhlal Suçu**, s. 382-383.

SONUÇ

Çalışmamızın ilk bölümünde suçun tarihsel gelişimine, suçun ceza kanununun sistematüğinde bulunduğı yere ve düzenlemesine, suçun düzenlendiğı diğer ülkelerdeki düzenlemelere, suç tipinin varlığının yerindeliğine ve siyasal suçlar ile suçun siyasal suç bakımından gösterdiği özelliğe değinilmiştir.

Suçun tarihsel gelişimine bakıldığında, Devlet Başkanına yönelik suçların tarihin çok eski dönemlerinden itibaren varlığı görölmektedir. Ancak devletin yönetim biçiminin değışmesiyle birlikte bilhassa bu suça verilen cezalarda da yumuşama olmuştur. Günümüzde ise bazı ceza kanunları bu hareketleri suç olarak düzenlemekten vazgeçmiştir.

Suçun Ceza Kanununda bulunduğı yer ise sistematüğün genel mantığı içerisinde doğru gözökmektedir. Ancak suçun mağdurunun devlet olamayacağına dair görüşlerin öğretilde baskın hale gelmeye başlamasıyla diğer Devlete karşı suçlar da olduğu gibi TCK m. 310 açısından da suçun yeni anlayışa uygun olarak bulunduğı yerin isminin değıştirilmesi söz konusu olabilecektir. 5237 s. TCK'da, Devlete karşı suçların ilk bölümde düzenlenmesinden vazgeçilmesinin olumlu olduğu da ifade etmek gerekir.

Suçun tarihsel gelişiminin suçun günümüzde de düzenlenmesine etkide bulunduğı görölmektedir. Bu hususta Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun, hükümdara yönelik suçların ya da faşizm ideolojisinin kalıntıları olduğu eleştirileri de getirilmiştir. Suçun düzenlenmesi konusunda tarihsel arka planın etkili olduğunu kabul etmekle birlikte günümüzde bu suçun düzenlenmesinde bir hukuksal yararın kalmadığını söylemek de güçtür. Zira Cumhurbaşkanı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre Devleti ve Milleti bütünlüğünü temsil etmekle tüm bu değerlerin temsilcisi ve taşıyıcısı konumundadır. Ayrıca Cumhurbaşkanına yönelik suikast veya suikast girişiminin devleti ve milleti etkileyecek siyasî ve ekonomik kötü sonuçları da olabilecektir.

Yapılan eleştirilere rağmen birçok ülkede Devlet Başkanını öldürme suçunun ve Devlet Başkanına karşı yaralama, hürriyetinden yoksun bırakma gibi diğer suçların düzenlendiği görülmektedir. Bu suçların düzenlenmesinde incelenmiş olan çoğu ülkede yalnızca Devlet Başkanının bu korumadan faydalanmadığı, Devlet Başkanının yanında hükümet şekline göre Cumhurbaşkanı yardımcısının, Başbakanın, Kral naibinin ve yüksek yargı organlarının başkanlarının ve kimi ülkelerde bunların ailelerinin korunduğu da görülmektedir. Yine bu ülkelerin çoğunda suçlar Anayasaya karşı suç olarak kabul edilmiştir. Görülmektedir ki bu ülkeler Anayasayı korumak için yalnızca Devlet Başkanının hayatını korumayı yeterli görmemiş, Devlet Başkanının yanında diğer üst düzey kamu görevlilerinin de cezai korumaya sahip olmalarını uygun görmüşlerdir. Bu kişilerin görevlerinin Anayasal Düzenin işleyişindeki önemleri nedeniyle de kimi ülkelerin ceza kanunlarında ailelerinin de aynı düzenlemelerle korunması sağlanmıştır. Monarşinin olduğu ülkelerde aile üyelerinin korunması Kraliyet ailesinin doğasına uygun görülebilir. Ancak Cumhuriyet rejimi ile yönetilen ülkelerde de aile üyelerinin korunduğu görülmektedir.

Cumhurbaşkanına Suikast suçunun siyasal suçlar açısından gösterdiği özellik de önemlidir. Zira devletlerarasında yapılan ikili anlaşmanın içeriğine göre Cumhurbaşkanına ve ailesine yönelik suçlar iade yasağı kapsamına alınmamıştır. Bu yönüyle suç, diğer Anayasal Düzene Karşı Suçlardan da farklılık göstermektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu, suç inceleme sistematığı çerçevesinde incelenmiş, suç açısından özellik gösteren hususlara daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Suç ile korunan hukuksal değer, Cumhurbaşkanının T.C. Anayasasından kaynaklı olarak temsil ettiği değerler ve Cumhurbaşkanının yaşam hakkı ve fiilî saldırının niteliğine göre diğer hukuksal değerlerdir. Bu yönüyle suçun koruduğu hukuksal değerler arasında hem şahsa dair hukuksal değerler hem de toplumu oluşturan vatandaşlara ait hukuksal değerler bulunmaktadır. Suç bu yönüyle de diğer Anayasal Düzene Karşı Suçlardan da farklılık arz etmektedir.

Suçla korunan hukuksal değer hususunda öğretilerdeki genel görüş, bu suç ile Cumhurbaşkanının yaşam hakkının, vücut bütünlüğünün ve diğer şahsi hukuksal değerlerinin korunduğu yönündedir. Bu hukuksal değerler yanında topluma ait birtakım hukuksal değerleri de suçla korunan hukuksal değer olarak kabul etmemizin sebebi suç ile sadece Cumhurbaşkanının şahsının değil, Anayasal Düzenin ve dolayısıyla toplumda yaşayan tüm vatandaşlara ait değerlerin korunduğunu kabul etmemizin bir sonucudur.

Suç, özgü suç özelliği göstermemektedir. Suçun faili herkes olabilir.

Suçun mağduru ise suç ile korunan hukuksal değere paralel olarak, Cumhurbaşkanının kendisi ve toplumu oluşturan herkestir. Buna bağlı olarak Cumhurbaşkanının kendisinin de bu suçun faili olabilmesi söz konusu olabilecektir. Suçun mağduru ile failinin birleşmesi mümkün olmamakla birlikte suçun mağdurunun aynı zamanda toplumu oluşturan herkes olduğu suçlarda kişinin kendisine yönelik işlediği fiiller de suç olarak kabul edilecektir.

Öğretilerde ise suçla korunan hukuksal değer Cumhurbaşkanının yaşam hakkı, vücut bütünlüğü ve diğer şahsi hakları olduğu görüşüne paralel olarak suçun mağduru da Cumhurbaşkanı olarak belirlenmiştir. Suçun mağdurunu Cumhurbaşkanının yanında toplumda yaşayan herkes olarak kabulümüz ise suçla korunan hukuksal değer tespitimizle uyumludur. Zira Cumhurbaşkanının temsil ettiği değerler aslında toplumda yaşayan tüm vatandaşlara aittir.

Suçun konusu, TCK m. 310/1 açısından Cumhurbaşkanının yaşamıdır; TCK m. 310/2 açısından ise fiilî saldırının niteliğine göre değişecektir.

Suçun hareketleri suikast ve fiilî saldırıdır. Suikastın sözlük anlamı Türk Ceza Kanunu'nun gerekçesinde belirtilmiş olmasına rağmen bu anlamının esas alınmadığı ve suikastın kasten öldürme olarak anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Kanunun gerekçesinden bu düzenlemenin Cumhurbaşkanlığı makamına duyulan saygıdan olduğu anlaşılmaktadır. Ancak suikast kelimesinin anlamının belirsizliği başka problemleri ortaya çıkarmaktadır. Bu problemlerin en önemlisi, suçun

hareketinin açık ve belirgin olmaması dolayısıyla kanunilik ilkesinin bir sonucu olan belirlilik ilkesine aykırılığın oluşmasıdır. Yine fiilî saldırı kavramı da öğretide tartışmalara neden olmuş, fiilî saldırının bir hareket mi olduğu yoksa kanundaki diğer suçlara atıfta bulunan bir ifade mi olduğu tartışılmıştır. Kanunun düzenlemesine baktığımızda TCK m. 310/2'nin kanundaki diğer suçlara atıf yaptığı görülmektedir. Ancak hangi suçları kapsadığı açık değildir. Bu durumda fiilî saldırı kavramı da belirlilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu hususta suçun hareketlerinin belirlilik ilkesine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Suikast fiilinin de kanun gerekçesinde kasten öldürmeyi ifade ettiği belirtilmesine rağmen suçun kanuni tanımının “Cumhurbaşkanını kasten öldüren” olarak düzenlenmemesi de kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edebilir. Gelenek veya saygıdan dolayı farklı anlamı olan başka bir kelime tercihi kanunilik ilkesi açısından yol açtığı problemler dolayısıyla kanaatimizce yerinde değildir.

Suçun manevi unsuru kasttır. Suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir. Suçun işlenmesinde saikin de önemi yoktur. Cumhurbaşkanına karşı suç teşkil eden harekette bulunan kişinin saikinin siyâsî veya adi olması önemsizdir.

Hukuka uygunluk nedenlerinden yalnızca meşru savunma, suç tipi açısından uygun gözükmektedir.

Kusurluluk bahsinde ise amirin emri nedeniyle kusurluluğun ortadan kalkması da TCK m. 310/1 açısından söz konusu değildir. Çünkü konusu suç teşkil eden fiil hiçbir şekilde yerine getirilemez. Cumhurbaşkanının öldürülmesi emrine uymak da emrin konusunun her halde suç olduğu açık ve net olduğu için suç teşkil edecektir.

Çalışmamızın son bölümünde ise suçun özel görünüş biçimleri, yaptırım ve muhakeme usulü değerlendirilmiştir.

TCK m. 310/1'deki teşebbüse ilişkin husus da suç açısından özellik arz etmektedir. Bu konuda benzerlik gösteren diğer maddeler TCK m. 309, 311 ve 312'de teşebbüse, hareket unsurunun belirlendiği cümlede “teşebbüs eden” olarak

yer verilmişken konumuz suç açısından ayrı bir cümle ile suçun teşebbüs aşamasında kalmasının tamamlanmış gibi cezalandırılacağı belirtilerek düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak suçun teşebbüs aşamasında kalmasının da en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet ile cezalandırılması teşebbüs kurumunu ayrıntılı şekilde incelememizi gerektirmiştir. Hazırlık hareketi-icra hareketi arasındaki ayrımı belirleme bilhassa suçun örgütlü biçimde işlenmesi halinde ciddi önem arz edecektir.

İştirak bahsinde ise, suçun planlamasına katılan ve suçun icrasına katılan kişilerin müşterek fail, yardım eden, azmettiren olarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu hususta yalnızca suçun planlanmasında bulunan kişi yardım eden veya azmettiren; aynı zamanda suçun icrasında da bulunan kişi müşterek fail olacaktır.

Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçunun diğer suçlarla içtima ilişkisinde ise TCK m. 309 ve 312 ile ilişkisi önem teşkil etmektedir. Ayrıca suçun hazırlık hareketlerinin bağımsız suçlar olarak düzenlenmesi de bu konuda önemlidir. TCK m. 309 ve TCK m. 310 farklı hukuksal değerleri korumakla ve birbirlerinin hukuksal değerlerini kapsamamakla aralarında fikri içtima hükümlerinin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Ancak TCK m. 309/2 hükmü gereğince gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır. TCK m. 312 ile de aynı gerekçe ve sonuç ile gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır. TCK m. 314, 315 ve 316 ile TCK m. 310 arasında ise asli norm-tali norm ilişkisi bulunmaktadır. Bu durumda TCK m. 310'da düzenlenen suçun işlenmesi ile yalnızca bu hüküm gereği sorumluluk doğacaktır.

Suçla ilişkin yaptırım, TCK m. 310/1 açısından ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır. Suçun teşebbüs aşamasında kalmasında da ceza aynıdır. Cumhurbaşkanına Fiilî Saldırıda bulunulmasında ise ilgili suçla ilişkin ceza yarı oranında artırılacaktır.

Suç ile ilgili koruma tedbirleri diğer Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlarda olduğu gibi istisnai birtakım özelliklere sahiptir. Ancak bazı koruma tedbirleri açısından Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçların tümü bakımından getirilen istisnalar, temel hak ve hürriyetler açısından eleştirilmektedir. Devletin, bilhassa siyasî suçlar ile ilgili temel hak ve hürriyetlerin

sınırlandırılması hususundaki ilkelere bağılı kalması, Hukuk Devleti ilkesi açısından önem arz etmektedir. Ancak Cumhurbaşkanına Suikast Suçunun siyasi suç teşkil etmemesi de bu durumda göz önünde bulundurulabilir.

Ayrıca bazı koruma tedbirlerinde katalog suçlar arasında Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçların tamamına yer verilmiş ancak TCK m. 310 bu kapsam dışında tutulmuştur. Katalog suç düzenlemesi genel olarak temel hak ve hürriyetler bağlamında eleştiri konusu yapılsa da TCK ikinci kitap dördüncü kısım beşinci bölüm altındaki suçlarda yalnızca TCK m. 310'un katalog suçlar dışında bırakılmasının sebebi anlaşılamamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Adnan: **İslam Hukukunda Devlete İsyân Suçu**, İstanbul, Fecr Yayınları, 2016. (**Devlete İsyân Suçu**)
- Akman, Mehmet: “Önceki Hukukumuzda İsyân Suçu”, **MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 9, S. 1-3, 1995, ss. 203-222. (**İsyân Suçu**)
- Akbulut, Berrin: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016. (**Genel Hükümler**)
- Akgündüz, Ahmed: **İslâm ve Osmanlı Hukûku Külliyyâtı Kamu Hukuku Birinci Cild**, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2011. (**Kamu Hukuku**)
- Artuk, Mehmet Emin /
Gökçen, Ahmet / Alşahin,
Mehmet Emin / Çakır, Kerim: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017. (**Genel Hükümler**)
- Atar, Yavuz: **Türk Anayasa Hukuku**, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

- Avcı, Mustafa: **Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler**, İlave ve Tashihli 3. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Aydın, M. Akif: **Türk Hukuk Tarihi**, 13. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015.
- Aygün Eşitli, Ezgi: “Anayasayı İhlal Suçu”, **AÜHFD**, C.65, S.4, Y. 2016, ss. 1689-1724. (**Anayasayı İhlal Suçu**)
- Aygün Eşitli, Ezgi: **Kalkışma Suçları**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.
- Aygün Eşitli, Ezgi: “Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi”, **TBB Dergisi**, 2013 (104), ss. 225-246.
- Aynural, Ömer Metehan: **Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)**, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık, 2018.
- Bağdatlı, Selahattin: **Hukuk Sözlüğü**, 3. Baskı, İstanbul, Derin Yayınları, 2015.
- Bayraktar, Köksal: **Siyasal Suç**, İstanbul, İ.Ü. Fakülteler Matbaası, 1982.

Baytaz, Abdullah Batuhan:

Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, 2018 (**Kanunilik İlkesi**)

Centel, Nur / Zafer,

Hamide / Yenerer Çakmut,

Özlem:

Kişilere Karşı Suçlar Cilt: I, 3. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2016.

Centel, Nur / Zafer,

Hamide / Yenerer Çakmut,

Özlem:

Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, 2014. (**Türk Ceza Hukuku**)

Cin, Halil /

Akgündüz Ahmed:

Türk Hukuk Tarihi, 5. Baskı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2011, s. 308.

Çevik, Naci:

Naci Çevik, **Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Devlete İsyân Suçu**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2015 (**Devlete İsyân Suçu**)

Demir, Özge:

“Yeni Rejimde Cumhurbaşkanına Hakaret

Suçuna Yönelik Eleştirel Bir İnceleme”, **Suç ve Ceza Dergisi**, S: 3, 2018, ss. 43-80. (**Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu**)

Demirbaş, Timur:

Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018. (**Genel Hükümler**)

Demirel, Muhammed:

Amirin Emrini Yerine Getirmenin Ceza Sorumluluğuna Etkisi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014. (**Amirin Emri**)

Demirel, Muhammed:

Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Donay, Süheyl:

Türk Ceza Kanunu Şerhi, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2007.

Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir:

Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt II, 11. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 1997. (**Ceza Hukuku Cilt II**)

Dursun, Selman:

“Türk Ceza Hukuku’nda Emrin İfasının Hukuki Niteliğinin Alman ve İtalyan Ceza Hukuku’yla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **GÜHFD**, C. XVIII, S. 2, Y. 2014, ss. 203-252.

Ekinci, Ekrem Buğra:

Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk, 4. Baskı, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 2016. (**Osmanlı Hukuku**)

Erem, Faruk:

“Adam Öldürme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 10, S. 1, 1953, ss. 33-91, s. 47.

Erem, Faruk:

“Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 25, S. 1, 1968, ss. 11-33. (**Suçun Konusu**)

Erem, Faruk:

Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Savaş Yayınları, 2000. (**Özel Hükümler**)

Erem, Faruk:

Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler Cilt II., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1993. (**Türk Ceza Kanunu Şerhi**)

Erem, Faruk /

Toroslu, Nevzat:

Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1973. (**Özel Hükümler**)

Gökçen, Ahmet /

Alşahin, Mehmet Emin /

Çakır, Kerim:

Ceza Muhakemesi Hukuku -1-, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017. (**Ceza Muhakemesi 1**)

Gökcen, Ahmet / Balcı,

Murat / Alşahin, Mehmet Emin /

Çakır, Kerim:

Ceza Muhakemesi Hukuku -2-, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018. **(Ceza Muhakemesi 2)**

Gözler, Kemal:

Devlet Başkanları Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi, 2. Baskı, Ekin Yayınları Bursa,, 2016. **(Devlet Başkanları)**

Gözler, Kemal:

Türk Anayasa Hukuku, 3. Baskı, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2019.

Gözübüyük,

Abdullah Pulat:

Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması Cilt 1, Genişletilmiş 3. Bası, Ankara, Kazancı Yayınevi, 1982. **(Türk Ceza Kanunu Açıklaması)**

Hafizoğulları, Zeki:

“Anayasanın Zorla Değiştirilmesine Kalkışma Suçu”, **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 1, Y. 2015, ss. 483-502.

Hafizoğulları, Zeki /

Güngör, Devrim:

“Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, **TBB Dergisi**, S. 69, Y. 2007, ss. 21-50. (**Suçların Tasnifi**)

Hafizoğulları, Zeki /

Küçüktaşdemir, Özgür:

“Cumhurbaşkanına Suikast ve Fiilî Saldırı Suçu”, **Prof. Dr. Nevzat Torosluya Armağan**, C. 1., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, ss. 569-574. (**Cumhurbaşkanına Suikast**)

Hafizoğulları, Zeki /

Özen, Muharrem:

Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler-Millete ve Devlete Karşı Suçlar, 1. Baskı, Ankara, US-A Yayıncılık, 2016. (**Özel Hükümler**)

Hakeri, Hakan:

Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017. (**Genel Hükümler**)

Hakeri, Hakan:

“İhmalî Suçlar”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Y: 2, 2007/4.

Hassan, Ümit:

“Siyasî Suç Kavramı”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 26, S. 1, Ankara, 1971, ss.197-217.

<https://www.altalex.com/documents/news/2014/07/14/dei-delitti-contro-la-personalita-dello-stato>

<https://www.islamansiklopedisi.org.tr/tevil#2-fikih>

<https://www.laws-lois.justice.gc.ca>

<http://www.legislation.gov.uk/aep/Edw3Stat5/25/2/section/II>

<http://www.legislationline.org>

<http://sozluk.gov.tr>

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc088/kanuntbmmc088/kanuntbmmc08805218.pdf

http://www.unodc.org/res/cld/document/svn/criminal_code_of_slovenia_html/Slovenia_Criminal_Code.doc

İçel, Kayıhan:

Suçların İçtimarı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1972.

İçel, Kayıhan / Sokullu-Akıncı,

Füsun / Özgenç, İzzet / Sözüer,

Adem / Mahmutoğlu,

Fatih Selami / Ünver, Yener:

İçel Suç Teorisi, 3. Bası, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2004.

Kangal, Zeynel T.: **Askerî Ceza Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010.

Kangal, Zeynel T.: “Anayasal Güvence Olarak Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, C: 6, S: 17, Aralık 2011, ss. 61-106. (**Kanunilik İlkesi**)

Kangal, Zeynel T.: **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.

Karlıcıoğlu, Nevzat Kaan: “Anayasayı İhlal Suçu (TCK m. 309)”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016. (**Anayasayı İhlal Suçu**)

Katoğlu, Tuğrul: “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 61, S: 2, 2012. (**Ceza Hukukunda Suçun Mağduru**)

Koca, Mahmut /
Üzülmez, İlhan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018. (**Genel Hükümler**)

Koca, Mahmut / Üzülmez, İlhan: **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.69.

Kunter, Nurullah: **Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1949.

Mahmutoğlu, Fatih Selami: “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’ndaki Devlete Karşı Suçların Genel Olarak Değerlendirilmesi”,
<http://fsmahmutoglu.av.tr/pdf/c90a0b5a7027579daafed4461076c744faac864b7818090242.pdf>
(Çevrimiçi: 05.05.2019)

Majno: **Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları C. 2**, Ankara, Yargıtay Yayınları No:4, Sevinç Matbaası, 1978. (**Ceza Kanunu Şerhi**)

McBain, Graham S.: “High Treason: Killing the Sovereign or Her Judges”, **Kings Law Journal**, V: 20, 2009, ss. 457-488. (**High Treason**)

Okandan, Recai Galip: **Umumi Hukuk Tarihi Dersleri**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1951.

Ömeroğlu, Ömer: “Direnme Hakkı, Meşruluğu ve Pratik Değeri”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIII, S. 1-2, Y. 2009, ss. 103-115.

Özbek, Veli Özer / Doğan,

Koray / Bacaksız, Pınar /

Tepe, İlker:

Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,
Ankara, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016.
(Genel Hükümler)

Özbek, Veli Özer / Doğan,

Koray / Bacaksız, Pınar /

Tepe, İlker:

Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13.
Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018. **(Özel Hükümler)**

Özek, Çetin:

“1997 Türk Ceza Yasa Tasarısı’na İlişkin Düşünceler”, **Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan,** İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999.

Özek, Çetin:

“Anayasayı İhlal Suçunda ‘Hazırlık Hareketleri-İcra Hareketi”, **Yargıtay Dergisi,** C. 16, S. 1-2, Ocak-Nisan 1990, ss. 98-120.

Özek, Çetin:

Devlet Başkanına Karşı Suçlar (T.C.K. 156-158), İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sulhi

Garan Matbaası Vârisleri Koll. Şti., İstanbul, 1970. (**Devlet Başkanına**)

Özek, Çetin: “Devletin Şahsiyeti Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri”, **İÜHFM**, C. 32, S.2-4. (**Devletin Şahsiyetine**)

Özek, Çetin: “Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Suçlarda Cezalandırılan Hazırlık Hareketleri”, **İÜHFM**, C. XXIX, S.3

Özek, Çetin: **Türk Ceza Kanununun Elli Yılında Devlete Karşı Suçlar**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., İstanbul, 1976. (**Devlete Karşı Suçlar**)

Özen, Muharrem: “Düşmanla İşbirliği Yapmak Suçu (TCK m. 303)”, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan**, C. 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, ss. 905-912.

Özen, Mustafa: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018. (**Genel Hükümler**)

Özen, Mustafa: **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017. (**Özel Hükümler**)

Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku **Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018. (**Genel Hükümler**)

Özgenç, İzzet: **Suç Örgütleri**, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2013.

Özütürk, Nejat: **Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbiki Birinci Cild**, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1970. (**Türk Ceza Kanunu Şerhi**)

Öztürk, Bahri: **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018. (**Ceza Muhakemesi Hukuku**)

Parlar, Ali: **Ceza Kanunu Şerhi Cilt 2**, Ankara, Bilge Yayınevi, 2015. (**Ceza Kanunu Şerhi**)

Salihoğlu, Hadi / Parlar,

Ali / Öztürk, Mustafa:

Uygulamada Terör Suçları, Devlete ve Anayasal Düzene Karşı Suçlar, Ankara, Bilge Yayınevi, 2018. (**Uygulamada Terör Suçları**)

Selçuk, Sami:

“Eski Çağlarda Suç Hukuku”, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan**, C. 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, ss. 1013-1058.

Sınar, Hasan: “İntihara Yönlendirme Suçu”, **Dr. Dr. hc. Silvia Tellenbach’a Armağan**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, ss. 619-648.

Sınar, Hasan: “Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 58, S. 1-2, 2000. **(Siyasal Suç)**

Sonay Evik, Vesile: “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 4, ss. 1725-1747. **(Devletin Birliğini)**

Soyaslan, Doğan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2014. **(Genel Hükümler)**

Soyaslan, Doğan: **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016. **(Özel Hükümler)**

Sözüer, Adem: **Ceza Hukuku Uygulama Rehberine Giriş ve Pratik Çalışma Notu**, 2015, s. 7, <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/cezahukuku.hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/01/Uygulama-Rehberi-2015.pdf>

Sözüer, Adem: **Suçta Teşebbüs**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1994.

Şafak, Ali: **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, Güncelleştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, Selim Kitabevi, 2002.

Tanör, Bülent /

Yüzbaşıoğlu, Necmi: **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, 17. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018. **(Türk Anayasa Hukuku)**

Tezcan, Durmuş /

Erdem, Mustafa Ruhan: **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, İzmir, Barış Yayınları, 2000. **(Ceza Özel Hukuku)**

Topçu, Namık Kemal:

Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016. **(Devletin Güvenliğine)**

Toroslu, Nevzat:

Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçların Hukuki Konusu, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970. **(Cürümlerin Tasnifi)**

Udeh, Abdulkadir:

Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku 2. Cilt, 2.

Baskı, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2012.
(İslam Ceza Hukuku)

Üçok, Coşkun / Mumcu

Ahmet / Bozkurt, Gülnihal:

Türk Hukuk Tarihi, 18. Baskı, Ankara,
Turhan Kitabevi, 2016.

Ünver, Yener:

Adliyeye Karşı Suçlar, 2. Baskı, Ankara,
Seçkin Yayıncılık, 2010.

Ünver, Yener:

**Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan
Hukuksal Değer**, Ankara, Seçkin Yayıncılık,
2003. **(Hukuksal Değer)**

Ünver, Yener / Hakeri, Hakan:

Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı,
Ankara, Adalet Yayınevi, 2017,

Yaşar, Kenan Evren:

“Karşılaştırmalı Olarak Anayasayı İhlal Suçu”,
CHKD, C. 2, S. 1-2, 2004, ss. 189-234.

Yaşar, Osman / Gökcan,

Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa:

**Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu
Cilt VI**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010. **(Türk
Ceza Kanunu)**

Yazar Adı Yok:

Public Law 89-141, 89 Congress, Session 1, An
Act: To amend title 18, United States Code, 79
Stat. 580, 1965

Yazar Adı Yok:

Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593), Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664. (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 23.08.2019.

Yazıcıoğlu, İsmail:

“Hükûmete Karşı Suç”. Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016/1, ss. 137-158.

Yelbaşı, Cengiz:

Fransızca-İngilizce-Almanca Karşılıklarıyla Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, Ankara, Sim Matbaacılık, 2014. (Hukuk Sözlüğü)

Yenisey, Feridun /

Nuhoğlu, Ayşe:

Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Yenisey, Feridun /

Plagemann, Gottfried:

Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB) – Açıklamalar, Almanca Metin, Türkçe Çeviri ve Sözlük, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015 (Alman Ceza Kanunu)

Yetkin, Erdi:

Türk Ceza Kanunu’nda Hükûmete Karşı Suç, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2018. (Hükûmete Karşı Suç)

Yılmaz, Ejder:

Hukuk Sözlüğü, Yenilenmiş 10. Baskı, Ankara,
Yetkin Yayınları, 2011.

Yokuş Sevük, Handan:

Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Adalet
Yayınevi, 2018. (**Özel Hükümler**)

Zafer, Hamide:

Ceza Hukukunda Terörizm, İstanbul, Beta
Yayıncılık, 1999.